

Andrzej Ropelewski

Morski Instytut Rybacki
Ludzie i wydarzenia
1921-2001

MORSKI INSTYTUT RYBACKI, GDYNIA 2001

Andrzej Ropelewski

Morski Instytut Rybacki
Ludzie i wydarzenia
1921-2001

Recenzent: prof. dr in . Daniel Dutkiewicz

Zdjęcia ze zbiorów Autora

Redaktor - Elżbieta Stawska
Redaktor techniczny - Lucyna Jachimowska
Korekta — Autor

ISBN 83-908885-5-6

Spis treści

Wprowadzenie.....	5
Od Autora.....	7
Jak powstało Morskie Laboratorium Rybackie.....	10
Początek działalności MLR.....	14
Morskie Laboratorium Rybackie w latach 1925-1928.....	15
Stowarzyszenie Morski Instytut Rybacki.....	16
Morskie Laboratorium Rybackie w latach 1929-1930.....	17
Likwidacja Morskiego Laboratorium Rybackiego.....	18
Stacja Morska w latach 1932-1939.....	20
Okres drugiej wojny światowej.....	26
Wojenne straty Stacji Morskiej.....	28
Morskie Laboratorium Rybackie w latach 1945-1948.....	29
Morski Instytut Rybacki w latach 1945-1948.....	34
Włączenie MLR do Morskiego Instytutu Rybackiego.....	36
Trudne lata 1950-1952.....	41
Lata 1953-1964.....	50
Lata 1965-1967.....	75
Lata 1968-1971.....	80
Rok 1972.....	90
Lata 1973-1981.....	97
Rok stanu wojennego.....	122
Lata 1983-1985.....	126
Lata 1986-1990.....	131
Lata 1991-2001.....	146
Przypisy.....	167
Wykaz niektórych skrótów.....	170
Indeks nazwisk.....	171
Załączniki	

WPROWADZENIE

W czerwcu 2001 roku mija osiemdziesiąt lat od powołania pierwszej polskiej placówki badań morza - Morskiego Laboratorium Rybackiego w Helu. Naukowca opiekującym nad Morskim Laboratorium Rybackim, początkowo podległym Morskiemu Urzędowi Rybackiemu w Wejherowie, sprawował Uniwersytet Poznański. Od 1925 roku Morskie Laboratorium Rybackie zostało podporządkowane Państwowemu Instytutowi Naukowemu Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, który podlegał z kolei Ministerstwu Rolnictwa. Sprawy przyszło ci Laboratorium zaczął się komplikować, kiedy w 1927 roku zagadnienia rybołówstwa morskiego przejął Ministerstwo Przemysłu i Handlu, a w Warszawie w 1928 roku powołano stowarzyszenie Morski Instytut Rybacki subwencjonowane częściowo przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu. W konsekwencji Morskie Laboratorium Rybackie znalazło się poza obszarem kompetencji zarówno Ministerstwa Przemysłu i Handlu, jak i Ministerstwa Rolnictwa, które redukując wydatki na badania naukowe w podległym mu Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego, doprowadziło w 1931 roku do likwidacji Morskiego Laboratorium Rybackiego. Dobra materialna i intelektualna zlikwidowanego laboratorium przejęła Stacja Morska w Helu, powołana w 1932 roku w wyniku działań podjętych przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu oraz Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. W końcu 1938 roku Stacja Morska została przeniesiona do Gdyni. Po wojnie placówka została reaktywowana pod pierwotną nazwą Morskiego Laboratorium Rybackiego. W 1945 roku wznowiło również działalność stowarzyszenie Morski Instytut Rybacki pod komisarycznym zarządzeniem państwowym, podporządkowane Ministerstwu Łowiectwa. W 1949 roku nastąpiło włączenie Morskiego Laboratorium Rybackiego do Morskiego Instytutu Rybackiego, który przejął przedwojenne siedziby Stacji Morskiej w Gdyni.

Szczegółowy opis wszystkich perypetiów organizacyjnych pierwszej polskiej placówki badań morza znajduje czytelnicy w oddawanej im w całości pracy profesora Andrzeja Ropelewskiego. Pozwoliłem sobie na skrótkie przywołanie chronologii tych wydarzeń, aby wykazać, że mimo licznych zmian instytucjonalnych i organizacyjnych w dziedzinie badań rybackich w Polsce zachowana została ich ciągłość oraz w pewnym zakresie również baza materialna, a tym samym istnieje uzasadnienie uroczystych obchodów jubileuszu osiemdziesięciolecia Morskiego Instytutu Rybackiego.

Namawiam więc profesora Ropelewskiego do podjęcia się trudu przygotowania tej pozycji wydawniczej, zdawali mi się sobie sprawy, że krąg ewentualnych odbiorców może ograniczać się do grona pracowników Morskiego Instytutu Rybackiego i ich rodzin, a przypuszczalnie również, choć w mniejszym stopniu, do ludzi związanych z polskim rybołówstwem w drugiej połowie ostatniego stulecia. Profesor Ropelewski ze skrupu-

latno ci typow dla historyka stworzył nie tylko szczegółów kronik wydarze z historii Morskiego Instytutu Rybackiego i jego pracowników, ale osadził w kontekście znacznie wykraczającym poza obszar spraw związanych z samym Instytutem i rybołówstwem. Mam więc nadzieję, że ta pozycja, adresowana początkowo do wąskiego grona czytelników, zamówiona i wydana dla uświetnienia Jubileuszu Instytutu, zainteresuje również szerszy krąg odbiorców. Mam tu na myśli tych wszystkich, którzy niekoniecznie byli lub są związani zawodowo z rybołówstwem, ale poczuwają się do związków z szerzej pojmowaną gospodarką morską i nauką. Na przykładzie zmiennych kolei losu Morskiego Instytutu Rybackiego na przestrzeni omawianego osiemdziesięciolecia, obejmujących okresy rozwoju, stagnacji, a ostatnio stopniowego ograniczania zatrudnienia i zakresu działalności, baczny czytelnik zauważy zapewne analogie nie tylko do ogólnej sytuacji rybołówstwa, ale czasami również nauki, a nawet polityki morskiej państwa.

Morski Instytut Rybacki był, jest i zapewne nadal będzie związany z rybołówstwem morskim. Do wiadomości osiemdziesięciu lat wykazują one to właśnie nie potrzeby tej branży w znacznym stopniu decydowały o wielkości zatrudnienia i profilu kadry naukowej Instytutu oraz tematyce i geograficznej lokalizacji prowadzonych badań. Ze względu na nieodwracalny spadek udziału i znaczenia połowów dalekomorskich polskiego rybołówstwa, a tym samym ograniczenie zasadniczych rejonów badań do Morza Bałtyckiego, przed Instytutem stoją w dalszym ciągu duże wyzwania. Wyzwania te przede wszystkim dotyczą konieczności sprośnięcia nowymi dzynarodowym wymogom związanym z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej. W najwłaściwszym ujęciu wymogi te dotyczą istotnej zmiany podejścia do badań rybackich, od dotychczasowych badań ukierunkowanych głównie na obiekt połowów - ryby, do badań interdyscyplinarnych obejmujących szeroki zakres relacji między ekosystemem a rybołówstwem. Takie podejście promuje m. in. Międzynarodowa Rada Badań Morza i Organizacja do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa Narodów Zjednoczonych. Zalecana zmiana profilu badań rybackich stanowi może szansę rozwoju Morskiego Instytutu Rybackiego, mimo zmniejszającej się roli rybołówstwa morskiego w gospodarce naszego kraju. W okresie osiemdziesięciu lat swojej działalności MIR stał się instytucją, której dokonania znane są w kraju i zagranicą. Pomimo ogólnie znanych trudności finansowych nauki polskiej potencjał materialny i intelektualny Instytutu, tworzony przez tak długi okres, pozwala zachować pewien optymizm na przyszłość i mieć nadzieję, że nie zostanie on zmarnowany.

Panu Profesorowi Ropelewskiemu, seniorowi kadry naukowej MIR, wieloletniemu zastępcy dyrektora ds. naukowych, a w latach 1984-1987 dyrektorowi Instytutu, pragnę serdecznie podziękować za trud, który włożył w przygotowanie tej pozycji. Wierzę, że praca ta sprawiła Mu również satysfakcję, a czytelników, którzy bezpośrednio lub pośrednio uczestniczyli w opisywanych wydarzeniach, Jego książka zapozna z wieloma nieznanymi szczegółami z historii Instytutu, być może pozwoli na zrozumienie niektórych mechanizmów jego funkcjonowania, a z pewnością zainteresuje.

Tomasz Linkowski

Dyrektor Morskiego Instytutu Rybackiego

OD AUTORA

Pod koniec lata 1999 roku prof. dr inż. Daniel Dutkiewicz, pełniący wówczas obowiązki dyrektora Morskiego Instytutu Rybackiego w Gdyni (MIR), zaproponował mi, abym z okazji przypadającego w czerwcu 2001 roku osiemdziesięciolecia Instytutu przygotował opracowanie poświęcone jego historii. Tak więc na jego spotkanie miałem czas ograniczony do kilkunastu miesięcy, co nie pozwalało na podjęcie poszukiwań i wykorzystywanie materiałów archiwalnych znajdujących się poza Instytutem. Uniemożliwiło to wyjaśnienie niektórych spraw niezmiernie istotnych dla Instytutu, na przykład, jakie okoliczności doprowadziły do włączenia Morskiego Laboratorium Rybackiego (MLR) w 1949 roku do MIR, albo jak doszło do podjęcia decyzji o zbudowaniu pierwszego polskiego oceanicznego statku badawczego „Profesor Siedlecki”, eksploatowanego przez MIR. Już choćby tylko z tego względu opracowanie to nie może być traktowane jako historia MIR w pełnym tego słowa znaczeniu. Składa się ono natomiast jako zbiór chronologicznie ułożonych informacji o wydarzeniach i sprawach dotyczących Instytutu, mających różną skalę znaczenia. Zbiór ten stanowi niejako przewodnik dla tych, którzy – miejmy taką nadzieję – zechcą kiedyś podjąć trud opracowania szczegółowej, pełnej historii Morskiego Instytutu Rybackiego, jednej z najstarszych polskich placówek naukowo-badawczych.

Pracując nad tą publikacją, starałem się uwzględnić wskazówki, które otrzymałem od prof. Dutkiewicza. Po pierwsze, nie ma to być rzecz obszerna i po drugie, być do minimum ograniczona w opracowaniu odnośników i przypisów.

Wiadomym jest natomiast niektóre aspekty działalności Instytutu. Nie omawiam na ogół szerzej, czym zajmowano się w Instytucie w różnych okresach jego działalności i jakie były wyniki badań i prac. Zagadnieniom tym poświęcono wiele publikacji wydanych przez MIR i instytucje, których działalność Instytut ten kontynuuje. Te, które ukazały się przed 1971 rokiem, wymieniła i omówiła Krystyna Kozłowicz w artykule: „Rozwój działalności wydawniczej MIR-u”, zamieszczonym w „Biuletynie Morskiego Instytutu Rybackiego” nr 2-3 z 1971 roku. Skłonięnie ogólnie dostępne w Bibliotece Instytutu, podobnie jak i publikacje pochodzące z późniejszych lat, wymieniłem tu na przykład ukazujące się od 1982 roku „Raporty Morskiego Instytutu Rybackiego”, czy wspomniany „Biuletyn Morskiego Instytutu Rybackiego”, wydawany od 1997 roku już tylko w języku angielskim („Bulletin of Sea Fisheries Institute”), albo liczne opracowania ukazujące się w serii „Studia i Materiały”.

Podsumowanie kilkudziesięcioletniego dorobku Instytutu, jego ocena, to temat na obszerniejsze dzieło zespołu autorów reprezentujących różne specjalności, które byłoby możliwe kiedyś powstanie. Dotychczas powstały nieliczne publikacje przedstawiające osiągnięcia Instytutu w pewnych okresach. Wymieniłem przykładowo numer 6 miesięcznika „Technika i Gospodarka Morska” z 1971 roku, w którym wiążąco artykułów (9 artykułów i 6 notatek) poświęcono

omówieniu dorobku Instytutu w latach 1921-1971, czy mój artykuł „Dokonywania naukowo-techniczne w rybołówstwie morskim PRL 1945-1985”, zamieszczony w numerze 3-4 „Biuletynu Morskiego Instytutu Rybackiego” z 1985 roku.

Bardzo mało miejsca po wi ciem Radzie Naukowej MIR, niewiele wi cej terenowym oddziałom Instytutu, nie omawiani działalno ci MIR w dziedzinie informacji naukowej (w tym Biblioteki), normalizacji dotycz cej ryb i przetworów rybnych, wynalazczo ci i ochrony patentowej oraz tak zwanych wdro e . Nie wymieniam na ogół pracowni istniej cych w ró nych okresach w poszczególnych zakładach naukowych Instytutu. W wielu przypadkach tworzono je bez merytorycznego uzasadnienia, a jedynie „pod ludzi”, którym z ró nych wzgl dów chcia-no zwi ksz y pobory o dodatek funkcyjny za kierowanie pracowni . Nie pisz o działalno ci małych statków - łodzi i motorówek - eksploatowanych przez Instytut. O tych, które słu yły rybackim badaniom przed drug wojn iatow , pisał Jerzy Mici ski w pracy „Polskie statki pomocnicze i specjalne 1920-1939”, która ukazała si w 1967 roku jako II tom „Prac Muzeum Morskiego w Gda sku”. Pomijam w zasadzie organizacje polityczne, społeczne i zawodowe istniej ce w MLR i MIR od 1945 roku.

Gdybym chciał uwzgl dni w tym opracowaniu wszystkie wymienione zagadnienia i sprawy, a tak e inne jeszcze, jak na przykład działalno aparatu administracyjno-gospodarczego Instytutu, nie starczyło by na to czasu.

W pracy nad t ksi k korzystałem z pi ciu ró nych podstawowych ródeł. Były to: wybrane pozycje pi miennictwa, dokumenty znajduj ce si w zbiorach i archiwum MIR (zwłaszcza roczne sprawozdania z działalno ci Instytutu i akta osobowe), dokumenty b d ce w posiadaniu ró nych osób, relacje ustne i pisemne przekazane mi przez byłych i obecnych pracowników Instytutu, wreszcie moje własne notatki z ró nych lat i własna pami - pracowałem w Instytucie w latach 1949-1987. To, e ródeł tych na ogół nic przywołuj , wynika ze wspomnianej wytycznej w tej sprawie, udzielonej mi przez zleceniodawc tego opracowania.

Starałem si krytycznie ocenia róda, z których korzystałem. Porównywałem w miar mo liwo ci tre ci udzielanych mi relacji z odno nymi dokumentami. Stwierdziłem pewne nie-cisto ci w rocznych sprawozdaniach Instytutu. Na przykład: w sprawozdaniu za 1999 rok czytamy na stronie 5, e:

„ W omawianym roku sprawozdawczym w MIR wprowadzono kilka wa nych zmian organizacyjnych i płacowych, ukierunkowanych na (...). Dla osi gni cia wymienionych celów w strukturze Instytutu zostały zlikwidowane pracownie ”.

Mo na by na tej podstawie s dzi , e pracownie nie istniały ju w MIR w 1999 roku. Tymczasem w rzeczywisto ci zlikwidowano je w styczniu 2000 roku na podstawie zarz dzenia dyrektora Instytutu z 15 listopada 1999 roku. Wyja nianie takich nie cisto ci było niekiedy do praco chłonne.

Zdaj sobie spraw z pewnych niedostatków tej publikacji, jak na przykład z ró nego stopnia szczegółowo ci rozdziałów pracy, pewnych w tym zakresie dysproporcji, czy braku ci gło ci informacji odnosz cych si do niektórych zagadnie , jak cho by rocznych kosztów działalno ci Instytutu po drugiej wojnie iatowej. Miały na to wpływ róda, z których korzystałem.

By mo e ten i ów Czytelnik dojdzie do wniosku, e zbyt wiele miejsca po wi ciem ukazaniu przebiegu eksploatacji statku badawczego „Profesor Siedlecki”. Uczyniłem tak

w przekonaniu, e przygotowywanie tej publikacji stwarza jedn , by mo e, na wiele lat okazji , aby cho ogólnie zarysowa histori tego statku, który odegrał tak wa n rol w polskich badaniach rybackich - i nie tylko na oceanach wiata. Tym samym mniej miejsca powi ciem działalno ci innych wi kszych statków badawczych eksploatowanych przez MIR.

Nie wymieniam tytułów zawodowych magister in ynier i magister, a raczej ich skrótów, przy nazwiskach posiadaj cych je osób. Dato to pewn oszcz dno miejsca. Z tego również wzgl du nie wymieniam pełnych tytułów zawodowych niektórych osób wchodz cych w skład pomocniczego personelu in ynieryjno-technicznego Instytutu. W odniesieniu do wszystkich tych osób u ywam okre lenia laborant, niezale nie od tego czy s one na przykład starszymi technikami. Mam nadziej , e to uproszczenie spotka si ze zrozumieniem zainteresowanych.

Nie wymieniam stanowisk zajmowanych przez młodszy personel naukowy (asystenci i adiunkci), nie pomijam natomiast stopni i tytułów naukowych, wiadcz cych o rozwoju podstawowej kadry Instytutu.

Ka da instytucja to tworze j zespoły ludzi. Im te po wi cam do du o miejsca. Staralem si wymieni wszystkich najdawniejszych pracowników, zwłaszcza naukowych, zatrudnianych przez placówki, których działalno kontynuuje MIR. jak te wspomnie o wielu pracuj cych w MLR i MIR od czasu zako czenia drugiej wojny wiatowej, a szczególnie w pierwszych latach po niej. Wiele osób zwi zanych w ró nych okresach z Instytutem nie znajdzie niestety swoich nazwisk w tej publikacji. Nie dlatego, abym o nich zapomniał, czy te nie chciał o nich pisa . Po prostu nie byłem w stanie wspomnie o wszystkich, a pami tajmy, e w okresie szczytowego rozwoju Instytutu w ko cu lat siedemdziesi tych zatrudniał on blisko tysi c osób.

Ko cz c te wst pnie uwagi, pragn bardzo serdecznie podzi kowa tym wszystkim dawnym i obecnym pracownikom Morskiego Instytutu Rybackiego, którzy yczliwie okazywali mi pomoc w pracy przy gromadzeniu materiałów słu cych przygotowaniu tej publikacji. Udost pniali mi ró nego rodzaju materiały, udzielali informacji, czytali fragmenty powstaj cego maszynopisu i dzielili si ze mn swoimi uwagami, które zazwyczaj wykorzystywałem. Było to grono licze kilkadziesi t osób. których nazwisk nie sposób tu wymienia . Mam nadziej , e spotka si to z ich łaskawym zrozumieniem. Chc wyró ni jedynie trzy osoby, zasługuj ce na szczególń moj wdzi czno . Mam na my li pani Mari Knyb , zajmuj c si archiwum i pani F.w Szelc niaków z Działu Kadr Instytutu, które wielokrotnie ułatwiały mi dost p do ró nych dokumentów oraz pana kapitana eglugi wielkiej rybołówstwa morskiego Ryszarda Ludwiga, który udost pniał mi i cierpliwie pomagał wykorzysta znajduj ce si w jego posiadaniu sprawozdania kapitanów statku badawczego „Profesor Siedlecki” z kolejnych jego rejsów. Panu prof. dr liab. Januszowi Piontkowi z Uniwersytetu Pozna skiego bardzo dzi kuj za dostarczenie mi zdj profesorów A. Jakubskiego i S. Pawłowskiego.

Andrzej Ropelowski

JAK POWSTAWAŁO MORSKIE LABORATORIUM RYBACKIE

Gdy w drugiej połowie XIX stulecia zaczęto rozwijać badania środowiska morskiego, jego fauny i flory, Polska nie istniała jako państwo, nie uczestniczyła w tym procesie. Nie znaczy to jednak, że na naszym dawnym morskim wybrzeżu nic się wówczas w tej dziedzinie nie działo. Od kwietnia 1872 roku funkcjonowała w Helu tak zwana stacja obserwacyjna (Beobachtungsstation) Komisji Naukowych Badań Niemieckich Mór (Commission zur wissenschaftlichen Untersuchung der deutschen Meere), powołanej do życia przez władze pruskie w 1870 roku. Druga taka stacja powstała niebawem w Wistoulju.

Pierwszą w niepodległej już Polsce inicjatywą utworzenia nad Bałtykiem morskiej placówki badawczej zgłosił profesor Uniwersytetu Warszawskiego, zoolog Eugeniusz Kiernik. Przedstawił ją 16 grudnia 1919 roku na posiedzeniu Komisji Ochrony Przyrody w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (MWROP). Prof. Kiernik był wówczas jednym z nielicznych polskich uczonych, mających pewną wiedzę i doświadczenie w dziedzinie morskich badań biologicznych. Nabył je jeszcze jako student, spędzając pewien czas w norweskim Instytucie Badań Morskich w Bergen. W 1910 roku ukazała się w Krakowie jego książka „Życie w nurtach oceanu”, która była zarysem oceanografii biologicznej i jedną z pierwszych polskich publikacji na ten temat.

W styczniu 1920 roku z inicjatywy dr. Adama Wrzoska, dyrektora Departamentu Szkół Wyższych MWROP, odbyło się zebranie warszawskich fizjografów, któremu z nieznanymi nam dzisiaj powodów nadano poufny charakter. Na tym spotkaniu prof. Kiernik referował sprawę powołania morskiej placówki badawczej. Zebrani postanowili utworzyć poufną komisję do spraw Morskiej Stacji Doświadczalnej (MSD).

Zupełnie niezależnie od działań prof. Kiernika, w styczniu 1920 roku Uniwersytet Poznański przekazał ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Tadeuszowi Łopuszańskiemu, memoriał postulujący utworzenie placówki badawczej nad Bałtykiem, opracowany jeszcze w 1919 roku przez profesora tej uczelni, geografę Stanisława Pawłowskiego. Sprawie tej nie nadano dalszego biegu.

W wyniku zabiegów prof. Kiernika, wspieranego przez brata Władysława, jednego z czołowych działaczy ruchu ludowego, Sejm Ustawodawczy podjął 10 lutego 1920 roku - w dniu historycznych załubin Polski z morzem - uchwałę w sprawie utworzenia „stacji naukowej do doświadczalnej dla celów oceanologiczno-rybackich nad morzem Bałtyckim”. Odpowiedni wniosek trzy dni wcześniej przedłożony w Sejmie poseł A. de Rosset.

Wspomniana uchwała sejmowa przewidywała przeznaczenie kwoty 600 tys. marek polskich na pokrycie kosztów organizacji stacji oraz powoływała komisję morską, która wyraziła opinię, że organizowanie tej placówki należy powierzyć Departamentowi Spraw Morskich Ministerstwa Spraw Wojskowych (MSW), ponieważ temu resortowi podlegały wówczas sprawy rybołówstwa morskiego. W związku z tym poufna dotychczas komisja do spraw MSD przy MWROP przekształciła się w oficjalną i 11 kwietnia 1920 roku po raz pierwszy zebrała się na posiedzeniu. Jej przewodniczącym został wiceadmirał (wtedy jeszcze generał podporucznik) Kazimierz Porbski, dyrektor Departamentu Spraw Morskich w MSW, a członkami profesorem: Władysław Gorczyński (fizyk), Bolesław Hryniewiecki (botanik), Konstanty Janicki (zoolog), Eugeniusz Kiernik, Kazimierz Kwietniewski (zoolog), Stanisław Pawłowski, Eugeniusz Romer (geograf), Michał Siedlecki (zoolog), Jadwiga Wołoszyńska (fizjograf). Z czasem dokooptowano do komisji profesorów Henryka Arctowskiego i Antoniego Dobro-

wolskiego, uczestników belgijskiej wyprawy antarktycznej w latach 1897-1899. Po mierci prof. Kiernika w maju 1921 roku, w skład komisji wszedł profesor Antoni Jakubski, zoolog z Uniwersytetu Poznańskiego. Od około 1920 roku, kiedy sprawy rybołówstwa morskiego przejęło od MSW Ministerstwo Byłej Dzielnicy Pruskiej (MBDP), z ramienia tego resortu w pracach komisji uczestniczył także Józef Borowik, naczelnik Wydziału Rybackiego w tym ministerstwie.

W 1920 roku Komisja wiceadmirała Porbskiego przedłożyła Komitetowi Ekonomicznemu Rady Ministrów (KERM) projekt morskiej placówki badawczej opracowany przez prof. Kiernika, wzorowany na Instytucie Badań Morskich w Bergen. Przewidywał on zatrudnienie w tej instytucji około sześćdziesięciu osób. Uznano go za nierealny w ówczesnych warunkach. Drugi, znacznie skromniejszy projekt przedłożyła KERM z początkiem 1921 roku, ale i ten odrzucono, między innymi dlatego, że nie został wcześniej uzgodniony ani z MWROP, ani z MBDP.

Jak już wspomniano, w maju 1921 roku zmarł prof. Kiernik. Zabrakło gorliwego ordownika sprawy placówki, o której utworzenie tak zabiegał. I mimo że jeszcze nie istniała, już w połowie stycznia 1921 roku powołano go na jej kierownika. Możliwe było tylko domyślenie, że postąpił tak, aby ułatwić profesorowi oficjalne wystąpienie w sprawie Stacji Oceanograficznej Rzeczypospolitej Polskiej, jak sam zwykle określał wymarzoną placówkę.

Na przełomie lat 1920-1921 problem utworzenia morskiej stacji badawczej znalazł się w kręgu zainteresowania MBDP z siedzibą w Poznaniu. Zajął się nim wymieniony już poprzednio J. Borowik. W wyniku jego głównie działania w Dzienniku Urzędowym MBDP nr 23 z 30 czerwca 1921 roku ukazało się rozporządzenie o utworzeniu Morskiego Urzędu Rybackiego (MUR) z siedzibą w Pucku (w praktyce w Wejherowie), datowane 18 czerwca 1921 r. Trzeci artykuł tego rozporządzenia brzmiał następująco:

„Przy Morskim Urzędzie Rybackim ustanawia się laboratorium dla badań biologicznych i technicznych w zakresie rybołówstwa morskiego. ”

Wydając to rozporządzenie, MBDP sformułowało w ten sposób realizację uchwały sejmowej z 10 lutego 1920 roku w sprawie stacji morskiej. Tak oto zamiary naukowych kół przyrodniczych, reprezentowanych przez komisję do spraw Morskiej Stacji Do wiadczalnej, by stworzyć ośrodek naukowych badań morskich, zniweczył przepis administracyjny, który przewidywał jedynie utworzenie laboratorium zespolonego z niewielką komórką, którą był Morski Urząd Rybacki. Wywołało to ostry sprzeciw kół naukowych, przyjmujących różne formy. Między innymi wiceadmirał Porbski - jako przewodniczący komisji do spraw MSD - udał się jesienią 1921 roku do ministra byłej dzielnicy pruskiej dr. Juliana Trzecińskiego, aby nakłonił go - jak pisał Józef Borowik -

- „ do zaniechania przez „ rybaków ” tworzenia odrębnej placówki i do wspólnego zorganizowania szerszej koncepcji, w której „ rybacy ” mieliby swój skromny udział. ”

W innym miejscu wspomnieć J. Borowika czytamy:”

„ adna sprawa rybacka w latach 1920-1923 nie wywołała takiego rozgłosu i nie wzbudziła tylu kontrowersji, co sprawa załóżki, zakresu pracy i struktury organizacyjnej Morskiego Laboratorium Rybackiego. Była ona przedmiotem narad międzyministerialnych, interpelacji poselskich, protestów towarzystw naukowych oraz uchwał senatu Uniwersytetu Poznańskiego. ”

Ta nagonka - jak to określił J. Borowik - na majce powstało Morskie Laboratorium Rybackie trwała nadal, tymczasem MBDP podejmowało działania zmierzające do uruchomienia tej placówki, na której siedzibę wybrano Hel. Tak pisał o tym J. Borowik.⁷⁷

„Trwały rozmowy z zoologami i biologami w Warszawie (dr M. Bogucki), Krakowie (prof. M. Siedlecki) i Poznaniu (profesorowie A. Jakubski, J. Grochmalicki i L. Sitowski) na temat struktury wewnętrznej i programu Morskiego Laboratorium Rybackiego oraz kandydatów na przewidywane na początek trzy stanowiska: kierownika naukowego, adiunkta i asystenta. Rozmowy te prowadziłem oczywiście, czy ciowo ja, czy ciowo za dr Lubeckim, który cieszył się dużą sympatią wśród zoologów (...). Już w lutym 1922 r. nastąpiło daleko idące uzgodnienie poglądów, a najbardziej po dane byłoby pozyskanie prof. A. Jakubskiego na kierownika, Kazimierza Demela, wówczas asystenta Stacji Hydrobiologicznej w Wigrach, na adiunkta i dr Witolda Gdzikiewicza na asystenta. K. Demel ukończył studia biologiczne w Genewie (...), miał stałą pracę na stacji rosyjskiej w Villefranche we Francji nad Morzemródziemnym oraz na stacji naukowo-badawczej w Murmańsku. Dr Gdzikiewicz ukończył studia biologiczne i medyczne (miał doktoraty z obu tych specjalności) oraz miał dłuższą stałą pracę naukowo-badawczą w Stacji Morskiej w Sewastopolu.”

Ministerstwo Byłej Dzielnicy Pruskiej zwróciło się do senatu Uniwersytetu Poznańskiego pismem z 8 marca 1922 roku, prosząc o objęcie naukowej opieki nad działalnością MLR, o wyznaczenie na jej kierownika jednego z profesorów tej uczelni. Uniwersytet Poznański przyjął propozycję, a Rada Wydziału Filozoficznego zebrana na posiedzeniu 15 maja 1922 roku wybrała prof. A. Jakubskiego na stanowisko kierownika Laboratorium, a na jego zastępcę prof. S. Pawłowskiego. Prof. Jakubski otrzymał niebawem formalną nominację na to stanowisko z dniem 1 lipca 1922 roku.*

Na krótko przed wspomnianą nominacją prof. Jakubskiego, w Dzienniku Urzędowym MBDP z 16 czerwca 1922 roku ukazała się Instrukcja dla Naczelnika Morskiego Urzędu Rybackiego o zakresie działania Morskiego Laboratorium Rybackiego. Jej autorem był J. Borowik. Oto treść tego dokumentu, podana z niewielkimi, niezaznaczonymi skrótami.⁷⁸

„§ 1. Morskie Laboratorium Rybackie przy MUR ma za zadanie przyczyniać się do rozwoju polskiego rybołówstwa morskiego przez organizowanie i wykonanie badań biologicznych i technicznych na Bałtyku oraz wszelkich prac naukowych z zakresu rybołówstwa morskiego.

§ 2. Szczegółowy zakres działania MLR obejmuje:

a) zarejestrowanie i oznaczenie wartości dawniej znanych miejsc połowów, mogących służyć polskiemu rybakom, badania w celu wykrycia nowych miejsc połowu, czasu i warunków tarła, szybkości i warunków wzrostu ryb,

*A. Jakubski urodził się w 1885 roku w Lwowie, tam studiował biologię. Od 1919 do 1939 r. profesor Uniwersytetu Poznańskiego. Legionista, uczestnik walk na frontach wschodnich w latach 1918-1920, kawaler Virtuti Militari, podpułkownik rezerwy. Jesienią 1939 roku ujęty przez Niemców w Słowacji podczas próby przedostania się do Francji. Wzięty w Krakowie i obozach koncentracyjnych w Oświęcimiu i Mauthausen. Od maja 1945 roku w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie. W 1946 r. osiadł w Londynie, gdzie pracował do 1958 roku w British Museum. Zmarł w 1962 roku.

- b) studia nad metodami i technik połowów, nad przeróbk połowów,
- c) opracowanie materiałów niezbędnych do wydawania ochronnych przepisów rybackich,
- d) opracowanie materiałów potrzebnych do wydawania zarządzeń gospodarczych,
- e) teoretyczne badania w zakresie nauki o morzu, mającej związek z wiedzą rybacką,
- f) popularyzacja działalności rybackiej,
- g) organizacja kursów naukowych o morzu i rybactwie dla słuchaczy wyższych zakładów naukowych,
- h) dostarczanie materiału morskiego do badań i wycieczek dla szkół akademickich,
- i) publikowanie rezultatów badań MLR i ogłaszanie ogólnych sprawozdań z jego działalności.

§ 3. Celem głównym naukowym miłoścy MLR a polskimi zakładami naukowymi zostanie utworzone ciało doradcze przy MUR, składające się z przedstawicieli zainteresowanych instytucji.

§ 4. Kierownik MLR jest upoważniony do utworzenia funduszu specjalnego z dobrowolnych darów i opłat pobieranych za prawo korzystania z miejsc i urządzeń naukowych, lub za kursy dla słuchaczy szkół akademickich.

§ 5. Kierownik MLR ma prawo porozumiewać się w sprawach gospodarczych z Ministerstwem Rolnictwa i Dóbr Państwowych i wszelkimi instytucjami naukowymi. MUR udzieli pomocy biurowej w prowadzeniu tej korespondencji.

§ 6. Wydatki MLR są wliczone do budżetu MUR. Rachunkowo MLR prowadzi MUR, który będzie asygnował sumy zadysponowane przez kierownika MLR w ramach kredytów przeznaczonych na utrzymanie i prowadzenie MLR. "

Instrukcję podpisał minister rolnictwa i dóbr państwowych Józef Raczyński, któremu podlegały sprawy rybołówstwa morskiego od czasu likwidacji MBDP w kwietniu 1922 r.

Ze wspomnień J. Borowika wynika, że projekt tej instrukcji został dokładnie przedyskutowany i uzgodniony z prof. Jakubskim, ten jednak wydawał się być odmiennego zadania. W swoim sprawozdaniu z działalności w MLR stwierdzał bowiem co następuje:

„W Dzienniku Urzędowym MBDP ogłoszono „Instrukcję o zakresie działania MLR”. Tym samym w drodze administracyjnej zostało MLR kreowane bez dania możliwości wpływu na plany organizacyjne zarówno Uniwersytetowi Poznańskiemu jak też i Komisji Naukowej dla sprawy Morskiej Stacji Doświadczalnej przy MWROP w Warszawie, co w przyszłości musiało z konieczności zaważyć na dalszej akcji organizacji Laboratorium. ”

W innej części swojego sprawozdania prof. Jakubski pisał:

„... cały okres pozostały roku kalendarzowego 1922 mógł być jedynie obrócony na prace organizacyjne, gdy wszelkie niemal zamówienia instrumentarium naukowego mogły być uskuteczniiane tylko za granic. Laboratorium więc z natury rzeczy musiało być nieczynne. ”

POCZ TEK DZIAŁALNO CI MLR

Poniewa profesorowie Jakubski i Pawłowski przebywali stałe w Poznaniu, a do Helu doje d ali tylko od czasu do czasu (prof. Pawłowski bardzo rzadko), Laboratorium rozpoc ło działalno wła ciwie dopiero po zaanga owaniu adiunkta Kazimierza Demela, który zdecydował si osi na stałe w Helu. Jego nominacj na to stanowisko w MLR z dniem 1 kwietnia 1923 roku podpisał minister rolnictwa i dóbr pa stwowych Józef Raczy ski jeszcze w grudniu poprzedniego roku.

K. Demel przyjechał do Helu 7 kwietnia 1923 roku, towarzyszył mu dr F. Lubecki, wówczas naczelnik MUR w Wejherowie. Pierwszy stały pracownik naukowy MLR sp dził pierwsze tygodnie w Helu na jakim takim urz dzeniu dwóch sporych pokoi, przydzielonych na potrzeby MLR w budynku zajmowanym przez dozorc rybołówstwa morskiego (obecnie ulica Wiejska nr 38/39). Jedno z tych pomieszcze przeznaczono na kancelari oraz bibliotek i okazy muzealne, drugie na pracowni biologiczn . Jej wyposa enie napływało do Helu w ci gu paru nast pnych miesi cy. Opiek nad tym wszystkim sprawował rybak Eryk Fiszer, pierwszy fizyczny pracownik MLR.

Prawdopodobnie 9 maja K. Demel pierwszy raz wyszedł z Helu w morze na pokładzie dozorczego kutra MUR o nazwie „Tryton” (długo 12,7 m, silnik o mocy 15 KM). Celem tego rejsu, trwaj cego zaledwie kilka godzin, było złowienie młodocianych płastug na Zatoce Puckiej. K. Demelowi towarzyszył ichtiolog Borys Dixon z MUR.

W połowie maja miejsce E. Fiszera zaj ł rybak Antoni Kohnke i przez par lat był jedynym stałym współpracownikiem K. Demela. Od 1 lipca 1923 roku personel naukowy MLR powi kszył si do czterech osób, po zaanga owaniu dr. Witolda G dzikiewicza. Doje d ał on tylko na krótko do Helu z Poznania, gdy pracował na tamtejszym uniwersytecie

Ju w letnich miesi cach 1923 roku przebywało w MLR paru stypendystów, a kilku naukowców z ró nych o rodków kraju korzystało z pomieszcze i sprz tu Laboratorium. Podczas całego letnio-jesiennego sezonu tego roku przewin ło si przez nie około sze set osób, które odwiedziły t pierwsz polsk placówk badawcz nad Bałtykiem. Byli w ród nich m - owie stanu, naukowcy, literaci, dziennikarze, mi dzy innymi marszałek sejmu Maciej Rataj i Stefan eromski. Przyjmowanie tylu ciekawskich i go ci zajmowało K. Demelowi sporo czasu.

Na przełomie wrze nia i pa dziernika 1923 roku rozpoc ła si bardziej systematyczna działalno MLR, czyli K. Demela. Opracowywał wcz niej zebrane materiały, prowadził nowe obserwacje, studiował pi miennictwo, załatwiał bie ce sprawy. Podobnie toczyła si jego praca przez dalsze lata. Warto w tym miejscu zwróci uwag na to, co sam K. Demel pisał blisko pół wieku pó niej o pracy w Helu.⁷⁷

„Z chwil rozpoc cia działalno ci badawczej MLR w 1923 roku, naówczas jedynej polskiej placówki naukowej nadmorskiej, o naszym morzu faktycznie nic nie wiadzano. ”

Była to dla K. Demela, pracownika nauki, sytuacja niezmiernie sprzyjaj ca. Ka dy bowiem temat, który brał na warsztat, czy to naukowy, czy te bardziej popularny, dawał szans wniesienia czego nowego do wiedzy o „polskim Bałtyku”, jak to wtedy okre lano, o jego rodowisku, wiecie zwierz cym i ro linnym.

W 1924 roku ukazały si pierwsze publikacje K. Demela, b d ce owocem pocz tkowych jego prac w MLR, mi dzy innymi po wi cone metodom i narz dziom połowu stosowanym przez polskich rybaków morskich oraz ichtiofaunie południowego Bałtyku. DrG dzikie-

wicz zajmował się w tym czasie zagadnieniem higieny i warunków sanitarnych w środowisku morskich rybaków Półwyspu Helskiego.

Powodem niedostatkiem w pierwszych latach działalności MLR był brak własnego statku badawczego. MUR udostępniał Laboratorium tylko raz w tygodniu wspomniany już kuter dozorczy „Tryton”. W ustalonym terminie przybywał on z Gdyni do Helu około godziny 10,00, a już około godziny 16,00 tego samego dnia powracał do Gdyni. Utrudniało to bardzo prowadzenie prac badawczych i obserwacji w morzu i ograniczało zasięg tych prac prawie wyłącznie do wód w niewielkiej odległości od Helu.

Późną jesienią 1924 roku prof. Siedlecki po raz pierwszy odwiedził MLR. Nie można dowodnie stwierdzić, w jakim celu się tam zjawił. Nie popełniając jednak prawdopodobnie błędów można przyjąć, że chciał zapoznać się z K. Demelem i jego placówką. Skłaniała go do tego zapewne okoliczność, że we wrześniu tego roku uczestniczył jako pierwszy przedstawiciel Polski (jeszcze nie jako jej oficjalny delegat) w dorocznym posiedzeniu Międzynarodowej Rady Badań Morza (MRBM - ICES skrót od nazwy angielskiej), które odbywało się tym razem w siedzibie tej organizacji, w Kopenhadze. Reprezentując Polskę na forum MRBM, musiał wyrobić sobie zdanie co do możliwości włączenia MLR do programu prac zalecanych przez tę organizację. Wymagało to bezpośredniego kontaktu z helską placówką i jej adiunktem. Niezależnie od tego profesor publicznie wyrażał poglądy, że MLR powinno być podporządkowane Państwowemu Instytutowi Naukowemu Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach (PINGW) i trudno sobie wyobrazić, aby tej sprawy nie chciał poruszyć w rozmowach z K. Demelem. Na wizycie prof. Siedleckiego w MLR zalecało to prawdopodobnie dr. F. Lubeckiemu, jego dawnemu asystentowi na Uniwersytecie Jagiellońskim. Dr Lubecki upartywniał zapewne w osobie profesora przyszłego opiekuna naukowego Laboratorium, gdyż 1 października 1923 roku prof. Jakubski zrezygnował ze stanowiska kierownika tej placówki. Z zajęciem w MLR zrezygnował także dr G. Dzikiwicz.

MORSKIE LABORATORIUM RYBACKIE W LATACH 1925-1928

Od 1 stycznia 1925 roku MLR oddzielono od MUR i podporządkowano PINGW, a ściślejszemu oddziałowi tego instytutu, nadając helskiej placówce nazwę Dział Biologiczno-Morski w Helu. W praktyce używano jednak nadal dotychczasowej nazwy - Morskie Laboratorium Rybackie. Już sama zmiana nazwy mówiła o zwróceniu większej uwagi na zagadnienia biologiczne. Tak też było istotnie. MLR miało się odtąd zajmować głównie badaniami hydrologicznymi i biologią ryb użytkowych, dostarczaniem materiałów naukowych krajowym placówkom badawczym i uczelniom wyższym, organizowaniem kursów wiedzy o morzu oraz współpracą z rybołówstwem morskim w zakresie techniki połowów i eksploatacji łowisk. Natomiast pracami w dziedzinie szacowania wydajności łowisk na podstawie badań stanu połowia ryb, ochrony ryb, ekonomiki rybołówstwa, handlu i spożycia ryb oraz propagandy spożycia ryb zajmował się utworzony wiosną 1926 roku Dział Ekonomii i Organizacji Rybactwa (DEOR) w oddziale PINGW w Bydgoszczy. Jego kierownikiem mianowano J. Borowika.

K. Demel został teraz kierownikiem MLR i jedynym jego pracownikiem naukowym, mając nadal jednego tylko pomocnika w osobie Antoniego Kohnke. Konsultantem naukowym MLR był odtąd prof. Siedlecki, który przyjął tę funkcję na wniosek Ministerstwa Rolnictwa.

Ponieważ stale przebywał w Krakowie, nie był w stanie leżać na bieżąco działalności Laboratorium.

Zmiany organizacyjne, o których wspomniano, nie wpłynęły istotnie na działalność MLR i prac K. Demela. Zajmował się nadal badaniami hydrologicznymi i ichtiologicznymi oraz morską fauną.

W marcu 1925 roku MRL gościło Ernesta Webermanna z Tallina, estońskiego parlamentarzystę i znawcę zagadnień rybołówstwa morskiego. Przyjechał do Polski na zaproszenie Ministerstwa Rolnictwa, aby zapoznać się ze stanem naszego rybołówstwa morskiego i na tej podstawie określić przedsięwzięcia niezbędne dla jego rozwoju, zwłaszcza za połowów dalekomorskich. K. Demel udzielał mu informacji na ten temat.

Latem 1926 roku K. Demel uczestniczył w kilkutygodniowym rejsie statku Państwowej Szkoły Morskiej „Lwów” do Sztokholmu, Tallina, Helsinek i Rygi. W portach tych odwiedzał instytucje zajmujące się badaniami morza i rybołówstwem morskim, nawiązał z nimi bezpośrednie kontakty, które podtrzymywano przez wiele lat.

Od końca 1926 roku MLR mogło czasem korzystać z nowego statku dozorczego MUR o nazwie „Gazda” (długość 14,1 m, silnik o mocy 40 KM), a w czerwcu 1927 roku otrzymało wyremontowany, stary niemiecki wiatrowo-motorowy statek „Zorza”, eksploatowany dotychczas przez dozorcę rybołówstwa w Helu. Była to jednostka o budowie i wyglądzie jachtu, mająca zaledwie 9,2 m długości i silnik o mocy 6 KM. Wprawdzie „Zorza” nie bardzo nadawała się do prac prowadzonych przez MRL, uznano ją za pierwszy polski statek badawczy w służbie rybołówstwa morskiego.

Na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 21 grudnia 1927 roku oraz rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z 24 lutego 1928 roku sprawy rybołówstwa morskiego przejął Ministerstwo Przemysłu i Handlu (MPIH). W związku z tym MLR znalazło się w niezbyt sprzyjającej mu sytuacji, ponieważ nadal podlegało PINGW, a po rednio Ministerstwu Rolnictwa, nie zainteresowanemu jego zagadnieniami rybołówstwa morskiego.

W lutym 1928 roku odszedł z MLR rybak A. Kohnke. Na jego miejsce zatrudniono od dnia 26 tego miesiąca rybaka Augustyna Netzla, który po drugiej wojnie światowej dał się poznać jako pisarz opiewający życie i pracę kaszubskich rybaków morskich.*

W czasie, o którym tu mowa, MLR rozpoczęło pierwsze w Polsce badania nad rasami ledzi poławianych u polskich brzegów i kontynuowało obserwacje hydrologiczne.

W lipcu 1928 roku odwiedzili MLR trzej Szwedzi - szef administracji rybołówstwa morskiego, dr K. Andersson i dwaj biologowie - dr A. Molander i dr O. Nybelin. Przybyli do Helu na pokładzie szwedzkiego statku badawczego „Skagerrak”. Była to pierwsza wizyta tego rodzaju statku obcej bandery w porcie polskim i pierwsza wizyta w MLR zagranicznych naukowców pracujących dla potrzeb rybołówstwa.

STOWARZYSZENIE MORSKI INSTYTUT RYBACKI

Jednym z najdonioślejszych wydarzeń w miarę dziesięcioletniej historii naszego rybołówstwa morskiego było powołanie do życia w dniu 3 grudnia 1928 roku w Warszawie stowarzyszenia pod nazwą Morski Instytut Rybacki (MIR). Działalność stowarzyszenia miała się przyczynić do

*Po drugiej wojnie światowej zmienił pisownię nazwiska na Ncccl.

rozwoju polskiego rybołówstwa morskiego, przetwórstwa ryb morskich oraz handlu nimi. Na prezesa zarządu MIR wybrano prof. Siedleckiego, a sprawy stowarzyszenia prowadził naczelnik MUR Antoni Hryniewicz. Była to jego dodatkowa funkcja. Siedzibą MIR była początkowo Warszawa, a od 1935 roku Gdynia.

Stowarzyszenie między innymi nabywało i odstępowo rybakom na dogodnych warunkach nowe statki i narzędzia połowu, udzielało kredytów i zapomóg na cele związane z rozwojem rybołówstwa morskiego, organizowało przemysł pomocniczy tej dziedziny gospodarki (produkcja sieci, lin, opakowania ryb, budowa łodzi i kutrów rybackich itp.), popierało spółdzielczość rybacką, poszukiwało nowych łowisk bałtyckich i organizowało tak zwane połowy próbne i szkolenia zawodowe rybaków morskich, wydawało fachowe publikacje i popularyzowało sprawy morskiego przemysłu rybnego.

Jednym z pierwszych poczynań MIR było zakupienie w Danii dwóch nowoczesnych kutrów rybackich, które przybyły do Gdyni w końcu 1929 roku. Jeden z nich o nazwie „Ewa” (długość 16,32 m, silnik o mocy 60 KM) przeznaczono do prowadzenia prac badawczych. Kierowała nimi specjalna komisja Instytutu do badań morskich, której przewodniczył J. Borowik. W jej skład wchodził: B. Dixon, A. Hryniewicz, dr F. Lubecki i prof. M. Siedlecki. Zespół ten współpracował z MLR i udostępnił mu w miarę potrzeby kuter badawczy „Ewa”. Drugi ze wspomnianych kutrów, noszący nazwę „Stamia”, służył do prowadzenia połowów próbnych i szkolenia rybaków. Obydwa te statki zaczęły wkrótce wypływać na połowy w rejonie Ławicy Słupskiej i Łódzkiej oraz Głębki Bornholmskiej. Dzięki temu polskie rybołówstwo morskie po raz pierwszy mogło wyjść poza łowiska przybrzeżne, a rybacy, od wieków łowiący niemal wyłącznie na Zatoce Gdańskiej i w pasie paru mil od brzegu, wyruszyli wreszcie na otwarty Bałtyk.

MIR przyczynił się do wybudowania w Gdyni wyciągu kutrowego, do przyspieszenia budowy portów rybackich w Gdyni i Jastarni, przejął administrację hali i chłodni rybnej w Gdyni oraz magazynów ledziowych w tym porcie, wspierał budowę kolonii rybackiej w Helu, organizował produkcję narzędzi połowu, założył Towarzystwo Samopomocy Rybaków Morskich, prowadził różnego rodzaju kursy zawodowe, wydawał miesięcznik „Ryba.”

Źródła finansowe, którymi dysponowało stowarzyszenie MIR, pochodziły częściowo z subwencji MPiH oraz z dochodów własnych, na które składały się wpływy z działalności hali i chłodni rybnej, z wynajmu magazynów ledziowych, z usług wyciągu kutrowego, z połowów próbnych, z odsetek od pożyczek oraz ze sprzedaży wydawnictw i ze składek członkowskich. Działalność stowarzyszenia MIR była – jak już wiemy – subwencjonowana przez MPiH. Morskie Laboratorium Rybackie, podlegające nadal Ministerstwu Rolnictwa, pozostawało niejako poza nawiasem spraw rybołówstwa morskiego i nie mogło korzystać z pomocy ani MPiH, ani MIR. Ten stan rzeczy powodował, że Laboratorium nie uczestniczyło w organizowaniu różnych przedsięwzięć MIR, a K. Demel nie wszedł w skład komisji do badań morskich, którą powołało stowarzyszenie.

MORSKIE LABORATORIUM RYBACKIE W LATACH 1929-1930

W tych dwóch latach podstawowa działalność MLR (czytaj K. Demela) nie uległa żadnym istotnym zmianom. Odnotować natomiast warto kilka ważniejszych wydarzeń z tego okresu historii Laboratorium.

W lipcu 1929 roku MLR uczestniczyło w przeprowadzeniu pierwszego w Polsce, letniego, naukowego kursu biologii morza, zorganizowanego z inicjatywy Koła Przyrodników Uczniów Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wzorowano się na podobnym kursie, prowadzonym przez Morską Stację Biologiczną w Roscoff we Francji. Zajęcia odbywały się głównie w Wielkiej Wsi, dzisiejszym Władysławowie, gdzie studenci zostali zakwaterowani w paru rybackich domkach, a częściowo w MLR w Helu. W gronie osób prowadzących wykłady na tym kursie nie zabrakło między innymi prof. Siedleckiego i K. Demela.

Niespełna rok później K. Demel reprezentował MLR na Trzeciej Konferencji Hydrologicznej Państwa Bałtyckich, obradującej w Warszawie od 14 do 18 maja. Uczestniczył po raz pierwszy w takim międzynarodowym spotkaniu jako członek polskiej delegacji, kierownik MLR wygłosił referat pt. „Les variations de temperature des eaux pres de Hel et leur concordance avec les vents.”

Na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych, dokładnej daty nie znamy, doszło do nieudanego wyjazdu K. Demela z J. Borowikiem do Królewca na zaproszenie profesora Alfreda Willera, bodaj e ichtiologa na tamtejszym uniwersytecie. Udali się tam jednym z naszych kutrów, prawdopodobnie dozorczym. Dopłynęli tylko do Piławy. Tam Niemcy zatrzymali kuter w porcie, nie zezwalając na dalszą jego podróż do Królewca. Uzasadnili to tym, że nasz kuter jest statkiem państwowym i jako taki musi uzyskać zgodę władz niemieckich na wejście do królewieckiego portu. Tymczasem strona polska o zezwolenie takie nie wystąpiła. Trzeba więc było wracać do kraju, nie pomogła interwencja polskiego konsula w Królewcu, którego udało się poinformować o sprawie.

We wspomnianym okresie MLR posiadało już niewielkie zbiory muzealne, składające się przeważnie z okazów bałtyckiej fauny. Stale uzupełniane i powiększane, stały się z biegiem lat największą tego rodzaju kolekcją w Polsce.

LIKWIDACJA MORSKIEGO LABORATORIUM RYBACKIEGO

Pozostawanie MLR w gestii Ministerstwa Rolnictwa, a więc poza kręgiem kompetencji i zainteresowania Ministerstwa Przemysłu i Handlu, okazało się fatalne dla tej placówki wczesną wiosną 1931 roku. Ministerstwo Rolnictwa zwróciło się wtedy do kierownictwa PINGW z daniem zredukowania wydatków na badania naukowe o około 20%. Polska gospodarka przeżywała wówczas głęboki kryzys. Prośba PINGW o złagodzenie tego nakazu nie została uwzględniona przez ministerstwo. Poleciło ono dyrektorowi PINGW zlikwidować w pierwszym rzędzie dwie placówki, nie mające nic wspólnego z zakresem działania resortu rolnictwa, a mianowicie MLR i DEOR. Ponieważ zarówno dyrekcja PINGW, jak i rada naukowa tego instytutu zachowały się biernie wobec polecenia Ministerstwa Rolnictwa, wstrzymało ono finansowanie wspomnianych dwóch placówek od 1 kwietnia 1931 roku i postanowiło przekazać zadania wykonywanych przez te placówki Państwowemu Instytutowi Meteorologicznemu.

Sprawa likwidacji MLR i DEOR poruszyła naukowe koła kraju, wywołała ich żywą reakcję. Odbiła się ona szczególnie donośnym echem na Drugim Naukowym Zjeździe Pomorzyczanym, który obradował w Toruniu 23 maja 1931 roku z udziałem przedstawicieli uniwersytetów, wszystkich ważniejszych polskich instytucji naukowych oraz Polskiej Akademii Umiejętności. Podjął on następującą uchwałę: „

„ Wobec zamierzonej przez Ministerstwo Rolnictwa likwidacji dwóch placówek naukowych do badań morza w Helu i Bydgoszczy, Drugi Naukowy Zjazd Pomorzoznawczy wyraża przekonanie, iż prawa do morza zdobywa się także przez badania naukowe, obojętnie zaś za prowadzenia tych badań spoczywa na kulturalnym społeczeństwie, posiadającym dostępy do morza. (...) Przewodzący zwraca się do pana Ministra o wzięcia Publicznego oraz pana Ministra Przemysłu i Handlu z prośbą, aby do zniszczenia placówek pomorzoznawczych nie dopuścić. ”

Podobnie wypowiadały się publicznie różne instytucje i uczelnie, a prof. Siedlecki interweniował w tej sprawie u ówczesnego premiera, pułkownika Walerego Sławka.

MLR, mimo zagrożenia likwidacji, uczestniczyło w drugim kursie biologii morza, zorganizowanym w lipcu 1931 r. dla członków studenckiego Koła Przyrodników Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Dojeżdżali oni codziennie pociągami do Helu z Wielkiej Wsi, gdzie byli zakwaterowani. W ich gronie znaleźli się między innymi Walerian Ciągiewicz i Zygmunt Mulicki, którzy już w niedalekiej przyszłości mieli znaleźć pracę w Helu.

Zamierzenia Ministerstwa Rolnictwa w stosunku do MLR i DEOR stały się faktem dokonanym jesienią 1931 roku. Otóż z dniem 1 października

przeszły istniejące dwa zakłady naukowe, po wycofaniu zagadnień rybołówstwa morskiego. Cały personel został zwolniony, kierownicy postawieni w stan nieczynny, całość zadań badawczych wraz z inwentarzem została przekazana Ministerstwu Oświaty, które na ten cel nie posiada w swoim budżecie ani etatów, ani środków. ”

Zabiegi różnych instytucji, organizacji i poszczególnych osób, w tym zwłaszcza prof. Siedleckiego, doprowadziły jednak do tego, że nie doszło ostatecznie do materialnego zlikwidowania obu „pomorzoznawczych” placówek. Można było mówić jedynie o formalnej niejakiej ich likwidacji. Otóż około 10 listopada 1931 roku odbyła się w Warszawie narada, na której zdecydowano o likwidacji MLR i DEOR jako oddziałów organizacyjnych PINGW w Puławach. Ich inwentarz, przejęty przez MWROP oraz MPiH, oddano do użytku powołanej przez oba ministerstwa Stacji Morskiej w Helu, która podlegała organizacyjnie Instytutowi Biologii Doświadczalnej imienia Nenckiego w Warszawie, a ten był placówką Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Instytut był formalnie instytucją prywatną i taki też charakter miała Miejsca Stacja Morska.

Kończąc ten rozdział, przytoczę ocenę osiągnięć i dorobku MLR, jak w połowie 1931 roku opublikował Instytut Bałtycki w Toruniu.¹¹¹

„ W okresie ośmiu lat istnienia wyszły z tego zakładu 44 prace dotyczące nie tylko zagadnień związanych ze sprawami rybołówstwa morskiego, lecz dotyczące także szeregu zasadniczych kwestii z dziedziny biologii morza, w szczególności ci stosunków przyrodniczych na polskim Bałtyku. Ustaliły one skład gatunkowy naszej ichtiofauny morskiej, szacując go na 51 gatunków, przeprowadziły analizy zoogeograficzne i biologiczne tej ichtiofauny, opisały niektóre metody połowu stosowane przez naszych rybaków morskich, wreszcie dały dokładny zarys terenów połowu w naszych wodach terytorialnych, zilustrowany na mapkach, oparty na dokładnych obserwacjach dokonanych na podstawie objazdów po morzu i wywiadu z rybakami. Zwrócono się potem do badania zespołów dennych, wyrobienia ich składu, ilościowego występowania, w zależności od naturalnych warunków i charakteru podłoża, który taki decydujący wpływ wywiera na ugrupowanie zespołów dennych.

*Mo na z ca ł pewno ci powiedzie , e wi kszo wiadomo ci ogólnych odno nie ston-
sunków biologicznych panuj cych na naszym morzu czerpie przyrodnik polski z wyniku
bada oraz publikacji wychodz cych z zakładu morzoznawczego w Helu. "*

Z dalszych fragmentów cytowanego tu tekstu wynikało, e w pocz tkach lat trzydzie-
stych roczny bud et MLR wynosił zaledwie 15.000 zł (słownie pi tna cie ty si cy). Na ograni-
czono rodków, jakimi dysponowało w tamtych latach MLR, zwracał uwag mi dzy innymi
nasz znany pisarz Melchior Wa kowicz, pisz c:

*„ Sekundował mu (dr. Lubeckiemu - AR) Demel, w latach dwudziestych taplaj cy si na
„Zorzy”, sze ciokonnym relikcie z pruskich czasów. Wraz z Augustynem Neclem badał
na nim faun i flor morsk . Biedaczyna miał bud et roczny w sumie 12.000 złotych, kl ł
na „rolników” (bo Laboratorium Rybackie podlegało Ministerstwu Rolnictwa), którzy
poj cia nie mieli o morzu. "*

STACJA MORSKA W LATACH 1932-1939

MWROP oraz MPiH, które przeję ty inwentarz i sprawy zlikwidowanych morskich placówek
badawczych PINGW, powołały Komitet Organizacyjny Stacji Morskiej. Miał si on zaj nada-
niem jej wła ciwych form organizacyjnych i prawnych oraz nadzorowaniem jej działał no ci.
W skład tego komitetu weszli mi dzy innymi: prof. Siedlecki jako jego przewodnicz cy,
dr Lubecki i J. Borowik. Pierwsze zebranie tego ciała odbyło si 8 stycznia 1932 roku
w MWROP. Omówiono sprawy organizacyjne, programowe, bud etowe i personalne. Na sta-
nowisko kierownika Stacji Morskiej powołano zoologa, docenta Uniwersytetu Warszawskie-
go, dr. Mieczysława Boguckiego, który studiował w paryskiej Sorbonie i na Uniwersytecie
Jagiello skim, jako młody jeszcze człowiek specjalizował si w morskich stacjach zoologicz-
nych w Roscoff we Francji i w Neapolu. Od 1930 roku był w zarz dzie stowarzyszenia MIR.

Nie sposób pomin milczeniem sprawy nominacji doc. Boguckiego na kierownika
Stacji Morskiej. Dotkn ła ona gł boko K. Demela, poruszyła jego poczucie sprawiedliwo-
ci. Jako pierwszy stał y pracownik naukowy i przez kilka lat kierownik MLR, miał podsta-
wy, by s dzi , e b dzie szefem „nowej” placówki - Stacji Morskiej. Pomini cie go przy
obsadzie tego stanowiska odczuwał jako osobist krzywd . Tym bardziej, e w Stacji Mor-
skiej zaanga owano go (1 kwietnia 1932 roku) na stanowisko starszego asystenta. A prze-
cie ju w 1923 roku rozpoczął prac w MLR jako adiunkt. Okoliczno ci te ukształtowały
na zawsze niech tny stosunek K. Demela do doc. Boguckiego, skrywany towarzysk ogład ,
starannym wychowaniem, nienagannymi obyczajami i dobrotliwym usposobieniem. K. De-
mel nabrał z czasem przekonania, e brak doktoratu stał si przyczyn owych jego niepowo-
dze .

K. Demela zwolniono formalnie ze słu by pa stwowej z dniem 31 marca 1932 roku,
a zarazem przeniesiono go na emerytur w wieku 43 lat. Z tego tytułu otrzymywał miesi cznie
około 240 zł, oprócz tego pobierał miesi czne wynagrodzenie w Stacji Morskiej, wynosz ce
około 500 zł.

Od 1 kwietnia 1932 roku zatrudniono w Stacji Morskiej starszego asystenta, ichtiologa
Borysa Dixona, dotychczasowego pracownika DEOR w Bydgoszczy. Wychowany w Rosji,

Szkot z pochodzenia, przez kilkanaście lat pracował w rybackich placówkach naukowych nad Wołgą i uczestniczył w badaniach Morza Kaspijskiego. Do wybuchu drugiej wojny światowej był w Stacji Morskiej jedynym ichtiologiem z prawdziwego zdarzenia, który miał odpowiednie wykształcenie i praktykę.

Tak oto personel naukowy Stacji Morskiej liczył trzy osoby wraz z doc. Boguckim, który nie przeniósł się jednak z Warszawy do Helu, a tylko tam dojeżdżał, przeważnie raz w miesiącu i na dłużej w lecie. Takie B. Dixon nie osiadł w Helu, lecz w Gdyni, gdzie urządził sobie pracownię ichtiologiczną. Otrzymała ona z czasem nazwę Oddziału Rybackiego Stacji Morskiej, a B. Dixon został jego kierownikiem. Dotychczasowe pomieszczenia MLR w Helu były wówczas głównymi siedzibami Stacji Morskiej, zarazem siedzibą jej Działu Biologicznego, którego kierownikiem został K. Demel. Nic się tu w zasadzie nie zmieniło w porównaniu z poprzednimi laty. Na naukowym posterunku pozostawał tu nadal samotny K. Demel, w dalszym ciągu z jednym tylko pomocnikiem, Augustynem Netzlem. Do prac na morzu używano przeważnie statku badawczego MIR „Ewa” oraz wiosłowej łodzi. Star „Zorz” oddano do kasacji w 1931 r.

Latem 1932 roku Stacja Morska odwiedziła rzadki jak na tamte czasy i helskie warunki gość - delegat brytyjskiego rządu do Międzynarodowej Rady Badań Morza, wiceprezes brytyjskiego Królewskiego Towarzystwa Naukowego, wykładowca biologii na szkockim uniwersytecie w St. Andrews, profesor sir David Arcy Wentworth Thompson. Z Gdyni do Helu przyплыł 17 sierpnia na pokładzie „Ewy”. Spędził tam kilka dni. Zwiedził między innymi Stację Morską, gdzie gościli go doc. Bogucki i K. Demel.

W początkowym okresie działalności Stacji Morskiej zaznaczył się wyraźny podział tematyki badawczej pomiędzy Oddział Rybacki, zajmujący się zagadnieniami ichtiologicznymi, a Dział Biologiczny w Helu, który mimo swojej nazwy wiele uwagi poświęcał problematyce hydrologicznej.

Później wiosną 1933 roku K. Demel uczestniczył w początkowym etapie rejsu statku szkolnego Państwowej Szkoły Morskiej „Dar Pomorza” na wody Skagerraku. Od 1 do 6 czerwca wraz z por. Przysieckim z Wydziału Morskiego Państwowego Instytutu Meteorologicznego w Gdyni prowadził badania hydrologiczno-biologiczne w rejonie południowej części Ławicy Rodkowej na Bałtyku. Zajmował się głównie gromadzeniem materiałów dotyczących ukształtowania i charakteru dna w tym obszarze, który zainteresował polskie rybołówstwo. Pobierał także próbki z dna morskiego, pozwalające określić występujące na nim organizmy zwierzęce. Po zakończeniu prac K. Demel i por. Przysiecki zeszli z „Dar Pomorza” na Bornholmie, skąd kuter badawczy „Ewa” zabrał ich do kraju.

W lipcu 1933 roku odbył się w Helu trzeci kurs biologii morza, pierwszy organizowany przez Stację Morską. Od dwóch poprzednich różnił się tym, że jego uczestnicy pochodzili z różnych uniwersytetów, a nie tylko z jednego jak dotychczas. Było ich tym razem około trzydziestu, a wśród nich między innymi Walerian Ciągiewicz (po raz drugi) i Władysław Makowski z Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, już wówczas myślicy o możliwości pracy w Helu. Wiersz wykładów na tym kursie wygłaszał K. Demel, doc. Bogucki ograniczył się do omówienia zagadnień związanych z fizjologią zwierząt morskich, jeden wykład miał bawić w Helu prof. Siedlecki.

Uczestników kursu zakwaterowano w budynku wynajętym przez Stację Morską w helskiej kolonii rybackiej, przy obecnej ulicy Portowej. Część parteru zajmowało mieszkanie, z którego korzystał doc. Bogucki podczas pobytów w Helu. Do pozostałych pomieszczeń parteru przeniesiono z siedziby Stacji Morskiej zbiory muzealne. Opiekował się nimi zaanga-

wany w tym czasie laborant i wony w jednej osobie o nazwisku led. Na piętrze tego budynku urządzono pokoje gościnne, a z czasem także pokoje mieszkalne dla młodych pracowników naukowych, których z biegiem lat przybywało w Stacji Morskiej.

Wspomniany już poprzednio Walerian Ciągiewicz ukończył studia w 1933 roku i jesienią zamierzał podjąć pracę jako zoolog w Stacji Morskiej. Ponieważ w tym czasie nie było tam jednak żadnego wolnego etatu, postanowił cierpliwie czekać do czasu, a tymczasem znalazł się na razie odwrócić się od pracy i zaczął pracować jako pomocnik magazyniera w lodowej hali i chłodni rybnej, a w chwilach wolnych od zajęć rozpoczął prace z dziedziny ichtiologii. Korzystał przy tym z rad i wskazówek Borysa Dixona. Dopiero po upływie półtora roku, w kwietniu 1935 roku przyjął do pracy w Stacji Morskiej na stanowisku młodszego asystenta w Oddziale Rybackim w Gdyni. Już po kilku tygodniach, w dniu 15 czerwca wypłynął z Gdyni na pokładzie kutra „Gdy 26” o nazwie „Orkan”, należącym do rybaka Jana Nadolskiego, na eksperymentalne połowy makreli w wodach Skagerraku. Było to historyczne, pierwsze wyjście polskiego kutra rybackiego na łowiska poza Bałtykiem, a W. Ciągiewicz był pierwszym pracownikiem naukowym Stacji Morskiej, który pracował na morzu poza Bałtykiem. Jego osobie poświęcił się specjalnie nieco więcej miejsca, jako że był pierwszym przedstawicielem następnego pokolenia biologów wykształconych na krajowych uniwersytetach niepodległej Polski, którzy podjęli pracę badawczą na morzu.

W 1934 roku doc. M. Bogucki odbył naukową podróż do niektórych morskich placówek badawczych w państwach europejskich celem zapoznania się z ich organizacją i działalnością.

W lipcu 1935 roku w Oddziale Rybackim Stacji Morskiej w Gdyni zatrudniono Zygmunta Mulickiego, który był stypendystą Stacji. Podobnie jak W. Ciągiewicz zajmował się problematyką ichtiologiczną. Prawdopodobnie w tym samym mniej więcej czasie personel naukowy Stacji powiększył się o absolwenta Uniwersytetu Jagiellońskiego, młodszego asystenta, botanika Adama Bursę, a w październiku o chemika Stanisława Kijowskiego po Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, stypendystę MWROP, który zajmował się zagadnieniami hydrologicznymi. A. Bursa i S. Kijowski osiedli w Helu.

W pierwszej połowie lipca 1935 roku Stacja Morska zorganizowała kolejny kurs biologii morza, w którym uczestniczyło 16 osób z różnych krajowych uniwersytetów.

Dbano też w Stacji Morskiej o to, by jej pracownicy naukowcy podnosili kwalifikacje. Dzięki zasiłkom uzyskanym z Funduszu Kultury Narodowej oraz z Morskiego Instytutu Rybackiego, na przełomie lat 1935-1936 można było wysłać dwóch asystentów na uzupełniające studia zagraniczne. A. Bursa udał się do Oslo, aby zająć się tam planktonem roślinnym, a W. Ciągiewicz wyjechał do Lowestoft w Wielkiej Brytanii oraz do Oslo i Bergen w Norwegii, aby poznać metody stosowane w tamtejszych ośrodkach badań rybackich.

W styczniu 1936 roku w Oddziale Rybackim Stacji podjął pracę zoolog, Władysław Makowski, stypendysta MWROP, który prowadził badania nad planktonem.

Godnym odnotowania wydarzeniem w historii Stacji Morskiej było uzyskanie przez nią w kwietniu 1936 roku niewielkiej wprawdzie, jednakże wreszcie własnej jednostki badawczej. Była to nowa, drewniana motorówka zbudowana w Turku w Finlandii. Nadano jej nazwę „Meduza”. Liczyła 10,20 m długości i miała silnik o mocy 15 KM. Przeznaczono ją do pracy na wodach przybrzeżnych.

Od 11 do 21 czerwca 1936 roku trwał zorganizowany przez Stację Morską rejs kutra badawczego „Ewa” na wody u brzegów Łotwy. Jego celem było rozpoznanie możliwości połowienia tam płastug. Kierownikiem tej wyprawy - tak to wówczas określano - był B. Dixon,

a uczestniczyli w tym rejsie W. Ciągiewicz, W. Małkowski i Z. Mułicki. Zawinięto do Libawy i nawiązano kontakt z przedstawicielami tamtejszej administracji rybackiej.

Nie dajcie się przecenić znaczenie dla dalszych losów Stacji Morskiej miało wprowadzenie w 1936 roku do państwowego planu inwestycyjnego odpowiednich środków na budowę przeznaczoną dla niej gmach w Gdyni. Należało to zawdzięczać zabiegom Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Opracowanie projektu nowej siedziby Stacji zlecono dwóm architektom warszawskim - L. Tomaszewskiemu i J. Jakowskiemu. Zakładano, że prace budowlane rozpoczną się już w następnym roku, a z końcem 1938 roku gmach będzie wykończony i oddany do użytku.

Jak wiadomo rok 1936 był dla Stacji Morskiej bardzo korzystny. Jeszcze przed jego zakończeniem, w państwowym dzienniku uległa znacznej poprawie sytuacja lokalowa Oddziału Rybackiego Stacji w Gdyni. Dzięki pomocy Morskiego Instytutu Rybackiego uzyskał on trzy pomieszczenia laboratoryjne na pierwszym piętrze administracyjnej części budynku hali i chłodni rybnej w Gdyni, a na jego parterze sporządził do prac o charakterze technicznym. Dotychczas Oddział ten mieścił się na parterze budynku Morskiego Urzędu Rybackiego w Gdyni, przy zbiegu obecnych ulic Derdowskiego i Waszyngtona.

Działalność dydaktyczna Stacji Morskiej w 1936 roku nie ograniczyła się tylko do przeprowadzenia letniego kursu biologii morza, w którym uczestniczyło 14 osób z różnych uczelni. Zorganizowano także podobny kurs dla nauczycieli szkół średnich, który trwał od 23 do 30 czerwca. Wziął w nim udział 16 osób z różnych stron kraju.

W okresie, o jakim tu mowa, skatalogowano bibliotekę Stacji, zawierającą 684 tomy księgi, 817 czasopism (101 tytułów) oraz 1600 separatów.

Szybko rozwijająca się Stacja Morska zyskiwała popularność i była często odwiedzana przez polskich naukowców, zwłaszcza przez przyrodników. Nie popełniając zapewne większego błędumona stwierdzić, że w okresie międzywojennym przez helską placówkę przewinęli się niemal wszyscy znani wówczas, bądź rozpoczynający dopiero naukową karierę polscy biolodzy. Na przykład, tylko w drugiej połowie lat trzydziestych w Stacji Morskiej pracowali jako goście profesorowie: H. Gajewska, Z. Grodzicki, S. Hiller, T. Kurkiewicz, Z. Szantoch, T. Vieweger, J. Wołoszka oraz doktorzy: J. Biborski, Z. Kirchner, S. Markowski, H. Raabe, J. Różka, G. Szwejkowska, R. Wojtusiak.

Nie sposób dziś powiedzieć, ilu ludzi Stacja Morska interesowała jako miejsce pracy badawczej, a dla ilu była tylko okazją do spędzenia nad morzem paru letnich przewa tygodni. W Stacji gościł także obcokrajowiec, na przykład znany w późniejszych latach rumuński biolog, prof. Mihai Bacescu, który spędził tu cały miesiąc w 1934 roku.

Współpraca Stacji Morskiej z różnymi ośrodkami naukowymi polegała nie tylko na udostępnianiu pomieszczeń i sprzętu, ale również na dostarczaniu tym ośrodkom materiałów biologicznych do prac badawczych. Wysyłano je zwłaszcza do krajowych zakładów uniwersyteckich, a czasem także do zagranicznych placówek naukowych - w Hamburgu, Ostendzie i Paryżu.

Latem Stacja Morska przyjmowała niekiedy różne osoby, które chciałyby tylko zwiedzić. Nie brakowało wśród nich znaczących, interesujących postaci, jak na przykład minister spraw zagranicznych, pułkownik Józef Beck, czy były premier i minister skarbu Władysław Grabski.

W 1937 roku pracowników Stacji Morskiej pochłaniała przede wszystkim sprawa budowy gmachu w Gdyni. Istniejący jeszcze Komitet Organizacyjny Stacji Morskiej, pełniący teraz rolę niewielkiej rady naukowej, rozpatrzył i przyjął 21 kwietnia tego roku plany nowego budynku, opracowane we współpracy z kierownictwem Stacji. Niebawem przystąpiono do robót budowlanych na tak zwanym mołu południowym w gdynskim porcie. Sprawy budowy tak

zajmowały kierownictwo i personel naukowy Stacji, a zrezygnowano z organizowania kolejnego kursu biologii morza. Nie odbył się on również w roku następnym. Prace badawcze przebiegały natomiast bez przeszkód. W lipcu między innymi przeprowadzono dwutygodniowy rejs kutrem badawczym „Ewa” na wody wschodniego Bałtyku, a po rejon Zatoki Ryskiej, aby rozpoznać możliwości połowienia tam bałtyckiego ledzika.

Jednym z osiągnięć Stacji w 1937 roku, godnym odnotowania, było wydanie pierwszego „Biuletynu Stacji Morskiej w Helu”, który miał - jak pisano - „za zadanie informowanie ogółu polskich biologów o działalności Stacji i warunkach pracy, na jakie przyjezdni badacze mogą liczyć.” Ta niewielka publikacja, licząca niespełna 50 stron, zawierała sprawozdanie z działalności Stacji w roku gospodarczym 1935-1936 oraz krótkie doniesienia o pracach badawczych wykonanych w tym okresie. Jeszcze w tym samym roku ukazał się drugi zeszyt „Biuletynu” ze sprawozdaniem Stacji za rok gospodarczy 1936-1937. Do wybuchu drugiej wojny światowej wydano trzeci i ostatni biuletyn, który ukazał się w 1938 roku. Niezależnie od tego nadbitki prac wykonanych w Stacji, zarówno przez jej pracowników, jak i innych autorów, opracowano razem w tomy pod tytułem „Prace Stacji Morskiej w Helu”. Do września 1939 roku skompletowano trzy takie tomy, obejmujące lata 1932-1933, 1934-1935 oraz 1936-1938. Zarówno „Biuletyn”, jak i „Prace” stały się przedmiotem wymiany międzybibliotecznej prowadzonej przez Stację, dzięki której w końcu lat trzydziestych otrzymywała ona między innymi około 90 wydawnictw zagranicznych.

W końcu 1937 roku uległ zmniejszeniu personel naukowy Stacji, gdy chemik S. Kijowski przeniósł się w grudniu do pracy w gdynskim oddziale Państwowego Instytutu Meteorologicznego.

Wprawdzie w publikacji tej nie zajmujemy się na ogół szerzej w tkankach biograficznymi, jednak nie możemy pominąć wydarzeń, które stały się udziałem K. Demela w 1938 roku. W dniu 4 maja wraz z gronem pracowników Stacji Morskiej uczestniczył w uroczystym poświęceniu i otwarciu nowego portu rybackiego w Wielkiej Wsi, dzisiejszym Władysławowie. Przy tej okazji został odznaczony przez ministra przemysłu i handlu złotym Krzyżem Zasługi, podobnie jak prof. Siedlecki. W następnych miesiącach K. Demel przygotowywał się do obrony doktoratu, do czego od dawna namawiał go prof. Siedlecki, stając się jego promotorem. Obrona rozprawy K. Demela pod tytułem „Studia nad fauną denną i jej rozsiedleniem w polskich wodach Bałtyku” odbyła się w połowie grudnia na Uniwersytecie Jagiellońskim. Była to pierwsza i jedyna praca z dziedziny biologii morza, jak przyszyło na tej uczelni w okresie międzywojennym, a K. Demel był pierwszym pracownikiem naukowym Stacji Morskiej, który osiągnął stopień doktora w niepodległej Polsce. Kierownik Stacji, doc. Bogucki doktoryzował się w Krakowie jeszcze pod austriackim zaborem w 1916 roku.

Tu przed wstąpieniem Bożego Narodzenia 1938 roku zaczęły się przenosiny Stacji Morskiej i jej pracowników do Gdyni, do nowego gmachu. Dr Bogucki, od 1938 roku profesor tytularny, otrzymał pierwsze mieszkanie na drugim piętrze w zachodniej części budynku, dr Demel zajęł trzy ładne pokoje pierwszego piętra. W mieszkalnych pokojach parteru ulokowano A. Bursę, W. Ciąglicza, W. Makowskiego, Z. Mulickiego, laboranta i stolarza w jednej osobie Szczepana Szczepnego oraz palacza centralnego ogrzewania J. Nowaka. Nowy budynek Stacji stwarzał bardzo dobre warunki pracy, bez porównania lepsze od tych, jakie istniały dotychczas w Helu i w Oddziale Rybackim w Gdyni.

Z początkiem 1939 roku podjął pracę w Stacji zoolog Karol Posadzki, absolwent Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, kolega W. Ciąglicza i Z. Mulickiego z okresu studiów. Paromiesięczną później w Stacji zaangażowano jeszcze jednego pracownika naukowego,

Wniosek

posta A. de Rosseta i innych w sprawie założenia stacji naukowo-doświadczalnej dla celów oceanologiczno-rybackich nad morzem Bałtykiem.

Z chwilą objęcia w posiadanie części pomorza Bałtyckiego przez Rzeczpospolitą Polską, wysuwa się obowiązek utworzenia nad wybrzeżem instytucji naukowej, jaką posiadają wszystkie niemal cywilizowane narody morskie, a która spełniałaby następujące zadania:

1. byłaby naukową placówką polską dla badań morskich;
2. spełniałaby zadania warsztatu, przerabiającego wyniki naukowych badań na praktyczne wskazania, zarówno dla żeglugi, jak techniki nadmorskiej, oraz potrzeb rybołówstwa morskiego;
3. przyjęłaby na siebie wykonanie tych zobowiązań wobec międzynarodowego związku państw nadbałtyckich z siedzibą w Kopenhadze istniejącego, a które ciążyły dotychczas na Niemczech z racji posiadania tego odcinka morza Bałtyckiego;
4. stałaby się jednym z laboratorjów przyszłej polskiej akademii nautycznej

W celach powyższych niżej podpisani stawiają wniosek:

WYSOKI SEJM uchwalić raczy:

Wzywa się RZĄD,

1. by w jaknajkrótszym czasie przystąpił do utworzenia nadmorskiej stacji naukowo-doświadczalnej dla celów oceanologiczno-rybackich nad morzem Bałtykiem;
2. by przewidział odnośny fundusz w budżecie i przedłożył Sejmowi odpowiednie wnioski.

Warszawa, d. 7. II. 1920 r.

WNIOSKODAWCA

A. de Rosset,

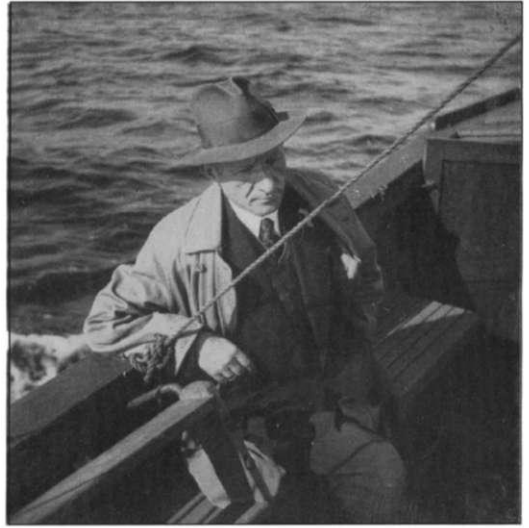
Anusz, Głabiński, Lieberman, Stelowicz, Rajca, Hausner, dr Trzciniński, ks. Lutostawski, Sołtyk, Brun, ks. Maciejewicz, Świda, Tomaszewski, Krajna, Thomas, Al. Thomas, Lasota, Zero, Suligowski, Szybiłło.

Antoni Jakubski

Stanisław Pawłowski

Kazimierz Demel.
Zdj. cie z lat trzydziestych.

Franciszek Lubecki

Budynek w Helu, w którym mieściło się
Morskie Laboratorium Rybackie i Stacja Morska.
Zdjęcie z lat trzydziestych.

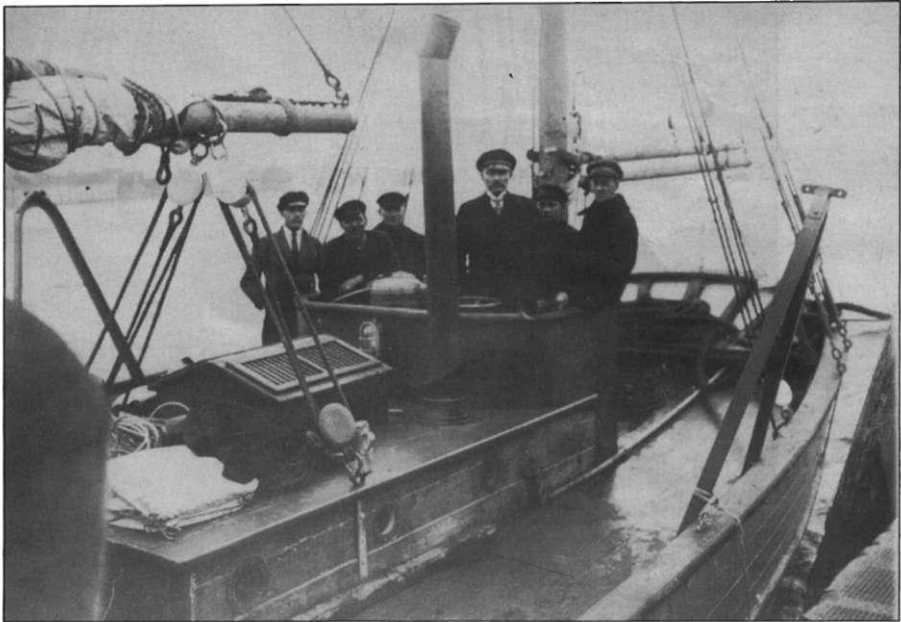

Antoni Hryniewicki.
Zdj cie z lat trzydziestych.

Siedz od lewej: Franciszek Lubecki i Borys Dixon (w kapeluszu),
stoi pierwszy z lewej Antoni Hryniewicki.
Zdj cie z lat trzydziestych.

Zdjęcie wykonane w 1930 roku na pokładzie kutra badawczego „Ewa” przed zbudowaniem na nim sterówki. Pierwszy z prawej Borys Dixon.

Siedzą od lewej: Zygmunt Mulicki i Edward Gajdowski, na lewo Borys Dixon. Zdjęcie z lat trzydziestych.

Profesor Michał Siedlecki z pracownikami Stacji Morskiej.

Siedzą od lewej: Borys Dixon, Mieczysław Bogucki, Michał Siedlecki, Kazimierz Demel.

Stoją od lewej: Walerian Ciągiewicz, Adam Bursa, Władysław Małkowski, Stanisław Kijowski, Zygmunt Mulicki.

Zdjęcie z około 1937 roku.

I beg to inform you that the address of Marine Station Hel, Poland (Stacja Morska Hel) has been changed. Please, send all communications, publications etc. to

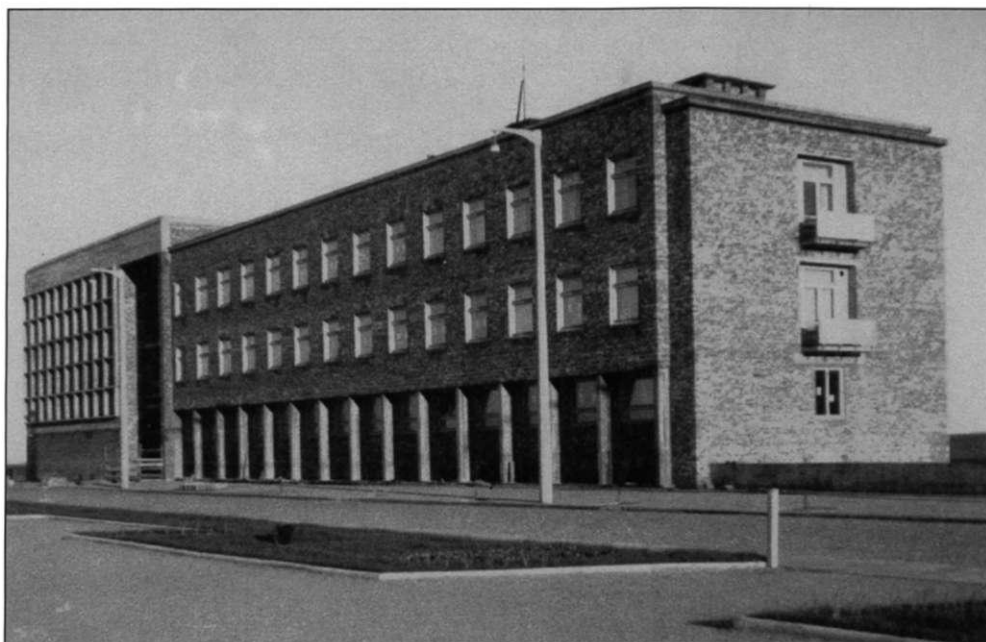
STACJA MORSKA (MARINE STATION)
GDYNIA, AL. ZJEDNOCZENIA 1
POLAND

Gdynia
February 1939.

Very truly yours
M. Bogucki Ph. D.
Director

Zawiadomienie o przeniesieniu Stacji Morskiej z Helu do Gdyni
wysyłane do zagranicznych instytucji

Budynek Stacji Morskiej w Gdyni. Zdjęcie z 1939 roku.

chemika Władysława Jahołkowskiego, absolwenta Uniwersytetu Poznańskiego. Miał się zajmować zagadnieniami z zakresu technologii przetwórstwa rybnego.

Już po przeprowadzce do Gdyni młodsi pracownicy nauki Stacji, pomijając prof. Boguckiego, uchodzącego za człowieka bardzo oszczędnego, zwrócili się do dr. Lubeckiego, a także do prof. Siedleckiego z prośbą o podwyższenie ich niskich na ogół poborów. Pisma w tej sprawie podpisał także dr Demel i Borys Dixon, solidaryzując się w ten sposób z młodszymi kolegami. Sprawa ta została wkrótce pozytywnie załatwiona i asystenci Stacji Morskiej otrzymali po około 50 zł podwyżki pensji, wynoszących od około 150 do około 200 zł.

Wszystkie te, tak korzystne dla Stacji Morskiej wydarzenia i perspektywy jej dalszego rozwoju, nie napawały jej pracowników pełnym optymizmem. Po zajęciu przez Niemców Czech i Moraw w połowie marca 1939 roku widmo wojny zaczęło zagrażać ludziom w oczy. Powszechnie niemal okazywana przez polskie społeczeństwo ofiarość na rzecz Funduszu Obrony Narodowej udzieliła się także ludziom związanym ze Stacją. Zachowała się lista ze zbiorów pieniędzy, którą przeprowadzili z myślą o przekazaniu uzyskanej sumy na zakup działka przeciwpancerneho. Oto ta lista:

K. Demel	20 zł,	B. Dixon	5 zł,
A. Bogucka	- 10 zł,	A. Bursa	10 zł,
W. Ciągiewicz	- 20 zł,	W. Małkowski	- 10 zł,
Z. Mulicki	20 zł,	K. Posadzki	10 zł,
E. Gajdowski	10 zł,	J. Nowak	5 zł,
Sz. Szczepny	- 10 zł,	A. Jaskółka	2 zł.

Mimo bardzo napiętej sytuacji tamtego gorącego lata 1939 roku, mimo pojawienia się nad Gdynią i Helą niemieckich samolotów i hitlerowskich prowokacji wobec Polaków na terenie Wolnego Miasta Gdańska, kierownictwo Stacji Morskiej zorganizowało w lipcu, po dwuletniej przerwie, kolejny kurs biologii morza, pierwszy, który odbył się w Gdyni. W czasie jego trwania zwiedził Stację Morską ks. Adam Sapieha arcybiskup metropolita krakowski. Odbył też przejażdżkę motorówką „Meduza” po Zatoce Puckiej i Gdańskiej.

Tu przed wybuchem drugiej wojny światowej Stacja Morska zatrudniała 9 pracowników naukowych (Bogucki, Bursa, Demel, Dixon, Ciągiewicz, Jahołkowski, Małkowski, Mulicki, Posadzki), 6 ludzi stanowiących załogi statków (szypier Edward Gajdowski, rybacy Hohn, Kaszubowski, Maciuszenko, Netzel, Tessmer), 2 laborantów (Jaskółka, Wilde), stolarza (Szczepny), palacza (Nowak) i woźnicę (Led).

Wydatki na działalność Stacji Morskiej w kolejnych latach gospodarczych od 1935 do 1938 roku wynosiły odpowiednio 67 137; 83 083 i 75 355 zł. Najwięcej, od 48 do 54% tych sum, pochłaniały wynagrodzenia pracowników oraz koszty administracji - około 7 do 9%. Wpływy finansowe Stacji składały się w ponad 70% ze środków przyznawanych przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Ministerstwo Przemysłu i Handlu, oprócz tego ze znacznie mniejszych sum pochodzących z dotacji Morskiego Instytutu Rybackiego, dobrowolnych ofiar, opłat za zwiedzanie zbiorów muzealnych, opłat za kursy biologii morza, za preparaty zoologiczne, za korzystanie z pomieszczeń mieszkalnych.

OKRES DRUGIEJ WOJNY WIATOWEJ

W dniu wybuchu drugiej wojny wiatowej - 1 września 1939 roku - czterej pracownicy Stacji Morskiej znajdowali się poza Gdynią. Prof. Bogucki przebywał od połowy sierpnia w Warszawie. Dr Demel udał się po ogłoszeniu powszechnej mobilizacji do Bydgoszczy. Zgłosił się do swojego macierzystego 65 pułku piechoty, nie został jednak przyjęty do wojska z uwagi na wiek, ukończył 50 lat. Nie wrócił do Gdyni i pojechał do Warszawy, gdzie zatrzymała się jego żona po opuszczeniu Gdyni jeszcze w połowie sierpnia. Borys Dixon przebywał na urlopie u rodziny swojej żony na Litwie. K. Posadzki jako jedyny z pracowników naukowych Stacji został już nieco wcześniej powołany do wojska.

Ci pracownicy Stacji Morskiej, którzy w dniu 1 września 1939 roku znajdowali się w jej budynku, przystąpili do stałego pilnowania go, kopali w pobliżu rowy przeciwlotnicze, śledzili przebieg nalotów niemieckiego lotnictwa na Gdynię, wypatrywali, czy gdzieś z morza nie zbliża się nieprzyjacielski desant. Niektórzy zgłosili się ochotniczo do wojska, nie przyjęto ich jednak do służby, gdy brakło uzbrojenia i żołnierskiego oporu.

Działania wojenne kampanii wrześniowej nie spowodowały uszkodzenia gmachu Stacji Morskiej. Tylko jedna bodajże bomba lotnicza zrzucona w jego pobliżu wpadła na szczęście do morza.

Tu po zajęciu Gdyni przez oddziały niemieckie, a więc po 14 września, hitlerowcy zatrzymali A. Bursę, W. Cieglewicza, W. Makowskiego i Z. Mulickiego. W. Cieglewicza umieścili w kwaterze przy ulicy Wiatowskiej, a jego kolegów w jednym z gdańskich kin. Funkcjonariusze Gestapo z Gdańska przesłuchiwali tam pobieżnie wszystkich zatrzymanych, sprawdzając, czy ich nazwiska znajdują się na listach osób podejrzanych o wrogość wobec Rzeszy Niemieckiej. A. Bursę, W. Makowskiego i Z. Mulickiego zwolniono prawdopodobnie 16 września, wydając im za wiadczenia stwierdzające, że zostali policyjnie sprawdzeni i zwolnieni. Natomiast W. Cieglewicza wyostał po trzech dniach z rąk niemieckich Roman Zdrojewski, urzędnik Polskiego Zjednoczenia Rybaków Morskich, zatrudniony już przez okupantów na terenie gdańskiego portu rybackiego i w związku z tym poszukujący specjalistów rybackich. W. Cieglewicz, który, niezależnie od pracy w Stacji Morskiej, był także zaprzysiężonym rzeczoznawcą ryb i przetworów rybnych, wyostał się wprawdzie na wolność, ale musiał się codziennie meldować w niemieckiej policji, podobnie jak jego koledzy.

Wkrótce po zajęciu Gdyni przez Niemców zmuszono pracowników Stacji Morskiej, którzy przebywali na jej terenie, do zwożenia tam mebli biurowych z różnych gdańskich instytucji. Posłużyły one do wyposażenia niemieckiego urzędu budowy portów (Hafenbauamt), który zajmował pomieszczenia Stacji, zezwalając przy tym na okresowe zamieszkiwanie tam polskich lokatorów, w tym A. Bursy, W. Cieglewicza, W. Makowskiego i Z. Mulickiego. Udało im się wywieźć skrycie na rowerach ze Stacji do Kacka niektóre elementy naukowego wyposażenia, zwłaszcza lupy i mikroskopy, które zabezpieczono i ukryto na terenie o rodka zdrowia. W. Cieglewicz i W. Makowski zniszczyli księgi inwentarzowe Stacji, aby uniknąć przekazywania Niemcom na jej podstawie aparatury, sprzętu, biblioteki i innego ruchomego majątku. Niszcząc ten dokument, sporządzili jednocześnie wykaz najważniejszych składników naukowego wyposażenia Stacji, który zawierał numery firmowe poszczególnych przedmiotów. Przetwał on wojnę i po jej zakończeniu służył jako pomoc przy rewindykacji części majątku Stacji, odnalezionego na terenie Niemiec.

Rozwój wydarzeń na terenie Gdyni, niemieckie represyjne poczynania wobec polskiej ludności i brak jakichkolwiek perspektyw bytowania na wybrzeżu skłoniły czterech młodych

naukowców Stacji Morskiej do wyjazdu do tak zwanej Generalnej Gubernii. Opuścili Gdynię na pocztku października, zabierając ze sobą to, co wydawało im się wtedy najcenniejsze – rękopisy swoich prac doktorskich. Terminy ich obrony na Uniwersytecie Jagiellońskim były już wstępnie wyznaczone na grudzień 1939 roku. Po przyjeździe do Krakowa, udali się do prof. Siedleckiego, który miał być ich promotorem. Zakładając rychłe uruchomienie Uniwersytetu Jagiellońskiego, uzgodniono z profesorem, że A. Bursa znajdzie pracę u botanika, prof. Władysława Szafera, W. Małkowski i Z. Mulicki u prof. Siedleckiego, a W. Ciągiewicz u ichtiologa, emigranta z Rosji, prof. Fiodora Spiczakowa. Listopadowe aresztowania przez Niemców naukowców z krakowskich wyższych uczelni, w tym prof. Siedleckiego, przekreśliły te zamierzenia. Ostatecznie W. Ciągiewicz osiadł na czas wojny w Mielcu, W. Małkowski na wsi w Krakowskim, a Z. Mulicki w Krakowie. Rękopisy swoich prac doktorskich W. Ciągiewicz i Z. Mulicki ukryli w Krakowie u siostry prof. Zygmunta Szantrocha, który zaginiął bez wieści w wojennej zawierusze. A. Bursa przez „zieloną granicę” przedostał się do Francji i wstąpił do Wojska Polskiego. Borys Dixon, mający obywatelstwo brytyjskie, wyjechał z Litwy do Władywostoku na Dalekim Wschodzie, a stamtąd do Australii, gdzie spędził wojnę. Prof. Bogucki i dr Demel przebywali w Warszawie do powstania w 1944 roku.

Z grona pracowników naukowych Stacji Morskiej jedynie dr Demel zajmował się podczas wojny działalnością naukową. Tymu służyła mu praca siostry, która prowadziła mały kawiarenek. W trudnych latach okupacji przełożył najwyżej polski trzytomny dzieła (Osborna „Pochodzenie i rozwój życia”, Prenanta „Geografia zwierząt”, Wernadskiego „Biosfera”) oraz napisał swoje najważniejsze dwie książki „Zwierzę i jego rodowisko” oraz „Życie morza”. Korzystał przy tym z prywatnego księgozbioru zoologa, prof. Wacława Roszkowskiego. Rękopisy prac składał u wydawcy Władysława Trzaski z nadzieją ich wydania po wojnie. Od stycznia do lipca 1944 roku dr Demel uczestniczył w tajnym nauczaniu w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego (SGGW) w Warszawie, prowadząc wykłady z biologii morza. Równoległe wykładał w działającym za zgodą Niemców tak zwanym Liceum Rybackim (oficjalna nazwa Prywatna Szkoła Rybacka II Stopnia dr. Franciszka Staffa), stanowiącym „przykrywkę” dla tajnych wykładów SGGW. Dr Demel bardzo boleśnie przeżył Powstanie Warszawskie, podczas którego zaginięła bez wieści jego siostra.

Kiedy latem 1944 roku Armia Czerwona dotarła do Wisły i Wisłoka, na zajętych przez nią terenach Polski znalazł się pracownik Stacji Morskiej W. Ciągiewicz. W listopadzie tego roku zgłosił się do władz Polski Ludowej w Lublinie. Skierowano go do zarządcy Ligi Morskiej, gdzie podjął pracę jako referent do spraw rybołówstwa morskiego. Na pocztku 1945 roku przeniósł się do Warszawy. W pierwszych dniach marca spotkał tam przypadkowo dr. Demela, który niebawem nawiązał kontakt z Departamentem Morskim Ministerstwa Przemysłu. Obydwaj zostali włączeni do tak zwanej Morskiej Grupy Operacyjnej, mającej organizować administrację i życie gospodarcze na wybrzeżu po zajęciu go przez wojska radzieckie. Grupa ta wyruszyła w połowie marca do Bydgoszczy, skąd po wyzwoleniu Gdyni od Niemców udała się tam z pocztkiem drugiej dekady kwietnia. Niemcy bronili się jeszcze na Półwyspie Helskim i na wschód od Gdańska, a ich okręty ostrzeliwały niekiedy okolice Trójmiasta.

Dr. Demela skierowano do Elbląga z zadaniem rozpoznania znajdujących się tam obiektów rybackich, ale takich nie znalazł i po kilku dniach udał się do Gdyni. Pracował tam już W. Ciągiewicz, formalnie zatrudniony teraz przez Wydział Rybacki Departamentu Morskiego Ministerstwa Przemysłu. Jego zadaniem było rozpoznanie stanu gdynieńskiego portu rybackiego i jego obiektów. Sporządził szczegółowe sprawozdanie na ten temat, obejmujące okres od 19 do 26 kwietnia. Znalazły się w nim następujące dwa zdania.¹²¹

„ Stacja Morska wygl da bez zmian od stadium, w jakim si znajdowała w 1939 roku - uszkodze nie wida . ”

„ Wczoraj przyjechał z Elbl ga dr Demel Kazimierz, który po wykonanej swej pracy na tamtym terenie przyst pił do urz dzania tymczasowej małej pracowni naukowej w Morskim Urz dzie Rybackim w Gdyni. ”

W pomieszczeniach MUR znajdowali wówczas tymczasowe zakwaterowanie niektórzy spo ród powracaj cych do Gdyni pracowników rybołówstwa morskiego, w tym tak e Stacji Morskiej. Zatrzymali si tam dr Demel i W. Ci glewicz. Nie mogli na razie zamieszka w budynku Stacji. Wprawdzie, jak pisał Ci glewicz, nie wida było jego uszkodze , ale nie wiadomo było, jaki stan przedstawia jego wn trze zajmowane przez wojsko radzieckie. Spodziewano si , e Rosjanie opuszcz budynek po bliskim ju zako czeniu wojny.

WOJENNE STRATY STACJI MORSKIEJ

Straty wojenne Stacji Morskiej sprowadzały si na szcz cie tylko do szkód materialnych. Nie utracił ycia aden z jej pracowników. Odnotowa jednak trzeba mier w niemieckim obozie koncentracyjnym prof. Michała Siedleckiego w 1940 roku oraz oddanie ycia na polu chwaty podczas kampanii wrze niowej 1939 roku przez byłego pracownika Stacji hydrografa Stanisława Kijowskiego. Po przej ciu do pracy w Pa stwowym Instytucie Meteorologicznym ci le współpracował ze Stacj Morsk .

Kiedy po zako czeniu działań wojennych w Europie Rosjanie opu cili gmach Stacji okazało si , e odniósł on jednak powa ne uszkodzenia podczas walk w 1945 roku. Artyleryjskie pociski podziurawiły dach i porozbijaly niektóre ciany. Brakowało szyb w oknach, cz cio wemu zniszczeniu uległy drewniane podłogi i drzwi, nieczynne były wszystkie instalacje - centralnego ogrzewania, elektryczna, gazowa, wodoci gowa i kanalizacyjna. Nie odnaleziono ksi gozbioru naukowego ani adnego prawie wyposa enia naukowego i pomocniczego. Wi kszo ruchomego majtku Stacji Niemcy wywie li na zachód. Pozostały tylko nieliczne, mniej warto ciowe sprz ty i około 100 ksi ek, ocalonych i ukrytych przez Polaków, których Niemcy skierowali do pakowania inwentarza Stacji przed wysyłk do Niemiec.

Straty materialne, jakie poniosła Stacja Morska w wyniku wojny, dokładnie ustalono i wyceniono w latach 1946-1947 dla potrzeb własnych oraz Biura Rewindykacji i Odszkodowa Wojennych przy Centralnym Urz dzie Planowania w Warszawie. Na podstawie sporz dzonych wówczas dokumentów mo na poda nast puj ce wyliczenie wojennych szkód rzeczowych Stacji Morskiej w przedwojennych złotych:

uszkodzenia budynku	- 180.000
zniszczone zbiory muzealne	- 50.000
ksi gozbiór - około 3000 tomów	- 70.000
sprz t laboratoryjny i meble	- 130.000
warsztat stolarski i lusarski	4.000
zapasy chemikaliów i szkła laboratoryjnego	- 3.500
kuter motorowy, motorówka, 2 łodzie aglowe	- 112.000

Ł czenie - 549.500

Nie wiadomo dlaczego umieszczono w tym wykazie kuter. Morski Instytut Rybacki, który udostępniał Stacji Morskiej swój kuter badawczy „Ewa”, sprzedał ten statek prywatnemu nabywcy w 1939 roku. Brak jakichkolwiek informacji o tym, aby Stacja Morska posiadała w chwili wybuchu wojny własny kuter badawczy.

Kończąc ten rozdział fragmentem tekstu napisanego wkrótce po zakończeniu drugiej wojny światowej przez prof. Boguckiego.¹³⁷

„... wojna nie tylko zniszczyła nasze warsztaty pracy naukowej i nie tylko silnie uszczupliła szeregi pracowników, ale jednocześnie obniżyła, przynajmniej czasowo, zdolność twórczą tych co pozostali. To te trzeba było kilku miesięcy, aby zacząć myśleć nowymi kategoriami, by wyciągnąć na nowo w zagadnienia naukowe, aby wypracować na nowo te niezbędne do pracy naukowej zdolności skupiania się. ”

MORSKIE LABORATORIUM RYBACKIE W LATACH 1945-1948

W maju 1945 roku powrócili do Gdyni nastąpi dwaj pracownicy nauki Stacji Morskiej - prof. Bogucki i Z. Mulicki. W trzeciej dekadzie tego miesiąca minister przemysłu, któremu podlegały wówczas sprawy rybołówstwa morskiego, powołał prof. Boguckiego, z datą wsteczną 1 maja, na stanowisko kierownika Morskiego Laboratorium Rybackiego, a dr. Demela na jego zastępcę. Zwróćmy uwagę, że obaj zostali powołani do pracy w Morskim Laboratorium Rybackim. Oznaczało to, że nazwa Stacja Morska przestała istnieć. Nie udało się ustalić, w jakich okolicznościach doszło do zmiany nazwy tej placówki oraz jej organizacyjnej podległości w pierwszych powojennych miesiącach. Można jedynie domniemywać, że podporządkowano ją Departamentowi Morskiemu Ministerstwa Przemysłu.

Jeszcze w kwietniu 1945 roku W. Ciągliczka powołano na stanowisko zastępcy dyrektora utworzonego w tym czasie Głównego Morskiego Urzędu Rybackiego z siedzibą w Gdyni.

Wkrótce po zakończeniu wojny wszyscy prawie Rosjanie opuścili budynek przedwojennej Stacji Morskiej, jedynie na jego dachu pozostał obserwacyjny posterunek, obsługiwany przez kilku sowieckich żołnierzy, którzy kwaterowali w dwu pokojach na parterze. Od maja przez całe lato 1945 roku prowadzono w budynku roboty remontowe, naprawiano instalacje, malowano i porządkowano pomieszczenia. Prace te były pierwszym krokiem na drodze do rozpoczęcia przez MLR normalnej działalności. A była to jeszcze daleka i trudna droga. Tak pisał o tym prof. Bogucki na początku 1948 roku, używając jeszcze dawnej nazwy Stacja Morska.¹⁴⁷

„ Wznowienie działalności Stacji Morskiej wymagało odtworzenia wszystkich podstawowych elementów niezbędnych do pracy badawczej: zremontowania uszkodzonego budynku, wszystkich instalacji, zdobycia księgozbioru fachowego, przyrzędów laboratoryjnych i oceanograficznych, środków lokomocji i narzędzi połowu oraz co najważniejsze - skupienia współpracowników. Wszystkie te zagadnienia trzeba było rozwiązywać w warunkach niezwykle trudnych powojennego chaosu. (...) Budynek laboratoryjny po przeprowadzonym remoncie oddany został do użytku w początkach września 1945 roku. Od tego momentu weszliśmy w okres urządzania wnętrza poszczególnych pracowni, zaopatrywania ich w meble i przyrządy konieczne do pracy. Okres ten trwa jeszcze, gdy o ile kwestia umeblowania została z grubsza rozwiązana przez zorganizowanie warsztatu stolarskiego, to kwestia przyrządów i chemikaliów wciąż jest bardzo ciężką dla wszystkich instytucji naukowych w Polsce. ”

W lecie 1945 roku, nie pó niej jak 1 sierpnia, przyj to do pracy jako wo nego Andrzeja Stanka, który przed 1939 rokiem był zatrudniony na takim samym stanowisku w Morskim Urz dzie Rybackim w Gdyni. Najprawdopodobniej był pierwszym pracownikiem MLR, który zamieszkał po wojnie w budynku tej placówki. Z czasem został laborantem i przez kilkadziesi t lat bardzo wydajnie pracował w Zakładzie Ichtologii MIR.

Od 1 sierpnia 1945 roku MLR znalazło si w sferze działalności Ministerstwa eglugi i Handlu Zagranicznego, które przeję to Departament Morski od Ministerstwa Przemysłu.

Oficjalne wznowienie działalności MLR odbyło si w godzinach popołudniowych 30 wrze nia 1945 roku. Z tej okazji zorganizowano skromn uroczysto z udziałem zaproszonych go ci z instytucji rybołówstwa morskiego.

Do ko ca 1945 roku personel naukowy MLR powi kszął si o trzy osoby. Od 1 pa dzier nika podję t tam prac ichtiolog Feliks Chrzan, który ju przed wojn odbył w 1937 roku trzymiesi czn praktyk w Stacji Morskiej. W tym samym czasie powrócił do Laboratorium W. Ma kowski. W dniu 1 listopada zaangażo wano botaniczk Ann Rumkówn . Równie w listopadzie zgłosił si do pracy przedwojenny laborant i stolarz Szczepan Szcz sny. To on wła nie naprawiał i robił laboratoryjne meble, o czym wspominał prof. Bogucki. Od grudnia 1945 roku zaangażo wano jeszcze jednego laboranta Zygmunta Nowackiego.

Wszystkie osoby stanowi ce personel badawczy MLR zostały oficjalnie uznane za pracowników naukowych pismem Ministerstwa O wiaty do Ministerstwa eglugi i Handlu Zagranicznego z 8 stycznia 1946 roku. Tak si zło yło, e tego samego dnia odbyło si w MLR pierwsze po wojnie tak zwane wówczas naukowe posiedzenie z udziałem zaproszonych go ci. W. Ma kowski wygłosił na nim referat po wi cony gwałtownemu załamaniu si polskich połowów szprotów na Bałtyku w 1937 roku. Jeszcze przez par powojennych lat zajmowano si w MLR wyja nianiem tego zjawiska. Jedni wyrażali pogl d, e zostało to spowodowane nadmiernymi połowami szprotów, inni podzielali opini o wpływie naturalnych czynników rodowiska morskiego na zmniejszenie si zasobów tych ryb.

Na przełomie lat 1945-1946 pracownicy MLR po wi cali sporo czasu na porz dkwanie, selekcjonowanie oraz inwentaryzowanie ró nych publikacji z dziedziny hydrobiologii i rybołówstwa morskiego, głównie niemieckich, które znaleziono w jednym z domów w Chałupach na Półwyspie Helskim. Trafiły tam prawdopodobnie podczas ewakuowania przez Niemców Prus Wschodnich i Gda ska w ostatnich miesi cach wojny. Pochodziły przeważnie z Zachodniopruskiego Muzeum Prowincjonalnego w Gda sku (Westpreussisches Provinzialmuseum). Wzbogaciły one niewielk wówczas bibliotek naukow MLR. Przy konserwacji i przywracaniu wielu z tych publikacji do nale ytego stanu wiele pracy miał zdolny introligator Szczepan Mularczyk, który ty do MLR w ko cu stycznia 1946 roku. Przez długie lata wykonywał w Laboratorium swój zawód, z czasem został laborantem Zakładu Oceanografii i wyspecjalizował si w preparowaniu okazów fauny morskiej, przeznaczonych do muzealnych zbiorów.

W lutym 1946 roku uległ likwidacji Główny Morski Urz d Rybacki i sprawy rybołówstwa morskiego przeję t utworzony w tym czasie przez ministra eglugi i handlu zagranicznego Generalny Inspektorat Rybołówstwa Morskiego (G1RM) z siedzib w Sopocie. Był to w zasadzie departament wspomnianego ministerstwa. Morskie Laboratorium Rybackie włączono do GIRM jako jego wydział naukowy. Nie udało si ustali , czy w tym wła nie czasie nastąpiło formalne upa stwowanie MLR, czy te stało si to wcze niej. Przypomnijmy, e przedwojenna Stacja Morska była instytucj o charakterze prywatnym.

Z wiosn 1946 roku nastąpiło znaczne o ywienie działalności MIR. W kwietniu powrócił do pracy W. Ci glewicz. Przystąpił do organizowania Działu Technologicznego, trzeciego

obok dwóch już istniejących; Biologicznego, kierowanego przez W. Małkowskiego oraz Ichtiologicznego, prowadzonego przez Z. Mułickiego. W. Ciągiewicz objął kierownictwo nowego działu, do którego od 15 maja zaangażowano chemika, dr. Piotra Trzaskę, który poprzednio pracował na Uniwersytecie Jagiellońskim. W działale tym zajęto się opracowaniem metody solenia dorszy i ledzi, badaniem zawartości tłuszczu w mięsie dorszy w zalewnicy od pory roku oraz garbowaniem skór rybich.

Prawdopodobnie 4 kwietnia po raz pierwszy po wojnie naukowcy MLR wyszli w morze na jednym z rybackich kutrów, aby zebrać materiał do prac badawczych.

Ważny dla rozwoju kadry naukowej MLR był dzień 24 kwietnia 1946 roku, kiedy to na Uniwersytecie Jagiellońskim odbyły się obrony prac doktorskich W. Ciągiewicza, W. Małkowskiego, i Z. Mułickiego. Jak już wcześniej wspomniano, ich promotorem miał być prof. Siedlecki. Ponieważ prof. Siedlecki zmarł w niemieckim obozie koncentracyjnym opiekującym nad doktorantami objął prof. Zygmunt Grodzki z UJ, ale musiał stąd wyjechać do Londynu. Ostatecznie obowiązki promotora przejął prof. Henryk Hoyer z UJ. Praca W. Ciągiewicza była poświęcona w dużej mierze wzrostowi znakowanych storni z Zatoki Gdańskiej i Basenu Bornholmskiego, W. Małkowski pisał o odłowieniu siemki szprotki bałtyckiej, a Z. Mułicki o odłowieniu siemki storni z Zatoki Gdańskiej.

Od połowy czerwca MLR mogło wreszcie skorzystać z przydzielonego mu przez GIRM statku, którego brak dotkliwie odczuwano. Był to zakupiony w Danii kuter rybacki „Lyngvik” o długości 18 m i silniku o mocy 90 KM. Podtrzymując tradycję dawnej Stacji Morskiej i MIR nadano mu nazwę „Ewa II”. Szyprem statku został Edward Gajdowski, który przed wojną pływał na kutrze „Ewa”. Ponieważ naszemu rybołówstwu morskiemu brakowało wówczas statków, „Ewa II” pozostawała w dyspozycji MLR tylko przez 7 dni miesięcznie, resztę czasu wykorzystywano na przemysłowe połowy. Pierwszy rejs „Ewy II” dla potrzeb MLR rozpoczął się prawdopodobnie 18 czerwca 1946 roku. Nie wiadomo, czy był to tylko przypadek, czy też wiadomie chciano upamiętnić w ten sposób upływający tego dnia dwudziestopięćlecie powołania Morskiego Laboratorium Rybackiego w 1921 roku.

Około 15 czerwca w Dziale Biologicznym MLR zatrudniono absolwentkę Uniwersytetu Jagiellońskiego Amali Głowińską, powierzając jej tematykę hydrograficzną. Miesiąc wcześniej przyjął do pracy Michał Patka, który zastąpił palacza Molcana. M. Patek był później przez wiele lat laborantem.

Przez cały prawie lipiec 1946 roku trwał w MLR tak zwany kurs rybacki, który zorganizowano dla około dwudziestu studentów SGGW. W tym samym czasie oraz przez pozostałe letnie miesiące MLR gościło, wzorem przedwojennych lat, paru pierwszych po drugiej wojnie światowej pracowników naukowych z różnych ośrodków.

Od 12 do 17 sierpnia prof. Bogucki i dr Ciągiewicz uczestniczyli, jako pierwsi po wojnie reprezentanci Polski, w dorocznej sesji Międzynarodowej Rady Badań nad Morzem, obradującej w Sztokholmie.

Co najmniej trzech naukowców z MLR - prof. Bogucki, dr Ciągiewicz i dr Demel - brało udział w historycznej, pierwszej wielkiej naradzie rybackiej, która odbyła się 27 i 28 września 1946 roku w Szczecinie. Prof. Bogucki wygłosił tam referat poświęcony problemowi załóg dla polskich dalekomorskich statków rybackich, a dr Ciągiewicz mówił o stanie polskiego rybołówstwa morskiego przed drugą wojną światową i jego znaczeniu oraz o perspektywach rozwoju tej dziedziny gospodarki morskiej.

Odnotujmy jeszcze dwa wydarzenia z tej pierwszej czterolecznej, powojennej działalności MLR w 1946 roku.

Pierwsze, to całkowite opuszczenie gmachu Laboratorium przez ostatnich już nielicznych ołnierzy radzieckich, obsługujących obserwacyjny posterunek na dachu.

Drugie, to rewindykacja z zachodnich Niemiec części biblioteki Stacji Morskiej, wywiezionej tam przez okupantów. W tej sprawie MLR wydelegowało do Niemiec F. Chrzana, który przebywał tam bodaj dwukrotnie w pierwszej połowie roku. Z pomocą Polskiej Misji Morskiej w Hamburgu, Polskiej Misji Wojskowej w Lubece oraz przedstawicieli sojusznicznych władz okupacyjnych udało się mu odnaleźć poszukiwanego księgozbiór, z którym prawdopodobnie w maju powrócił do Gdyni na pokładzie statku handlowego „Toru”. Rewindykowane dzieła i tomy czasopism były zaopatrzone stemplem Stacji Morskiej, co ułatwiało ich identyfikację. Widniały na nich również pieczęcie niemieckiego Instytutu Rybołówstwa Bałtyckiego w Winiouciu, należącego do Zakładu Rzeszy dla Spraw Rybołówstwa (Reichsanstalt für Fischerei - Institut für Ostseefischerei), który „przejść” je podczas drugiej wojny światowej.

Rok 1947 nie przyniósł zbyt wielu szczególnie istotnych dla MLR wydarzeń, zaznaczył się natomiast ożywieniem życia naukowego już na samym początku. Wystarczy podać, że tylko w pierwszym kwartale odbyło się w Laboratorium siedem posiedzeń naukowych, w których niekiedy uczestniczyli zaproszeni goście spoza MLR. Latem tego roku nie zorganizowano kursu biologii morza, goszczono jedynie paru naukowców, przede wszystkim z Uniwersytetu Jagiellońskiego.

We wrześniu rozpoczął pracę w Laboratorium jako wolontariusz Józef Popiel, ichtiolog po studiach w Krakowie. Był pierwszym pracownikiem naukowym MLR urodzonym w wolnej Polsce. W tym samym roku zatrudniono także wolontariuszkę Izabellę Biernacką, która zajęła się badaniami zooplanktonu.

W październiku 1947 roku prof. Franciszek Staff, kierownik Zakładu Ichtiologii i Rybactwa SGGW, zaproponował dr. Demelowi prowadzenie w tej uczelni, w ramach tak zwanego Studium Rybackiego, zleconych wykładów z biologii morza oraz więcej z tego przedmiotu w semestrze zimowym, a także wykładów o rybołówstwie morskim w semestrze letnim. Dr Demel propozycję przyjął i tym samym zapoczątkował w Polsce akademickie nauczanie w zakresie niektórych zagadnień rybołówstwa morskiego.

Do końca 1947 roku biblioteka naukowa MLR osiągnęła stan przedwojenny - około 3000 tomów. Było to możliwe między innymi dzięki darom różnych ofiarodawców, jak na przykład Polsko-Brytyjskie Stowarzyszenie w Oxfordzie, polski attaché naukowy w Moskwie, prof. Jan Dembowski. Na bieżąco docierało do biblioteki około 50 wydawnictw periodycznych, między innymi z Danii, Finlandii, Francji, Kanady, Norwegii, Stanów Zjednoczonych, Szwecji, Wielkiej Brytanii, Związku Radzieckiego.

Omawiany rok zamykało wydarzenie, które dla ludzi dawnej Stacji Morskiej kojarzyło się jakby rozdział historii, chociaż się jeszcze z drugiej wojny światowej. Otóż w grudniu powrócił z Australii do Gdyni wraz z żoną Borys Dixon. Zamieszkał w gmachu MLR. Był już w podeszłym wieku, miał 74 lata, zatrudniono go więc jako doradcę naukowego Laboratorium. Wyrazami poglądów wkład Borysa Dixona w rozwój nauk rybackich w Polsce nie został dotychczas należycie doceniony. Miał głęboką wiedzę ichtiologiczną o wybitnie praktycznym nastawieniu. Dzięki niemu ukazała się pierwsza w Polsce praca poświęcona ichtiologii stosowanej. Mam nadzieję, że dokonany przez B. Dixona przekład na język polski obszernej pracy uczonego rosyjskiego i radzieckiego W. Meisnera pod tytułem „Ichtiologia stosowana”, wydany przez Morski Instytut Rybacki w 1937 roku.

W grudniu 1947 roku MLR zatrudniało już personel naukowy, odpowiadający pod względem jego zawodowej specjalizacji kadry badawczej Stacji Morskiej z września 1939 roku i nieznacznie przewyższający ją liczebnie. Personel administracyjny MLR składał się w tym czasie z bibliotekarki (Janina Rudzińska), kancelistki (Andrea Lachmanowicz) i urzędniczki gospodarczej (Krystyna Tarchalska). Ponadto Laboratorium zatrudniało trzech laborantów, palacza, dwóch robotników i sprzątaczkę. W sumie pracowały wtedy w MLR dwadzieścia trzy osoby, nie licząc załogi „Ewy II”.

Rok 1948 w historii MLR zaznaczył się przede wszystkim uzyskaniem dwóch statków badawczych. W marcu, podczas pogłębienia Basenu Południowego gdańskiego portu, wydobyto motorówkę Stacji Morskiej „Meduza”, zatopioną podczas działań wojennych w 1945 roku. Wyremontowana weszła niebawem do służby w MLR, jej motorniczym został Antoni Dobierzyński. W lipcu przydzielono MLR duży drewniany kuter zbudowany w Wielkiej Brytanii w 1947 roku. Polska otrzymała go w ramach dostaw UNRRA. Początkowo eksploatowała go przedsięwzięcie połowów dalekomorskich „Dalmor” w Gdyni pod nazwą „Aleksy”. Statek miał 22,90 m długości, silnik o mocy 200 KM, pojemność 85 BRT. Skierowano go do stoczni celem przeprowadzenia robót przystosowujących kuter do potrzeb MLR.

Nieznacznie powiększył się personel naukowy. Józef Popiel, dotychczasowy wolontariusz i stypendysta MLR, nazywany czasem praktykantem, od 1 kwietnia przeszedł na pełne zatrudnienie. Od 1 czerwca rozpoczęła pracę Ewa Fiszerowa, która zajęła się zagadnieniami bakteriologicznymi. Miesiąc później zaangażowano chemika po Uniwersytecie Jagiellońskim, Edmunda Kordyla, ukierunkowującego go na technologie przetwórstwa rybnego.

W lipcu przeprowadzono kurs biologii morza dla studentów SGGW oraz uniwersytetów. Uczestniczyło w nim wiele osób, których nazwiska stały się z czasem szeroko znane w kręgach polskiej nauki i rybołówstwa morskiego. Byli wśród nich między innymi: Tadeusz Backiel, Andrzej Bogusławski, Anna Czapińska, Halina Datkówna (Krzanowska), Wanda Dmochówna (Szczepańska), Janina Dziekońska, Jan Elwertowski, Romuald Klekowski, Józef Kossakowski, Mieczysław Maciejowski, Władysława Niemczykówna (Fudalewiczowa), Krystyna Stangenbergozna, Andrzej Szczepański, Marian Szudarski, Krystyna Wieawska (Wiktorowa), Józef Wiktor, Stanisław Włodek.

Stocznia Rybacka w Gdyni, która wykonała adaptacje na kutrze „Aleksy”, przekazała go 6 listopada MLR. Z tej okazji odbyła się w stoczni skromna uroczystość. Statek ten nazywano już wtedy „Michał Siedlecki”, na razie jednak nieoficjalnie. Jego kapitanem został Józef Lipski, dobarwna postać. Przed wrześniem 1939 roku podporucznik rezerwy Marynarki Wojennej, urzędnik Morskiego Urzędu Rybackiego w Gdyni, właściciel kutra rybackiego, na którym w 1938 roku zaczął wychodzić na wody Skagerraku, aby łowić tam homarce. Podczas kampanii wrześniowej uczestnik obrony Helu, spędził noc z 1 na 2 października 1939 roku usiłował na swoim kutrze wydostać się z grupki oficerów. Nie udało się. Wojnę spędził w obozie jenieckim.

Pierwszy rejs badawczy „Michała Siedleckiego” rozpoczął się 8 grudnia 1948 roku. Penetrowano krótko południowy rejon Głębki Gotlandzkiej, północnej południowej krawędzi Ławicy Rodkowej, który to obszar nazwano północnym Rynn Słupski. Stwierdzono, że można tam dokonywać wydajnych połowów.

Trzeba także odnotować, że w 1948 roku, ukazał się po raz pierwszy po wojnie „Biuletyn Morskiego Laboratorium Rybackiego w Gdyni”, który dla nawigacji do publikacji Stacji Morskiej oznaczono numerem 4.

Rok 1948 był pami tny szczególnie dla dr. Demela. W kwietniu obchodził w gronie kolegów dwudziest pi t rocznic rozpocz cia pracy w Helu. W sierpniu uczestniczył w Mi - dzynarodowym Kongresie Intelektualistów w Obronie Pokoju, który obradował we Wrocławiu. W ko cu pa dziernika wyjechał na dwa miesi ce do Holandii, Belgii, Francji i Monako celem zapoznania si z organizacj i prac muzeów morskich i oceanograficznych. Odbył t podróż z inicjatywy Instytutu Bałtyckiego, maj cego organizowa Muzeum Morskie w Szczecinie na zlecenie Ministra eglugi. Rada Funduszu Stypendialnego tego ministerstwa przyznała na wyjazd dr. Demela sum 126 000 zł. W okresie, o którym tu mowa, dr Demel cieszył si do du popularno ci i pewnym rozgłosem, do czego w du ym stopniu przyczyniło si ukazanie si w poprzednim roku jego trzech ksi ek: „Biologia ryb Bałtyku”, „Zwierz i jego rodowisko” oraz „ ycie morza”.

MORSKI INSTYTUT RYBACKI W LATACH 1945-1948

Druga wojna wiatowa przerwała działalno stowarzyszenia Morski Instytut Rybacki. W ko - cowej fazie wojny, jesieni 1944 roku do władz Polski Ludowej w Lublinie zgłosił si , zach - cony przez W. Ci glewiczę, Antoni Hryniewicki, który do wrze nia 1939 roku był naczelnikiem Morskiego Urz du Rybackiego w Gdyni. Przypomnijmy, e niezależnie od tej funkcji prowadził sprawy stowarzyszenia MIR. Wraz z Morsk Gryp Operacyjn dotarł do Gdyni w kwietniu 1945 roku. W dniu 24 tego miesi ca nast piło wznowienie działalno ci MIR, do czego wybitnie przyczynił si A. Hryniewicki, powołany wkrótce na stanowisko naczelnego dyrektora utworzonego wówczas Głównego Morskiego Urz du Rybackiego. Na czele MIR, którego charakteru na razie wyra nie nie okre lono, stan ł dr Józef Kulikowski. Do wrze nia 1939 roku zarz dzał dwoma spółkami utworzonym w 1938 roku przez stowarzyszenie MIR - Stoczni Ryback oraz Morskimi Zakładami Rybnymi. W 1946 roku podporz dkowano MIR Generalnemu Inspektoratowi Rybołówstwa Morskiego, nie dokonano jednak ponownego wpisanie Instytutu do rejestru stowarzysze . Spraw rozwi zano tymczasowo w ten sposób, e dyrektora Instytutu uczyniono komisarycznym jego zarz dc .

Na polecenie Ministerstwa eglugi i Handlu Zagranicznego MIR musiał podj szereg prac, których nie przewidywał przedwojenny statut stowarzyszenia. Tak wi c powierzono mu przejmowanie, zabezpieczanie, odbudow , remonty i uruchamianie zakładów, obiektów i urz - dze morskiego przemysłu rybnego na całym wybrze u, w tym tak e stoczni rybackich. W zwi zku z tym jeszcze w 1945 roku MIR formalnie przywrócił działalno przedwojennych spółek: Stoczni Rybackiej i Morskich Zakładów Rybnych.

We wszystkich prawie portach rybackich MIR utworzył swoje delegatury, których działalno koordynowało Biuro Delegatur i Stoczni, wchodz ce w skład Instytutu. W ci gu kilkunastu pierwszych powojennych miesi cy MIR wyremontował i uruchomił 17 stoczni rybackich i warsztatów szkutniczych, dzi ki czemu mo na było do szybko odbudowa bałtyck floty ryback . Morskie Zakłady Rybne zajmowały si odbudow i uruchamianiem chłodni rybnych i innych obiektów chłodniczych, w tym fabryk lodu. Instytut uczestniczył w tworzeniu nowych przedsi biorstw połowowych („Arka” i „Dalmor”), Centrali Rybnej i Morskiej Centrali Handlowej obsługuj cej rybołówstwo morskie.

Pod koniec 1946 roku, zamykając pierwszy etap odbudowy naszego morskiego przemysłu rybnego ze zniszczone wojennych, MIR zarządzał około 80 różnymi przedsiębiorstwami i obiektami, zatrudniając łącznie około 1330 osób, co uznawano za przerost administracyjny. Gospodarka finansowa Instytutu opierała się od 1945 roku na subwencjach rządowych i wpływach z działalności gospodarczej. Był też Instytut z ramienia państwa administratorem kredytów inwestycyjnych dla wszystkich przedsiębiorstw branży.

Oprócz wymienionych zadań, które realizował MIR w nowych warunkach, Instytut zajmował się także organizowaniem kursów zawodowych dla pracowników morskich i lądowych morskiego przemysłu rybnego, uczestniczył w osadnictwie rybaków, zwłaszcza na tak zwanych Ziemiach Odzyskanych, podejmował pewne prace studialne dotyczące statków rybackich i narzędzi połowu, organizował połowy próbne i poszukiwanie nowych łowisk na Baltyku, wydawał różnego rodzaju publikacje na temat morskiego przemysłu rybnego, wykonywał także prace zlecane doraźnie przez władze centralne.

Stan prawny MIR jako instytucji państwowej został określony dopiero po przeszło dwóch latach dekretem Rady Ministrów z 28 października 1947 roku o utworzeniu Morskiego Instytutu Rybackiego, zatwierdzonym przez Radę Państwa. Przytaczam w całości pierwszy artykuł tego dekretu (Dziennik Ustaw RP nr 66, 1947, pozycja 406).

„Art. 1.1. Tworzy się Morski Instytut Rybacki, zwany w dalszym ciągu Instytutem.

2. Zadaniem Instytutu jest popieranie rozwoju rybołówstwa morskiego, a w szczególności:

- a) prowadzenie prac naukowo-badawczych w zakresie rybołówstwa morskiego,*
- b) prowadzenie badań i współdziałanie w akcji osiedlenia rybaków morskich, w rozwoju rybołówstwa oraz przedsiębiorstw usługowych, związanych bezpośrednio z rybołówstwem morskim,*
- c) wykonywanie zadań zleconych przez Ministra połowów w zakresie działania Instytutu.*

3. Siedzibą Instytutu jest Kołobrzeg.

4. Instytut podlega bezpośrednio Ministrowi połowów. ”

Drugi punkt drugiego artykułu dekretu miał następujące brzmienie:

„Instytut przejmuje wszelki majątek stowarzyszenia „Morski Instytut Rybacki. ”

Artykuł czwarty tego aktu stwierdzał, że Gdynia jest tymczasową siedzibą MIR, a minister połowów w odpowiednim czasie zarządzi przeniesienie Instytutu do Kołobrzegu.

Wynika z tego jednoznacznie, że za najważniejsze zadanie MIR uznano prowadzenie działalności naukowo-badawczej. Znalazło to potwierdzenie w uchwale Rady Ministrów z 27 lipca 1948 roku w sprawie wykazu samodzielnych placówek naukowo-badawczych, gdzie MIR znalazł się na 7 pozycji (Dziennik Ustaw RP nr 37, 1948).

Około połowy 1948 roku Morski Instytut Rybacki miał następujące komórki organizacyjne (w nawiasach nazwiska kierowników): Dział Pomocy Dla Rybaków z oddziałami: Osadnictwa (Władysław Gnoiński), Połowów Próbnych, Racjonalizacji Taboru i Sprzętu Rybackiego oraz Pomocy Technicznej Dla Rybaków (Stefan Wojan), Wydawniczo-Propagandowy (Jerzy Grajter) i Społeczny (Maria Sonczykowska); Dział Administracyjno-Finansowy z oddziałami: Administracji Morskiej (Stanisław Kukiełka), Gospodarczym (Kazimierz Sypniewski) i Finansowym (Czesław Jezierski) oraz tak zwane oddziały wydzielone: Inspekcji (Władysław

sław Matula), Prawny (Bogdan Suligowski), Personalny i Planowania. Ponadto MIR miał dwie delegatury, zwane tak e ekspozyturami: w Szczecinie (Tadeusz Przybylski) i w Kołobrzegu (Andrzej Niegolewski). W stanie organizacji znajdował si oddział ekonomiki rybackiej. Od 19 marca 1948 roku na czele MIR stał dyrektor Jan Pieczara, przed wrze niem 1939 roku urz dnik Wydziału Rybackiego Departamentu Morskiego Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Kierownictwo Instytutu mie ciło si w baraku, który znajduje si obecnie na tyłach budynku nr 5/7 przy ulicy wi toja skiej w Gdyni.

WŁ CZENIE MLR DO MIR

Nie wiadomo i prawdopodobnie nie uda si ju tego wyja ni , gdzie powstał pomysł wł czenia MLR do MIR, czym si wówczas kierowano. By mo e projekt taki zrodził si ju w ko cu 1947 roku podczas formułowania dekretu o utworzeniu MIR. Mo e chodziło o narzucenie Morskiemu Laboratorium Rybackiemu jarzma utylitaryzmu - jak to kto okre lił, a mo e ludo- w władz raziło to, e spo ród personelu naukowego MLR bardzo nieliczni nale eli do partii. Mo emy si tylko domy la . Wiemy natomiast, e nie pó niej ni w drugiej dekadzie maja 1948 roku ówczesny dyrektor MIR J. Pieczara i dr W. Ci giewicz z MLR zostali wyznaczeni przez Ministerstwo eglugi do kierowania działaniami maj cymi na celu wł czenie MLR do MIR. Mo na te było dowodnie stwierdzi , e nie pó niej ni w lipcu 1948 roku wiadomo o zamierzonym wchłoni ciu MLR przez MIR była ju znana pracownikom Laboratorium. Z opowiada zmarłych ju moich dawnych starszych kolegów z MIR wiem, e przyjmowali to prawie wszyscy z niech ci i ró nymi obawami, nie maj c przy tym adnego wpływu na bieg tej sprawy.

Wł czenie MLR do MIR nast piło formalnie z dniem 1 stycznia 1949 roku, w praktyce proces ten trwał kilka miesi cy. Musiało to niew tpliwie wpływa niekorzystnie na atmosferę pracy w zespole ludzi byłego ju Morskiego Laboratorium Rybackiego, wiadomych tego, e ich placówka traci samodzielno . Mimo to rozwijano działalno naukowo-badawcz , zwłaszcza na morzu, co umo liwiał nowy statek Instytutu.

Ju na pocz tku 1949 roku, od 7 do 11 lutego „Michał Siedlecki” kontynuował badania łowisk w rejonie Rynny Słupskiej. Stwierdzono, e uzyskiwane tam wydajno ci w połowach dorszy były blisko dwukrotnie wy sze ni na Gł bi Gda skiej. „Michał Siedlecki” ponownie wyszedł 10 marca na te łowiska, prowadz c dwa kutry z przedsi biorstwa połowów „Arka” w Gdyni. Uzyskiwano dobre wyniki połowów, ale ze wzgl du na złe warunki atmosferyczne 1 du e oblodzenie statki wróciły po dwóch dniach do Gdyni. Pisz c o pracy statku „Michał Siedlecki” na Rynnie Słupskiej, ówczesna prasa rybacka donosiła.¹³¹

„Nowo okre lone i zbadane łowiska, maj ce du e znaczenie ze wzgl du na swe bliskie Helu i Władysławowa poło enie, a stanowi ce bardzo dogodny obszar połowów dla flotylli rybackiej bazuj cej w Łebie, nie były zupełnie dotychczas eksploatowane przez nasze jednostki rybackie.”

Około 20 marca „Michał Siedlecki” rozpocz ł penetrowanie wód wschodniej cz ci Zatoki Gda skiej, na wysoko ci Bałtijska.

Któ dzisiaj pami ta, e niedy MIR odkrywał nowe dla nas łowiska na Bałtyku?

Pierwsz , spektakularn oznak poć czenia MLR z MIR, była wielka narada zorganizowana przez MIR na pocz tku kwietnia 1949 roku. Przytaczam obszerne fragmenty tekstu powi conego temu wydarzeniu.¹⁶¹

„ W dniu 8 bie cego miesi ca Morski Instytut Rybacki - w budynku niedawno wł czonego do Instytutu Morskiego Laboratorium Rybackiego -przeprowadził wszechstronn debat nad dorszem, jako głównym i podstawowym obecnie produktem naszego morza, posiadaj cym niepo lednie miejsce w polskim bilansie zarówno białkowym jak i handlowym.

W ród kilkudziesi ciu osób przybyłych na zebranie znajdował si wiceminister eglugi dr F. Widy-Wirski, dyrektor Departamentu Rybołówstwa Morskiego dr Lubecki, przedstawiciel Centralnego Urz du Planowania ob. Mysłowski, profesorowie wy szych uczelni z Warszawy, Wrocławia, Torunia, Gda ska i Sopotu, przedstawiciel PZPR, przedstawiciele Urz dów Morskich ze Szczecina i Gdyni oraz instytucji jak: Centrala Rybna, „Arka ", Morskie Zakłady Rybne i inni.

Pierwszym punktem zebrania było wszechstronne o wietlenie zagadnienia dorsza od strony naukowo-badawczej, oraz przeprowadzenie prób przewidywania dalszych fluktuacji połowów tej ryby w zwi zku z dotychczas poczynionymi w tym kierunku obserwacjami naukowymi. Niezmiernie wa ne w dobie planowej gospodarki zagadnienie to o wietlił w referacie pod tytułem „Polskie połowy dorsza w wietle bada biologicznych " prof. Dr M. Bogucki oraz w referatach pomocniczych pracownicy naukowci dr dr Ma kowski, Chrzan, Demel, Mulicki. W uzupełnieniu powy szego dr Trz si ski przedstawił wyniki bada technologicznych, przeprowadzonych wspólnie z dr Ci glewiczem (metody soleńia, czyszczenia dorsza, wydajno i straty przerobu oraz zu ytkowanie odpadków). W rezultacie stwierdzono, e wiele ju zrobiono w kierunku wszechstronnego zbadania ycia, zwyczajów i zachowania dorsza w Bałtyku, lecz badania musz trwa nadal i to coraz intensywniejsze.*

Wyra ono równie rado z otrzymania wreszcie dla celów badawczych superkutra „Michał Siedlecki", któremu w drugim punkcie zebrania nadano oficjalnie to imi za słu onego dla polskiej nauki badacza mórz, zamordowanego przez hitlerowców. (...)

Wiceminister Widy- Wirski wyra aj c uznanie dla wielkiego wkładu pracy placówki zwanej do niedawna Morskim Laboratorium Rybackim w ogólny rozwój rybołówstwa, poinformował równie zebranych, e zostaje ona rozbudowana i z całym aparatem naukowym wchodzi do Morskiego Instytutu Rybackiego, którego działalno b dzie odt d wył cznie naukowa. "

W kilkana cie dni po tej konferencji, któr uzna mo na za pierwsze publiczne wyst pie nie „nowego" Morskiego Instytutu Rybackiego, odbyła si w Instytucie kolejna, o historycznym dla znaczeniu. I w tym przypadku postu si obszernym cytatem, opisuj cym to wydarzenie.¹⁷¹

„Dnia 19 kwietnia 1949 roku odbyła si w Morskim Instytucie Rybackim pierwsza po reorganizacji MIR narada wytwórcza.

*F. Chrzan doktoryzował si w 1951 roku.

Po zatwierdzeniu przez ministra eglugi pismem z dnia 13 kwietnia 1949 roku L.dz. GM. VI-12 a/5/49 nowego schematu organizacyjnego Instytutu i po wcześniejszym ju pozbyciu si przeze gestii przemysłowej, przekazuje on ostatnio sprawy osadnictwa i opieki nad rybakami administracji rybackiej, by móc swobodnie wykonywa zadania tylko naukowo-badawcze. Narada wytwórcza nowej placówki naukowo-badawczej miała charakter nieco odmienny od narad tego typu w przedsi biorstwach przemysłowo-produkcyjnych. Dobra wytwarzane przez MIR nie nale do kategorii łatwo wymiennych ilościowo i ulegaj cych całkowicie wł czeniu w ramy sztywnego planu. Mimo to dyrekcja Instytutu uznała za słuszne organizowanie comiesięcznych narad wytwórczych, które b d przeprowadzały korekty planów ró nych działów pracy i harmonizowały działalność centrali z placówkami w terenie.

Na pierwszej naradzie obecni byli wszyscy kierownicy działów, wydziałów i delegatur MIR oraz czynnik społeczny w osobach przedstawicieli zakładowej komórki PZPR oraz koła Związku Pracowników Pa stwowych. Przewodniczył wicedyrektor MIR, dr Ci giewicz. Na porz dek dzienny zło yły si nast puj ce punkty:

1. ustalenie terminu dalszych comiesięcznych narad,
2. zapoznanie si z nowym schematem organizacyjnym,
3. omówienie schematu i dyskusja na ten temat,
4. wprowadzenie zmian administracyjno-gospodarczych na tle nowego schematu,
5. usprawnienie pracy, czyn 1-majowy i akcja oszczędnościowa.

W konsekwencji poruszanych zagadnie ustalono, e narady tego typu s nadzwyczaj celowe, nawet dla instytucji o takim charakterze jak MIR i winny si odbywa pomi dzy 1 a 3 ka dego miesi ca.

Przedstawiono nowy schemat organizacyjny MIR, który przedstawia si w ostatniej wersji jak nast puje. Na czele MIR stoi mianowany przez ministra eglugi dyrektor Jan Pieczara. Rada MIR, ciało nadzorcze i opiniotwórcze, składa si z pracowników instytucji, dokooptowanych z zewn trz naukowców wy szych uczelni zainteresowanych rybołówstwem morskim i przedstawicieli ministerstwa. Zast pc dyrektora jest wicedyrektor dr W. Ci giewicz. Bezpo rednio od dyrekcji zale ne s dwie ekspozytuy terenowe MIR w winouj ciu i Kołobrzegu oraz centrala zło ona z czterech zasadniczych działów: ichtiologicznego, ekonomicznego, techniki połowów i technologii rybackiej oraz administracyjno-finansowego. Dział ichtiologiczny posiada trzy wydziały: ichtiologii stosowanej, hydrograficzny i biologiczny. Dział ekonomiczny posiada dwa wydziały: ekonomiki rybołówstwa, statystyki i sprawozdawczo ci oraz wydawniczo-propagandowy. Dział techniki połowów i technologii rybackiej składa si z wydziałów: racjonalizacji taboru i sprztu, połowów próbnych, technologiczno-chemicznego i bakteriologicznego. Dział administracyjno-finansowy składa si z wydziału administracyjno-gospodarczego i bud etowo-finansowego. Poza czterema głównymi działami centrali istnieje jeszcze samodzielny wydział personalny, pozostaj cy w stałym kontakcie z dyrekcją oraz radca prawny instytucji.

W ramach czynu 1-majowego zostanie mi dzy innymi przyspieszone uruchomienie placówki naukowej (działu ichtiologicznego) w Trzebie y, dok d ju wyjechał jeden z naukowców in . Chrzan.

Celem zainicjowania połowów morskich w zachodnim Bałtyku w oparciu o port w winouj ciu, postanowiono w ramach czynu niezwłocznie rozpocząć badania i próbne połowy przez statek badawczy „Michał Siedlecki” na tych wodach, przy udziale dwóch naukowców: biologa dr. Ma kowskiego i ichtiologa dr .Mulickiego. Badania te pomogą nowopowstałemu w winouj ciu Pa stwowemu Przedsi biorstwu „Barka” w eksploatacji wód zachodniego Bałtyku, których znajomość w ród naszych rybaków jest bardzo słaba.

Plan oszczędnościowy MIR poza usprawnieniem pracy przyniesie oszczędność finansową około 3.900.000 zł z budżetu Instytutu.

Wydział wydawniczo-propagandowy przedstawił plan wydania w bieżącym roku 8 prac księgarskich.

Informacje zawarte w tym cytacie, odnoszące się do nowej struktury organizacyjnej MIR, trzeba uzupełnić o ówczesne obsady personalne kierowniczych stanowisk komórek naukowych Instytutu, pomijając wymienionych już dyrektorów. Największym działem, Ichtiologicznym kierował prof. Bogucki, jego Wydziałem Ichtiologicznym dr Mulicki, Biologicznym dr Ma kowski i Hydrologicznym dr Demel. Działem Ekonomicznym, znajdującym się jeszcze w fazie organizacji, miał kierować Zbigniew Obrowski. Na czele Wydziału Wydawniczo-Propagandowego stał Jerzy Grajter. Nie udało się ustalić, czy w kwietniu 1949 roku Dział Techniki Połowów i Technologii Rybackiej miał kierownika. Natomiast wydziałami tego działu kierowali: Kazimierz Ychowski Wydziałem Racjonalizacji Taboru i Sprzętu, Stefan Wojan Wydziałem Połowów Próbnych, dr Piotr Trzaskowski Wydziałem Technologiczno-Chemicznym, Ewa Fiszerowa Wydziałem Bakteriologicznym. Kierownicze stanowiska administracyjne obsadzali ludzie pełniący te obowiązki jeszcze w „starym” MIR, o którym mowa na stronie 35. Zwróćmy uwagę, że w zamieszczonym wyżej cytacie wymienia się samodzielny Wydział Personalny MIR. Odgrywał on w życiu instytutu bardzo poważną, negatywną rolę, co było „zastępką” jego naczelnika Bronisława Kucharczyka, typowego, w najgorszym wydaniu kadrowca czasów stalinowskich.

Dyrekcja MIR konsekwentnie realizowała ustalenia „narady wytwórczej” Instytutu z 19 kwietnia. Już w dwa dni później wyprawiono po raz pierwszy „Michała Siedleckiego” na wody zachodniego Bałtyku. Stwierdzono, że najlepsze wyniki połowów uzyskuje się na Głębokim Bomholmskiej, eksploatowanej przez niemieckie i szwedzkie kutry. Rejs ten trwał do 5 maja. W drugiej połowie tego miesiąca „Michał Siedlecki” poszedł na Głęboki Gotlandzk, gdzie pod kierunkiem doktorów Demela i Ma kowskiego pobierano próby planktonowe i hydrologiczne. J. Popiel z Wydziału Ichtiologii MIR od 29 kwietnia kierował próbnymi połowami dwóch kutrów na Rynie Słupskiej. Były to pierwsze przemysłowe połowy naszych rybaków na tym łowisku, zlokalizowanym przez „Michała Siedleckiego”.

Od 11 do 30 lipca trwał w MIR tradycyjny kurs biologii morza. Uczestniczyły w nim 23 osoby z SGGW i uniwersytetów. Niektórzy z nich poświęcili z czasem sprawom rybołówstwa morskiego lub różnił dowoła, jak na przykład: Stanisław Bontemps, Andrzej Chodyniecki, Wiktor Dobski, Mieczysław Giedz, Izabela Hugo-Bader Bontemps, Andrzej Korycki, Stanisław Woźniak, Halszka uomska.

W sierpniu MIR kierował szeroko zakrojonymi próbnymi połowami na Bałtyku, w której uczestniczyły statki badawcze „Ewa II” i „Michał Siedlecki” oraz kutry z Gdyni, Darłowa, Kołobrzegu i winouj ciu, należące do przedsi biorstw „Arka” i „Barka”. Stwier-

dzono mo liwo dokonywania wydajnych połowów na Gł bi Arko skiej i na południowy zachód od Bornholmu.

Przyst piono tak e do rozbudowywania MIR, zapowiadanego przez wiceministra eglugi Widy-Wirskiego na kwietniowej naradzie w MIR w sprawie dorsza. Od kwietnia 1949 roku w Dziale Ichtiologicznym zatrudniono Stanisława Rutkowicza, który uko czył studia rolnicze w Krakowie, a w połowie czerwca tego roku w tym sam dziale rozpocz ł prac absolwent SGGW Jan Elwertowski. W dniu 1 pa dziernika 1949 roku do Wydziału Ekonomiki Rybackiej zaangażowano Andrzeja Ropelewskiego, który uko czył Wydział Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. W tym samym dniu na stanowisko kierownika Działu Ekonomicznego przyjęto Romana Srokowskiego, prawnika po Uniwersytecie Jagiello skim, a tak e dr. Zbigniewa D bczewskiego po studiach rolniczych w Krakowie i Józefa Wiktora, biologa po Uniwersytecie Pozna skim. W dniu 1 grudnia 1949 roku rozpocz ł prac w Dziale Ichtiologicznym Henryk Janko, który studiował przed wojn rolnictwo we Lwowie. Dr D bczewski i J. Wiktor mieli organizowa Laboratorium Ichtiologiczne MIR w Trzebie y nad Zalewem Szczeci skim. Przez pierwszych par tygodni kompletowali w Gdyni wyposa enie laboratoryjne dla tej placówki. Jej pierwszym pracownikiem był ju od kwietnia 1949 roku Władysław Szyposz, rybak i dozorca w jednej osobie, dogl daj cy remontu budynku wybranego na siedzib laboratorium. Najego parterze urz dzono pracowni ichtiologiczn , a na pi trze zamieszkali dr D bczewski i J. Wiktor. Uruchomienie tej placówki, któr nazywano tak e Stacj Naukowo-Badawcza MIR, nast piło 6 listopada 1949 roku. Dr D bczewski został jej kierownikiem, jednak po kilku miesi cach zrezygnował z tego stanowiska, które obj ł po nim J. Wiktor w maju nast pnego roku. Przy organizowaniu Laboratorium w Trzebie y pomagała ekspozytura MIR w Szczecinie, kierowana przez Bernarda Henzla.

W połowie pa dziernika w Dziale Ichtiologicznym zaangażowano Olafa Tjadera, obywatela Finlandii, wychowanego w Polsce.

Około 10 grudnia „Michał Siedlecki" wyszedł z Gdyni do Skagen w Danii. Celem tego rejsu było zakupienie pelagicznej tuki Larsena, szeroko stosowanej przez du skich rybaków z dobrymi wynikami. Tuk zakupiono, a niezale nie od tego po yczono tak sam od Du czyków i na ich wodach przeprowadzono próbne połowy tym narz dziem. „Michał Siedlecki" powrócił do Gdyni 23 grudnia 1949 roku.

Tak ko czył si rok wł czenia MLR do MIR. Stwarzało to niew tpliwie lepsze warunki rozwoju działalno ci naukowo-badawczej na rzecz rybołówstwa, ale z drugiej strony nakładało na Instytut owo wspomniane wcze niej jarzmo utylitaryzmu. Odczuwali to zwłaszcza naukowi pracownicy byłego MLR, w których niedouczeni cz sto aktywi ci partyjni i działacze gospodarczy chcieli koniecznie widzie tych, którzy wska , gdzie jest ryba, zapewni przez to wykonanie planów połowowych.

Pracownicy dawnego MLR znale li si w MIR pod presj działalno ci zakładowej organizacji PZPR i wspomnianego kadrowca Kucharczyka oraz paru osób jego kliki. Obawiali si uchyla od udziału w ró nych zebraniach, masówkach i akademiach, które w owym okresie w Instytucie organizowano bardzo cz sto. Na przykład w drugiej połowie 1949 roku odbyły si w MIR nast puj ce zgromadzenia pracowników: 30 wrze nia masówka z okazji Mi dzynarodowego Dnia Pokoju, pot piaj ca pod egaczy wojennych, 15 pa dziernika koła Towarzystwa Przyja ni Polsko-Radzieckiej przy Morskim Urz dzie Rybackim i MIR zorganizowały wspóln akademi , na której prof. Bogucki wygłosił referat po wi cony organizacji morskich bada naukowych w ZSRR, 27 pa dziernika kademia z okazji miesi ca przyja ni polsko-radzieckiej, 7 listopada kademia z okazji 32 rocznicy Rewolucji Pa dzielnikowej, 23 listopa-

da zebranie członków koła TPPR, na których pro b dr Demel miał odczyt o radzieckich osiągnięciach w biologicznych badaniach mórz arktycznych, 20 grudnia uroczysta akademія z okazji 70 rocznicy urodzin J. Stalina, po której pracownicy MIR - jak donosił „Morski Biuletyn Rybacki” - „*przesłali na r ce Wielkiego Wodza, Obro cy Pokoju i Demokracji, genialnego pogromcy faszystwu i Wielkiego Przyjaciela Polski depesz gratulacyjn .*”

Imprezy tego rodzaju cz sto towarzyszyły pracownikom MIR jeszcze przez par najbli - szych lat.

TRUDNE LATA 1950-1952

Rok 1950 rozpoczął sze cioletni plan rozwoju gospodarczego i budowy podstaw socjalizmu w Polsce. Wynikaj ce st d zadania dla MIR omawiano na kolejnej „naradzie wytwórczej” Instytutu 4 lutego 1950 roku, na której mi dzy innymi dr D bczewski przedstawił sytuacj rybołówstwa na Zalewie Szczeci skim. Kilkana cie dni pó niej odbyła si w Instytucie uroczysta akademія z okazji 32 rocznicy powstania Armii Czerwonej i przy tej okazji pracownicy MIR odpowiedzieli na gło ny wówczas apel górnika Markiewki, o czym nast puj co donosił Morski Biuletyn Rybacki¹⁰⁰.

„Apel górnika Markiewki, który wezwał wiat pracy do podejmowania długoterminowych zobowi za dla wcze niejszego wykonania planu sze cioletniego, nie min ł bez echa w instytucjach morskich. W dniu 21 lutego pracownicy MJR podj li szereg wa nych zobowi za , które posun naprzód prace badawcze w polskim rybołówstwie i b d st nowiły ułatwienie pracy rybaków.”

Oto dla przykładu niektóre z tych zobowi za : przyspieszenie bada maj cych na celu znalezienie krajowych rodków konserwacji sieci (F. Chrzan), zwi kszenie o 15% ilo ci znakowanych dorszy (Z. Mulicki), opracowanie współczynnika od ywienia u ledzi (J. Popiel), projekt rozszerzenia połowów poza Bałtyk (M. Bogucki), złowienie ponad plan ryb o warto ci 1.000.000 zł (załoga „Michała Siedleckiego”). Podejmowano je pod presj organizacji partyjnej, co aktywniejszych jej członków oraz wspomnianego ju wcze niej kadrowca. Uchylenie si od takich zobowi za nie wró yło nic dobrego.

Nast pn akcj zgłaszania - czytaj wymuszania - zobowi za zorganizowano w MIR ju 30 marca z okazji pi tej rocznicy wyzwolenia wybrze a, kolejn dla uczczenia wi ta 22 Lipca, kiedy podj to blisko dwadzie cia zobowi za . Powtarzało si to przy ka dej nadarzaj cej si do tego okazji.

Je li chodzi o merytoryczn działalno Instytutu, nale y odnotowa popularyzowanie i propagowanie w ci gu pierwszego kwartału 1950 roku w przedsi biorstwach połowowych, w ród rybaków kutrowych i administracji rybackiej pelagiczncj tuki Larsena, przywiezionej z Danii przez „Michała Siedleckiego”. Było to pierwsze tego rodzaju narz dzie połowu w Polsce.

Wiele uwagi po wi cano w omawianym okresie problemowi racjonalnego wykorzystania zalewowych zasobów ryb. W połowie marca odbyła si w MIR dwudniowa narada po wi - cona sprawie ulepszenia gospodarki rybnej na obu zalewach oraz administracji rybackiej działaj cej na tych akwenach. W ko cu tego miesi ca po raz pierwszy MIR przyst pił do zarybia - nia Zalewu Szczeci skiego szczupakiem, a w maju Zalewu Wi lanego sandaczem. Akcj t

kierował O. Tjader. Współpracowali z nim F. Chrzan, D. Dixon i J. Wiktor. Za sprawą O. Tjadera sprowadzono tego samego roku okrętu z Finlandii. Wylądowanie dokonano w kraju, a palczaki wypuszczono do Zatoki Puckiej. W następnych latach Zatokę Pucką zarybiano także siecią pochodzącą ze sztucznego tarła ryb pozyskiwanych z wód tego obszaru.

W 1950 roku Laboratorium Ichtiologiczne MIR w Trzebieży otrzymało motorówkę „Stynka” (długość 8 m, silnik o mocy 20 KM), której załogę stanowili w późniejszych latach: Henryk Kłorek jako jej kierownik oraz Marian Motyka motorzystą.

Działająca przy MIR Komisja Normalizacyjna Rybołówstwa Morskiego, powołana przez Ministerstwo Łowiectwa jeszcze w marcu 1949 roku dla ustalania typów statków rybackich*, zajmowała się w tym czasie głównie łodziami rybackimi przeznaczonymi do eksploatacji na obu zalewach.

„Michał Siedlecki” 29 marca wyszedł z Gdyni na wody Kattegatu i Skagerraku z zadaniem prowadzenia tam tak zwanego perspektywicznego zwiadu rybackiego. Pobierano także próby biologiczne i hydrologiczne w miejscach pracy statku. W rejsie tym, trwającym około dwóch tygodni, uczestniczyli doktorzy Małkowski i Mułicki.

Rozszerzano teren działalności Instytutu. W lipcu 1950 roku utworzono Laboratorium Ichtiologiczne w Oddziale MIR w Kołobrzegu, kierowanym przez Władysława Latuszka. Kierownikiem tego nowego laboratorium został J. Elwertowski.

W dniu 10 lipca 1950 roku prof. Bogucki otworzył doroczny kurs biologii morza, który na moje prośby pozwolono mi ukończyć. Jak mi wiadomo, nie zachowała się pełna dokumentacja kursów prowadzonych przez MIR w pierwszych powojennych latach. Z tego względu przytaczam program kursu z 1950 roku, który obejmował następujące tematy:

charakterystyka fizyko-chemiczna środowiska morskiego (5 godzin) - M. Bogucki,
 wybrane rozdziały z fizjologii zwierząt morskich (5 godzin) - M. Bogucki,
 analiza wody morskiej (4 godziny) - A. Głowińska,
 ekologia morza (8 godzin) - K. Demel,
 fauna denna (4 godziny) - K. Demel,
 plankton zwierzęcy (3 godziny) - W. Małkowski,
 jaja i larwy ryb (3 godziny) - W. Małkowski,
 szprot (3 godziny) - W. Małkowski,
 narzędzia połowu (1 godzina) - W. Małkowski,
 plankton roślinny (2 godziny) - A. Rumkówna,
 rośliny osiadłe morza (2 godziny) - A. Rumkówna,
 płastugi (2 godziny) - Z. Mułicki,
 śledź (4 godziny) - J. Popiel,
 łosoś (2 godziny) - F. Chrzan,
 dorszowate (3 godziny) - F. Chrzan,
 narzędzia i technika połowu (8 godzin) - F. Chrzan,
 technologia przetwórstwa rybnego (2 godziny) - W. Ciągiewicz,
 analiza mięsa rybiego (2 godziny) - P. Trzciński.

Ze spraw kadrowych tego okresu godnych odnotowania, w pierwszym rzędzie należy wymienić habilitację dr. Demela w dniu 31 maja 1950 roku na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jej podstawą stanowiła praca pt. „Roczny cykl życia

*Nic mylić z dawnym Oddziałem Racjonalizacji Taboru i Sprzętu MIR.

Bałtyku przy Helu", opublikowana tu przed wybuchem drugiej wojny wiatowej. Doktor Demel stał si pierwszym nie tylko w MIR, ale w Polsce docentem nauk biologiczno-morskich (formalnie zoologii). Skłoniło to prof. Staffa z SGGW do zaproponowania mu obj cia katedry oceanografii i biologii morza na SGGW, z tym, e jej siedziba miała si znale w MIR. Sprawa ta nie znalazła dalszego biegu.

Od 1 lutego 1950 roku prac w MIR na stanowisku radcy ekonomicznego podj ł Józef Teresi ski, przed wojn oficer marynarki handlowej. Po wojnie studiował zaocznie ekonomi i handel, a przed przyj cciem do MIR pełnił obowi zki kierownika Wydziału Połowów w przedsi biorstwie połowów dalekomorskich „Dalmor”.

W sierpniu 1950 roku R. Srokowski zrezygnował z pracy w MIR, Departament Kadr Ministerstwa eglugi miał jakie zastrze enia do jego osoby. W zwi zku z tym stanowisko kierownika Działu Ekonomicznego było przez pewien czas nieobsadzone. W pa dzienniku obj ł je Stanisław Łaszczy ski, prowadz cy poprzednio sprawy planowania i inwestycji w Morskim Urz dzie Rybackim w Gdyni. Uko czył Studium Spółdzielcze przy Uniwersytecie Jagiello skim.

W Dziale Technologicznym zatrudniono od 15 wrze nia 1950 roku chemiczk Janin Mikici sk .

Od 1 pa dziennika 1950 roku w Sekcji Łowisk Działu Ichtologicznego rozpoc ł prac Stanisław Oko ski, jak na tamte lata wyj tkowo dobrze przygotowany teoretycznie i praktycznie do działaln ci w Instytucie. Był w MIR jedynym bodaj e absolwentem tak zwanego Liceum Rybackiego w Warszawie (patrz strona 27), w latach 1945-1949 pływał jako rybak łodziowy na Bałtyku, a nast pnie jako szyper własnego kutra - uko czył kurs szyprów. Od 1949 roku studiował zaocznie na SGGW. Z MIR współpracował od jesieni 1945 roku w połowach próbnych, a od sierpnia 1949 roku jako doradca Instytutu do spraw techniki połowów.

Z pocz tkiem 1951 roku utworzono w MIR nowy dział, który niebawem otrzymał nazw Działu Sprz tu Rybackiego i Techniki Połowów, na razie mówiło si o Sekcji Badania Sprz tu i Połowów Morskich. Pewne prace w tej dziedzinie zapocz tkowano ju wcze niej w Oddziale Racjonalizacji Taboru i Sprz tu, miały one jednak głównie charakter inwentaryzacyjny i dotyczyły typizacji i unifikacji narz dzi połowu. Taki wła nie stan rzeczy trwałby przypuszczalnie jeszcze jaki czas, gdyby nie zbieg pewnych okoliczno ci. Otó w listopadzie 1950 roku usuni to z partii (PZPR) naczelnego dyrektora przedsi biorstwa „Dalmor”, kpt. . w. Zbigniewa ebrowskiego, tylko dlatego, e jego ona była Angielk , obywatelk brytyjsk , co -jak czytamy w partyjnym dokumencie z tamtych lat - mogło „uczyni go podatnym narz dziem obcego wywiadu.” Z. ebrowski uko czył w 1934 roku Szkoł Morsk w Gdyni. Podczas drugiej wojny wiatowej pracował w rybołówstwie dalekomorskim na terenie Wielkiej Brytanii, mi - dzy innymi jako rybak na trawlerach. Przez pewien czas pełnił obowi zki inspektora paru polskich trawlerów, które w latach 1940-1945 eksploatowano korzystaj c z brytyjskich portów. W 1943 roku opublikował broszur pt. „Rybołówstwo - Przemysł trawlerowy”, rok pó - niej wi ksze opracowanie „Rybołówstwo morskie - Narz dzia połowu”. Były to pierwsze polskie publikacje o tej tematyce.

Usuni ty z partii Z. ebrowski nie mógł ju by dyrektorem „Dalmoru”. Skierowano go do MIR, gdzie doprowadził do utworzenia wspomnianego działu. Jednym z pierwszych współpracowników Z. ebrowskiego w tym dziale był S. Wojan. Przed wojn studiował na Politechnice Warszawskiej, potem w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie.

Na przedwio niu 1951 roku pracownicy MIR, zwłaszcza naukowci, prze yli bolesn spraw usuni cia z Instytutu prof. Boguckiego. Poniewa uko czył on w tym czasie 66 lat, postano-

wiono przenie go w stan spoczynku. Przyczynił si do tego jeden z wpływowych przedstawicieli ówczesnej morskiej administracji rybackiej, którego profesor nale ycie, niezbyt wprawdzie salonowo okre lił. Profesor Bogucki zwrócił si z pro b do dyrekcji MIR o umo liwienie mu dalszej pracy w Instytucie, co spotkało si z odmow . W dniu 17 marca 1951 roku członkowie tak zwanej laboratoryjnej grupy członków Zwi zku Zawodowego Pracowników Pa stwowych przy MIR zwołali zebranie, na którym domagali si pozostawienia profesora w Instytucie. Jeden z laborantów wyst pił wtedy z zarzutem wobec profesora, e nie bierze on udziału w pracy społecznej, nie jest oddany cał dusz Polsce Ludowej i jest jej ideologicznym przeciwnikiem. Ostatecznie prof. Bogucki musiał opu ci MIR i przeniósł si do Pa stwowego Instytutu Biologii Do wiadczalnej im. M. Nenckiego w Łodzi. Do odej cia z MIR zmuszono równie Amali Głowi sk , która na owym zebraniu wyst piła w obronie prof. Boguckiego. Po paru latach wróciła do Instytutu.

W zwi zku z odej ciem prof. Boguckiego nast piły pewne zmiany organizacyjne w pionie naukowym Instytutu. Kierownictwo Działu Ichtologicznego po prof. Boguckim przejął dr Ma kowski, formalnie od 1 kwietnia 1951 roku. W tym samym czasie utworzono nowy Dział Oceanograficzny, maj cy si zajmowa zagadnieniami biologicznymi i hydrologicznymi, wydzielonymi z dotychczasowego Działu Ichtologicznego. Kierownictwo Działu Oceanograficznego powierzono doc. Demelowi, któremu podporz dkowano tak e niewielkie jeszcze zbiory muzealne, składaj ce si głównie z zakonserwowanych okazów fauny Bałtyku.

Tak oto ukształtowała si na wiele lat podstawowa struktura organizacyjna naukowego pionu MIR, maj ca odt d pi działów zajmuj cych si : oceanografi ryback , ichtiologii stosowan , technik połowów, technologii wst pnego przetwórstwa rybnego i ekonomik morskiego przemysłu rybnego.

Równie w kwietniu 1951 roku nast piła zmiana na stanowisku dyrektora MIR, z którego ust pił J. Pieczara, cieszy cy si sympati wi kszoci pracowników Instytutu. W aktach Działu Kadr MIR znalazłem notatk bez daty, sporz dzion prawdopodobnie w listopadzie 1956 roku przez W. Ci glewicza, W. Ma kowskiego, S. Wojana i K. Słomczy skiego z administracji MIR, w której czytamy:

„ W zwi zku z trudno ciami, jakie napotykał ze strony niektórych ludzi, reprezentuj cych ówczesne władze partyjne (Komitet Wojewódzki w Gda sku) oh. Pieczara Jan przeniósł si do Instytutu Sadownictwa w Skierniewicach ”.

Mam podstawy s dzi , e owe trudno ci wynikały głównie st d, e brat dyrektora Pieczary był ksi dzem.

Nowym dyrektorem MIR został z dniem 1 kwietnia 1951 roku Jan Gumowski. Przed wojn studiował rolnictwo i rybactwo, najpierw we Lwowie, pó niej w Krakowie. W latach 1948-1950 był dyrektorem Morskich Zakładów Rybnych, a od stycznia 1951 roku wicedyrektorem do spraw inwestycji w Centralnym Zarz dzie Rybołówstwa Morskiego w Szczecinie (CZRM).

Okoliczno ci, w jakich dyrektor Pieczara i prof. Bogucki musieli odej z MIR, nie oddaj w pełni stosunków społeczno-politycznych, jakie panowały wtedy w Instytucie, ani klimatu, w jakim trzeba było tam pracowa . Nieco lepiej je ukazuje protokół tajnego posiedzenia egzekutywy Podstawowej Organizacji Partyjnej PZPR przy MIR, które odbyło si 6 sierpnia 1951 roku*. Dokonywano na nim „analizy” tych pracowników Instytutu, którzy

*Oryginał protokołu tego posiedzenia znajduje si u autora.

nale eli do Armii Krajowej, byli oñierzami korpusu gen. Władysława Andersa i zostali usuni ci z partii. Przytaczam przykładowo fragmenty charakterystyk niektórych „analizowanych” osób, opracowanych dla egzekutywy partyjnej przez kadrowca Kucharczyka. O referencie Janie Gajewskim napisano: „*Jako były oficer Armii Krajowej na pewno czuje sympati do kliki londy skiej*”. W odniesieniu do zast pcy szypra kutra badawczego „Ewa II” stwierdzono: „*Wydział Personalny wyczuł, e ob. Czajka Stanisław jest niech tnie nastawiony wobec Polski Ludowej*”. Tak charakteryzowano J. Teresi skiego: „*W wypowiedziach jest bardzo ostro ny oraz umie si dobrze maskowa (...) mo na wnioskowa, e nie bardzo odpowiada mu dzisiejszy ustrój Polski Ludowej.*” Referent gospodarczy Mikołaj Dobrza ski zastał y na tak opini : „*...jest typem chwiejnym, dlatego nale y wnioskowa, e nie jest szczerze oddanym Polsce Ludowej. Przy tymi jest uni onym sług kleru i bardzo religijnym, praktykuj cym katolikiem.*” Na temat mojej osoby napisano: „*S dz c po sposobie w jaki uzyskał asystentur na Wy szej Szkole Handlu Morskiego w Sopocie (protekcja przedwojennych wykładowców) egzekutywa uwa a, e ob. Ropelewskiego, a zwłaszcza jego ojca, ł cz z tymi wykładowcami dawne sanacyjne stosunki.*” Nie ubiegałem si o t asystentur, zaproponował mi j prof. Józef Kulikowski twórca Katedry Ekonomiki Przemysłu Rybnego na WSHM. Ani z nim, ani z innymi wykładowcami tej uczelni Ojciec mój nigdy si nie stykał. A jakie to dawne sanacyjne stosunki z wykładowcami mogły ł czy nastolatka, którym byłem przed wojn ?

Charakterystyka ka dego prawie „analizowanego” przez egzekutyw, która jednogłone podzieliła opinie Kucharczyka, zawierała takie na przykład stwierdzenia: „*znajduje si pod stał obserwacj Wydziału Personalnego i POP PZPR*”, albo „*...jego działalno musi by poddana szczególnej obserwacji czynników kompetentnych*”. Nie trudno si domy li, o jakich czynnikach mowa.

Codo merytorycznej działalno ci MIR w 1951 roku, nale y wspomnie, e po raz pierwszy pracownicy Instytutu prowadzili badania na przemysłowych dalekomorskich statkach rybackich. W styczniu dr Mulicki i J. Popiel pracowali na Morzu Północnym na trawlerach przedsi biorstwa „Dalmor” - pierwszy z nich na „Jupiterze”, drugi na „Jowiszu”. W marcu dr Mulicki na „Syriuszu”, nale cym do tego samego armatora, zbierał materiały w południowej cz ci Rynny Norweskiej. W drugiej połowie maja J. Popiel prowadził obserwacje hydrologiczne i gromadził materiały ichtiologiczne na Morzu Północnym /. pokładu „Jupitera”. Na przełomie sierpnia i wrze nia dr Mulicki i J. Popiel brali udział w kolejnym rejsie tego statku na Morze Północne i Norweskie (do 70°N), a w grudniu A. Ropelewski uczestniczył jako obserwator (tak e na „Jupiterze”) w pierwszym po drugiej wojnie wiatowej wyj ciu polskich trawlerów na łowiska Morza Barentsa.

Statek badawczy Instytutu „Michał Siedlecki” wyszedł pod koniec drugiej dekady listopada na wody Skagerraku, maj c na pokładzie dyrektora Gumowskiego, doc. Demela i dr. Ma kowskiego. Po drodze zawijano do Kopenhagi. Celem tego rejsu miały by zwiadowcze połowy ledzi. Cz ste sztormy pokrzy owały plany i statek przewa nie sztormował lub stał w porcie. Do Gdyni powrócono około połowy grudnia.

W lipcu przeprowadzono doroczny kurs biologii morza, który zgromadził 34 uczestników.

W strukturze organizacyjnej Instytutu pojawiła si w 1951 roku nowa komórka, a mianowicie O rodek Dokumentacji Naukowo-Technicznej, którego kierownikiem został Jan Gajewski, maj cy rednie wykształcenie. Do MIR przyj to go w grudniu 1950 roku, poprzednio pracował w ró nych instytutach.

Warto odnotować, że z inicjatywy MIR w dniu 21 listopada powstało w Gdyni Koło Ekonomistów Rybackich, a w skład jego zarządu weszli dwaj przedstawiciele Instytutu: S. Łaszczyski i A. Ropelewski.

W 1951 roku znacznie wzrosło zatrudnienie i to we wszystkich niemal komórkach organizacyjnych Instytutu, zwłaszcza w pionie naukowym. W połowie lutego zatrudniono w księgowości Helen Płotkówną (obecnie Dunst), w połowie marca przyjęto do pracy Elbietę Tuchołkówną jako referenta, a na stanowisko laboranta w Dziale Technologicznym Helen Jereczko, której mianował Franciszek pracował już od lutego 1947 roku w MIR, początkowo jako woźnica, a później w księgowości.

Od 1 kwietnia w bibliotece naukowej rozpoczęła pracę Barbara Łukasiewiczowa po studiach prawniczych we Wrocławiu, przeniesiona po pewnym czasie do Działu Ekonomicznego. W tym samym czasie do Działu Ichtiologicznego zaangażowano Jerzego Filuka, który ukończył studia rolnicze w Krakowie. W lipcu przyjęto trzy osoby: Zygmunta Chełkowskiego po studiach rolniczych w Poznaniu do Laboratorium Ichtiologicznego w Trzebieży, Józefa Orłowskiego, absolwenta Wyższej Szkoły Handlu Morskiego w Sopocie, do Działu Ekonomicznego i Zbigniewa Reimanna, który ukończył Wydział Matematyczno-Przyrodniczy Uniwersytetu Poznańskiego, do Działu Ichtiologicznego. W sierpniu zatrudniono w Dziale Technologicznym chemika Karola Czaplaka. W połowie grudnia do Działu Ekonomicznego przeszedł z przedsiębiorstwa „Dalmar” Brunon Noetzel, który zamierzał studiować zoologię w WSHM w Sopocie.

Zwiększenie istotnie zatrudnienie, dyrekcja Instytutu musiała zapewnić ludziom miejsca do pracy. Konieczne było wykwaterowanie z budynku MIR wszystkich zamieszkujących tam pracowników. Przypomnieć tu trzeba, że po zakończeniu wojny znaleźli tam dach nad głowami innymi państwami Boguccy, Chrzanowie, Demelowie, Dixonowie, Stankowie, A. Głowińska, Z. Mulicki, J. Popiel, A. Rumkówna, S. Szczepny, laborantka A. Toczowska, O. Tjader. Pod koniec 1951 roku szereg osób przeprowadziło się z budynku MIR do mieszkań na terenie Gdyni, pozostali tam tylko państwo Dixonowie i dozorca.

Ostatni rok omawianego okresu - 1952 - był dla MIR wyjtkowo trudny. Sprawiły to następujące okoliczności. Jesienią 1951 roku wystąpiły w Polsce dotkliwe braki mięsa. Tak pisała o tym ówczesna prasa rybacka¹⁹¹.

„ W ostatnich tygodniach mieliśmy w kraju przejciowe trudnościna na rynku mięsny. Trudnościna te były dopoważne i dawały się odczuć zwłaszcza w ośrodkach robotniczych, w miastach. (...) Ostatnie trudnościna rynku mięsnego mają, dla nas, pracowników rybołówstwa, szczególny wymow. (...) Ryby stanowią rezerw zaopatrzenia na wypadek przejciowych trudnościna w dopaży mięsa zwierzęcego. ”

Uchwała Prezydium Rządu z 28 września 1951 roku w sprawie dwuletniego planu rozwoju produkcji mięsa nakładała także na rybołówstwo morskie ogromne obowiązki. Kolejna uchwała tego samego organu, podjęta 2 lutego 1952 r. w sprawie zwiększenia połowów i pomocy państwową, spółdzielczą oraz indywidualnym rybakom morskim ustaliła plan połowów ryb morskich na 1952 rok w wysokości 125 000 ton. Aby ukazać jak bardzo napięty i nierealny był ten plan wystarczy podać, że w 1950 roku nasze rybołówstwo morskie dostarczyło ogółem 65 827 ton ryb, w następnym roku złowiono 71 741 ton, czyli o niespełna 6000 ton ryb więcej. W 1952 roku należało zwiększyć połowy o nieco ponad 53 000 ton. Już 10 lutego 1952 roku obradowała w Gdyni kolejna krajowa narada rybacka z udziałem około 500 osób, w tym ministra śeglugi Mieczysława Popiela, po zakończeniu realizacji tego planu.

Presja czynników partyjnych i administracyjnych, aby go nie tylko wykona, ale nawet przekroczy, nie ominęła MIR.

O działaniach Instytutu w tak trudnych warunkach, najlepiej wiadczy artykuł dyrektora J. Gumowskiego, zamieszczony w ówczesnej prasie rybackiej¹⁰¹. Mimo że cytat to do długi, przytaczam go ze skrótami, których nie zaznaczam.

„Morski Instytut Rybacki docenia zadania stojące przed rybołówstwem. Uchwała Prezydium Rzeczypospolitej z 2 lutego bieżącego roku nie wyznaczyła szczegółowo dodatkowych zadań Instytutowi, lecz rzesza naukowców solidarnie staje do walki o zwikszczone plany. Praca MIR opiera się na planie rocznym. Obecnie, w związku z powiększonymi zadaniami rybołówstwa konieczny jest dodatkowy wkład pracy ze strony MIR. Dlatego też Instytut, niezależnie od prac planowanych, kładzie specjalny nacisk na zaspakajanie potrzeb produkcji, wyrażających się w toku wykonywania planu.

Do najważniejszych prac z tej dziedziny należą roczne prognozy połowów bałtyckich i dalekomorskich, oparte na badaniach hydrograficznych, biologicznych i ichtiologicznych eksploatowanych łowisk. Prognozy te mają na celu umożliwienie przedsięwzięciom rybackim opracowanie właściwych planów operacyjnych. Niezależnie od tego, naukowcy będą uczestniczyli w opracowywaniu codziennej prognozy połowowej. Będą również brali udział w codziennej analizie wykonania planu przez rybołówstwo. Zacieśniony zostanie kontakt naukowców z produkcją przez wyjazdy pracowników MIR do baz i portów rybackich celem bezpośrednich konsultacji i porad. Dla rozszerzenia obserwacji oraz utrzymania bezpośredniego kontaktu z rybakami, naukowcy MIR będą brali udział w przemysłowych rejsach kutrów i statków dalekomorskich.

Dla ułatwienia pracy rybakom ukazało się w marcu drugie, uzupełnione wydanie mapy rybackiej Bałtyku. W kwietniu zostaną oddane do użytku przedsięwzięciom naukowe opracowania wydajności łowisk Bałtyku i Morza Północnego, „Dalmor” otrzyma od MIR mapę rybacką Morza Barentsa.

W zrozumieniu powonnych potrzeb w zakresie szkolenia kadr, MIR wzmoże swą dotychczasową działalność dydaktyczną. Przygotowuje się dwie broszury o sprężystości fosforynowej oraz podręcznik traktujący o włokach dalekomorskich. Opracowuje się nową instrukcję o zabezpieczaniu surowca rybnego na statkach oraz instrukcję patroszenia 1 filetowania ryb. Na uwagę zasługuje praca o metodach solenia szprota i uszlachetnionej solenia ledzia niewymiarowego. Oprócz tego po pośrednim udziale w szkoleniu kadr dla rybołówstwa, wielu naukowców MIR prowadzi wykłady na kursach rybackich, dla pracowników portów rybackich oraz w Technikum Rybołówstwa Morskiego w Gdyni. Wiele uwagi poświęca Instytut dalszemu zagospodarowywaniu zalewów drogą akcji zarobkowych.

Wymienione prace stanowią pomoc produkcji w realizacji zadań wynikających z uchwały Prezydium Rzeczypospolitej.

Naukowcy MIR wykonują zadania postawione przed nimi przez Partię i Rzeczpospolitą, zdając sobie sprawę, że ich służba w rybołówstwie to walka o przedterminowe wykonanie Planu. ”

Kierownictwo MIR starało się realizować zadania, o których mówił artykuł dyrektora Gumowskiego. Dla Instytutu, a zwłaszcza dla jego personelu naukowego, był to czas bardzo trudny. Domagano się od MIR „pokazywania gdzie jest ryba”, obciążano go ciężkimi odpowiedzialnościami za niepowodzenia przedsięwzięciom połowowych w realizowaniu niesłyszanych wyso-

kich zadań produkcyjnych. Pracowników naukowych wzywano na organizowane cztery razy w roku narady produkcyjne i konferencje w przedsiwzięciach połowowych, w Centralnym Zarządzie Rybołówstwa Morskiego w Szczecinie oraz w Ministerstwie Rybołówstwa. Nie rzadko musieli uczestniczyć w ostrych dyskusjach z ludźmi, którzy nie zawsze dostatecznie znali zagadnienia rybołówstwa morskiego, do tego nie rozumiejącymi ich celami i zadaniem MIR. Wszystkie te napięcia powodowały, że atmosfera pracy w Instytucie w 1952 roku była zła.

Pod koniec 1952 roku pracownicy MIR wzięli udział w - jak to wtedy określano - pierwszym „rzucie bałtyckim”, który rozpoczął się 14 grudnia pod kierunkiem dr. Małkowskiego. Celem tej akcji była szeroko zakrojona penetracja łowisk południowego Bałtyku, od rejonu Bornholmu po wody u wybrzeży Litwy i Łotwy (po 56°N). Brały w tym udział statki badawcze MIR „Ewa II” i „Michał Siedlecki”, statek hydrograficzny Gdańskiego Urzędu Morskiego „Zodiak”, kuter szkolny Technikum Rybołówstwa Morskiego w Gdyni „Henryk Rutkowski”, lugrotrawler „Cietrzew” i „Czapla” z przedsiwzięcia „Dalmor”, dwa tak zwane superkutry z przedsiwzięcia „Arka”, jeden kuter ze spółdzielni „Jedno Rybacka” w Gdyni oraz jeden prywatny kuter należący do znanego rybaka Franciszka Piechockiego. Doktor Małkowski znajdował się wtedy na pokładzie „Michała Siedleckiego”, a na pozostałych statkach było jeszcze dwunastu pracowników naukowych z MIR. „Rzuty” takie, organizowane od czasu do czasu w tamtych latach, niewiele w efekcie dawały, ale były świadectwem dobrej woli ich organizatorów i uczestników, niejako dowodem dla władz, że robiono wszystko, aby wykonać planowe zadania.

Lepsze wyniki niż owe dotychczasowe „bałtyckie rzuty” dawały systematyczne badania akwenu, prowadzone przez statki MIR. Na przykład statek badawczy „Michał Siedlecki”, który od 2 lipca 1952 roku penetrował wschodni rejon południowego Bałtyku, pod koniec tego miesiąca zlokalizował nowe, wydajne łowisko na tym obszarze, które z czasem otrzymało nazwę kłajpedzkiego (kwadraty X, Z-10 i Z-11 siatkowej mapy Bałtyku).

W dniu 12 sierpnia 1952 roku „Michał Siedlecki” wyszedł z Gdyni na Morze Północne, gdzie miano dokonać pierwszych w naszym rybołówstwie prób połowów tuńczyków na haki. Nie dały one oczekiwanych wyników. Rejs ten trwał do 17 października, w drodze powrotnej do Gdyni zawijano do portów rybackich NRD w Rostocku i Sassnitz. Były to pierwsze bezpośrednie kontakty MIR z instytucjami rybołówstwa morskiego naszego zachodniego sąsiada.

Również w 1952 roku MIR nawiązał pierwsze kontakty z organami rybołówstwa morskiego Związku Radzieckiego. Od 10 do 25 września przebywała w Moskwie pierwsza delegacja polskiego rybołówstwa morskiego pod przewodnictwem Zygmunta Fruczka, dyrektora Departamentu Eksploatacji w Ministerstwie Rybołówstwa. W jej skład wchodził z MIR wicedyrektor Ciągiewicz i ichtiolog J. Filuk. Nasi przedstawiciele spotkali się między innymi z wiceministrem przemysłu rybnego ZSRR K. Babajanem. Opracowano wspólne zasady gospodarki rybnej na Zalewie Wiłanym i podpisano porozumienie w tej sprawie, obowiązujące od 1 stycznia 1953 roku. Przeprowadzono te konsultacje dotyczące różnych zagadnień, między innymi badań naukowych prowadzonych dla potrzeb rybołówstwa morskiego. Jeszcze tego samego roku po raz pierwszy na trzymiesięcznej praktyce przebywał w Związku Radzieckim pierwszy pracownik naukowy MIR E. Kordyl z Działu Technologicznego. Odbyszał ją w Zakładach Przetwórstwa Rybnego w Astrachaniu oraz na statku-bazie, pracującym na Morzu Kaspijskim. Do kraju powrócił w połowie listopada 1952 roku.

Z innych ważniejszych wydarzeń 1952 roku w MIR przede wszystkim należy wymienić powstanie Oddziału Instytutu w Winoujciu. Już wiosną rozpoczął się remont budynku na Placu Słowiańskim 11, przeznaczony na siedzibę tego oddziału. W związku z tym Z. Chełkowi-

skiego z Laboratorium Ichtiologicznego w Trzebieju skierowano do winowajców, powołując go od 1 maja na stanowisko pełnego obowiązku kierownika tamtejszego Oddziału Instytutu. Jego zadaniem było głównie organizowanie i nadzorowanie robót remontowych. W liście do mnie z 4 sierpnia 1999 roku profesor Chełkowski pisał:

„Budynek w winowajców przeznaczony dla MIR przez ten zniszczony w dużym stopniu. Brakowało dachu, okien, trochę schodów, zniszczony był strych, brak instalacji. Udało mi się cało remontu i adaptacji ukończyć jesienią 1952 roku. ”

Na początku października 1952 roku Laboratorium Ichtiologiczne w Trzebieju przeniesiono do winowajców i tym samym rozpoczął tam działalność Oddział MIR z J. Wiktoorem jako jego kierownikiem. W tym czasie uległa likwidacji Ekspozytura MIR w Szczecinie. Z. Chełkowskiego przeniesiono do Kołobrzegu, formalnie od 1 listopada 1952 roku, powierzając mu kierowanie tamtejszym Oddziałem MIR. Funkcję tę obejmował po J. Elwertowskim, skierowanym przez dyrekcję Instytutu do Gdyni, do Działu Ichtiologicznego.

Jeszcze przed upływem końca 1952 roku Oddział MIR w winowajców otrzymał drugą - oprócz „Stynki” - jednostkę pływającą. Był to niewielki kuter „Sieja” (długość 9,40 m, silnik o mocy 30 KM).

Warto jeszcze odnotować, że w połowie lipca 1952 roku dyrektor Instytutu powołał Komitet Redakcyjnego wydawnictwa MIR. W jego skład weszli doktorzy: W. Ciągiewicz, K. Demel i W. Makowski. Nieformalnie już wcześniej stanowili wspomniany komitet.

W pierwszych dniach sierpnia trzech pracowników naukowych Instytutu: S. Łaszczyski, A. Ropelewski i Z. Lebowski uczestniczyli w pracach branżowego zespołu, który przygotowywał w Gdyni wytyczne do pierwszego po drugiej wojnie światowej perspektywicznego planu rozwoju polskiego rybołówstwa morskiego do 1965 roku.

Pozostaje do omówienia niektóre sprawy kadrowe z 1952 roku. I tak w styczniu przyjęto do Pracowni Bakteriologicznej Działu Technologicznego Modestę Tarlach (obecnie Maciejowska) po studiach biologicznych w Warszawie i Wrocławiu*. W tym samym miesiącu w Dziale Oceanograficznym rozpoczęła pracę botaniczka Danuta Szarejko, która z czasem zastąpiła dr Runkówną po jej odejściu z MIR. Również w Dziale Oceanograficznym zatrudniono od 1 marca Jerzego Filarskiego, przeniesionego do MIR ze stanowiska naczelnego dyrektora przedsiwzięcia „Dalmor”**. W tym czasie zaangażowano też w MIR dr. Czesława Pilichowskiego, ciekawą postać. Brak odpowiednich ról nie pozwolił ustalić, jakie stanowisko zajmował formalnie w Instytucie, wiadomo jedynie że był związany z Działem Ekonomicznym. Z wykształcenia socjolog i historyk. Jak wynika ze szczególnych akt dr. Pilichowskiego, znajdujących się w archiwum MIR, zwrócił na niego jako człowieka usuniętego z partii bacznych uwag kadrowiec Kucharczyk, który po pewnym czasie wyjechał, a dr Pilichowski podczas drugiej wojny światowej kierował podziemną organizacją „Ojczyzna” na terenie Piotrkowa Kujawskiego. Faktu tego nie ujawnił w swoim życiorysie złożonym w MIR. Jak powszechnie wiadomo organizacja „Ojczyzna” była powiązana ze Stronnictwem Narodowym. Te okoliczności spowodowały, że dr Pilichowski musiał odejść z Instytutu w końcu sierpnia następnego roku. W późniejszych latach był generalnym sekretarzem Towarzystwa Rozwoju Ziemi

*Doc. Maciejowska twierdzi, że przyszła do MIR we wrześniu 1951 roku, czego nie potwierdzają dokumenty z archiwum Instytutu.

**Nic był to odosobniony przypadek kierowania do MIR ludzi zwalnianych z kierowniczych stanowisk w różnych przedsięwzięciach gospodarki morskiej.

Zachodnich, a następnie dyrektorem Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce.

Od 1 marca zaangażowano Bohdana Łopuskiego z Krynicy Morskiej, który ukończył przed wojną Wyższą Szkołę Gospodarstwa Wiejskiego w Cieszyńcu. Formalnie został pracownikiem Działu Ichtiologicznego, w rzeczywistości powierzono mu nadzór nad rozpoczętymi w tym czasie budowlami ośrodka zarybieniowego w Tolkmicku nad Zalewem Wiłanym.

W kwietniu przyjęto dwóch absolwentów SGGW - Mariana Szatybełkę do Działu Sprawy Rybackiego i Techniki Połowów oraz Ludwika Mudzińskiego do Działu Ichtiologicznego, skąd przeszedł wkrótce do Działu Oceanograficznego. W połowie maja w Dziale Ichtiologicznym zatrudniono Czesława Łukowskiego, również po studiach w SGGW. Po paru tygodniach skierowano go do Oddziału MIR w Kołobrzegu, skąd po kilku miesiącach przeniósł się z własnej inicjatywy do Oddziału Instytutu w Winoujściu. Od 1 czerwca w Dziale Ichtiologicznym rozpoczął pracę Andrzej Klimaj. Przed wojną próbował studiować w Krakowie, najpierw prawo, potem geografię. Od 1945 roku pływał na Bałtyku jako rybak łodziowy, później - po uzyskaniu dyplomu porucznika żeglugi małej rybackiej - jako sztyr własnego kutra. Do Działu Sprawy Rybackiego i Techniki Połowów przyjęto 1 sierpnia Reginę Sadowską na stanowisko siły biurowej. Poprzednio pracowała w przedsi biorstwie „Dalmor”. W tym samym czasie w Dziale Oceanograficznym zatrudniono Stanisława Kujawę, biologa po studiach w Poznaniu. Również w sierpniu podjęła pracę w MIR Aurelia Jankowska (obecnie Polańska), absolwentka Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Sopocie, której powierzono sprawy planowania działalności Instytutu. Z czasem objęła kierownictwo Sekcji Planowania, która prawdopodobnie nie istniała jeszcze w chwili, kiedy rozpoczynała pracę w MIR.

Prawdopodobnie w połowie sierpnia 1952 roku ze statku badawczego „Michał Siedlecki” do Działu Sprawy Rybackiego i Techniki Połowów przeniesiono Ryszarda Ludwiga, absolwenta Państwowej Szkoły Rybaków Morskich w Gdyni. Dotychczas posługiwał się tymczasowo księgiem żeglarskim, której nie wymieniono mu na księgiem stałym. Tym samym pozbawiono go prawa do pływania. Powodem tego było jedynie to, że był żołnierzem Armii Krajowej, uczestnikiem Powstania Warszawskiego.

Kończąc ten rozdział wspomnę jeszcze, że Józef Popiel jako pierwszy z młodszego pokolenia pracowników MIR, urodzony już w niepodległej Polsce, obronił wiosną 1952 roku pracę doktorską w SGGW w Warszawie.

LATA 1953-1964

Rada Ministrów podjęła 3 stycznia 1953 roku uchwałę w sprawie zniesienia zaopatrzenia kartkowego, regulacji cen, podwyżki płac oraz zniesienia ograniczeń w handlu nadwyżkami produktów rolnych. W związku z tym nastąpiła pewna poprawa sytuacji na rynku produktów spożywczych, co spowodowało zmniejszenie się popytu na ryby, zwłaszcza na dorsze.

Plan połowów ryb morskich na 1952 rok przewidywał ich wzrost o ponad 70% w stosunku do poprzedniego roku, natomiast na 1953 rok planowano połowy już tylko o około 10% wyższe od wyników uzyskanych przez rybołówstwo w 1952 roku.

Okoliczności, o których mowa powodowały, że rybołówstwo morskie, a wraz z nim także MIR, wchodziło w okres spokojniejszej, bardziej normalnej pracy w porównaniu z tym, co

działo się w 1952 roku. Mimo to Instytut nadal odczuwał presję władz, dążących do ukierunkowywania jego działalności na zaspakajanie bieżących, produkcyjnych potrzeb rybołówstwa morskiego, zwłaszcza przedsięwzięć połowowych. MIR miał je wspierać w realizacji planowych zadań. Minister Rybołówstwa M. Popiel, wyznaczając Centralnemu Zarządowi Rybołówstwa Morskiego w złoże zagadnienia do rozważenia w 1953 roku, na pierwszym miejscu wymienił następujące:²¹⁷

„Należy intensywnie rozwijać zapoczątkowaną w 1952 roku współpracę naukowców MIR z załogami i przedsięwzięciami w zakresie usprawnienia serwisu informacyjnego (o wynikach połowów - AR) i zbierania danych o łowiskach. ”

Mając na uwadze te wytyczne, MIR zorganizował w pierwszym kwartale 1953 roku kolejne dwa „rzuty bałtyckie”, choć już nie na tak szeroką skalę, jak pierwszy w grudniu poprzedniego roku.

Wartym odnotowania przykładem działalności Instytutu na rzecz przedsięwzięć połowowych było zorganizowanie 3 lutego 1953 roku w Gdyni dla ich przedstawicieli pokazu sprowadzonego przez MIR z Wielkiej Brytanii filmu nakręconego pod wodą, który doskonale ukazywał pracę włoka i jego uzbrojenia podczas trałowania. Film ten wywołał duże zainteresowanie osób zaproszonych na pokaz.

Ważnym dla MIR wydarzeniem było przydzielenie mu w marcu 1953 roku nowego statku do prac badawczych. Był to ługrotrawler typu B-I 1, zbudowany w 1952 roku w Stoczni Północnej w Gdańsku (długość 32,6 m, silnik o mocy 300 KM, 159 BRT). Nadano mu nazwę „Birkut”. MIR przejął go od przedsięwzięcia „Dalmor”.

Pod koniec maja 1953 roku MIR zorganizował w Krynicy Morskiej pokaz połowów akami wykonanymi ze sztucznego włókna, które zaczynało dopiero wprowadzać do naszego rybołówstwa morskiego. Oprócz rybaków z rejonu Zalewu Wiślanego uczestniczyli w tym pokazie przedstawiciele Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego oraz Centralnego Zarządu Rybołówstwa Morskiego.

Ostatniego dnia maja tego roku nastąpiło w MIR otwarcie parodniowego kursu zawodowego dla kierowniczej kadry przedsięwzięć rybołówstwa morskiego, który zorganizował Instytut przy pomocy Ministerstwa Rybołówstwa. Był to pierwszy taki kurs w historii naszego rybołówstwa. Wykładali na nim przeważnie pracownicy naukowcy MIR, a kierownictwo kursu powierzono A. Ropelewskiemu. Trzeba tu podkreślić, że odczuwano wówczas brak fachowców, zwłaszcza ludności pracowników wszystkich działów rybołówstwa morskiego.

Od 27 do 30 czerwca trwało tak zwane rozszerzone posiedzenie Rady Naukowej MIR z udziałem ministra Rybołówstwa M. Popiela i wiceministra resortu P. Stolarka. Po raz pierwszy brali w nim udział dwaj przedstawiciele radzieckiego Wszechzwiązkowego Instytutu Rybołówstwa i Oceanografii (WNIRO) w Moskwie (M. Dmitrijew i W. Naumow) oraz dwaj przedstawiciele Instytutu Rybołówstwa NRD w Rostocku (D. Scheer - były wicekomandor obozu oraz H. Ritzhaupt). Tematem obrad był głównie stan stada bałtyckiego dorsza.

W związku ze śmiercią dyrektora J. Gumowskiego w dniu 16 maja 1953 roku minister Rybołówstwa powierzył 1 sierpnia tego roku kierowanie Instytutem Zygmunutowi Fruczkowi. W 1933 roku ukończył Instytut Handlu Morskiego i Techniki Portowej w Gdyni, gdzie później pracował w „Społem”. We wrześniu 1939 roku, jako podporucznik rezerwy dowodził kompanią w obronie wybrzeża, był kawalerem orderu *Virtuti Militari*. W 1951 roku był dyrektorem CZRM, następnie pracował w Ministerstwie Rybołówstwa, później jako doradca wicepremiera S. J. Drychowskiego do spraw rybołówstwa morskiego. Już na początku swojej działalności

w MIR dyrektor Fruczek zyskał uznanie i sympatię wśród pracowników Instytutu, zwalniając osławionego kadrowca Kucharczyka i pozbawiając go wpływów jego klik. Atmosfera pracy w Instytucie uległa zasadniczej poprawie.

W dniu 6 sierpnia statek badawczy „Birkut” wyszedł po raz pierwszy w służbie MIR na Morze Północne. Nie dotarłem do jakichkolwiek informacji pozwalających podać cel i przebieg tego rejsu. „Michał Siedlecki” udał się 4 listopada do Rygi z delegacją MIR, którą tworzyli doktorzy: W. Ciągiewicz, W. Makowski i Z. Mulicki oraz E. Kordyl. Wzięli oni udział w posiedzeniu Rady Naukowej Łotewskiego Instytutu Rybołówstwa i Oceanografii. Do Gdyni powrócono 21 listopada 1953 roku.

Z wydarzeń omawianego okresu należy jeszcze wymienić rozpoczęcie wydawania „Biuletynu Informacyjnego Morskiego Instytutu Rybackiego w Gdyni”. Był to powielany kwartalnik redagowany początkowo przez Dział Ekonomiczny, a od następnego roku przez Oddział Dokumentacji Naukowo-Technicznej.

Bardzo poważnie zwiększono w 1953 roku zatrudnienie w MIR. Tylko w pionie naukowym przyjęto do pracy co najmniej kilkanaście osób, przeważnie młodych, dopiero co po studiach w innych krajach. W Dziale Ichtiologicznym zatrudniono dwoje absolwentów SGGW - Kamila Strzyżewskiego i Antoniego Wysokińskiego, którego wkrótce skierowano do Oddziału Winowoców. Do Działu Oceanograficznego przyszły dwie osoby - Paulin Ciszewski, biolog po Uniwersytecie Torunskim i Wanda Piętek z wykształcenia geograf. W Dziale Sprzętu Rybackiego i Techniki Połowów zaangażowano Witolda Strzyżewskiego (mąż Kamili) po studiach w SGGW oraz Janusza Zaucha, chemika po Politechnice Gdańskiej, który zajmował się innymi konserwacjami materiałów sieciowych i służącymi do tego rodzajami. Do Działu Technologicznego przyjęto czterech chemików: Jerzego Maciejczyka, Tadeusza Okońskiego (brata Stanisława), Tadeusza Rochona oraz Janusza Stachowskiego, skierowanego do Oddziału Winowoców z zadaniem zorganizowania tam niewielkiej pracowni technologicznej. T. Rochona przeniesiono z czasem do Zakładu Oceanografii. W Dziale Ekonomicznym zatrudniono dwoje absolwentów Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Sopocie - Irenę Batorówną (obecnie Nawrocka) i Zygmunta Polańskiego oraz Bolesława Kowalewskiego, który ukończył Akademię Handlową w Poznaniu. Jeszcze jedna absolwentka sopoockiej WSE - Zenobia Stasiewiczówna (obecnie Łukowska) znalazła pracę w planowaniu.

Zanim przejdę do omawiania dalszych wydarzeń w MIR, pragnę kilka zdać o jego działaniach dyrektora Fruczka. Jego decyzje i posunięcia świadczyły o jego pragnieniu podnieść znaczenie i wpływ Instytutu, którym kierował. Do tego zmierzała między innymi jego polityka kadrowa - budował autorytet pracowników naukowych, wyróżniał ich awansami naukowymi i służbowymi, odznaczeniami państwowymi i różnymi nagrodami. Dbał też dyrektor Fruczek o przychylny Instytutowi prasowy, popularyzacyjny działalność MIR, o jego szersze niż dotychczas kontakty ze światem. Z jego inicjatywy odbyło się 26 lutego 1954 roku uroczyste posiedzenie Rady Naukowej MIR, poświęcone w całości podsumowaniu trzydziestoletniego dorobku Instytutu oraz placówek, których tradycję przejął i kontynuował - Morskiego Laboratorium Rybackiego i Stacji Morskiej, a także stowarzyszenia MIR. Zaproszono na nie przedstawicieli Ministerstwa Rybołówstwa, Polskiej Akademii Nauk, SGGW, uczelni w innych Trójmieście, Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie, CZRM, instytucji i przedsiębiorstw morskiego przemysłu rybnego, rodzajów masowego przekazu oraz liczne grono pracowników Instytutu. Nazajutrz Rada Naukowa zebrała się na roboczo, przyjęła sprawozdanie z działalności MIR w 1953 roku, a także wnioski dyrektora Fruczka w sprawie nadania tytułu profesora zwyczajnego docentowi Demelowi, profesora nadzwyczajnego doktorom: F. Chrzanowi, W. Ciągiewiczowi,

W. Ma kowskiemu, Z. Mulickiemu i P. Trz si skiemu, a J. Popielowi stopnia docenta. K. Demel uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego 22 maja 1954 roku, na wniosek Wy szej Szkoły Rolniczej w Olsztynie, w której od jesieni 1952 roku wykładał biologi morza na Wydziale Rybackim. Jego koledzy z MIR otrzymali takie same tytuły 30 czerwca tego samego roku. Tak oto dzi ki inicjatywie dyrektora Fruczka kadra naukowa Instytutu zyskała sze ciu profesorów. Dr Popiel został docentem par lat pó niej.

W dniu 24 marca MIR zorganizował pierwsz w naszym rybołówstwie morskim robocz narad po wi con technice połowu ryb narz dziami pelagicznymi. Uczestniczyli w niej przedstawiciele przedsi biorstw połowowych, omawiano głównie zastosowanie tuk pelagicznych.

Pierwszego maja 1954 roku odbyło si uroczyste otwarcie Do wiadczalnego O rodka Zarybieniowego Instytutu w Tolkmicku nad Zalewem Wi lanym z udziałem ministra eglugi i zaproszonych go ci. Obiekt ten zajmował obszar około 60 ha, w tym 36 stawów o ł cznej powierzchni 20 ha lustra wody. Do budynku administracyjno-mieszkalnego O rodka przylegała hala mieszcz ca wyl garni wyposa on w 60 aparatów Weissa i 140 aparatów kalifornijskich do wyl gu ikry ryb łososiowatych, sandacza i szczupaka. O rodkiem kierował pocz tkowo B. Łopuski (do 10 sierpnia 1954 roku), nast pnie krótko Stefan Strawi ski, któryju wczynie j pracował w MIR na zachodnim wybrze u, a po nim rybak Ludwik Szwed.

Nie doczekał si realizacji zamiar zbudowania przez MIR drugiego du ego o rodka zarybieniowego w Stepnicy nad Zalewem Szczeci skim. Spraw t podnoszono z pocz tkiem lat pi dziesi tych. Swego czasu dotarła do mnie informacja, której nie potwierdzaj jakiegolwiek znane mi ró dła, e budowa Do wiadczalnego O rodka Zarybieniowego MIR w Tolkmicku i zamiar utworzenia podobnego w Stepnicy, miały jakoby dawa Ministerstwu eglugi powa ny atut, przemawiaj cy za utrzymaniem w jego gestii wód obu zalewów, które usiłował podporz dkowa sobie resort rolnictwa, uwa aj c te akweny za wody ró dlowe.

Latem 1954 roku w Oddziale MIR w winouj ciu uruchomiono mał pracowni , zajmuj c si technologi rybn .

W drugiej połowie 1954 roku tak e w Tolkmicku utworzono niewielk pracowni podległ Zakładowi Sprz tu Rybackiego i Techniki Połowów MIR, która pocz tkowo mie ciła si przy ulicy Elbl skiej 45, a z czasem została przeniesiona na teren O rodka Zarybieniowego Instytutu. Kierował t pracowni S. Wojan, maj c na razie do pomocy jednego tylko rybaka Jana Tadeusza Szyma skiego. Nazywano t pracowni Baz Terenow wspomnianego zakładu, niekiedy Baz Do wiadczaln . Miała ona do dyspozycji du łód akow („Tol 60”) 0 długo ci około 7 m oraz mniejsz łód pomocnicz . Zajmowano si głównie narz dziami połowu stosowanymi na Zalewie Wi lanym i materiałami do ich sporz dzania. W ci gu pierwszych paru lat przerywano działalno pracowni na okres pó nej jesieni i zimy.

Od 16 do 21 sierpnia 1954 roku trwały obrady rozszerzonej Rady Naukowej Instytutu. Brali w nich udział trzej przedstawiciele radzieckich oraz czterej niemieckich - z NRD - instytutów rybackich. Tematyka obrad koncentrowała si wokół stanu bałtyckich zasobów dorszy 1 ledzi.

Kolejne robocze posiedzenie Rady Naukowej Instytutu odbyło si 30 wrze nia 1954 roku. Omówiono i przyj to plan działalno ci na nast pny rok. Obrady podsumował minister eglugi M. Popiel, stwierdzaj c mi dzy innymi:²²¹

..Obraduj ca dwa lata temu nad planem MIR Rada Naukowa ustaliła, e jakkolwiek podstaw pracy Instytutu winny by prace długofalowe, ze wzgl du na stan przedsi - biorstw /ybolówstwa morskiego wi ksza cz prac musi stanowi konkretn pomoc rybołówstwu. Nale y stwierdzi , e w chwili obecnej taka generalna linia jest ju nieaktu-

alna i nale y zastanowi si przy ka dym z poszczególnych zakładów naukowych instytutu, jak powinien wygl da stosunek prac długofalowych do b d cych dora n pomoc dla produkcji."

Wypowied ta wydaje si wiadczy , e władze zacz ły sobie zdawa spraw z nadmiernego obci ania Instytutu zadaniami wynikaj cymi z bie cych potrzeb przedsi biorstw rybołówstwa morskiego, które przewa nie nie miały nic wspólnego z działalno ci naukowo-badawcz .

Warto zwróci uwag , e w przytoczonym wy ej cytacie minister Popiel u ły okre lenia „zakłady naukowe Instytutu." Otó w 1954 roku kierownictwo MIR zmieniło nazw podstawowej komórki organizacyjnej pionu naukowego Instytutu z „dział" na „zakład". Odt d miał wi c Instytut nast puj ce zakłady naukowe: Oceanografii, Ichtologii, Technologii Rybnej, Sprz tu Rybackiego i Techniki Połowów oraz Ekonomiki Morskiego Przemysłu Rybnego. Nazwy dwóch ostatnich zmieniono z czasem na Zakład Techniki Rybackiej i Zakład Ekonomiki.

W porównaniu z poprzednim rokiem, w 1954 roku tylko nieznacznie powi kszone personel Instytutu. Mi dzy innymi na stanowisko kierownika Sekcji Normalizacji przyj to w marcu Sławomira Sadowskiego, absolwenta SGGW, przeniesionego pó niej do Zakładu Techniki Rybackiej, a w lipcu w Zakładzie Ekonomiki zaangaż owano Stanisława Mickiewicza, który poprzednio pracował w Morskim Urz dzie Rybackim w Gdyni. Uko czył przed wojn Wy sz Szkoł Handlow w Warszawie (pó niejsza Szkoła Główna Handlowa). W styczniu przyj to do Sekcji Planowania Barbar Rusinowa, absolwentk sopockiej WSE.

W omawianym okresie nast piły pewne przesuni cia kadrowe w pionie naukowym Instytutu. W lutym J. Wiktor zrezygnował z kierowania Oddziałem MIR w winouj ciu, poniewa w tym miesi cu rozpoc ła tam prac jego ona, dr Krystyna Wiktorowa, biolog po studiach w Krakowie. Współprac z MIR nawi zała ju w 1950 roku, wykonuj c na zlecenie pewne prace na rzecz Laboratorium Ichtologicznego w Trzebie y. Funkcj kierownika Oddziału MIR w winouj ciu przej ł w marcu Włodzimierz Fesołowicz jako pełni cy obowi zki kierownika. W tym samym czasie A. Ropelewskiego przeniesiono z Zakładu Ekonomiki na stanowisko kierownika O rodka Dokumentacji Naukowo-Technicznej. W ko cu maja Z. Chełkowski odszedł ze stanowiska kierownika Oddziału MIR w Kołobrzegu. Od sierpnia obj ł je Z. Reimann. Ewa Fiszerowa, kierowniczk Pracowni Bakteriologicznej w Zakładzie Technologii Rybnej, odeszła z Instytutu w ko cu wrze nia i na to stanowisko przyj to w pa dzierniku Jerzego Kochanowskiego, z wykształcenia lekarza weterynarii. S. Oko ski przeszedł z Zakładu Ichtologii do Zakładu Techniki Rybackiej, a R. Sadowska z tego Zakładu do O rodka Dokumentacji Naukowo-Technicznej.

Z innych spraw kadrowych nale y odnotowa zatrudnienie w kwietniu 1954 roku na stanowisku kierownika Działu Ogólno-Technicznego Jana Kostrowickiego, wybitnego specjalisty, mechanika okr towego pierwszej klasy, absolwenta Pa stwowej Szkoły Morskiej w Tczewie z 1926 roku.

Rok 1955 upływał pod znakiem rozszerzania mi dzynarodowych kontaktów Instytutu. W styczniu prof. Ci glewicz wraz z polsk delegacj wyjechał do Anglii na konferencj w sprawie konwencji londy skiej z 1946 roku o rozmiarach oczek sieci rybackich i ochronnych wymiarach ryb. Przy okazji zwiedził niektóre brytyjskie porty rybackie.

Od ko ca lutego T. Oko ski z Zakładu Technologii Rybnej przebywał w Murma sku, Leningradzie i Moskwie na trzymiesi cnej praktyce z zakresu przetwórstwa rybnego.

Od 13 do 16 kwietnia MIR go cił naukowców z rybackich instytutów NRD i ZSRR, z którymi omawiano głównie wyniki bada stanu zasobów ryb Bałtyku.

Prof. Ci glewicz uczestniczył w międzynarodowej konferencji na temat „Zachowania wycych zasobów mórz”, która obradowała od 18 kwietnia do 10 maja 1955 roku w siedzibie Organizacji Wy ywienia i Rolnictwa Narodów Zjednoczonych (FAO) w Rzymie.

Pi ciososobowa delegacja Instytutu Rybołówstwa Bałtyckiego z Sassnitz w NRD przebywała w MIR od 12 do 17 maja. Omawiano problemy interesuj ce oba Instytuty. Niemcy przybyli do Gdyni swoim statkiem badawczym „Gadus”. Była to pierwsza po drugiej wojnie wiatowej wizyta zagranicznego statku badawczego w Gdyni.

Od 7 do 13 lipca w MIR obradowało naukowe posiedzenie, w którym uczestniczyły delegacje instytutów rybackich NRD i ZSRR. Dyskutowano o stosunkach hydrologicznych w Bałtyku i stanie zasobów ryb tego morza.

Od 5 wrze nia przebywali w MIR na trzymiesi cznej praktyce Chi czycy - Wang-Tsun-Jen, wicedyrektor Instytutu Gospodarki Rybnej w Tsing-Tao i Lu-Yi-Chang, technolog chłodni rybnej w Szanghaju oraz ich tłumaczka z chi skiego Ministerstwa Rolnictwa.

Delegacja MIR w składzie: dyrektor Fruczek, prof. Mulicki, dr Popiel i J. Filarski udała si 12 pa dziernika na pokładzie „Birkuta” do Murma ska. Zło ono tam wizyt w Polarnym Instytucie Rybołówstwa i Oceanografii (PINRO), zapoznano si z jego organizacj i działalno ci oraz zwiedzano instytucje i przedsi biorstwa morskiego przemysłu rybnego. W drodze powrotnej udano si na wody kanału La Manche, gdzie przeprowadzono próbne połowy włokiem wykonanym z włókna rami. Powrót do Gdyni nast pił 20 listopada 1955 roku.

E. Kordyl z Zakładu Technologii Rybnej wchodził w skład delegacji polskiego rybołówstwa morskiego, która od 16 do 31 pa dziernika przebywała w NRD, zwiedzaj c porty oraz przedsi biorstwa rybackie w Rostoku i Sassnitz.

Szczególne, doniosłe znaczenie dla dalszego rozwoju kontaktów i współpracy MIR nie tylko z analogicznymi placówkami naukowymi pa stw „socjalistycznego obozu”, jak to miało miejsce dotychczas, nale y przypisa udziałowi delegacji Instytutu w dorocznym posiedzeniu Mi dzynarodowej Rady Bada Morza (ICES), które odbywało si od 23 pa dziernika do 1 listopada 1955 roku w Kopenhadze. W skład tej delegacji wchodzili profesorowie W. Ci -glewicz i W. Ma kowski oraz S. Oko ski i S. Rutkowicz. Tak oto Polska powracała do udziału w pracach tej organizacji po siedmioletniej przerwie, kiedy to ze wzgl dów politycznych naukowcy MIR nie mogli uczestniczy ani w sesjach, ani w grupach roboczych ICES. Wprawdzie prof. Ci glewicz był na dorocznym posiedzeniu Rady w 1954 roku, ale jeszcze jako obserwator, a nie delegat Polski.

W działalno ci naukowo-badawczej MIR w 1955 roku nie zaszło nic specjalnie wa nego. Nale y natomiast odnotowa kontynuowanie wdrowieniowych prac Instytutu, zmierzaj cych do wprowadzenia w naszym rybołówstwie pelagicznej tuki. Praktyczne próby w tym zakresie prowadzono z udziałem dwóch kutrów przedsi biorstwa połowów kutrowych „Arka” w Gdyni oraz statku badawczego „Birkut”. Odbywały si one na wodach Skagerraku (24 stycznia - 11 lutego) i Zatoki Gda skiej (23-25 marca). Nie uzyskano wprawdzie znacz cych ilo ci ryb, natomiast uczestnicz cy w tych próbach rybacy przekonali si o zaletach tego rodzaju narz dzia połowu i potrzebie szerokiego zastosowania go w polskim rybołówstwie.

Podobnie jak w roku poprzednim, równie w 1955 roku tylko nieznacznie zwi kszone zatrudnienie w naukowym pionie Instytutu. W styczniu rozpocz ła prac w Zakładzie Oceanografii botaniczka Zofia Ringerowa, absolwentka Uniwersytetu Jagiello skiego, zast puj c D. Szarcjkówn , która odeszła z Instytutu. W kwietniu zatrudniono w Zakładzie Technologii

Rybnej chemika Andrzeja Gór , absolwenta Politechniki Gdańskiej. Do Zakładu Techniki Rybackiej przyszedł w lipcu Gabriel Skomorowski po studiach na Wydziale Włókienniczym Politechniki Łódzkiej. W Zakładzie Ichtiologii zaangażowano od sierpnia Jana Romańskiego, który jeszcze przed drugą wojną wiatów studiował rolnictwo we Lwowie. W tym samym Zakładzie we wrześniu rozpoczął pracę Eugeniusz Stanek, syn laboranta Andrzeja (patrz strona 30). Był pierwszym w MIR absolwentem pierwszego w Polsce Wydziału Rybackiego, utworzonego w 1951 roku w Wyższej Szkole Rolniczej w Olsztynie. Po blisko trzech miesiącach skierowano go do Oddziału MIR w Kołobrzegu.

W listopadzie J. Wiktor ponownie objął kierownictwem Oddziału MIR w winoujściu, po odejściu z Instytutu W. Fesołowicza.

W dniu 9 maja 1955 roku zmarł w wieku 82 lat Borys Dixon, najstarszy wówczas przedstawiciel dawnej kadry naukowej Stacji Morskiej i Morskiego Laboratorium Rybackiego.

W lipcu 1955 roku, po raz pierwszy od zakończenia wojny, grupa pracowników naukowych MIR otrzymała odznaczenia państwowe na wniosek dyrektora Fruczka. Prof. Demelowi przyznano Krzyż Komandorski, a profesorom Ciągliczowskiemu i Małkowskemu Kawalerski Krzyż Orderu Odrodzenia Polski. Złoty Krzyż Zasługi nadano H. Jankowi, S. Łaszczowskiemu i Z. Eberskiemu, Srebrny Krzyż Zasługi - J. Elwertowskiemu, E. Kordylowi, A. Ropelewskiemu, S. Rutkiewiczowi i J. Wiktorowi. Warto wspomnieć, że wśród tych jedenastu odznaczonych tylko dwóch było członkami PZPR.

Prof. Demela, uhonorowano jeszcze jednym wspólnym wyróżnieniem, jakie nie spotkało ani przedtem ani potem żadnego innego pracownika MIR. Otóż dyrektor Fruczek załatwił mu morską podróż do Indii na koszt Instytutu i przedsięwzięcie ekologiczne Polskie Linie Oceaniczne. Do towarzystwa - profesor liczył już sobie 66 lat - przydał mu Paulina Ciszewskiego z Zakładu Oceanografii. Wyszli z Gdyni 15 sierpnia 1955 roku na statku handlowym „Białystok” i 19 września dotarli do Bombaju. Spędzili tam prawie miesiąc. Do kraju wracali statkiem pasażerskim „Batory”, który wszedł do Gdyni 11 listopada. W sprawozdaniu z tej podróży, której nadano pozornie naukowy charakter, prof. Demela pisał między innymi co następuje:²³¹

„Pierwsza, w znacznym stopniu próbna, podróż naukowców MIR na morza egzotyczne nie zmarnowała okazji zebrania własnych orientacyjnych danych o środowisku i życiu wód poza bałtyckich ze szlaku, po którym płynął statek „Białystok”. Poza obserwacjami hydrograficznymi i biologicznymi zebrano bogatą dokumentację fotograficzną, w tym pierwsze polskie fotografie podwodne z raf koralowych Morza Czerwonego. ”

Owe zdjęcia podwodne wykonywał P. Ciszewski, nurkując podczas postoju „Białegostoku” w Port Sudan w dniach 8 i 9 września 1955 roku. We wspomnianym sprawozdaniu prof. Demela czytamy dalej:

„Zapoznano się dokładnie z budową i organizacją morskiego akwarium w Bombaju i z innymi instytucjami naukowymi o charakterze pokrewnym (Muzeum Przyrodnicze w Bombaju, Instytut Zoologiczny Bombajskiej Akademii). Nawiązano bezpośrednie kontakty z bardzo uciążliwie dla nas nastawionymi naukowcami hinduskimi, pracującymi w dziedzinie oceanografii, biologii morza i rybołówstwa morskiego. ”

Ostatnie wydarzenie z 1955 roku, które jeszcze odnotujemy, to sprzedaż przez MIR motorówki „Meduza”.

W pierwszych miesiącach 1956 roku nie zaszło w MIR nic szczególnego.

W dniu 4 maja CZRM zorganizował w Instytucie i z jego udziałem wielki naradę, na której omawiano zamierzenia inwestycyjne związane z dalszym rozwojem rybołówstwa morskimi.

W trzeciej dekadzie maja na Międzynarodowe Targi Rybackie w Kopenhadze udała się „Birkutem” delegacja MIR w składzie: dyrektor Fruczek, prof. Trzaski, E. Kordyl i Z. Ebbrowski oraz dwaj inżynierowie z Biura Projektów Budownictwa Morskiego w Gdańsku - T. Szafarski i L. Zaleski. Byli oni projektantami rozbudowy gmachu MIR oraz wykończenia jego części muzealno-akwarialnej, która znajdowała się w stanie surowym od 1939 roku. W Kopenhadze mieli się zapoznać z tamtejszym Muzeum i Akwariem Morskim.

S. Okosiński z Zakładu Techniki Rybackiej w czerwcu 1956 roku przebywał trzy tygodnie na holenderskim statku badawczym „Willem Beukelsz”, zapoznając się z przyrządami kontrolno-pomiarowymi do badania włóków i działaniem tej aparatury.

W połowie czerwca E. Kordyl wyjechał na trzy miesiące do Chin celem zapoznania się z przetwórstwem rybnym tego kraju. Przebywał w Pekinie, Szanghaju, Tient-Sinie i Tsing-Tao.

T. Okosiński uczestniczył w obchodzonego 1 września „Tygodniu Rybaka” w brytyjskim porcie rybackim Grimsby, dokąd udał się z delegacją naszego rybołówstwa lugrotrawlerem „Garon” z przedsięwzięcia połowów dalekomorskich „Odra” w winowiciu.

W dniu 11 września odbyło się w Gdyni Stoczni Remontowej uroczyste wodowanie nowego statku dla MIR, któremu nadano nazwę „Michał Siedlecki II”. W połowie grudnia 1956 roku statek przeszedł próby morskie i niebawem przekazano go Instytutowi. Był to kuter typu B-25 (długość 24,10 m, silnik o mocy 225 KM, 82 BRT), przystosowany do potrzeb MIR. Statek „Michał Siedlecki” sprzedano w drugiej połowie 1956 roku gdyśkiemu rybakowi. Od 1953 roku, gdy z MIR odszedł kapitan J. Lipski, „Michałem Siedleckim” dowodzili kolejno: Władysław Kilanowski, Stefan Musielak i Hubert Konkol.

W 1956 roku wycofano także z eksploatacji kuter „Sieja”, użytkowany przez Oddział MIR w winowiciu.

Delegacja MIR w składzie: profesorowie Chrzan, Ciągiewicz, Demel, Makowski i Mulicki oraz S. Łaszczewski, brała udział w dorocznej sesji ICES, która obradowała od 1 do 9 października w Kopenhadze.

Od 19 do 21 października 1956 roku obradowało historyczne VIII Plenum Komitetu Centralnego PZPR. Jego uchwały zostały przesłane przez Polskę. Nie ominęła ona również Instytutu, którego pracownicy żywo reagowali na zachodzące w kraju zmiany. Pierwszym tego przejawem było zbiorowe pismo kilkunastu młodszych na ogół pracowników MIR, głównie naukowych, skierowane 26 października 1956 roku do dyrekcji Instytutu. Dokument ten nie był dotychczas publikowany, a z uwagi na jego historyczne znaczenie w pełni na to zasługuje. Jest zbyt obszerny, aby go tu cytować całości, dlatego podaję go z dużymi skrótami, które nie zostały zaznaczone.

„W związku z koniecznością postawienia gospodarki narodowej i życia w kraju na zdrowych zasadach, chcąc przyczynić się do poprawy stosunków panujących w MIR, w imię jak najlepiej tego interesu Instytutu, proponujemy rozpatrzenie następujących zagadnień i wypływających z nich wniosków.

Instytut nasz jest resortowym, co nakłada na niego obowiązki podejmowania między innymi takich prac, które służą bezpośrednio przemysłowemu rybnemu. Nie mniej jednak, jako jedyna placówka naukowa tego typu w Polsce, MIR winien zajmować się

w wi kszym stopniu, ni miało to miejsce dotychczas, zagadnieniami ci le naukowymi, z poło eniem nacisku na problemy biologiczne, w zakresie których Instytutowi naszemu przypada zaszczytna rola reprezentowania nauki polskiej na szerokiej arenie mi dzyna-rodowej.

Dla zapewnienia wła ciwej i pełnej realizacji zada , jakie stoj przed Instytutem, uwa-amy za konieczne:

1. Postawienie kierownictwa naukowego MIR na wysoko ci zadania. Uwa amy, e do-tychczasowe kierownictwo naukowe MIR swoich zada nie spełniło.
2. ci lejsze powi zanie kierownictwa zakładów naukowych z podległymi pracownikami naukowymi. Nale y zobowi za samodzielnych pracowników nauki, tak kierowników zakładów jak i pracowni, do rzeczywistej opieki nad młodszymi pracownikami.
3. Wła ciwy dobór kadr naukowych do poszczególnych zakładów. Nowo przyjmowani kandydaci na pracowników naukowych powinni mie za sob dłu sz praktyk w zakre-sie ich specjalno ci, co dotyczy szczególnie pracowników Zakładów: Techniki Rybackiej i Technologii Rybnej. Dalsze zwi kszanie liczby pracowników naukowych nale y - z uwagi na ju znacz ich liczb - ograniczy do minimum, natomiast zwi kszy bezwarunkowo liczb laborantów o odpowiednich kwalifikacjach.
4. Wprowadzi rzeczywist kompleksowo prac naukowych.
5. Szkolenie pracowników naukowych przez wysyłanie ich do podobnych instytutów za-granicznych.
6. Wysun danie, aby pracownicy naukowci osobi cie referowali swoje prace na fo-rum publicznym w kraju lub za granic . Dotychczasow praktyk w tym zakresie uwa a-my za niewła ciw .
7. Podkre li , e prace naukowe w zakresie ichtiologii, oceanografii, techniki rybackiej i technologii rybnej s w zbyt małym stopniu prowadzone w terenie. Za przyczyn tego uwa amy niedostateczne uposa enie pracowników naukowych za prac badawcz w morzu, wadliwy system uposa enia załóg oraz niewystarczaj ce ich kwalifikacje i zdyscyplinowanie, co w poł czeniu ze złym stanem technicznym statków powoduje wysokie koszty eksploatacyjne.
8. Przeanalizowanie co daj nasze oddziały i jakie s ich realne osi gni cia oraz per-spektywy na przyszło , co dotyczy szczególnie Oddziału w Kołobrzegu. Nale y prze-analizowa dorobek naukowy i celowo istnienia Bazy Terenowej Zakładu Techniki Rybackiej w Tolkmicku.
9. Przeanalizowanie przydatno ci O rodka Zarybieniewego w Tolkmicku jako o rodka badawczego. Je li obiekt jest przydatny do prac badawczych, nale y go niezwłocznie obsadzi kierownictwem o pełnych kwalifikacjach zarówno naukowych jak i praktycz-nych. Je li o rodek mo e by tylko placówk produkcyjn , nale y obiekt przekaza od-powiedzi em¹¹ u ytkownikowi.
10. Wyra ne okre lenie charakteru prac usługowych zakładów naukowych i ogranicze-nie tych prac tylko do takich, które przyczyniaj si do dalszego rozwoju morskiego przemysłu rybnego. Wszelkie opracowania rejestruj ce i analizuj ce materiał, który mo e by z powodzeniem opracowany przez same przedsi biorstwa i instytucje, winny by zaniechane.

11. Przeanalizowanie rozbudowy poszczególnych zakładów naukowych. Uwa amy na przykład, e Zakład Ekonomiki Rybackiej jest nadmiernie rozbudowany.

12. Rozs dne doinwestowanie zakładów naukowych w aparatur i sprz t badawczy. Przeanalizowanie rzeczywistych potrzeb wyposa enia laboratoryjnego i przekazanie zb dnego sprz tu wła ciwym instytucjom.

13. Zrewidowanie planu rozbudowy gmachu MIR pod k tem usuni cia z niego wszelkich cech monumentalno ci.

14. Statek „Birkut”, niedostatecznie przystosowany do prac badawczych, winien by przekazany przemysłowi, przy jednoczesnym przyspieszeniu budowy wła ciwego dalekomorskiego statku badawczego.

15. Bior c pod uwag konieczno oszcz dnego gospodarowania pa stwowymi pieni dzmi, postulujemy zrewidowanie planu prac MIR na 1957 rok i dalsze lata planu pi cioletniego.

16. Uwa amy za wskazane podda pod dyskusj celowo utworzenia Rady Pracowniczej, która jako organ doradczy kierownictwa opowiada si b dzie w sprawach naukowych i technicznych Instytutu oraz celowo ci podejmowanych inwestycji.

Przedstawia c powy sze postulaty zarówno Dyrekcji MIR jak i POP PZPR. Radzie Miejscowej Zwi zku Zawodowego oraz ogółowi pracowników wyra amy nadziej , e pomog one do wyja nienia i naprawienia niedomagali, które ci na pracy Instytutu i, e spotkaj si one z wła ciwym zrozumieniem ”.

Podpisy pod tym dokumentem* zło yły nast puj ce osoby: P. Ciszewski, J. Elwertowski, J. Filarski, J. Filuk, A. Klimaj, S. Mazur**, S. Oko ski, A. Ropelewski, S. Rutkowicz, S. Sadowski, W. Strzy ewski, M. Szybełko, J. Zaucha i L. mudzi ski.

Kilka dni pó niej - 2 listopada odbyło si zebranie wszystkich pracowników Instytutu, na którym omawiano wiele spraw dotycz cych jego działalno ci, nawi zywano do cytowanego wy ej pisma z 26 pa dziernika. Wzburzenie umysłów osi gn ło w czasie tego zebrania punkt kulminacyjny. Na krótko przedtem prof. Ci glewicz zło ył rezygnacj ze stanowiska zast pcy dyrektora MIR do spraw naukowych. Uczestnicy zebrania uchwalili rezolucj , domagaj c si mi dzy innymi usuni cia ze stanowisk ministra eglugi M. Popiela, dyrektora generalnego Ministerstwa eglugi Rudolfa Hellera ora/ naczelnego dyrektora C/RM Jana Bili -skiego, a tak e postuluj c mi dzy innymi przyznanie przedsi biorstwom szerokiej autonomii gospodarczej oraz zrewidowanie polityki Ministerstwa eglugi w stosunku do rybołówstwa spółdzielczego i indywidualnego. Sygnatariusze tej rezolucji wyra ali te poparcie dla da zgłaszanych wówczas przez załogi przedsi biorstw morskiego przemysłu rybnego.

Po rezygnacji prof. Ci glewicza ze stanowiska zast pcy dyrektora do spraw naukowych nale ło znale jego nast pc . Dyrektor Fruczek nie brał pod uwag prof. Demela jako kandydata na to stanowisko. Zaproponował je prof. Boguckiemu. Było to prawdopodobnie posuni cie taktyczne, dyrektora Fruczka, który chciał w tym niespokojnym okresie utrwali swoj popularno w ród pracowników Instytutu, zwłaszcza tych pami taj cych krzywdy, jakie spo-

*Kopia znajduje si u autora.

**Stanisław Mazur, nie wymieniany wcze niej na kartach tej ksi ki, był członkiem załogi statku badawczego.

tką prof. Boguckiego w MIR. Prof. Bogucki miał już wówczas 72 lata i trudno się dziwić, aby w tym wieku chciał brać na siebie odpowiedzialność. Na propozycję dyrektora Fruczka odpowiedział odmownie listem z 22 listopada 1956 roku, którego fragment warto przytoczyć: " "

„Po zorientowaniu się w obecnym stanie organizacji MIR doszedłem do przekonania, że rozwój MIR poszedł bardzo daleko w kierunku zainteresowania gospodarczo-technicznymi i dla badań naukowych biologicznych niewiele w nim zostało miejsca. Niewłaściwie zainicjowane w MIR prace z technologii produktów rybnych, z dziedziny ekonomiki i statystyki rybackiej oraz techniki połowów i sprzetu rybackiego są w Polsce bardzo potrzebne i powinny być na właściwym miejscu należycie ocenione. Wydaje mi się jednak być demotywujące tych specjalistów w jednej organizacyjnej całości z pracami biologicznymi i ichtiologicznymi, wraz z badaniami środowiska morskiego, które stanowią podstawę zadań naukowych Instytutu. ”

Do końca 1956 roku stanowisko zastępcy dyrektora MIR do spraw naukowych pozostawało nieobsadzone.

Warto także odnotować, że w 1956 roku delegacja Instytutu uczestniczyła w „Pierwszej konferencji naukowo-technicznej w sprawie rozwoju flot rybackich państw socjalistycznych”, która obradowała w Leningradzie w pierwszej dekadzie grudnia. Członkami tej delegacji, a mianowicie: dyrektor Fruczek, prof. Mulicki, A. Góra, B. Noetzel i A. Ropelewski udali się na tę konferencję „Birkutem”, który wyszedł z Gdynia 24 listopada, a powrócił 10 grudnia. Natomiast E. Kordyl i Z. Zebrowski dojechali do Leningradu pociągami.

W niewielkim gronie osób, które w 1956 roku rozpoczynały pracę w MIR, znaleźli się: Anna Pęczalska, zatrudniona od lutego w Oddziale Wynalazczości, ukończyła przed wojną SGGW oraz Jan Netzel, absolwent Wydziału Rybackiego WSR w Olsztynie, przyjęty w kwietniu do Zakładu Ichtiologii. Jego ojciec Augustyn, jak już wspomniano, do września 1939 roku był laborantem Morskiego Laboratorium Rybackiego i Stacji Morskiej.

Rok 1957 przyniósł daleko idące zmiany organizacyjne i kadrowe w całej gospodarce morskiej, będące konsekwencją wydarzeń październikowych poprzedniego roku. Wymownym ich przykładem było rozwiązanie Zarządu Polityczno-Wychowawczego Ministerstwa Rybołówstwa.

Pod koniec lutego 1957 roku, nowy, bezpartyjny minister rybołówstwa, prof. Stanisław Darski wydał zarządzenie likwidujące Centralny Zarząd Rybołówstwa Morskiego i powołał Generalny Inspektorat Przemysłu Rybnego (GIPR), na czele którego stanął prof. Kulikowski, również bezpartyjny, powołany swego czasu z MIR (patrz str. 34).

Owe poważne zmiany nie ominęły Instytutu. Na wakujące po rezygnacji prof. Ciągliczki stanowisko zastępcy dyrektora MIR do spraw naukowych minister rybołówstwa powołał z dniem 1 stycznia 1957 roku prof. Makowski. Jego dotychczasową funkcję kierownika Zakładu Ichtiologii dyrektor Fruczek powierzył prof. Chrzanowi. Uczestnicy obradującego w listopadzie 1956 roku otwartego zebrania organizacji partyjnej przy CZRM uchwalili rezolucję, domagając się mianowicie innymi powierzenia Z. Zebrowskiemu odpowiedzialnego, kierowniczego stanowiska. Minister Darski powołał go na naczelnego dyrektora przedsiębiorstwa „Dalmor” od 1 stycznia 1957 roku. Jego obowiązki w MIR - kierowanie Zakładem Techniki Rybackiej - objął w tym samym czasie J. Zaucha.

Z dniem 1 lutego 1957 roku dyrektor MIR powołał B. Rusinową na kierowniczkę Sekcji Planowania. Dotychczasowa kierowniczka tej sekcji Aurelia Jankowska-Polańska przeszła na własną prośbę do Zakładu Ekonomiki.

W tym wydarzeniu w Instytucie w 1957 roku było rozpoczęcie prac przy rozbudowie gmachu MIR. Polegała ona na jego przedłużeniu w kierunku zachodnim i podwyższeniu o dodatkowe, trzecie piętro. Wykucie części muzealno-akwarialnej, stojącej nadal w stanie surowym, trzeba było odłożyć na przyszłość z uwagi na brak odpowiednich środków.

W czerwcu zorganizowano „Symposium dorszowe”, w którym uczestniczyli przedstawiciele zainteresowanych uczelni, instytucji i przedsiębiorstw rybołówstwa morskiego. Było to niejako posumowanie powojennych badań nad bałtyckim dorszem. Pracownicy naukowcy Instytutu ogłosili 10 referatów, poświęconych głównie biologii tej ryby, łowiectwu, na których wystąpił, narzędziom stosowanym do połowów dorszy, metodom konserwacji i przerobu dorsza oraz jego znaczeniu gospodarczemu dla polskiego i bałtyckiego rybołówstwa.

W dniu 23 listopada obradowała w MIR Sekcja Rybołówstwa i Przemysłu Rybnego Rady Naukowej przy ministrze rybołówstwa i gospodarki wodnej, utworzonej w 1957 roku. Przewodniczącym sekcji został prof. M. Bogucki, pracujący wtedy w Instytucie Biologii Doświadczalnej w Warszawie i on prowadził obrady, które dotyczyły rozwoju naszego rybołówstwa morskiego.

Instytut z roku na rok rozwijał międzynarodowe kontakty. W połowie marca dr Popiel wyjechał do Londynu na międzynarodową konferencję na temat stanu zasobów łososi Morza Północnego i ich eksploatacji. Prof. Trzaskowski brał udział w międzynarodowym spotkaniu poświęconym metodom oceny wielkości ryb i ich konserwacji, które odbyło się w końcu czerwca w Rotterdamie. J. Maciejczyk z Zakładu Technologii Rybnej przebywał wiosną 6 tygodni w Związku Radzieckim, zapoznając się z przemysłem rybnym tego kraju. Prof. Demel wyjechał na konferencję hydrografov państw nadbałtyckich, obradując w trzeciej dekadzie marca w Helsinkach.

W ostatnich dniach sierpnia bawiła w Gdyni szesnastoosobowa delegacja radzieckich naukowców z instytutów rybackich w Kaliningradzie i Murmańsku, która między innymi uczestniczyła w posiedzeniu Rady Naukowej MIR. Do Gdyni z Kaliningradu przybyli statkiem badawczym „SRT 129”.

Statek „Michał Siedlecki II” odbył jesienią rejs do Kopenhagi z delegacją naszego rybołówstwa morskiego na organizowane w Danii po raz drugi Międzynarodowe Targi Rybackie. Natomiast „Birkut” wyszedł do Norwegii, mając na pokładzie członków delegacji MIR na doroczną sesję ICES, rozpoczynając się 30 września w Bergen. Statkiem tym płynęli: dyrektor Fruczek, profesorowie Chrzan, Mulicki i Trzaskowski oraz A. Klimaj i S. Rutkiewicz. Pozostali członkowie delegacji Instytutu na to posiedzenie - profesorowie Ciągiewicz, Demel i Makowski - udali się do Bergen drogą lotniczą. W drodze powrotnej do kraju zatrzymali się na parę dni w Oslo, gdzie odwiedzali Instytut Biologii Morza oraz Instytut Wielorybnictwa. Reszta delegacji MIR z Bergen udała się do Hamburga „Birkutem”. Od 7 do 12 października dzielnik obradował tam pierwszy międzynarodowy kongres FAO w sprawie narzędzi połowu ryb i innych organizmów wodnych. Przedstawiciele MIR uczestniczyli w ostatnich dniach kongresu, natomiast wcześniej dojechał do Hamburga kierownik Zakładu Techniki Rybackiej MIR J. Zaucha.

W końcu października prof. Ciągiewicz zwiedzał Międzynarodową Wystawę Rybacką w Lowestoft w Wielkiej Brytanii, pierwszą zorganizowaną w tym kraju.

Ze spraw kadrowych należy odnotować, że 30 kwietnia 1957 roku Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Naukowych nadała Kazimierzowi Demelowi tytuł profesora zwyczajnego. Był on pierwszym pracownikiem naukowym MIR, który ten tytuł otrzymał. W tym samym roku dr Popiel uzyskał stopień docenta.

W Bazie Terenowej Zakładu Techniki Rybackiej w Tolkmicku zatrudniono od lutego absolwenta Wydziału Rybackiego Olsztyńskiej WSR, Henryka Krawczaka, natomiast w Dowiadczalnym Orodku Zarybieniowym w Tolkmicku w maju rozpoczął pracę Andrzej Kosior, również po studiach rybackich w Olsztynie. W grudniu 1957 roku przejął po L. Szwedzie kierownictwo Orodka. W tym czasie podjął tam pracę również jego żona, Maria Kosiorowa, absolwentka tej samej uczelni.

W lipcu przyjął do Zakładu Oceanografii Kazimierz Siudziński, biologa po studiach na Uniwersytecie Poznańskim. W tym samym Zakładzie na przełomie października i listopada 1957 roku podjął pracę Idzi Drzycimski, który ukończył Wydział Biologii Uniwersytetu w Odessie, specjalizując się w hydrobiologii. Nie zagrzeł miejsca w Instytucie, ponieważ w styczniu następnego roku prof. Demel przyjechał do Olsztyna, gdzie został jego asystentem w Katedrze Oceanografii i Biologii Morza. Należy wspomnieć, że Drzycimski był w Instytucie pierwszym pracownikiem naukowym, który ukończył studia w Związku Radzieckim.

Po drugiej wojnie światowej systematycznie wzrastała liczebność personelu MIR. Przypomnijmy, że w sierpniu 1939 roku Stacja Morska liczyła 20 pracowników. Po wojnie w Morskim Laboratorium Rybackim taki sam poziom zatrudnienia osiągnięto po dwóch latach, a w końcu 1947 roku w Laboratorium pracowały 23 osoby. W grudniu 1957 roku w MIR pracowało już 166 osób. Tak więc w latach 1947-1957 zatrudnienie w Instytucie wzrosło ponad siedmiokrotnie! Oceniając to zjawisko nie zapominajmy o położeniu MLR i MIR w 1949 roku. Wśród 166 osób było 6 samodzielnych i 52 pomocniczych pracowników naukowych oraz 32 osoby na stanowiskach laboratoryjnych i pomocy technicznej. Resztę stanowił personel administracyjno-gospodarczy i obsługi oraz załogi statków badawczych.

W styczniu 1958 roku prof. Makowski zrezygnował ze stanowiska zastępcy dyrektora MIR do spraw naukowych, na które dyrektor Fruczek, po uzyskaniu zgody ministra Sęglugi i gospodarki wodnej, powołał prof. Demela, formalnie od 1 lutego. Obejmując tę funkcję profesor zatrzymał nadal kierownictwo Zakładu Oceanografii, do którego przeszedł teraz prof. Makowski. Obaj kontynuowali swoje dotychczasowe, dodatkowe zajęcia dydaktyczne na Wydziale Rybackim WSR w Olsztynie.

Najważniejszym wydarzeniem 1958 roku była dla Instytutu wyprawa „Birkuta” na wody północno-zachodnich brzegów Afryki i Zatoki Biskajskiej, na które od pewnego czasu zwracano uwagę w kręgach naszego rybołówstwa dalekomorskiego. W kwietniu 1958 roku w Gdyni przedsięwzięciu w sprawie połowów kutrowych „Arka” odbyła się narada, na której ustalono, że należy zorganizować próbną wyprawę do wspomnianych wód. „Birkut” był pierwszym statkiem polskiego rybołówstwa, który na niego wyruszył, opuszczając Gdynię 12 lipca. Ponieważ kapitan „Birkuta”, Henryk Frymer nie miał odpowiednich uprawnień zawodowych do pływania na tak odległych wodach, statkiem dowodził znany kapitan Sęglugi wielkiej marynarki handlowej, Tadeusz Meissner, mając H. Frymera jako zastępcę. Oprócz załogi na „Birkucie” znajdowali się kierownik wyprawy dyrektor Fruczek, prof. Demel, P. Ciszewski, A. Klimaj, S. Kujawa i M. Szatybełko, ponadto dwaj przedstawiciele przedsięwzięcia połowowego: Zygmunt Bogusławski z „Dalmoru” i Bogdan Liszka z „Arki” oraz operator-kamerzysta Tadeusz Kalwejt z Wytwórni Filmów Oświetlowych w Łodzi.

Wyprawie wyznaczono trzy zasadnicze cele: rozpoznanie możliwości połowów w tych wodach, nawiązanie kontaktów z analogicznymi placówkami naukowymi w odwiedzanych portach oraz zbieranie okazów dla muzeum MIR.

„Birkut” wchodził po drodze do następujących portów: Boulogne sur Mer, Brest, St. Jean de Luz i Bajonna we Francji, Casablanca i Tanger w Maroku.

Par próbnych zaci gów włokiem u brzegów północnego Maroka nie dało oczekiwanych wyników, niemniej były to pierwsze polskie połowy na tych wodach. W Zatoce Biskajskiej próbowano łowi tu czyki na w dy, uzyskano tylko 6 tych ryb. Do Gdyni powrócono 30 sierpnia. Zrealizowano w zasadzie tylko dwa cele tego rejsu - nawi zano kontakty z ró nymi pokrewnymi placówkami naukowymi, zwłaszcza we Francji, oraz zgromadzono sporo ró nych okazów do muzeum.

Do godnych odnotowania wydarze 1958 roku nale y zaliczy spotkanie z liczn delegacj pracowników naukowych rybackich instytutów NRD, które odbyło si 10 stycznia w Oddziale MIR w winouj ciu. Niemcy przybyli tam statkiem badawczym „Karl Liebknecht”. Na rozmowy z nimi udali si : dyrektor Fruczek, profesorowie Chrzan i Mulicki, doc. Popiel, J. Elwertowski, J. Filarski i J. Zaucha. Omówiono i uzgodniono zasady współpracy statków badawczych obu stron na Morzu Północnym oraz przedyskutowano zagadnienia dotycz ce stanu zasobów ledzi tego morza i ich eksploatacji. W rozmowach uczestniczyli tak e przedstawiciele niektórych polskich przedsi biorstw połowowych i Szczeci skiego Urz du Morskiego.

Pominiemy te wydarzenia z 1958 roku, które nie miały wi kszego znaczenia w historii Instytutu, aby po wi ci nieco miejsca warunkom jego działalno ci w okresie tak zwanej odwil y po wydarzeniach pa dziennikowych 1956 roku. Dyrektor Fruczek pisał,²⁵¹ e w latach 1957-1958 „ niedostateczne sprecyzowanie potrzeb przemysłu pod adresem Instytutu pozwoliło nam realizowa zatwierdzone plany bez zakłóce , a wi c uzupełni nasz dorobek w pracach podstawowych. ” Innymi słowy, w wymienionych latach Instytut nie odczuwał dotkliwie naci sku przemysłu na wykonywanie dla ró nego rodzaju prac usługowych, nie maj cych przeza nie wiele wspólnego z działalno ci naukowo-badawcz .

W pierwszej połowie 1957 roku CZRM znajdował si w stanie likwidacji, a G1PR uruchomił wszystkie swoje agendy dopiero w czerwcu. A ju po kilku tygodniach, na naradzie w dniu 9 lipca 1957 roku w Komitecie Wojewódzkim PZPR w Gda sku uznano, e G1PR „nie zdaje egzaminu”. W sierpniu przekształcono go w Departament Gospodarki Rybnej Ministerstwa eglugi i Gospodarki Wodnej, zmieniaj c jednocze nie jego kierownictwo. W pa dzierniku 1957 roku powstała Rada Pa stwowych Przedsi biorstw Rybołówstwa Morskiego. Ludzie kieruj cy sprawami rybołówstwa morskiego i jego przedsi biorstwami zbyt byli zaj ci owymi organizacyjnymi zmianami, a zwłaszcza ich personalnymi konsekwencjami, by znajdowa czas na po wi canie uwagi zadaniom MIR. St d to „niedostateczne sprecyzowanie potrzeb przemysłu pod adresem Instytutu”.

W samym natomiast Instytucie nast piło w omawianym okresie zdaniem dyrektora Fruczka²⁵² „obni enie dyscypliny pracy i zbyt liberalne traktowanie przez dyrekcj i kierowników zakładem’ wszystkich podległych im pracowników. ” Ów liberalizm byl najprawdopodobniej odreagowaniem na stosunki panuj ce przed pa dziennikiem 1956 roku. Na dyscyplin pracy na pewno nie wpływała „bardzo mi kka r ka” naukowego dyrektora Instytutu prof. Demela, a tak e jego niewielkie zazwyczaj zainteresowanie tym, co działo si w zakładach naukowych, zwłaszcza techno-ekonomicznych.

Warunki zewn trzne, w jakich działał Instytut, uległy istotnej zmianie w 1959 roku. Tak ujmował to dyrektor Fruczek.²⁷¹

„ W ramach kierunków działania okre lonych statutem MIR zaszły w roku sprawozdawczym charakterystyczne zmiany, dotycz ce zacie niania wi zi mi dzy rybn gospodark morsk a nasz placówk **naukow** . Zbiegało si to z uchwałami IV Plenum KC PZPR, precyzuj cymi zadania instytutów resortowych pod k tem potrzeb gospodarki narach-

wej (...). Rok 1959 charakteryzował si du ym zapotrzebowaniem na pomoc naukow dla naszego rybołówstwa morskiego. "

Owemu „zapotrzebowaniu na pomoc naukow ", b d c niczym innym jak zlecaniem Instytutowi dora nych, usługowych prac, towarzyszyło d enie do podporz dkowania MIR maj cemu powsta Zjednoczeniu Gospodarki Rybnej (ZGR), co w konsekwencji mogło doprowadzi do uczynienia go instytutem bran owym, a nie resortowym. Wzbudziło to w ród kierownictwa MIR i personelu naukowego powa ne zastrze enia i zrozumiałe obawy, które w nast puj cym sposób wyraził dyrektor Fruczek.²⁸⁷

„Dyrekcja MIR, w zwi zku z tendencjami wyst puj cymi w Departamencie Gospodarki Rybnej, aby w ramach zmiany struktury i form zarz dzania rybołówstwem morskim podporz dkowa Instytut bezpo rednio powołanemu do działalno ci Zjednoczeniu Gospodarki Rybnej, wyst piła do Obywatela Ministra z pismem uzasadniaj cym konieczno utrzymania rangi naszej placówki w dotychczasowym układzie, a wi c bezpo redniego nadzoru i podległ ci Obywatelowi Ministrowi. "*

Okoliczno ci te oddziaływały negatywnie na prac Instytutu. Zacie nianie jego wi zi z gospodark rybn , jak to okre lał dyrektor Fruczek, powodowało mi dzy innymi bardzo cz ste zapraszanie pracowników naukowych do udziału w licznych naradach samorz dów robotniczych i ró nego rodzaju konferencjach organizowanych przez przedsi biorstwa morskiego przemysłu rybnego. Instytut musiał odpowiednio przygotowa i przeprowadzi dwie wielkie narady z dyrektorami przedsi biorstw. Jedn po wi cono sytuacji połowowej, tematem drugiej były mo liwo ci eksploatacyjne na Bałtyku i Morzu Północnym. Działania te pochłaniały sporo czasu i odrywały ludzi od realizacji planowanych zada Instytutu. Nakładały si jeszcze na to złe warunki pracy w gmachu MIR, na co zwracano uwag w sprawozdaniu z działalno ci za rok 1959. Przeci gały si nieudolnie prowadzone roboty przy rozbudowie siedziby Instytutu, towarzyszyły temu cz ste przerwy w dostawie energii elektrycznej i wody, spadało ci nienie gazu, co utrudniało prace laboratoryjne. Wyst powały cz ste zacieki sufitów i cian na drugim pi trze, zwi zane z budow trzeciego.

Spraw , która mogła w tym okresie napawa pracowników MIR pewnym optymizmem, było podj cie działań zmierzaj cych do uzyskania przez Instytut nowoczesnego, dalekomorskiego statku badawczego z prawdziwego zdarzenia. W porozumieniu z Ministerstwem eglugi i Gospodarki Wodnej, na zlecenie Stoczni Komuny Paryskiej w Gdyni Zakłady Usługowe Instytutu Morskiego w Gda sku opracowały - wespół ze stoczniowymi konstruktorami i przedstawicielami MIR - zało enia i studium projektowe takiego statku. Miał to by trawler przystosowany do połowów z rufy, liczy cy 69,70 m długo ci całkowitej i 800 BRT pojemno ci. Silnik w układzie „ojciec i syn" o mocy 1700 KM miał zapewnia osi ganie pr dko ci 13,5 w zła. Zakładano, e statek, który miała budowa Stocznia Komuny Paryskiej, b dzie gotowy pod koniec 1961 roku.

W 1959 roku nie słabły mi dzynarodowe kontakty Instytutu. W pierwszej połowie stycznia przebywał w Holandii B. Kowalewski z Zakładu Ekonomiki, ko cz c miesi czn praktyk . W drugiej połowie stycznia prof. Ci glewicz uczestniczył w mi dzynarodowej konferencji w Londynie, na której podpisano konwencj o ochronie ryb na obszarze Morza Północnego

²⁸⁷W czasie kiedy powstał ten tekst, w marcu 1960 roku, ZGR jeszcze nic istniało, utworzono je 1 kwietnia 1960 roku.

i północno-wschodniego Atlantyku. Dyrektor Fruczek wyjeżdża w połowie lutego do NRD wraz z delegacją Ministerstwa Rybołówstwa i Gospodarki Wodnej. W tym samym miesiącu prof. Chrzan brał udział w międzynarodowym spotkaniu na temat hodowli ryb łososiowatych, które odbywało się w Szwecji.

Przebywając w Polsce w końcu maja dyrektor Departamentu Rybołówstwa FAO, dr D. B. Finn (były wiceminister rybołówstwa Kanady) wygłosił w MIR odczyt poświęcony problemom wiatowego rybołówstwa.

Przyjrzawszy się na początku roku do pracy w Zakładzie Ekonomiki Kazimierz Łukowski (absolwent Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie w 1938 roku) odbył wiosną dwumiesięczną praktykę we Francji i NRF jako stypendysta FAO. Zapoznawał się z portami rybackimi i ich pracami oraz tamtejszymi zakładami przetwórstwa rybnego.

W dniu 9 czerwca podpisano roboczy plan współpracy MIR z radzieckimi instytutami rybackimi (WNIRO, BałtNIRO, P1NRO) na lata 1959-1960. Dokument ten powstał w związku z działalnością polsko-radzieckiej komisji współpracy naukowo-technicznej.

Dyrektor Fruczek i prof. Demel uczestniczyli w Pierwszym Międzynarodowym Kongresie Oceanograficznym, który obradował w Nowym Jorku w pierwszej dekadzie września. S. Łaszczyński brał udział w międzynarodowej konferencji obradującej w końcu września w Edynburgu w Szkocji, która dotyczyła zagadnień statystycznych rybołówstwa. Profesorowie Ciągiewicz i Małkowski oraz doc. Popiel wyjeżdżali na dzień dziennikarstwa do Kopenhagi na doroczne posiedzenie ICES. S. Okoński w grudniu kilkanaście dni przebywał w Instytucie Rybołówstwa Dalekomorskiego w Rostocku w NRD.

Odnotujemy także, chociaż nie wiemy o tym bezpośrednio ze współpracowników międzynarodowego Instytutu, że S. Okoński brał udział w rejsie trawlera „Jan Turlejski”, należącego do Szkoły Rybołówstwa Morskiego w Gdyni, na wody u brzegów północno-zachodniej Afryki. Rejs ten trwał od 16 stycznia do 26 lutego. Połowów dokonywano na wysokości Port Etienne.

W następujących latach międzynarodowe kontakty MIR były bardzo liczne, więc wymienianie wszystkich, nawet w tak skrótovej formie, zajęłoby zbyt wiele miejsca. Dlatego te będącymi mówimy jedynie o najważniejszych wydarzeniach w tej dziedzinie, mających największe znaczenie nie tylko dla Instytutu.

Ze spraw mniejszej wagi, należą do wspomnień, że w 1959 roku MIR nawiązał kontakt z Zjednoczeniem Przemysłu Terenowego i Instytutem Drobnej Wytwórczości w sprawie przyszłej eksploatacji wodorostów morskich w Zatoce Puckiej, których zasoby zostały przez Instytut oszacowane.

W 1959 roku bogate zbiory muzealne podzielono i przeniesiono z jednego pomieszczenia do trzech (w jednym - okazy z Bałtyku, w drugim - z Morza Północnego, w trzecim - z mórz ciepłych), a także wznowiono, po paroletniej przerwie, wydawanie „Biuletynu Informacyjnego MIR”.

W odniesieniu do spraw kadrowych należą do odnotowania, że po siedmiu latach przerwy, które upłynęły od doktoratu J. Popiela, pięciu pracowników naukowych MIR obroniło w 1959 roku prace doktorskie: J. Elwertowski, J. Filuk, S. Rutkiewicz i J. Wiktor na Wydziale Rybackim WSR w Olsztynie, a S. Łaszczyński na Wydziale Morskim WSE w Sopocie.

W 1959 roku stan zatrudnienia w Instytucie nie uległ istotnym zmianom. Do pracy w pionie naukowym przyjęto trzech absolwentów uczelni radzieckich. Jana Rańkiewskiego, który studiował biologię na Uniwersytecie w Odessie, skierowano w lipcu do Oddziału w Winonowie, we wrześniu rozpoczął pracę w Zakładzie Technologii Rybnej Daniel Dutkiewicz, który ukończył Wydział Mechaniczny Moskiewskiego Instytutu Przemysłu Rybnego i Gospo-

darki (Mosrybwtuz) i był pierwszym w Polsce dyplomowanym specjalistą w zakresie mechanizacji procesów przetwórstwa rybnego. Ten zupełnie nowy kierunek działalności rozpoczął od inwentaryzacji stanu mechanizacji w polskiej przemyśle rybnym. W październiku zaangażowano do Zakładu Techniki Rybackiej Władysława Czajk, absolwenta wydziału Przemysłowego Rybołówstwa tej samej uczelni.

Rok 1960 przyniósł wiele dla MIR wydarzenia. Z końcem marca Z. Fruczek odszedł ze stanowiska dyrektora Instytutu, by pełnić funkcję zastępcy dyrektora Zjednoczenia Gospodarki Rybnej (ZGR), które utworzono w Warszawie 1 kwietnia. Na podstawie zarządzenia ministra rybołówstwa i gospodarki wodnej MIR wszedł w tym samym czasie w skład tego Zjednoczenia, czemu - jak już wspomniano - opierało się kierownictwo Instytutu.

Od 15 kwietnia nowym dyrektorem MIR został Jerzy Kukucz, który pracował w naszym rybołówstwie morskim rozpoczynając w 1931 roku. Był absolwentem studiów rolniczych w Krakowie ze specjalizacją w rybactwie i przez parę lat przed wojną pracował w Krajowym Towarzystwie Rybackim w Krakowie. Od 1958 roku kierował Katedrą Technologii Ryb na Wydziale Chemicznym Politechniki Gdańskiej jako zastępca profesora. Umiejętnie zabiegający w pierwszym rzędzie o swoje własne sprawy, już trzy miesiące po objęciu kierownictwa Instytutu wyjechał na trzymiesięczne stypendium FAO do Belgii, Holandii, Francji, Niemiec Zachodnich, Wielkiej Brytanii i Włoch, by zaznajomić się z rybołówstwem morskim i jego placówkami badawczymi w tych krajach.

Od października przeszedł na emeryturę prof. Demel, zwalnijąc dwa stanowiska - zastępcy dyrektora MIR do spraw naukowych oraz kierownika Zakładu Oceanografii. Przez dwa miesiące Instytut nie miał dyrektora naukowego. J. Kukucz odwołano z funkcji naczelnego dyrektora Instytutu. Od 1 grudnia 1960 roku na czele MIR stanął Józef Wołek, dotychczasowy przewodniczący Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Gdańsku. Mówiło się, że przed wojną studiował matematykę w Krakowie, tam też działał w Polskiej Partii Socjalistycznej. W połowie lat pięćdziesiątych był krótko wiceprezesem Spółdzielni Rybołówstwa Morskiego „Wyzwolenie” w Swibnie koło Gdańska. Namiętnie oddawał się w dkarstwu i może dlatego włącznie powołano go na dyrektora MIR. Jego zastępcą do spraw naukowych został teraz J. Kukucz. W kameralnych rozmowach nie tańcował, a nie może darować J. Wołkowi, że „wysadził go z siódła”. Stanowisko kierownika Zakładu Oceanografii objął po K. Demelu prof. Z. Mulicki.

W ciągu 1960 r. zakończono w zasadzie rozbudowę zachodniej części gmachu MIR, gotowe były już pomieszczenia nowego, trzeciego piętra, przeznaczone dla Pracowni Bakteriologicznej, które należało jeszcze wyposażać w odpowiedni sprzęt. Do wykończenia pozostawała wschodnia, muzealno-akwarialna część gmachu.

Na posiedzeniu zespołu w ZGR oceniano projekty inwestycyjne, które odbyło się 8 listopada w Szczecinie, przyjęto projekt nowego dalekomorskiego statku badawczego dla MIR, przygotowany przez Biuro Konstrukcyjne Stoczni im. Komuny Paryskiej w Gdyni.²⁹⁷ W Instytucie spodziewano się nadal, że budowa tej jednostki rozpocznie się w końcu następnego roku. Tymczasem Warsztaty Pogotowia Kutrowego Przedsiębiorstwa „Szkuner” we Władysławowie przystąpiły w 1960 roku do budowy nowej motorówki dla Instytutu.

Z innych wydarzeń tego okresu warto odnotować udział J. Elwertowskiego w rejsie szkolnego trawlera „Jan Turlejski” w maju na Morze Barentsa oraz J. Netzla w podróży tego samego statku w lipcu na łowiska u zachodnich brzegów Grenlandii, a zwłaszcza uczestnictwo H. Janko i D. Dutkiewicza w historycznym, pierwszym rejsie pierwszego polskiego trawlera przetwórcy „Dalmor I” na północno-zachodni Atlantyk, który trwał od 25 października do 31 grudnia 1960 roku.

Posiedzenie ICES tego roku odbywało się w Moskwie, w której w tym czasie nie było potrzebne były żadne dodatkowe środki płatnicze, do Moskwy pojechała więc tylko jedna delegacja MIR. Tworzyli ją profesorowie Chrzan, Ciągiewicz, Demel, Mulicki, doc. Popiel, doktorzy Elwertowski, Łaszczyński i Rutkiewicz oraz Szatybełko. Ten ostatni przebywał wówczas nieco dłużej w Związku Radzieckim, między innymi w Astrachaniu i na Morzu Kaspijskim, gdzie zapoznawał się z nieznanymi w Polsce metodami bezsieciowego połowienia ryb z zastosowaniem wiatła elektrycznego, jako czynnika koncentrującego ryby, oraz pomp ssących.

Ze spraw kadrowych należy wspomnieć, że w 1960 roku J. Kukucz doktoryzował się w Wyższej Szkole Rolniczej w Krakowie, J. Kochanowski obronił pracę doktorską w SGGW, natomiast B. Kowalewski i A. Ropelewski uzyskali doktoraty w WSE w Sopocie.

W sprawozdaniu z działalności MIR w 1960 roku znajdujemy uwagi o niskich uposażeniach pracowników Instytutu, utrudniających przyjmowanie do pracy nowych ludzi, a także o niedostatecznej liczbie laborantów. Zatrudnienie w MIR w końcu 1960 roku wynosiło 160 osób, było więc nieznacznie mniejsze w porównaniu z grudniem 1957 roku (166 osób).

Wydatki Instytutu w 1960 roku wynosiły ogółem 11 334 000 zł.

Bogatym w istotne dla MIR wydarzenia był rok 1961. Dr J. Kukucz przebywał od 10 do 25 lutego wraz z delegacją polskiego rybołówstwa morskiego w ówczesnej Prowincji Egipskiej Zjednoczonej Republiki Arabskiej. W drodze powrotnej do kraju zatrzymał się w Rzymie, gdzie w końcu pierwszej dekady marca przeprowadził rozmowy w Departamencie Rybołówstwa FAO na temat budowy nowego dalekomorskiego statku badawczego dla MIR i ewentualnej pomocy FAO w tym zakresie.

W dniach 24 i 25 maja obradowała w Instytucie plenarna sesja II Wydziału Nauk Biologicznych Polskiej Akademii Nauk, poświęcona całkowicie zagadnieniom biologii morza. Prof. Demel wygłosił referat wprowadzający, w którym podsumował polski dorobek w tej dziedzinie w latach 1945-1960. Na zakończenie sesji uchwalono rezolucję, wyrażającą między innymi uznanie dla dotychczasowych osiągnięć w dziedzinie biologii morza, dokonanych zwłaszcza przez pracowników MIR. Obawy niektórych uczestników tego zgromadzenia o poziom polskich badań biologicznych na morzu, formułowane wprawdzie ogólnie, ale niedwuznacznie, znalazły odbicie w drugiej części wspomnianej rezolucji. Stwierdzono w niej, że ze względu na stosowany, użytkowy charakter prac MIR, mających głównie cele praktyczne, zaleca się utworzenie odrębnej placówki PAN, której zadaniem byłoby prowadzenie morskich badań biologicznych o charakterze podstawowym.

W kwietniowych wyborach do Sejmu dyrektor J. Wołek został posłem i wszedł w skład sejmowej Komisji Morskiej, w której przewodniczył zespołowi do spraw rybołówstwa morskiego. Miało to pewne znaczenie również dla Instytutu.

Powojennym przedsięwzięciem była druga wyprawa statku badawczego „Birkuf” na wody u brzegów zachodniej Afryki, zorganizowana z inicjatywy ZGR. Statek, który przystosowano nieco do pracy w warunkach tropikalnych, wyszedł z Gdyni 1 kwietnia. W skład ekipy naukowej wchodził prof. Chrzan jako jej kierownik, dr Kochanowski, J. Filarski i S. Okoński. Ponadto w rejsie uczestniczył dr Stanisław Woźniak z ZGR oraz dr Hermann Ritzhaupt z Instytutu Rybołówstwa Dalekomorskiego w Rostocku w NRD. W rejsie zawinięcia „Birkuta” w tym rejsie były następujące: 14 kwietnia Casablanca, 29 kwietnia Konakry, 25 maja Abidżan, 27 maja Tema. Próbnymi połowami prowadzono od 18 kwietnia kolejno na wysokościach Dakaaru, Gwinei, Sierra Leone, Liberii, Wybrzeża Kości Słoniowej i Ghany. W drogę powrotną wyruszyło 7 czerwca i 19 lipca „Birkuf” wszedł do Gdyni po przebyciu 11 066 mil morskich.

W 1961 roku na łowiskach u brzegów północno-zachodniej Afryki pracowali dr S. Rutkowicz i A. Klimaj, zamustrowani na szkolnym trawlerze „Jan Turlejski” w jego rejsie trwającym od 11 stycznia do 2 marca, oraz dr Elwertowski i J. Romański, którzy na tym samym statku pływali w listopadzie i grudniu. Dr Elwertowski i A. Góra uczestniczyli w rejsie dalmatorskiego trawlera przetwórci „Kastor” na łowiska w rejonie Wielkiej Ławicy Nowofundlandzkiej, który trwał od 20 lipca do 11 października.

W związku z wychodzeniem naszej floty rybackiej na coraz odleglejsze oceaniczne łowiska MIR - nie mając własnego dalekomorskiego statku badawczego - coraz częściej zmuszony był wysyłać swoich pracowników naukowych i laborantów w rejsy przemysłowych statków rybackich. Prowadzili na nich głównie badania ichtiologiczne, polegające zwłaszcza na masowych pomiarach ryb i ich biologicznych analizach. Konieczność prowadzenia takich prac przewidywały międzynarodowe konwencje rybackie podpisane i ratyfikowane przez Polskę, obejmujące te obszary, na których połowiąły nasze statki. Udział pracowników MIR w rejsach dalekomorskich statków rybackich stał się z czasem niejako codziennie i z tej racji na dalszych stronach tej publikacji będzie mowa o niektórych tylko, ciekawszych tego przykładach.

Oczekiwania, że budowa oceanicznego statku badawczego dla Instytutu rozpocznie się z końcem 1961 roku spełzły na niczym. W sprawozdaniu MIR za 1961 rok czytamy, że statek ten ma być gotowy dopiero w 1963 roku. Tak więc trzeba się było tymczasem zadowolić nowymi motorówkami, którą 15 sierpnia 1961 roku spuszczone na wodę w Warsztatach Pogotowia Kutrowego przedsięwzięcia „Szkuner” we Władysławowie. Była to łódź dębina, o długości 9,60 m, wyposażona w silnik o mocy 25 KM. Jednostka przeznaczona do prac hydrologicznych i ichtiologicznych na wodach przybrzeżnych. Otrzymała oznakę „Gdy 5”.

Wiosną utworzono samodzielny Pracowni Studiów nad Typami Statków Rybackich. Organizował ją ówczesny kierownik Ryszard Langer, przyjął do pracy w MIR 1 maja 1961 roku. We wrześniu zaangażowano do tej pracowni ekonomistkę Marianę Formel.

Przedstawiciele MIR uczestniczyli w 1961 roku między innymi w dwóch międzynarodowych spotkaniach. W trzeciej dekadzie września dr Kukucz wyjechał do Waszyngtonu na konferencję FAO poświęconą roli ryb w żywieniu człowieka i zwierząt. W listopadzie dyrektor Wołek był w Rzymie na ogólnej sesji FAO.

W dniu 8 września MIR odwiedził pierwszy raz gościem naukowiec amerykański, oceanograf Warren Thompson, który podobno pracował w placówce naukowej Marynarki Wojennej Stanów Zjednoczonych w Londynie. Z jego wizyty w Instytucie kilka osobistych, szczególnie wspomnień. Dyrektor Wołek polecił mi odwiedzić go w okolicy Gdyni. Pojechaliśmy samochodem Instytutu do Władysławowa, gdzie pan Thompson zwiedził port rybacki. Padał deszcz, szybko wróciliśmy do Gdyni. W jakimś czasie potem oficer Służby Bezpieczeństwa z Gdańska przepytывał mnie parokrotnie o przebieg wizyty Amerykanina, co ogłosił, z kim rozmawiał, czy kontaktuje się z kimś z Instytutu itp. Nie należało to do przyjemności.

Ważnym znaczeniem dla działalności MIR miała regulacja płac pracowników, którą przeprowadzono w grudniu 1961 roku na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 13 września 1961 roku w sprawie uposażenia pracowników Instytutów naukowo-badawczych (DzUPRL nr 43 z 28.09.1961). Wielu ludzi z Instytutu zaczęło nieco lepiej zarabiać. Pod koniec 1961 roku dyrekcja MIR uruchomiła procedurę powoływania pracowników pionu naukowego na stanowisko samodzielnego pracownika naukowo-badawczego, wprowadzone rozporządzeniem Rady Ministrów z 13 września 1961 roku w sprawie warunków i trybu powoływania pracowników naukowych w instytutach naukowo-badawczych (cytowany w jej Dziennik Ustaw). Przy-

gotowano w tej sprawie pierwsze wnioski, które miały być przedstawione na najbliższym posiedzeniu Rady Naukowej. Powołanie na to stanowisko było czytelnym i istotnym jak na ówczesne warunki awansem finansowym.

Ze spraw kadrowych omawianego okresu należy odnotować zachorowanie prof. Mulickiego. Latem, w czasie rejsu statkiem badawczym po Bałtyku doznał wylewu krwi do mózgu. Kierownictwo Zakładu Oceanografii objął po nim prof. Makowski, przez jakiś czas sprawujący tę funkcję jako pełniący obowiązki kierownika. Łudzono się, że był może prof. Mulicki powróci z czasem do zdrowia.

Uchwałę Rady Państwa z 22 września 1961 roku nadano dr. Makowskiemu tytuł profesora zwyczajnego.

Na początku marca przeniesiono H. Krawczaka z Bazy Terenowej Zakładu Techniki Rybackiej w Tolk Micku do Oddziału MIR w Kołobrzegu, na miejsce zwolnione przez E. Stanekę, który we wrześniu 1959 roku odszedł z Instytutu do Państwowej Szkoły Rybołówstwa Morskiego w Gdyni.

Od 1 maja rozpoczął pracę w Zakładzie Ekonomiki Krzysztof Kamiński, prawnik i ekonomista po studiach w Poznaniu. Poprzednio pracował w Centralnym Ośrodku Dyspozycji Zbytu (ryb) w Gdyni.

W końcu grudnia 1961 roku w MIR zatrudniano 170 osób, a wydatki Instytutu w omawianym roku wyniosły 13 934 000 zł.

W sprawozdaniu z działalności MIR w 1962 roku szczególnie uwag zwracano na dwa zagadnienia. Pierwsze to nadmierne obciążenie Instytutu pozaplanowymi, usługowymi pracami na rzecz różnych zleceńodawców. Najdotkliwiej odczuwano to w Zakładzie Techniki Rybackiej, Technologii Rybnej i Ekonomiki. Warto wymienić niektóre prace wykonane w 1962 roku, na przykład: opracowanie atestów jakości na wyroby sieciowe, założenie projektowych baterii elektrycznej dla zbiornika wodnego w Goczałkowicach, dokumentacji batymetru elektrycznego, nazwy ryb Zatoki Gwinejskiej i ich biologiczne oraz użytkowe charakterystyki. Oszacowano wielkość zasobów surowcowych dla produkcji przemysłowej agaru i związków alginowych z roślin morskich, dokonano analizy wykorzystania basenów do przechowywania żywych ryb, opracowano program przetwórstwa ryb łowionych na Zalewie Szczecińskim, ocenę importowanych gatunków, opinie w sprawie gospodarki materiałowej w spółdzielniach rybołówstwa morskiego. Prócz tego stale niemal angażowano pracowników naukowych MIR przez różne instytucje i przedsiębiorstwa do konsultacji w sprawach różnego rodzaju norm, patentów, projektów inwestycyjnych, zwłaszcza nowych statków rybackich, a także do udziału w arbitrażach, szczególnie przy jakościowej klasyfikacji ryb.

Drugą sprawą podnoszoną w sprawozdaniu MIR za omawiany rok, był brak oceanicznego statku badawczego, uniemożliwiający prowadzenie szerszych badań hydrologiczno-ichtiologicznych na akwenach eksploatowanych przez polskie rybołówstwo dalekomorskie. Materiały do badań ichtiologicznych na tych obszarach pracownicy MIR zbierali na statkach przemysłowych. W okresie, o którym mowa, działalność taką na wodach szelfowych zachodniej Afryki rozpoczął Oddział MIR w Winoujciu.

W ciągu 1962 roku zakończono wyposażenie Pracowni Bakteriologicznej w aparaturę badawczą i sprzęt. Na podstawie ogólnych zarządzeń utworzono w Zakładzie Technologii Rybnej Pracownię Pomiarów Składowe i Promieniotwórczych ryb morskich, którą organizował chemik Witold Kućma, przyjeżdżający do MIR w końcu lutego. Pracownia ta rozpoczęła działalność na początku kwietnia 1962 roku.

Od 12 do 16 czerwca odbywała się w Instytucie w Gdyni konferencja naukowa. Uczestniczyło w niej 12 przedstawicieli radzieckich instytutów z Moskwy, Kaliningradu, Kłajpedy i Rygi oraz blisko 40 reprezentantów różnych polskich instytucji - MIR, WSE w Sopocie, Wydziału Rybackiego WSR w Olsztynie, Centralnego Laboratorium Przemysłu Rybnego w Gdyni, Katedry Produktów Zwierzęcych Wydziału Chemii Politechniki Gdańskiej, Centralnego Biura Konstrukcji Okrętowych w Gdańsku, Stoczni Komuny Paryskiej w Gdyni. Omawiano różne aspekty badań naukowych i technicznych dla potrzeb rybołówstwa morskiego oraz perspektywy rozwojowe tej dziedziny gospodarki w obu krajach.

Trzech pracowników naukowych Instytutu w 1962 roku przebywało na dłuższych praktykach zagranicznych. S. Okoński jako stypendysta FAO przebywał w instytutach rybackich Holandii, Szwecji i Wielkiej Brytanii, gdzie zapoznał się od lutego do końca kwietnia z technikami i narzędziami połowu oraz aparaturą kontrolno-pomiarową do ich badania. E. Kordyl, również jako stypendysta FAO, zwiedzał porty rybackie i zakłady przemysłu rybnego w Danii, NRF i Norwegii. J. Elwertowski całe drugie półrocze spędził we Francji. Od 11 lipca do 10 września odbył rejs na północno-zachodnim Atlantyku na statku badawczym „Thalassa”, należącym do Instytutu Rybołówstwa Morskiego w Paryżu. Zapoznał się z metodami i technikami badań, stosowanymi na tym statku.

Docent Popiel wyjechał w połowie listopada do Senegalu i Maroka wraz z delegacją polskiego rybołówstwa morskiego, która miała rozpoznać możliwości zainicjowania współpracy z rybołówstwem wymienionych państw. Do kraju powrócił w połowie stycznia 1963 roku.

Najważniejszą sprawą kadrowych w tym okresie było rozpatrzenie i pozytywne zaopiniowanie przez Radę Naukową Instytutu, obradującą 15 stycznia 1962 roku pod przewodnictwem prof. K. Petruszewicza, wniosków dyrekcji MIR o powołanie na stanowisko samodzielnego pracownika naukowo-badawczego następujących osób: J. Elwertowskiego, J. Filuka, H. Janko, A. Klimaja, J. Kochanowskiego, E. Kordyla, B. Kowalewskiego, J. Kukuczki, S. Łaszczyskiego, S. Mickiewicza, S. Okońskiego, A. Ropelewskiego, S. Rutkowicza, M. Szatybelki, J. Wiktora, K. Wiktorowej, S. Wojana i J. Zaucha. W dalszych latach powoływano na to stanowisko kolejnych pracowników naukowych.

Dr Kukuczka odszedł z dniem 1 grudnia 1962 roku na urlop bezpłatny, aby objąć stanowisko kierownika projektu rozwoju rybołówstwa w zachodniej Nigerii z siedzibą w Ibadanie, na które został powołany przez Fundusz Specjalny Narodów Zjednoczonych za pośrednictwem FAO. Był pierwszym przedstawicielem polskiego rybołówstwa morskiego pełniącym taką funkcję. Stanowisko zastępcy dyrektora MIR do spraw naukowych, które dotychczas zajmował, pozostawało przez parę miesięcy nieobsadzone.

W lutym 1962 roku w Zakładzie Ekonomiki podjął pracę dr Andrzej Niegolewski. Przed wojną studiował rolnictwo w Poznaniu, później ukończył Instytut Wydziału Studiów Międzynarodowych na Wydziale Prawa Uniwersytetu Paryskiego. Od października 1945 roku przez cztery lata kierował ekspozyturą MIR w Kołobrzegu, rozwijając ożywioną działalność, był między innymi przewodniczącym Komitetu Odbudowy Kołobrzegu. Niejako po powrocie do Instytutu, choć już nie takiego jakim był on w latach czterdziestych, dr Niegolewski zajmował tylko cztery etaty.

Od 13 czerwca 1962 roku w Zakładzie Oceanografii rozpoczął pracę dr Stanisław Woźniak. Po ukończeniu SGGW, w latach 1952-1956 odbywał aspiranturę w Moskiewskim Instytucie Technicznym Przemysłu Rybnego i Gospodarki, zakończonej obroną pracy i uzyskaniem tytułu kandydata nauk biologicznych. W latach 1956-1960 dr Woźniak pracował w Ministerstwie Rybołówstwa, później w ZGR, skąd przeniesiono go do MIR.

Ze spraw kadrowych tego okresu odnotujemy jeszcze, że w sierpniu do Zakładu Techniki Rybackiej przyjął na stanowisko laboranta Wiesław Bładego, absolwenta Technikum Włókienniczego w Łodzi. Był w historii MIR jedynym laborantem, który z czasem obronił pracę doktorską, a następnie się habilitował w Akademii Rolniczej w Szczecinie.

W końcu 1962 roku zatrudniano w MIR 187 osób, a ogólne wydatki Instytutu wyniosły w tym roku 13 025 000 zł.

Należy wspomnieć, że 28 lipca 1962 roku w Warszawie podpisano międzynarodowe porozumienie o współpracy w zakresie rybołówstwa morskiego pomiędzy Polską, NRD i ZSRR*, które miało istotne znaczenie dla MIR.

Rok 1963 nie zaznaczył się jakimi szczególnie doniosłymi dla MIR wydarzeniami. W ostatnich dniach lutego dyrektor Wołek brał udział wraz z polską delegacją w pierwszej sesji Komisji Mieszanej do realizacji porozumienia rybackiego z lipca 1962 roku, obradującej w Rostocku w NRD. Komisja ta była głównym organem tego porozumienia. Dwa lata później, w lutym 1965 roku utworzono jeszcze Stały Sekretariat Komisji Mieszanej. Zdarzało się w dalszych latach, że organy tego porozumienia podejmowały decyzje o badaniach naukowych i technicznych, nie uzgadniając ich wcześniej z instytutami rybackimi poszczególnych krajów. Powodowało to niekiedy pewne trudności w działalności MIR, zmuszało czasem do uwzględnienia w planach prac Instytutu, lub do doraźnego podejmowania takiej tematyki, czy takich zadań, które mu niezbyt odpowiadały. W działalności organów porozumienia z lipca 1962 roku dominacja strony radzieckiej była odczuwalna.

W kwietniu 1963 roku dr Jan Elwertowski objął z nominacji ministra rybołówstwa stanowisko zastępcy dyrektora MIR do spraw naukowych.

W lipcu utworzono w Zakładzie Techniki Rybackiej nowe komórki - Laboratorium Elektroniki, które organizował Janusz Burczyński, elektronik, przyjęty w tym czasie do Instytutu. Pracownicy Studiów nad Typami Statków Rybackich włączono do Zakładu Ekonomiki.

Sprawy, na które dyrekcja Instytutu zwracała szczególną uwagę w sprawozdaniu z działalności w 1963 roku, był stan techniczny posiadanych statków badawczych. Pisano o tym co następuje.

„ Wszystkie te jednostki są przestarzałe, nie posiadają dostatecznego sprzętu badawczego i nie pozwalają na prowadzenie badań w takim zakresie, jakiego wymaga obsługa współczesnego rybołówstwa morskiego i potrzeby badawcze Instytutu. Najbardziej odczuwa się brak statku badawczego o zasięgu oceanicznym.!”

We wspomnianym sprawozdaniu stwierdzono również, że z powodu zobowiązań, które wynikają dla Instytutu z ustaleń organów porozumienia rybackiego z lipca 1962 roku oraz coraz szerszego wychodzenia polskiego rybołówstwa dalekomorskiego na atlantyckie łowiska, odczuwa się w MIR braki kadrowe w pionie naukowym, między innymi laborantów. Jednocześnie nie podkreślono w tym sprawozdaniu, że w 1963 roku zmniejszono etaty Instytutu na poziomie poprzedniego roku.

W omawianym roku zorganizowano dwa sympozja - jedno w maju poświęcone biologicznemu i technicznemu aspektom eksploatacji łowisk atlantyckich, a drugie w październiku, na

*Do porozumienia tego przystąpiły w następujących latach Bułgaria, Rumunia i Kuba. Nazywano je początkowo trójporozumieniem, a ostatecznie sześcioporzumieniem rybackim państw socjalistycznych. Dalej używamy określenia porozumienie rybackie z lipca 1962 roku.

którym przedmiotem referatów i dyskusji były możliwości wykorzystania nierybnych zasobów morza, zwłaszcza niektórych roślin i zwierząt bezkręgowych Bałtyku.

W dniu 11 maja 1963 roku liczna delegacja MIR z dyrektorem Wołkiem na czele uczestniczyła w uroczystej promocji prof. Demela na doktora honoris causa Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie. Natomiast 29 czerwca odbyło się posiedzenie Rady Naukowej MIR poświęcone czterdziestolecu pracy prof. Demela na morzu i takiemu jubileuszowi polskich badań na rzecz rybołówstwa morskiego. Posiedzeniu nadano uroczysty charakter, patronat nad nim objął minister rybołówstwa prof. Darski.

Kierownik Zakładu Techniki Rybackiej J. Zaucha uczestniczył wraz z delegacją ZGR w drugim międzynarodowym Kongresie Narzędzi Połowu, zorganizowanym przez FAO w Londynie w ostatnich dniach kwietnia 1963 roku. Również do Londynu na wiatow wystaw rybacką popłynął statkiem badawczym „Michał Siedlecki II” delegacja naszego rybołówstwa, w skład której wchodził z MIR: D. Dutkiewicz, dr A. Ropelewski i M. Szatybełko. W Londynie przebywali od 28 maja do 1 czerwca.

W trzeciej dekadzie września odbyło się w Kłajpedzie spotkanie specjalistów z instytucji rybackich Polski, NRD i ZSRR, poświęcone problemowi zastosowania prądu elektrycznego w połowach morskich. Temat połowów propagowała strona radziecka. Z ramienia MIR w konferencji uczestniczyli J. Burczyński i M. Szatybełko.

W pierwszych dniach lutego S. Okoński wyjechał za pośrednictwem przedsiobiorstwa „Polsevice” na Kubę jako ekspert i doradca tamtejszych władz w zakresie morskich połowów. Przebywał tam do następnego roku. W późniejszych latach działał jako ekspert rybacki z ramienia FAO na Cejlonie, w Argentynie i Meksyku. W latach 1973-1975 pracował w Departamencie Rybołówstwa FAO w Rzymie. Po przejściu na emeryturę w 1977 roku służył konsultacjami instytucjom rybołówstwa morskiego w Brazylii, Ekwadorze, Ludowo-Demokratycznej Republice Jemenu, Mozambiku i Peru. Również w 1963 roku dr Rutkiewicz wyjechał do pracy w Departamencie Rybołówstwa FAO w Rzymie, skąd powrócił do MIR w 1967 roku.

Pora wspomnieć o dydaktycznej działalności pracowników naukowych MIR, która z początkiem lat sześćdziesiątych osiągnęła niejako apogeum. Prof. Demel, który rozpoczynał już przed laty, znajdował się już na zasłużonym odpoczynku. Teraz jego dawni, młodsi koledzy pracowali dodatkowo w różnych uczelniach. Prof. Makowski kierował Katedrą Oceanografii i Biologii Morza na Wydziale Rybackim WSR w Olsztynie i jednocześnie był prorektorem tej uczelni do spraw nauki. Na tym samym wydziale prof. W. Ciągiewicz kierował Zakładem Biologii Ryb, doc. J. Popiel Zakładem Łowisk i Zasobów Morza, a D. Dutkiewicz wykładał budowę i konstrukcję maszyn do obróbki ryb. W nieco wcześniejszych latach na tym wydziale wykładali także: J. Teresiński (statek rybacki), S. Wojan i Z. Ebrowski (narzędzia połowu). Prof. Chrzan wykładał oceanografię rybacką na WSE w Sopocie. Na Wydziale Chemicznym Politechniki Gdańskiej prof. Trześciński wykładał chemię i technologii tłuszczów zwierzęcych, a dr Kochanowski prowadził wykłady i wiczenia z mikrobiologii technicznej. L. Mudziński prowadził wiczenia z zoologii w gdańskim punkcie konsultacyjnym Studium Zaocznego Olsztyńskiej WSR oraz wykłady z biologii morza w Państwowej Szkole Rybołówstwa Morskiego w Gdyni.

Trzeba odnotować także pewne szczególne wydarzenie z 1963 roku. W drugiej dekadzie marca na „Birkucie”, dowodzonym przez kpt. Kilanowskiego, przeprowadzono próby i pomiary dennego włoka. Oprócz załogi na statku znajdowali się dwaj pracownicy z Zakładu Techniki Rybackiej - W. Czajka i laborant Rajnold Wawrowski. W dniu 20 marca pracowano na wschód od Helu, w dali widniały sylwetki radzieckich okrętów wojennych. O godzinie

17.25, kiedy „Birkut” trałował, nagle zaczął posuwać się wstecz i przechylił na prawoburcie. Po chwili pokład jedna z linii trałowych. Zatrzymano silnik. „Birkut” nadal posuwał się ku tyłowi, co nasunęło jego załodze myśl, że okręt podwodny dostał się we włos, albo o niego zaczepił i cięgnie statek. Z „Birkuta” wystrzelono czerwone rakietki. Zauważono, że opodal statku wypłynęła na powierzchnię woda biała, z której po chwili wystrzeliły czerwone rakietki. Aby uwolnić się od okrętu podwodnego przecięto drugą linię trałow. Po kilku czy kilkunastu minutach w odległości paru kabli od „Birkuta” wynurzył się radziecki okręt podwodny. Na tym wszystkim szczyliwie się skończyło.

O działalności MIR w 1964 roku, a raczej o tym, co działo się wówczas w Instytucie, niewiele można powiedzieć na podstawie dostępnych materiałów. Ze sprawozdania za ten okres wynika, że MIR został wtedy uznany za „placówkę wiedzy w pracach naukowo-badawczych w dziedzinie rybołówstwa morskiego.” Oprócz Instytutu prace takie prowadzono w Centralnym Laboratorium Przemysłu Rybnego w Gdyni (CLPR) oraz w pewnym niewielkim zakresie w powstałych w owym czasie Zakładowych Ośrodkach Naukowo-Technicznych w różnych przedsiębiorstwach branży.

W dniu 5 marca Instytut zorganizował sympozjum poświęcone biologicznemu i technicznemu aspektom rybackiej eksploatacji Bałtyku i Morza Północnego. Podobnie jak w poprzednim roku, także i w tym sympozjum uczestniczyli przedstawiciele Ministerstwa Rybołówstwa, sejmowej Komisji Gospodarki Morskiej i Rybołówstwa, urzędów morskich, ZGR i przedsiębiorstw zgrupowanych w tym zjednoczeniu oraz niektórych uczelni wyższych.

Na początku października utworzono nową, samodzielnie działającą komórkę organizacyjną w pionie naukowym - Ośrodek Zwiadów Rybackich, którego kierownikiem został Stanisław Rymaszewski, dotychczasowy kierownik Wydziału Połowów przedsiębiorstwa połowów kutrowych „Arka” w Gdyni. Koordynatorem WSE. Pierwszymi jego współpracownikami w MIR zostali: Wincenty Kretkowski i Witold Lenkiewicz, przeniesieni do Instytutu z przedsiębiorstwa połowów kutrowych „Szkuner” we Władysławowie. Zadaniem tego ośrodka było organizowanie i kierowanie tak zwanym operatywnym zwiadem rybackim (czyli poszukiwaniem wydajnych łowisk), prowadzonym przez statki łowcze wydzielane w tym celu przez przedsiębiorstwa połowowe. Na początku listopada 1964 roku rozpoczęła te działania Rada Zwiadu Rybackiego, usytuowana organizacyjnie poza Instytutem.

Przed powstaniem Ośrodka Zwiadów Rybackiego, 1 czerwca 1964 roku trawler „Wieczno”, należący do przedsiębiorstwa połowów dalekomorskich „Odra” w Gdyni, wyszedł na północno-zachodni Atlantyk (Hamilton Bank - Georges Bank) w pierwszy rejs zwiadowczy. Brała w nim udział ekipa naukowa z MIR pod kierunkiem Cz. Kowalskiego, w skład której wchodził: J. Netzel i E. Stanek* z Zakładu Ichtiologii oraz Konstanty Chłapowski z Oddziału w Gdyni. Rejs ten trwał do 10 sierpnia. Drugi zwiadowczy rejs „Wieczna”, trwający od 15 września do 11 grudnia tego samego roku, odbył się na wodach u brzegów północno-zachodniej Afryki. Rejs przedłużył się, ponieważ trawler prawie miesiąc stał w Dakarze, gdzie usuwano awarię silnika. W rejsie tym z ramienia Instytutu uczestniczyli naukowcy A. Klimaj, E. Kordyl, J. Raniński i J. Romański oraz laborant Zdzisław Formela z Zakładu Ichtiologii.

Jesienią 1964 roku inicjatywy Ministerstwa Rybołówstwa zakres działalności MIR poszerzono o nowy kierunek, określany jako psychologia zawodów morskich. Tematyką zajęli się dr Jan

* E. Stanek powrócił do pracy w MIR w 1962 roku. Patrz strona 69.

Horbulewicz, psycholog, pracujący poprzednio w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku. Był formalnie pracownikiem MIR (prawdopodobnie od 1 września 1964 roku), natomiast pod względem merytorycznym współpracował z Instytutem Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni.

W sprawozdaniu Instytutu za omawiany okres zwracano uwagę między innymi na braki kadrowe, spowodowane obciążeniem MIR nowymi zadaniami oraz opóźnieniem się zakończenia prac budowlanych w muzealno-akwaryjnej części gmachu, które, jak informowano, wynikało z „okresowego zablokowania realizacji inwestycji.”

Wiosną 1964 roku przestał się ukazywać „Biuletyn Informacyjny MIR”, a w Szczecinie zaczął to wydawać „Biuletyn Informacyjny Gospodarki Rybnej” jako wspólny organ ZGR, MIR i CLPR.

Od połowy grudnia 1964 roku dr Woniak uczestniczył w rejsie radzieckiego statku badawczego „Akademik Knipowicz”, który wyszedł z Sewastopola na południowo-zachodni Atlantyk (rejon Falklandów i Morze Weddella) oraz wody u południowo-zachodnich brzegów Afryki. Rejs ten zakończył się dopiero w ostatnich dniach lipca następnego roku. Dzięki temu MIR uzyskał pierwsze bezpośrednio informacje o zasobach ryb i kryli wód antarktycznych oraz możliwościach ich eksploatacji.

Wiosną 1964 roku państwowa administracja rybołówstwa Stanów Zjednoczonych (Bureau of Commercial Fisheries- BCF) wyraziła wobec władz polskich zainteresowanie uzyskaniem obszernego opracowania na temat eksploatacji polskich trawlerów rybackich, konwencjonalnych, burtowych, a zwłaszcza rufowych przetwórci. Po odpowiednich uzgodnieniach w kraju oraz ze stron amerykańskich ustalono, że opracowanie takie wykona MIR. W dniu 25 czerwca 1964 roku Instytut podpisał umowę z BCF na wykonanie zadania „Techniczno-ekonomiczna analiza eksploatacji statków floty dalekomorskiej” (Techno-economic analysis of deep sea fishing vessel operations) za sumę 1.920.000 zł. W listopadzie tego samego roku dyrektor Wołek powołał mnie na tak zwanego kierownika badania (principal investigator), powierzając mi na zasadzie pracy zleczonej sprawy związane z realizacją tego zadania. Podstawowy zespół wykonujący tę pracę, tak i na zlecenie, składał się z ekonomisty (K. Kamiński), specjalisty w zakresie narzędzi i techniki połowów (J. Zaucha), technologa przetwórstwa rybnego (E. Kordyl), specjalisty w zakresie montowanych na statkach rybackich maszyn i urządzeń do obróbki i przetwórstwa ryb (D. Dutkiewicz) oraz tak zwanego administratora (M. Formela). W miarę potrzeby angażowano do tych prac siły pomocnicze, jak na przykład technika-laboranta Elbiet Makowiecką, zatrudnioną w Zakładzie Ekonomiki od lipca 1965 roku. Podczas realizacji tego zadania MIR pozostawał w stałym kontakcie z attache do spraw rybołówstwa na Europie przy ambasadzie Stanów Zjednoczonych w Kopenhadze, występującym w tym przypadku jako tak zwany Project Officer. Funkcję tę pełnił do lipca 1966 roku Andrew W. Anderson, a następnie Arthur M. Sandberg. O tej działalności MIR, która zapoczątkowała współpracę Instytutu z instytucjami rybołówstwa Stanów Zjednoczonych, nie informowano wówczas środkami masowego przekazu, żadnych wzmianek na ten temat nie znajdziemy w sprawozdaniach z działalności MIR w tamtych latach.

Wybiegając nieco w przyszłość, można jeszcze dodać, że po sporządzeniu tego bardzo obszernego opracowania i przekazaniu go w 1968 roku Amerykanom, przyznali oni jego wykonawcom nagrodę w wysokości bodaj 50 000 zł. W porozumieniu z dyrektorem Instytutu, którym był już wówczas doc. Teofil Dąbrowski - dalej będzie o nim mowa - podzieliłem tę kwotę pomiędzy poszczególne osoby. Dyrektor Dąbrowski zadzwonił w tej sprawie do ambasady Stanów Zjednoczonych w Warszawie, chciał widocznie coś jeszcze wyjaśnić, nie pamiętam

tam o co konkretnie chodziło. Okazało się niebawem, że jego rozmowa musiała być podsłuchiwana. Zainteresowała się tą sprawą Służba Bezpieczeństwa, dotarła ona także do ówczesnego ministra śledczy Janusza Burakiewicza, który jej nie znał, został bowiem ministrem już po podpisaniu przez MIR umowy z Amerykanami. Znaleźli się wtedy gorliwcy usiłujący dopatrzeć się w tym wszystkim jakiejś afery, sprzedawania Amerykanom materiałów zawierających poufne dane itp. Ostatecznie sprawa wyjaśniona i wszystko dobrze się skończyło.

Ze spraw kadrowych omawianego okresu należy odnotować zmianę na stanowisku kierownika Do wiadczalnego Ośrodka Zarybieniowego w Tolkmicku, która nastąpiła 1 kwietnia. Objął je dr Antoni Gurzyński. Do MIR przeszedł z Instytutu Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie. Dotychczasowy kierownik Ośrodka A. Kosior oraz jego żona przenieśli się do Gdyni, do Zakładu Ichtiologii MIR, gdzie w maju rozpoczął pracę także Józef Sosinski, absolwent Wydziału Rybackiego WSR w Olsztynie. Po studiach jakiś czas pracował w Polskim Związku Wodnym.

W dniu 6 grudnia 1964 roku w wieku 42 lat zmarł nagle dr Stanisław Łaszczyński, kierownik Zakładu Ekonomiki, było to dla Instytutu dotkliwą stratą. Kierownictwo tego zakładu przejął 10 grudnia 1964 roku Stanisław Mickiewicz, początkowo jako pełniący obowiązki kierownika. Od stycznia 1965 roku dyrekcja Instytutu zatrudniła w Zakładzie Ekonomiki Zofię Łaszczyńską, żonę zmarłego, która podobnie jak mój kolega czyła Studium Spółdzielcze przy Uniwersytecie Jagiellońskim.

LATA 1965-1967

Przewodniczący Komitetu Nauki i Techniki zarządził 14 lipca 1964 roku wprowadzić tryb zawierania umów na prace naukowo-badawcze w instytutach resortowych oraz zmienił zasady dokonywania rozliczeń za ich wykonawstwo. Na podstawie tego dokumentu minister śledczy podjął decyzje zmieniające nie tylko system finansowania działalności podległych mu placówek naukowych, w tym MIR, ale również stopień uzależnienia Instytutu od Zjednoczenia Gospodarki Rybnej. Mówi o tym następujący fragment tekstu zamieszczonego w „Biuletynie Informacyjnym Gospodarki Rybnej”, w którym dokonałem niewielkich, niezaznaczonych skrótów.

„MIR i CLPR zgrupowane w ZGR, do końca 1964 roku były podporządkowane pod względem finansowym Ministerstwu Śledczemu. Środki Funduszu Postępu Technicznego przeznaczone na finansowanie tych placówek były gromadzone przez Ministerstwo Śledcze z narzutów poszczególnych przedsiębiorstw gospodarki rybnej. Decyzją ministra śledczego z 4 lutego 1965 roku zostaje zniesiona dwutorowa nadzoru i placówki naukowo-badawcze z dniem 1 stycznia 1965 roku całkowicie, to jest i pod względem finansowym (podkr. A.R.) podlegają Zjednoczeniu Gospodarki Rybnej. Również środki finansowe w formie narzutu na Fundusz Postępu Technicznego zostają umiejscowione w ZGR.”

Nie trudno sobie wyobrazić, jakie pole manewru wobec MIR otwierało się teraz przed ZGR.

W cytowanym wyżej artykule czytamy dalej co następuje.

„ Oprócz zmian na odcinku ról finansowania, w 1965 roku dokonano zasadniczych zmian form finansowania, sposobu kontroli i odbioru wykonanych prac. Dotychczasowe formy finansowania opierały się na zasadzie okresowego przekazywania środków w ramach zatwierzonego na dany rok preliminarza budżetowego na pokrycie kosztów prowadzonych prac naukowo-badawczych. Obecnie od 1 stycznia 1965 roku forma finansowania polega na odpłatności za konkretnie zamówioną i wykonaną pracę. Zarządzenia przewodniczącego KNI nr 44 w sprawie ustalania zasad zawierania umów i dokonywania rozliczeń za prace naukowo-badawcze oraz nr 85 w sprawie powzięcia trybu planowania rozwoju nauki i techniki z trybem zawierania umów oraz ustalania wzorów: umowy, planu kosztów i protokołu zdawczo-odbiorczego, szczegółowo określają sposób i form dokonywania rozliczeń za wykonywaną pracę naukowo-badawczą. ”

Tak więc od stycznia 1965 roku MIR przystąpił do zawierania umów z ZGR na wykonanie różnego rodzaju prac. Instytut wszedł przez to w jeszcze bliższe niż dotychczas kontakty z morskim przemysłem rybnym, który wysunął w stosunku do MIR rozmaite postulaty. Ze swej strony Instytut zaproponował zjednoczenie wykonanie szeregu prac. Obustronne propozycje napotykały często na sprzeciw kontrahentów, a także brak zrozumienia z jednej i z drugiej strony. W zjednoczeniu wyrażano poglądy, że prace MIR nie są dostatecznie użyteczne, w MIR twierdzono natomiast, że w zjednoczeniu brakuje zrozumienia dla potrzeby prowadzenia prac podstawowych. Wynikające na tym tle spory między Instytutem a zjednoczeniem, przybierające niekiedy ostre nawet formy, zwłaszcza początkowo, traciły z czasem na sile, ale nie wygasły.

Ze względu na oszczędność miejsca pomijam biurokratyczne skutki w działalności MIR, wywołane owymi zmianami systemu finansowania placówek naukowo-badawczych. Nie odnosi się także do problemu słuszności czy niesłuszności łączenia w jednym instytucie prac biologicznych z techno-ekonomicznymi, na co swego czasu zwracał uwagę prof. Bogucki, oceniając zmiany, które zaszły w profilu działalności MIR po drugiej wojnie światowej (patrz strona 60).

Nowy system finansowania nie spowodował zmian w organizacyjnej strukturze Instytutu, przynajmniej na razie. W 1965 roku utworzono tylko jedną nową komórkę w pionie naukowym MIR. Była to Pracownia Mechanizacji Przemysłu Rybnego w Zakładzie Technologii Rybnej, powołana 1 stycznia. Jej kierownikiem został D. Dutkiewicz. Pierwszymi pracownikami naukowymi tej pracowni byli: Wojciech Wołoszyk, absolwent Politechniki Gdańskiej zatrudniony w Zakładzie Technologii MIR od połowy listopada 1963 roku oraz Józef Duszeko, który w grudniu 1965 roku przeszedł do MIR z Państwowego Przedsiębiorstwa Budowy Urządzeń Chłodniczych i Mechanizacji Rybołówstwa w Gdyni. Kończył Wydział Mechaniczny Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.

W Zakładzie Techniki Rybackiej rozpoczęto wprowadzenie działalności w nowym zupełnie kierunku, jakim było projektowanie i budowa aparatury kontrolno-pomiarowej do badania narządów połowu, a zwłaszcza włoków, ale nie ujęto tego jeszcze w organizacyjne formy oddzielnej pracowni. Problematykę tę zajmował się Zbigniew Ziembo, przyjeżdżający do MIR w lutym 1965 roku. Kończył Szkołę Morską w Gdyni i Politechnikę Gdańską, szereg lat pracował w przedsiębiorstwie „Arka” w Gdyni. Miał za sobą blisko czteroletni pobyt w Afryce, gdzie odpowiadał za sprawy techniczne w polsko-gwinejskiej spółce rybackiej „Soguipol”.

W trzeciej dekadzie kwietnia odbyła się w NRD kolejna narada specjalistów niemieckich, z Polski i ZSRR w sprawie połowów z użyciem prądu elektrycznego. J. Burczyński i M. Szatybełko reprezentowali MIR na tym spotkaniu. Rosjanie nalegali na szersze włączenie Polaków do prac nad wprowadzeniem do praktyki „zelektryfikowanego” włoka. Tymczasem zarówno w MIR, jak też w ZGR i przedsiwzięciach połowowych mało kto skłonny był pokładać nadzieje na powodzenie tego przedsięwzięcia.

W lipcu zorganizowano w Instytucie sesję naukową dla uczczenia dwudziestolecia Polski Ludowej na morzu. Była ona poświęcona polskiemu dorobkowi w badaniach oceanograficzno-rybackich.

Uchwałę Rady Państwa z 30 września 1965 roku F. Chrzaniński i P. Trzaskowski otrzymali tytuł profesora zwyczajnego.

W 1965 roku znacznie wzrosło zatrudnienie w MIR, zwłaszcza w pionie naukowym. Oprócz wspomnianych J. Duszyński i Z. Ziemby, przyjeżdżając w lutym do Zakładu Ichtiologii dr. Bohdana Draganika, który przeniósł się do MIR z Wydziału Rybackiego WSR w Olsztynie. W tym samym miesiącu w Zakładzie Ekonomiki podjął pracę Jerzy Pietkiewicz, absolwent Wydziału Przemysłowego Rybołówstwa Mosrybwtuza, pierwszy bodaj Polak, który ukończył uczelnię w 1953 roku. Później pracował w WSR w Olsztynie i w Wydawnictwie Morskim w Gdyni. W MIR powierzono mu kierowanie grupą problemów programowania rozwoju floty rybackiej. Również w lutym przeszedł do MIR długoletni pracownik przedsiwzięcia „Arka”, Jerzy Janson, absolwent sopockiej WSE. W Instytucie został kierownikiem Sekcji Planowania, przyjmując te obowiązki po E. Gilowej, którą skierowano do prowadzenia spraw współpracy z zagranicą. W marcu przeniósł się do MIR z przedsiwzięcia „Dalmor” Zdzisław Russek, absolwent sopockiej WSHM, którego zatrudniono w Zakładzie Ekonomiki. W czerwcu przyjeżdża do Zakładu Technologii Rybnej Zbigniewa Kamickiego, który po ukończeniu Wydziału Rybackiego WSR w Olsztynie czas jakiś pracował na trawlerach przedsiwzięcia „Odra”. W sierpniu podjął pracę w Oddziale MIR w winnicy botanicznej na Uniwersytecie Jagiellońskim, Anna Garbaciak-Wesołowska. W grudniu zaangażowano do tego oddziału biologa, Jerzego Porębskiego, również absolwenta UJ, a do Zakładu Ekonomiki Tadeusza Lubowieckiego, który przed wojną ukończył SGGW, a przed przyjeźdem do MIR pracował w spółdzielczości rybołówstwa morskiego. Również w grudniu podjął pracę w Zakładzie Techniki Rybackiej Franciszek Bucki, absolwent Wydziału Przemysłowego Rybołówstwa Mosrybwtuza, przeniesiony do Instytutu z przedsiwzięcia „Szkuner”. W tym samym czasie do Zakładu Oceanografii przyjeżdża Stanisław Rakus-Suszczewski, udzielając mu jednocześnie urlopu na studia doktoranckie w WSR w Olsztynie. Takie rozwiązanie umożliwiło wyrobienie mu księgi egzemplarskiej, dając mu możliwość pływania na morskich statkach rybackich. S. Rakus-Suszczewski ukończył biologię na Uniwersytecie Warszawskim.

Rok 1965 zapoczątkował okres, kiedy po paru latach przerwy od ostatnich doktoratów uzyskanych przez pracowników naukowych MIR w 1960 roku, liczne grono ich kolegów broniło rozpraw doktorskich, przeważnie na Wydziale Rybackim WSR w Olsztynie. Wybiegając nieco w przyszłość warto podać, że do 1969 roku w licznie następujące osoby zatrudnione w MIR uzyskały doktoraty: P. Ciszewski, D. Dutkiewicz, A. Głowińska, A. Klimaj, S. Kujawa, T. Lubowiecki, M. Maciejowska, A. Pęczalska, Z. Polański, J. Romański, Z. Russek, K. Siudziński, E. Stanek, K. Strzyewska, W. Strzyewski, S. Wojan, J. Zaucha i K. Łukowski.

W lutym 1965 roku zmarł w Warszawie w wieku 81 lat prof. Mieczysław Bogucki. Kilka tygodni później, 24 marca w Gdyni zakończył życie jego żona, prof. Zygmunta Mulicki, który miał 57 lat.

Rok 1966 rozpoczynał się bardzo istotnym dla MIR wydarzeniem, jakim było przekazanie Instytutowi od 1 stycznia burtowego trawlera typu B-20 o nazwie „Wieczno”. Trawler ten zbudowano w 1961 roku w Stoczni Komuny Paryskiej w Gdyni (długo całkowita 61,37 m, silnik o mocy 1375 KM, 802 BRT), dla przedsiębiorstwa „Odra”. Nie był to wprawdzie typowy statek badawczy, jednak dzięki przystosowaniu do pływania w rejonach zaliczanych do egługi wielkiej, umożliwił Instytutowi prowadzenie różnego rodzaju prac na odległych obszarach Atlantyku.

Od 1 lutego 1966 roku MIR miał nowego dyrektora naczelnego. J. Wołka odwołano z tego stanowiska, prawdopodobnie z powodu zatargu z dyrekcją ZGR. Dla przystawowego otarcia łez mianowano go radcą do spraw rybołówstwa w attache morskim ambasady PRL w Berlinie, gdzie spędził przeszło 4 lata. Jego funkcję w MIR przejął docent dr Teofil Dąbrowski, zachowując nadal kierownictwo Katedry Technologii Przetwórstwa Rybnego na Wydziale Rybackim WSR w Olsztynie. W 1939 roku ukończył Wydział Chemiczny Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Złożył odpowiednio komentował fakt, że habilitował się na podstawie pracy dotyczącej herbaty. Jedną z jego pierwszych czynności w MIR było wyposażenie swojego gabinetu w nowe, okazałe jugosłowiańskie meble.

Z innych wydarzeń tego okresu, które warto odnotować, to kolejna narada specjalistów z MIR, NRD i ZSRR w sprawie „elektrycznego” włoka, zorganizowana w marcu w Gdyni, udział delegacji MIR w Drugim Międzynarodowym Kongresie Oceanograficznym w Moskwie, obradującym od 31 maja do 8 czerwca (profesorowie Demel i Makowski, doktorzy Wiktor i Woźniak oraz Z. Ringerowa) i wybranie prof. Ciesliwicza na wiceprezydenta ICES na październikowym, dorocznym posiedzeniu tej organizacji.

Myślę, że warto tu przytoczyć pewne spostrzeżenia prof. Makowskiego, zawarte w jego sprawozdaniu z moskiewskiego kongresu, w którym oprócz przedstawicieli MIR uczestniczyło jeszcze 9 osób z Polski.³¹⁷

„ (...) pod względem ilości referatów zakwalifikowali my się na czwarte miejsce. Fakt ten nie powinien jednak zasłaniać nam smutnego stanu badań oceanograficznych w Polsce. Z tych 28 naszych referatów 26 dotyczyło Bałtyku. Wprawdzie wykazali my nimi, że pracujemy, że żadne problemy oceanograficzne nie są nam obce, niemniej musimy sobie jasno powiedzieć, że mimo tych wysiłków w badaniach oceanograficznych wielkiej skali nie liczymy się na terenie międzynarodowym. Dopóki nie dostaniemy oceanograficznego statku badawczego i nie włączymy się do ogólnych oceanicznych badań, niewiele będziemy znaczyli jako naród morski w oceanograficznych naukach wiatowych.”

Nie można już niestety po tylu latach ustalić, co skłoniło dyrektora MIR do powołania 3 maja 1966 roku zespołu do „nadzoru nad budową statków naukowo-badawczych”, którym kierował R. Langer. Można jedynie domniemywać, że mgliście dotychczas perspektywa uzyskania przez Instytut nowoczesnego, oceanicznego statku badawczego, zaczęła wreszcie przybierać realne kształty. Do prac w tym zespole powoływano w miarę potrzeby różnych specjalistów Instytutu, zaangażowanych było przy tym ponad dwadzieścia osób.

Z spraw kadrowych tego okresu należy wymienić zmiany kierownika Zakładu Techniki Rybackiej. Pod koniec 1965 roku zrezygnował z tego stanowiska J. Zaucha i dyrektor Instytutu powołał na jego miejsce z dniem 1 stycznia 1966 roku J. Pietkiewiczza, zatrudnionego dotychczas w Zakładzie Ekonomiki.

Dr B. Kowalewski z Zakładu Ekonomiki wyjechał na przedwio niu do Kanady, aby objąć stanowisko zastępcy sekretarza Międzynarodowej Komisji Rybołówstwa Północno-Zachodniego Atlantyku (ICNAF) z siedzibą w Dartmouth na Nowej Szkocji. Był pierwszym Polakiem pełniącym tę funkcję.

W styczniu rozpoczął pracę w Oddziale Zwiadów Rybackich Roman Długosz, absolwent Wydziału Rybackiego WSR w Olsztynie, który przeniósł się do Instytutu z przedsiabiorstwa „Dalmor”, gdzie pływał na trawlerach przetwórczych. W kwietniu przyjął do Zakładu Techniki Rybackiej Józef Krep, okrętowca po Politechnice Gdańskiej, pracownika Stoczni Komuny Paryskiej w Gdyni.

Pod koniec 1966 roku ze stanowiska głównego księgowego Instytutu odwołano Aleksandra Koca, który pracował w MIR rozpoczął w marcu 1949 roku. Na jego miejsce przyjął 1 grudnia 1966 roku Kazimierz Kozłowicz.

Czerwiec 1967 roku przyniósł wydarzenie o ogromnym znaczeniu dla dalszego rozwoju i działalności MIR. Rada Zarządzająca Programem Rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych przyznała Polsce dotację w wysokości 1 228 600 dolarów USA na realizację przedsięwzięcia nazwanego Projektem Badań w Zakresie Rybołówstwa Dalekomorskiego (Highseas Fisheries Research Project). Decyzja ta była owocem paroletnich negocjacji i starań polskich władz (Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Rybołówstwa, Komitetu Współpracy Gospodarczej z Zagranicą przy Urzędzie Rady Ministrów) w sprawie uzyskania kredytów dewizowych na wyposażenie w odpowiednią aparaturę badawczą i kontrolno-pomiarową statku naukowo-badawczego, którego budowę planowano w Polsce. Realizacja tego projektu rozpoczęła się w następnym roku.

Ze sprawozdania MIR za 1967 rok warto przytoczyć stwierdzenie, że w tym właśnie okresie nastąpiły *„dalsze istotne zmiany przejawiające się przesuwaniem działalności Instytutu od zagadnień biologicznych do technicznych, technologicznych i ekonomicznych oraz położeniem szczególnego nacisku na cię współpracę z przemysłem w rozwiązywaniu aktualnych problemów praktycznych (podkr. A.R.). Dużą wagę Instytut przykładał do współpracy z Zakładowymi Oddziałami Naukowo-Technicznymi.*” Jeeli nawet pisano tak głównie z myślą o tym, aby zaspokoić oczekiwania urzędników ZGR i Ministerstwa Rybołówstwa, to i tak było w tym wiele prawdy.

W kwietniu 1967 roku zastępcą dyrektora MIR do spraw naukowych dr J. Elwertowski wyjechał do Dakaru w Senegal, aby objąć tam z ramienia FAO kierownictwo tak zwanego projektu rozwoju rybołówstwa morskiego w zachodniej Afryce, zwłaszcza połowów ryb pelagicznych. Na zajmowane przez niego dotychczas stanowisko ministra Rybołówstwa powołał od 1 maja 1967 roku dr A. Ropelewski, który wkrótce habilitował się na Wydziale Rybackim WSR w Olsztynie i uchwałą Rady tego wydziału z 26 czerwca tego roku uzyskał stopień doktora. Również w 1967 roku habilitował się J. Filuk.

Z grona tych pracowników naukowych MIR, którzy pracowali w Instytucie rozpoczynali po drugiej wojnie światowej, pierwszą habilitowała się dr K. Wiktorowa z Oddziału MIR w Winoujciu. Jej habilitacja odbyła się na WSR w Olsztynie w 1964 roku.

Kierownictwo Branżowe Oddziału Dokumentacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej (przed 1962 rokiem Oddziału Dokumentacji Naukowo-Technicznej) po A. Ropelewskim przejął 1 czerwca 1967 roku Henryk Ganowiak, przeniesiony do MIR z przedsiabiorstwa „Dalmor”. Ukochywał WSE w Sopocie.

W omawianym okresie utworzono w MIR nowe stanowisko zastępcy dyrektora ds. techniczno-ekonomicznych (właściwie administracyjno-gospodarczych), na które minister Rybołówstwa

powołał z dniem 10 września 1967 roku Zbigniewa Bruskiego, ekonomistę po studiach na Uniwersytecie Poznańskim i w sopleckiej WSHM, wieloletniego pracownika przedsiębiorstw połowowych „Arka” i „Dalmor”.

W grudniu 1967 roku nastąpiła zmiana na stanowisku głównego księgowego Instytutu. Odszedł Kozłowicz, którego obowiązki przejął Daniela Stojaczyk, przyjęta w tym czasie do Instytutu.

W 1967 roku nie dokonano w MIR żadnych istotnych zmian organizacyjnych. Podjęto decyzję, że należy wycofać z eksploatacji kuter „Ewa II” oraz drewnianą łódź „Świ 20”, używaną dotychczas przez Oddział Winoujście.

Od 20 maja do 20 sierpnia trwał zwiadowczy rejs „Wieczna” na wody u północno-zachodnich brzegów Afryki, po 7-8°N. Oprócz zadań typowo zwiadowczych przeprowadzono wówczas połowy kalmarów oraz pierwsze polskie próby połowu krewetek, które się nie powiodły. Po powrocie statku do Gdyni Instytut zorganizował wspólnie z Gdynią Centralny Rybnego degustacji potraw z kalmarów, jeźli nie pierwszy, to jeden z pierwszych w Polsce. Kierownikiem ekipy naukowej na „Wiecznie” była w tym rejsie dr K. Wiktorowa.

Od początku marca do końca listopada przebywało w MIR pięciu stypendystów z Egiptu, którzy zapoznawali się z działalnością Instytutu oraz niektórymi przedsiębiorstwami morskiego przemysłu rybnego, przysparzając swoim zachowaniem sporo kłopotów kierownictwu MIR. Z ciekawszych zagranicznych wyjazdów pracowników MIR w omawianym okresie należy wymienić pobyt E. Stanka z Zakładu Ichtiologii - jako stypendysty FAO - w Instytucie Biologii Morza w Mar del Plata w Argentynie, trwający od grudnia 1966 roku do lutego 1967. Zapoznawał się tam ze stanem zasobów i biologią ryb użytkowych, występował w wodach u brzegów Argentyny.

Na początku grudnia 1967 roku w Oddziale Zwiadów Rybackich rozpoczął pracę Władysław Borowski, absolwent Wydziału Rybackiego WSR w Olsztynie, który po studiach pracował w przedsiębiorstwie „Odra”, pływalnic na trawlerach.

W końcu grudnia 1967 roku MIR zatrudnił 308 osób, a wydatki Instytutu w omawianym roku wyniosły 31 662 400 zł.

LATA 1968-1971

W związku z przyznaniem Polsce w 1967 roku dotacji ze środków ONZ na realizację Projektu Badań w Zakresie Rybołówstwa Dalekomorskiego, zwanego dalej Projektem, Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów podjął 21 marca 1968 roku uchwałę w sprawie zorganizowania Oddziału Badań Rybołówstwa Dalekomorskiego (OBRD) jako części składowej MIR, zbudowania w polskiej stoczni oceanicznego statku badawczego dla potrzeb rybołówstwa do lipca 1970 roku, oraz wzniesienia budynku dla OBRD. W dniu 7 maja 1968 roku rząd PRL podpisał umowę z Programem Rozwoju oraz Organizacji do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) Narodów Zjednoczonych zwaną Planem Operacyjnym Projektu. W związku z tym minister Eglugi wydał 22 maja 1968 roku dwa zarządzenia: jedno powołujące OBRD w ramach MIR i drugie, tworzące Biuro Planu Operacyjnego Projektu, zwane dalej Biurem Planu Operacyjnego (BPO). Celem działalności Projektu było zbudowanie oceanicznego statku badawczego, wyposażenie go w odpowiedni aparat badawczy oraz przez pierwsze dwa lata użytkowanie statku do badań zasobów ryb w subtropikalnych i tropikalnych rejonach Atlantyku, a w przyszłości

ci także na innych obszarach oceanicznych. Przewidywano także szkolenie polskich specjalistów za granicą oraz udział zagranicznych ekspertów w realizacji Projektu.

Dyrektorem Projektu z ramienia FAO został William Dickson, Szkot zatrudniony w Departamencie Rybołówstwa FAO. Na stanowisko dyrektora Projektu ze strony polskiej minister rybołówstwa powołał dr. S. Woźniaka z Zakładu Oceanografii MIR, mianując go jednocześnie zastępcą dyrektora MIR do spraw badań rybołówstwa dalekomorskiego i kierownikiem OBRD. Organem pomocniczym obu dyrektorów Projektu było wspomniane już Biuro Planu Operacyjnego, stanowiące parosobowy zespół administracyjny, niezbędny dla właściwego funkcjonowania całego przedsięwzięcia. Powołano także Komitet Doradczy Projektu, ustanowiony uchwałą Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z 21 marca 1968 roku. Jego przewodniczącym został prof. Lech Kobylski z Wydziału Budowy Okrętów Politechniki Gdańskiej.

Najpoważniejszym zadaniem MIR w 1968 roku - obok prowadzenia przewidzianych planem badań i prac - było zorganizowanie oraz uruchomienie OBRD i BPO. Zanim to jednak w pełni nastąpiło, w dniu 15 lipca 1968 roku podpisano umowę ze Stoczni Gdańskiej na budowę oceanicznego statku badawczego.

Za czas rozpoczęcia działalności Projektu przyjęto dzień 24 września 1968 roku, kiedy W. Dickson objął swoje stanowisko w Polsce. Miejscem jego pracy było BPO, mieszczące się w willi przy ulicy Sieroszewskiego nr 7 w Gdyni. Jednymi z pierwszych osób zatrudnionych tym biurze były: Betty Przybylska, znana na terenie Trójmiasta lektorką języka angielskiego oraz Ewa Tomczakówna (obecnie Szeleńiakowa), początkowo telefonistka, a następnie sekretarka. Pomieszczenia dla OBRD, który jak przewidywano miał zatrudniać docelowo parudziesiąt osób, wynajęto w budynku przy ulicy Waszyngtona nr 34-36 w Gdyni, należącym do przedsiębiorstwa „Dalmor”.

W drugiej połowie grudnia 1968 roku Stocznia Gdańska przedstawiła Instytutowi kontraktowy projekt oceanicznego statku badawczego.

Zwanym dla MIR wydarzeniem 1968 roku trzeba przede wszystkim wymienić przejście przez Instytut 12 września nowego statku badawczego przeznaczonego do prac na Bałtyku, zbudowanego przez Gdyniaską Stocznię Remontową. Otrzymał on nazwę „Doktor Lubecki” (długość całkowita 24,95 m, silnik o mocy 205 KM, 119 BRT). Ta nowa jednostka zastąpiła „Michała Siedleckiego II”, wycofanego z eksploatacji na początku 1968 roku, którego kolejnymi kapitanami byli: Jan Wołanowski, Hubert Konkół, Władysław Kilanowski, Józef Podgórnjak, Jan Chołyst, Edward Gajdowski. Realizując decyzję podjętą przed rokiem, wycofano także z eksploatacji kuter „Ewa II”. Jego szyprem był najdłużej Edward Gajdowski.

W związku z zarządzeniem ministra rybołówstwa z 5 grudnia 1967 roku w sprawie powołania służyby psychologiczno-socjologicznej w podległym mu resorcie, istniejącej w MIR od 1965 roku Samodzielna Pracownia Psychologii i Socjologii Zawodów Morskich przekształcono w styczniu 1968 roku w Centralną Pracownię Psychologii i Socjologii Zawodów Morskich, której kierownikiem został dr Horbulewicz.

Efektom resortowej narady w sprawie wdrożenia prac naukowo-badawczych przez instytucje podległe Ministerstwu rybołówstwa, która odbyła się 26 lutego 1968 roku, oraz odnośnych zaleceń Najwyższej Izby Kontroli, było obsadzenie 16 września 1968 roku utworzonego w Instytucie stanowiska pracy do spraw kontroli wykorzystania i wdrożenia do praktyki prac MIR. Powołano na nie Andrzeja Paciorkowskiego, absolwenta Wydziału Rybackiego WSR w Olsztynie, którego w tym czasie przyjęto do MIR.

W trzeciej dekadzie wrze nia odbyło si w MIR pierwsze posiedzenie mi dzyresortowej grupy do spraw sieciarstwa, powołanej w 1967 roku zarz dzeniem ministra przemysłu lekkiego i ministra eglugi. Grupa ta działała do 1981 roku.

W sprawozdaniu z działalno ci Instytutu w 1968 roku czytamy:

„MIR jest instytucj stanowi c kompilacj Instytutu naukowo-badawczego, usługowego biura w zakresie rozwi za dotycz cych gospodarki morskiej oraz małego przedsi - biorstwa armatorskiego. Musi wi c mie z konieczno ci odpowiednio rozbudowane za- plecze, a na tym odcinku wyst puj równie powa ne trudno ci. ”

Podnosz c ten problem stwierdzono dalej, e Instytut odczuwa dotkliwie brak własnego podr cznego warsztatu mechanicznego i stolarskiego, brak własnego zaplecza remontowego i magazynowego. Podj to w zwi zku z tym starania o uzyskanie odpowiednich pomieszcze na warsztaty i magazyny na terenie Gdyni. Wszystkie tego rodzaju trudno ci z czasem miało rozwi za wzniesienie nowego gmachu Instytutu, którego projekt opracowano w 1968 roku.

Ze spraw kadrowych nale y odnotowa odecie prof. Piotra Trz si skiego, który zmarł 13 marca 1968 roku. Jego dotychczasowe stanowisko kierownika Zakładu Technologii Rybnej obj ł 1 kwietnia 1968 roku Edmund Kordyl. Z pocz tkiem roku odeszła z MIR E. Gilowa, prowadz ca sprawy mi dzynarodowej współpracy. Jej obowi zki przejął Roman Gadomski. Poniewa prof. Ma kowski zrezygnował z kierowania Zakładem Oceanografii, funkcj t powierzono od 1 grudnia 1968 roku dr. K. Siudzi skiemu. Dr Gurz da, kieruj cy dotychczas Do wiadczalnym O rodkiem Zarybieniowym w Tolkmicku, przeszedł do pracy w OBRD i w zwi zku z tym na stanowisko kierownika tego O rodka przyjął w grudniu 1968 roku Feliksa Szwechowicza.

W pa dzienniku zaangażowano do O rodka Planowania Iwon Sienkiewiczow , absolwentk sopockiej WSE, w listopadzie rozpoczął prac w Zakładzie Ichtologii Marek Liwoch, który ko czył Wydział Rybacki WSR w Olsztynie. W tym samym miesi cu przyjął do pracy kapitana eglugi wielkiej rybołówstwa morskiego, absolwenta gdy skiego Technikum Rybo- łóstwa Morskiego oraz Wydziału Rybackiego WSR w Olsztynie, Antoniego Ły w , który poprzednio pracował w przedsi biorstwie „Gryf. W niedalekiej przyszło ci miał obj dowanie oceanicznym statkiem badawczym, budowanym na zamówienie Projektu.

W ko cu 1968 roku w MIR zatrudniano 342 osoby, z których 20 pracowało w OBRD i 7 w BPO. Wydatki Instytutu w omawianym roku wyniosły 30 613 800 zł.

Pó n jesieni 1968 roku podczas jakiego zebrania w MIR, którego charakteru ju nie pami tam, „pu ciły mi nerwy" i poruszyłem spraw niektórych poczyna dyrektora D browskiego - obecnego na tym spotkaniu - nie maj cych nic wspólnego z dobrem Instytutu. Dla przykładu podam, e pewn parti drogiej aparatury, kupionej ze rodków MIR, skierował on do swojej katedry w Wy szej Szkole Rolniczej w Szczecinie, staraj c si to ukry . Spraw t odkryłem przy podpisywaniu dokumentów, które przez przypadek trafiły na moje, a nie jego biurko. Tak oto stałem si dla dyrektora D browskiego osob niepo dan . Przypuszczam, e to zajego spraw w ko cu listopada 1968 roku do władz partyjnych wpłyn ła obszerna notatka w sprawie „ antypartyjnej działalno ci w Morskim Instytucie Rybackim w Gdyni" *, której znany mi autor stwierdził mi dzy innymi, e:

*Odpis notatki posiada autor.

... „dyrektor A. Ropelewski zajmuje rewizjonistyczn i antypartyjn postaw poprzez zwalczanie ekonomiki i planowania w MIR, odparty/nianie kadr Instytutu, nieang o-
wanie Instytutu w problematyk przemysłów , prowadzenie szeptanej propagandy anty-
partyjnej.”

Obci enie takimi zarzutami nie wró yło ówczce nie nic dobrego. Specjalne komisje ko-
mitetów partyjnych z Gdyni i Gda ska, przeprowadzaj ce w tej sprawie rodzaj ledztwa, od-
bywały ze mn rozmowy, które nie nale ały do przyjemnych i kosztowały sporo nerwów. Osta-
tecznie nie znaleziono potwierdzenia stawianych mi w owej notatce zarzutów, z których jeden
przyrównywał moj działalno do tej, jak uprawiał Paweł Jasienica. Ko cowym efektem tej
sprawy było odwołanie T. D browskiego z dniem 31 maja 1969 roku ze stanowiska dyrektora
MIR, a tak e usuni cie go z Wy szej Szkoły Rolniczej w Szczecinie.

Rozgl dałem si wtedy na własn r k za kandydatem na stanowisko dyrektora Instytutu,
za kim takim, kogo chciałbym zainteresowa jego obj ciem. Mój wybór padł na ówczesnego
redaktora naczelnego gdy skiego „Tygodnika Morskiego”, wydawanego w Gdyni, Hieronima
Ryszarda Maja, u ywaj cego swojego drugiego imienia. Poznałem go przelotnie w ko cu 1943
roku jako członka partyzanckiego oddziału Kieleckiego Obwodu Armii Krajowej, dowodzo-
nego przez ppor. Mariana Sołtysiaka „Barbasza”. St d brał si pewien mój sentyment do nie-
go, jako - mówi c górnołotnie - do byłego towarzysza broni spod tych samych znaków. Po
wojnie R. Maj uko czył sopock WSE, działał w partii na terenie Trójmiasta, doktoryzował si
na podstawie pracy o płacach w rybołówstwie morskim. Był znany w rodowisku MIR, gdzie
swego czasu prowadził na zlecenie dyrekcji Instytutu wykłady z filozofii marksistowskiej dla
doktorantów. Przedstawia c mu sytuacj w kierownictwie MIR, zach całem go do ubiegania
si o stanowisko dyrektora Instytutu. Padło to na podatny grunt i dr Maj otrzymał nominacj
ministra eglugi na to stanowisko z dniem 1 czerwca 1969 roku.

W dniu 10 lipca 1969 roku odbyła si w MIR narada po wi cona zagadnieniu u yteczno-
ci prac Instytutu, na której ustalono, e:

- działalno MIR powinna wyprzedza potrzeby rybołówstwa morskiego, a nie nad a
za jego rozwojem i jego osi gni ciami,
- szczególnie wa ne jest utrzymanie wła ciwych proporcji mi dzy pracami zaspokajaj -
cymi bie ce potrzeby rybołówstwa a tymi, które te potrzeby wyprzedzaj ,
- wachlarz problemów rybołówstwa morskiego jest zbyt szeroki, by kusi si o rozwi -
zywanie wszystkich, bez uprzedniej ich selekcji,
- jednym z najwa niejszych zagadnie j jest wszechstronne rozpoznawanie bazy surow-
cowej rybołówstwa morskiego.

Ustalenia te wiadcz , e wci aktualny był problem - jak dalece MIR mo e lub powin-
nien prowadzi prace o charakterze zbli onym do bada podstawowych, a jaki ma by zakres
działalno ci utylitarnej.

W omawianym okresie nie nast piły w MIR adne zmiany organizacyjne, poza utworze-
niem w drugim półroczu 1969 roku własnego O rodka Wydawniczego z mał poligrafi . Jego
kierownictwo powierzono redaktorce Krystynie Buczkowskiej (obecnie Kozłowiczowa), pra-
cuj cej w MIR od kwietnia 1963 roku w O rodku Informacji Naukowo-Technicznej. Pierw-
szymi jej współpracowniczkami były redaktorki Agnieszka Podle ko i Maria Radecka, redak-
torka techniczna Danuta Teresi ska, korektorka Bo ena Paciorekowska, kierowniczk małej
poligrafii Genowefa Kierejewska i dwie maszynistki - Maria wikli ska i Lucyna Jachimow-
ska.

Warto tu odnotować, że redaktorka Buczkowska była inicjatorką umieszczenia na wydawnictwach Instytutu jakiegoś jego znaku, ale taki wówczas nie istniał. MIR zlecił dwójce grafikom z Wydawnictwa Morskiego Krystynie Rogaczewskiej i Stanisławowi Szymańskiemu opracowanie odpowiedniego projektu, który spotkał się z powszechną aprobatą. Od 1965 roku nie tylko zaczął to nim sygnować publikacje MIR, ale tak się stało, że szeroko dziś znanym godłem Instytutu i jego armatorskim znakiem.

Administracji Instytutu udało się doprowadzić do wznowienia w 1969 roku przerwanych na pewien czas prac przy zakończeniu budowy muzealno-akwarialnej części gmachu MIR. Przerwa ta wynikała z braku właściwej technologii robót na tym obiekcie, zwłaszcza w części przeznaczony do umieszczenia tam dużych zbiorników akwarialnych. Problemy finansowe na dokonanie tej budowy zapewniło Ministerstwo Morskiej Rybołówstwa, gdzie odpowiedzialnym za tę sprawę był zwłaszcza Kazimierz Moniak, zastępca dyrektora Departamentu Inwestycji. Gdy skierował do niego Prezes Biuro Budownictwa Mieszkaniowego, prowadzące roboty, zobowiązał się do ich zakończenia w 1970 roku.

Kierownictwo Instytutu czyniło nadal starania o uzyskanie preferencji dla statków badawczych w stocznjach remontowych, o umożliwienie korzystania przez MIR z usług warsztatowych i zaopatrzeniowych przedsiębiorstw połowowych „Dalmor”, „Gryf”, „Odra” i „Szkuner” oraz z usług magazynowych Morskiej Centrali Zaopatrzenia w Gdyni. Podjęto decyzję przekazania Do wiadczalnego Ośrodka Zarybieniowego w Tolkmicku innemu wykładowcy.

Zważając na międzynarodowe spotkania, w jakich uczestniczyli pracownicy nauki MIR w 1969 roku, należy wymienić trzy.

Od 21 maja delegacja MIR, w skład której oprócz dyrektora Instytutu wchodził: profesorowie F. Chrzan, i W. Ciągiewicz oraz J. Netzel, dr E. Stanek i dr W. Strzykowski, uczestniczyła w XIX sesji Międzynarodowej Komisji Rybołówstwa Północno-Zachodniego Atlantyku (ICNAF), obradującej po raz pierwszy i jedynej w Polsce, w Jabłonnej pod Warszawą. Na spotkaniu tym reprezentowanych było 14 państw, w tym także z Polski.

E. Kordyl brał udział w zorganizowanej w lipcu przez FAO konferencji na temat kontroli jakości produktów rybnych, obradującej w Halifax w Kanadzie, a prof. Chrzan wyjechał w październiku do Rzymu na konferencję FAO, poświęconą międzynarodowej współpracy w dziedzinie racjonalnej eksploatacji żywych zasobów morza.

W dniu 25 września 1969 roku na dorocznej sesji Międzynarodowej Rady Badań Morza odbywającej się w Dublinie prezydentem tej organizacji na kolejną kadencję wybrano prof. Ciągiewicza.

J. Netzel wchodził w skład delegacji Ministerstwa Morskiej Rybołówstwa, która od trzeciej dekady listopada do końca 1969 roku przebywała w Demokratycznej Republice Wietnamu, by zapoznać się ze stanem rybołówstwa morskiego tego kraju oraz możliwości udzielenia mu pomocy ze strony polskiej. Drugi raz J. Netzel wyjechał do Wietnamu z delegacją naszego rybołówstwa morskiego w 1972 roku i spędził tam przeszło dwa miesiące. Tym razem chodziło o poznanie możliwości współpracy polsko-wietnamskiej w dziedzinie rybołówstwa morskiego.

Wśród wielu zagadnień, które były przedmiotem licznych spotkań rybackich specjalistów państw socjalistycznych w 1969 roku, w tym przedstawicieli MIR, po raz pierwszy pojawił się problem zastosowania elektronicznej techniki obliczeniowej w morskim przemyśle rybnym.

Ze spraw kadrowych należy odnotować habilitację dr. L. Mądzińskiego oraz zmian kierownictwa Zakładu Ekonomiki. Zajmujący dotychczas to stanowisko S. Mickiewicz ustąpił z niego na własną prośbę w końcu 1968 roku. Nowym kierownikiem tego Zakładu od 1 lutego 1969 roku został Witold Lenkiewicz.

W związku z odejściem z MIR R. Gadomskiego, który zajmował się sprawami międzynarodowej współpracy Instytutu, od lipca 1969 roku zadania te przejął Andrzej Sztompka, zatrudniony od kilku miesięcy w Zakładzie Ekonomiki. Ponieważ z roku na rok przybywało spraw związanych z rozszerzającymi się zagranicznymi kontaktami Instytutu, w listopadzie 1969 roku zaangażowano do ich administracyjnej obsługi jeszcze jedną osobę - Wandę Ryniakową. A. Sztompka zajmował się zagadnieniami związanymi ze współpracą z partnerami ze wschodu, W. Ryniakowa współpracowała z partnerami zachodnimi.

W połowie września 1969 roku do Zakładu Ekonomiki przyjęto Włodzimierza Kaczyńskiego, absolwenta Szkoły Morskiej w Gdyni oraz sopockiej WSE, który przed przyjęciem do MIR pracował w Biurze Radcy Handlowego przy ambasadzie PRL w Santiago w Chile. Warto zwrócić uwagę na jego karierę naukową. Pracując w MIR, doktoryzował się w 1973 roku na Uniwersytecie Gdańskim. W 1976 roku uzyskał stypendium Fundacji Fulbrighta, wyjechał do Stanów Zjednoczonych i tam pozostał. Od wielu lat jest profesorem Uniwersytetu Waszyngtońskiego w Seattle, zajmuje się zagadnieniami międzynarodowej polityki morskiej i problemami gospodarowania zasobami morza. Jest konsultantem różnych organów państwowej administracji Stanów Zjednoczonych, organizacji międzynarodowych, w tym Banku Światowego i FAO oraz prywatnych korporacji w USA, Kanadzie, Korei i Australii.

W końcu 1969 roku MIR zatrudnił 370 osób, w tym 41 w OBRD i BPO. Roczne wydatki Instytutu w omawianym okresie wyniosły 37 389 900 zł.

Rok 1970 przyniósł dwa wydarzenia bardzo istotne dla rozwoju i dalszej działalności MIR. W Stoczni Gdańskiej 4 kwietnia położono pod oceaniczny statek badawczy dla Instytutu budowany w ramach Projektu, oznaczany przez stocznię jako B-424, a 31 października ten statek wodowano. Otrzymał on nazwę „Profesor Siedlecki”, jego matką chrzestną była córka prof. Siedleckiego - Ewa Siedlecka-Kotulowa. W tym uroczystym akcie uczestniczył dyrektor Departamentu Rybołówstwa FAO, R. Jackson.

Bliska już perspektywa wejścia do eksploatacji tak dużego statku, jakim był „Profesor Siedlecki” wymagała wcześniejszego przygotowania się do tego. Konieczne było między innymi zwiększenie zatrudnienia w Instytucie, na przykład o ludzi, których kierowano na budowę „Profesora Siedleckiego” jako członków przyszłej załogi (pierwszymi byli: kpt. A. Ływa, starszy mechanik Czesław Bieganowski, pierwszy oficer Ryszard Ludwig, pierwszy elektryk Tadeusz Neufeld). Trudno po tylu latach ocenić, czy tak znaczny wzrost zatrudnienia w MIR w 1970 roku, które pod koniec roku wyniosło 465 osób, o 95 więcej w porównaniu z grudniem poprzedniego roku, był w pełni uzasadniony.

W zakładach naukowych, najbardziej wzrosło zatrudnienie w Zakładzie Techniki Rybackiej - o 15 osób. Do Zakładu Ichtiologii, przyjęto tylko jedną osobę, Jerzego Janusza, absolwenta Państwowej Szkoły Rybołówstwa Morskiego w Gdyni i olsztyńskiej WSR. Natomiast do OBRD zaangażowano w tym samym czasie a 17 osób i pod koniec 1970 roku pracowało tam już ponad 50 osób. Byli to przeważnie ludzie już wcześniej przeniesieni do Ośrodka z zakładów naukowych Instytutu, nowych pracowników poszukiwano wśród odpowiednich specjalistów w różnych instytucjach. Na przykład technolog sprężarki połowowej Włodzimierz Kłosiński przeszedł do OBRD z przedsiębiorstwa „Dalmor”, a technolog przetwórstwa rybnego, Jerzy Waldemar Schwartz - z przedsiębiorstwa „Gryf”. Matematyk Sławomir Kurzyk

*Długość całkowita statku 89,40 m, napęd główny spalinowo-elektryczny, silnik elektryczny prądu stałego o mocy 2 x 1150 KM, pojemność 3.000 BRT, stała załoga 53 osoby, ekipa naukowa do 33 osób.

przeniósł się do OBRD z Politechniki Gdańskiej, a elektronik Jerzy Rokosz z Oddziału Badawczego Marynarki Wojennej w Gdyni. Niekiedy przyjmowano młodych ludzi tu po studiach, na przykład Andrzeja Orłowskiego, elektronika ze specjalizacją w zakresie hydroakustyki, absolwenta Politechniki Gdańskiej.

W omawianym okresie zaczęto przyjmować do MIR elektroników, nie tylko do OBRD, ale także do zakładów naukowych. Jednym z pierwszych elektroników w Zakładzie Techniki Rybackiej był Michał Kaczmarek, którego zaangażowano tam już w marcu 1969 roku. Przeniósł się do Instytutu z Morskiej Obsługi Radiowej Statków w Gdyni.

Praca w OBRD dawała wielu ludziom możliwość bezpłatnej nauki języka angielskiego, wyjazdów na dłuższe specjalistyczne szkolenia i praktyki w państwach zachodnich oraz perspektywę pływania na „Profesorze Siedleckim”, a więc także możliwość znacznie większych zarobków niż na lądzie. Te między innymi okoliczności powodowały, że niektórzy uwalili OBRD za uprzywilejowaną niejaką część Instytutu, mając do tego jakby pewną autonomię z racji organizacyjnego usytuowania OBRD, bezpośredniej współpracy o rodka z dyrektorem projektu z ramienia FAO oraz do silnej osobowości kierownika OBRD dr. Woźniaka. Później doszło nawet, jak się zdawało, do niezależności o rodka od MIR. Echo takich obaw znajdujemy w jednym z artykułów dyrektora Maja z 1971 roku, którego fragment warto tu przytoczyć.³²⁷

„Powołanie zakładu o interdyscyplinarnym profilu stworzyło wiele nowych problemów tak merytorycznych, jak te organizacyjnych. Powstałe w OBRD pracownie naukowe powtarzają wszystkie podstawowe kierunki badań 8 zakładów Instytutu. Decyzja o powołaniu Oddziału, poza względami wynikającymi z umowy międzynarodowej, spowodowana była zapewne potrzebą wydzielenia zespołu ludzi w celu opracowania programu badawczego związanego z budowanym statkiem naukowo-badawczym. Ten słuszny kierunek został przez niektórych zrozumiany jako początek dezintegracji (podkr. A.R.) OBRD wobec MIR, wydaje się jednak, że dyskusje prowadzone w ostatnich miesiącach wyjaśniały te kwestie.*

Wyodrębnienie grupy ludzi do pracy nad realizacją określonego programu stwarza wiele problemów, z których podział naukowców na pływających na statku badawczym i nie pływających, podział dyscyplin naukowych na rozwijające się na statku badawczym i rozwijające się na lądzie, należą do najistotniejszych. Nie skorzystano z możliwości nowej organizacji badań przez Oddział. O ile w pozostałych zakładach naukowych w zasadzie porzucono formę pracowni, o tyle Oddział przyjął. Może dlatego, że na razie nie ma jeszcze tam konkretnych tematów badawczych, a tylko prace przygotowawcze.”

Powracając do sprawy tak znacznego wzrostu zatrudnienia w Instytucie w 1970 roku trzeba dodać, że nastąpił on także w pionie administracyjnym. Tworzyły go wówczas następujące działy (w nawiasach nazwiska ich kierowników): Kadr (Karol Czech), Finansowo-Księgowa (Franciszek Jereczek), Administracyjno-Gospodarcza (Tytus Misiak), Głównego Mechanika (Juliusz Kdzierski) oraz Inwestycji (Jan Banaszak). W tym ostatnim utworzono w 1970 roku stanowisko zastępcy kierownika i powołano na nie okrętowca Rufina Wasilewskiego, głównego inżyniera nadzoru budowy statku „Profesor Siedlecki” ze strony MIR.

*Instytut miał w tym czasie 6 zakładów naukowych, mowa tu o wszystkich komórkach organizacyjnych pionu naukowego.

W połowie listopada 1970 roku nastąpiła zmiana na stanowisku kierownika Zakładu Ekonomiki, które po W. Lenkiewicz objął dr Zygmunt Polański.

Omawiany rok nie przyniósł istotnych zmian organizacyjnych w Instytucie. W Zakładzie Oceanografii utworzono grupę problemów do spraw ochrony środowiska morskiego, kierowaną przez doc. Leona Mudzińskiego. W kwietniu następnego roku przekształconej w Pracownię Ochrony Środowiska Morskiego.

Przewodniczący Komitetu Nauki i Techniki (KNiT) oraz minister Edukacji powołali wspólnym zarządzeniem z 5 listopada 1970 roku Komisję Główną Badania i Wykorzystania Zasobów Mórz i Oceanów jako ich organ opiniodawczo-doradczy. Jego przewodniczącym został prof. A. Niegolewski, zwierzchnikiem natomiast prof. C. Głębicki, a w skład prezydium tego ciała, a wśród jego członków znaleźli się następujący pracownicy MIR: dyrektor Maj, prof. Popiel, doc. Leona Mudziński i dr Siudziński. Sekretariat komisji powołano dr. B. Kowalewskiego, który po paru latach pracy w Kanadzie powrócił do kraju (patrz str. 79).

W 1970 roku odbyły się w Instytucie 3 sympozja; w marcu - poświęcone połowom pelagicznym, zorganizowane przez Zakład Techniki Rybackiej, w maju - na temat ochrony środowiska morskiego, przygotowane przez Zakład Oceanografii oraz w listopadzie sympozjum wspólnie zorganizowane przez Zakład Techniki Rybackiej i ZGR, poświęcone projektowaniu i eksploatacji kutrów rybackich.

Z zagranicznych wyjazdów pracowników MIR w 1970 roku warto odnotować udział doc. Leona Mudzińskiego w grudniowej konferencji FAO w Rzymie na temat zanieczyszczenia morza i ich wpływu na jego zasoby oraz rybołówstwo. M. Szatybełko wraz z technikiem-laborantem Zakładu Techniki Rybackiej, Adamem Machlewskim przebywali od końca lutego do początku lipca na radzieckim trawlerze-zamrażalni „Kozierog”, z którego prowadzono badania i próby połowów zelektryfikowanym włókem w wodach u brzegów północno-zachodniej Afryki.

J. Netzel i Cz. Łukowski uczestniczyli od 5 maja do 5 sierpnia w rejsie statku badawczego NRD „Ernst Haeckel” na wody w rejonie zachodniej Islandii, zachodniej Grenlandii, Ziemi Baffina i Labradoru. Poszukiwano tam przede wszystkim buławika (grenadiera) i prowadzono próbne połowy kutrowym włókem na głębokościach ponad 2000 m.

Kpt. Ływa i elektronik Andrzej Elminowicz z OBRD (w MIR od 1967 roku), którzy w końcu roku przebywali w Norwegii w celach szkoleniowych, wzięli udział w dwóch rejsach nowego statku badawczego „G.O. Sars” na Morze Barentsa i Norweskie.

Andrzej Paciorkowski i Ireneusz Wrześniewski (w MIR od listopada 1968 roku), obaj w tym czasie w OBRD, od końca sierpnia do końca września uczestniczyli w kursie matematycznych metod oceny zasobów rybnych, zorganizowanym przez FAO, ICES i duńskie władze w Holte koło Kopenhagi.

Dziękując temu, że Szkoła Morska udostępniła Instytutowi odpowiednie pomieszczenia w gmachu przy Alei Zjednoczenia 3 w Gdyni (dawna Szkoła Rybołówstwa Morskiego), udało się wreszcie zorganizować tam własne warsztaty - mechaniczny i stolarski, których wcześniej nie było w Instytucie. W warsztacie mechanicznym pracowali początkowo: Paweł Strehlau, zwierzchnikiem od lat z Instytutem oraz Kazimierz Kufel, który pracował w MIR rozpoczął w styczniu 1969 roku. Do warsztatu stolarskiego przystąpił w 1970 roku Helmuta Groenke i Jana Kaszyńskiego, którzy zastąpili przechodzącego na emeryturę Józefa Daszkowskiego, który przez wiele lat wykonywał w MIR drobniejsze roboty stolarskie. Warsztaty podlega-

ty pocz tkowo bezpo rednio kierownikowi Działu Głównego Mechanika J. K dzierskiemu, z czasem utworzono stanowisko kierownika warsztatów, które najpierw zajmował Mirosław Zieli ski, a pó niej Waldemar Szczepakowski.

Wydatki Instytutu w 1970 r. wyniosły 38 204 100 zł.

Nie sposób nie wspomnie o wydarzeniach grudnia 1970 roku na terenie Gdyni, cho - by najkrócej. Prowadziłem wtedy rodzaj kroniki, zapisuj c ka dego dnia ró ne wydarzenia. Przytaczam fragment notatek z 17 grudnia 1970 roku, dnia najkrwawszych wydarze w Gdyni.

„Napi cie, nerwowa atmosfera. Koło MIR urz dzono l dowisko dla helikopterów, które co chwila l duj , ładuj gaz łzawi cy i startuj . Ci gły huk silników. Helikoptery nad miastem. Słysza strzały od strony Prezydium Miejskiej Rady Narodowej. Słysza jakie wybuchy. Kto dzwonił do MIR, e przed tłumem id cym w kierunku Prezydium nios na desce trupa. Słysza sygnały je d cych karetok pogotowia. Docieraj do nas ró ne wie ci, e s zabici i ranni, e układaj ich na trawniku koło Prezydium. Rannych wo do szpitala w Redłowie. Cały czas to napi cie! Od południa puszczaemy kobiety do do mów, potem tak e m czy ni wychodz grupkami. Około godziny 15 ju mało kto pozostał w Instytucie.”

Nazajutrz było ju wzgl dnie spokojnie, a z tego, co owego dnia zanotowałem, przytaczam dwa zdania.

„Koledzy z MIR je d do szpitala w Redłowie, aby odda krew. Wozi ich Landowski. Na przedniej szybie samochodu umie cił kartk ze znakiem Czerwonego Krzy a ”.*

Id c rankiem 19 grudnia do Instytutu, naliczyłem na Alei Zjednoczenia 26 transporterów opancerzonych, 8 czołgów T-34 i 4 działa, haubice. Dwa dni pó niej było tam ju 21 czołgów, około 85 transporterów opancerzonych i kilkadziesi t wojskowych ci arówek. Musiało to robi odpowiednie wra enie na ludziach.

Przez wszystkie dni, o których tu mowa, pełnili my w Instytucie nocne dy ury. Nie przypominam sobie na czyje zarz dzenie.

W 1971 roku upływało półwiecze od czasu formalnego powołania do ycia Morskiego Laboratorium Rybackiego i tak te rocznic swego istnienia i swej działalno ci wi cił MIR. Instytut długo si przygotowywał do obchodów tego jubileuszu, które rozpoc ty si 21 czerwca. Tak donosił o tym mi dzy innymi „Głos Wybrze a” z 22 czerwca 1971 roku.

„ W ramach obchodów 50-lecia MIR w Gdyni rozpoc ty si w poniedziałek sesje naukowe Zakładu Techniki Rybackiej oraz Zakładu Oceanografii. Obrady s kontynuowane w dniu dzisiejszym. Tematem konferencji Zakładu Techniki Rybackiej s : aparatura oraz metody bada i kontroli procesów połowowych. Jej zasadniczym celem jest upowszechnienie dorobku MIR w tej dziedzinie. Konferencja jest poł czona z wystaw najnowszych osi gni w dziedzinie aparatury badawczo-kontrolnej. Wi kszo eksponatów stanowi dzieło naukowców MIR.

*Józcf Landowski, długoletni kierowca osobowego samochodu Instytutu. Według pó niejszych ustale J. Landowski je dził raz do szpitala, a raz S. Richcrt własnym samochodem. Krew oddawali mi dzy innymi: A. Kosior, J. Nctzcl, S. Richcrt, E. Stanek, W. Strzy ewski.

MORSKIE LABORATORIUM RYBACKIE W GDYNI
(DAWNA STACJA MORSKA)

MA ZASZCZYT PROSIĆ

OB.

○ ŁASKAWE PRZYBYCIE NA UROCZYSTOŚĆ WZNOWIENIA SWEJ
DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ W DN. 30. WRZEŚNIA 1945 R. ○ GODZ. 11-EJ

MORSKIE LABORATORIUM RYBACKIE
(dawna Stacja Morska)
GDYNIA, AL. ZJEDNOCZENIA 1
(Molo Reprezentacyjne)

Zaproszenie na uroczysto wznowienia działalno ci przez MLR po drugiej wojnie wiatowej

Budynek w Trzebie y nad Zalewem Szczeci skim, w którym mie ciło si
Laboratorium Ichtiologiczne MIR w latach 1949-1952

Dyrektor Z. Fruczek ze swoim - jak to okre łał - sztabem.
 Siedz od lewej: S. Rutkowicz, S. Łaszczy ski, Z. Fruczek, A. Ropelewski.
 Stoj od lewej: E. Kordyl, J. Elwertowski, J. Popiel. Zdjęcie z 1954 roku.

Pracownicy pionu naukowego MIR. Siedz od lewej: Z. ebrowski, F. Chrzan, W. Ma kowski, Z. Fruczek, K. Demel, Z. Mulicki, P. Trz si ski, H. Janko. W pierwszym i drugim rz dzie stoj od lewej: A. Stanek, S. Mularczyk, L. mudzi ski, H. Jereczkowa, B. Rusinowa (słabo widoczna twarz), S. Łaszczy ski, B. Andersówna, J. Elwertowski, M. Tarlachówna, D. Szarejko. A. Ropelewski, J. Stachowski, Z. Kajrajtis, J. Filarski (widoczna cz twarży), I. Batorówna, S. Rutkowicz, K. Tarchalska (słabo widoczna cz głowy), Z. Stasiewiczówna, B. Noetzel. W trzecim rz dzie stoj od lewej: M. Szatybełko, E. Kordyl, B. Kowalewski, J. Popiel, A. Klimaj, S. Oko ski, H. Konkol, A. Kucharski, Z. Pola ski, S. Kujawa, P. Ciszewski. Zdjęcie z 1954 roku.

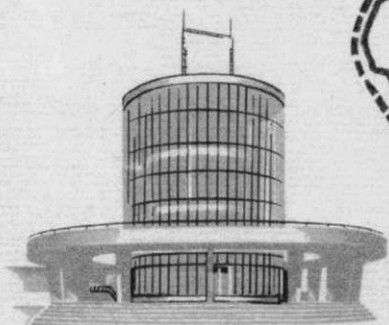
Uczestnicy akademii w dniu 23 czerwca 1971 roku po wiconej półwieczu MIR. W pierwszym rzędzie pierwszy od lewej: J. Pieczara, obok niego J. Wołek - byli dyrektorzy MIR

KARTKA POCZTOWA

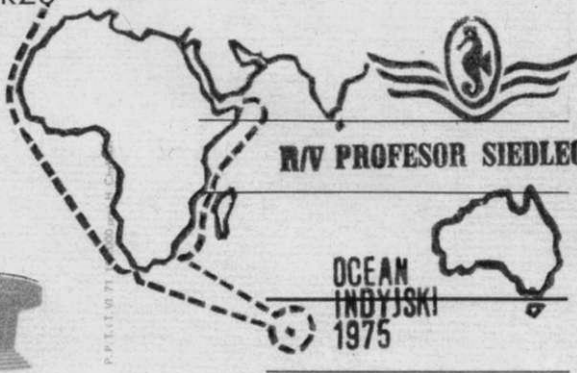
Polska 40gr

POLSKIE BADANIA NA MORZU
1921 - 1971

MORSKI INSTYTUT RYBACKI
GDYNIA

Karta pocztowa z okazji półwiecza MIR ze stemplem rejsowym statku „Profesor Siedlecki”

ŚMIĘKO I SZCZERZE LECI Z ROZWAGĄ

BIULETYN INFORMACYJNY

NIEZALEŻNY SAMOZAJDNY ZWIĄZEK ZAWODOWY „SOLIDARNOŚĆ”

MORSKI INSTYTUT RYBACKI - Gdynia

BY UŻYTEM
ZWIĄZKOWYM

Nr 17 Gdynia, dnia 2 listopada 1981 r.

U N A S

Na spotkaniu członków Prezydium oraz członków zarządów kół związkowych "Solidarności" MIR odbytym w dniu 27.10.1981 r. przedyskutowano problemy organizacyjne związane z proklamowanym przez KK na dzień 28.10.1981 r. ogólnokrajowym godzinnym strajkiem ostrzegawczym.

x ♦ x ♦ x ♦ x ♦ x

INSTRUKCJA STRAJKOWA Prezydium Komisji Krajowej

W związku z decyzją KK NSZZ "Solidarność" o przeprowadzeniu w dniu 28.10.br. w godzinach 12,00-13,00 strajku ostrzegawczego Prezydium KK przypomina Komisjom Zakładowym i Zarządom Regionalnym o konieczności:

- pozostania pracowników w czasie strajku na swoich stanowiskach pracy,
- zabezpieczenia maszyn, urządzeń i innego majątku zakładowego na okres trwania strajku.

Biuletyn Informacyjny Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność”

W sesji naukowej Zakładu Oceanografii bior udział przedstawiciele m.in. Komitetu Bada Morza PAN, Oddziału Morskiego Państwowego Instytutu Hydrometeorologicznego w Gdyni, Wydziału Szkoły Morskiej w Szczecinie, Stacji Biologicznej Akademii Medycznej w Gdańsku. Wspomnieniami z pierwszych lat (swojej pracy nad Bałtykiem - A. R.) podzielił się nestor polskiej oceanologii prof. dr Kazimierz Demel. "

W dniu 23 czerwca w sali gmachu Szkoły Morskiej przy Alei Zjednoczenia 3 w Gdyni, mogła być widoczna liczba ludzi, odbyła się uroczysta akademicka, której przewodniczył najstarszy wówczas pracownik naukowy Instytutu prof. Ci gwicz. Uczestniczyło w niej - oprócz pracowników MIR - wielu przedstawicieli władz, uczelni wyższych i instytutów naukowo-badawczych, przedsi biorstw rybołówstwa morskiego, a także reprezentanci rybołówstwa morskiego i jego placówek naukowych z Bułgarii, Jugosławii, NRD, Rumunii i ZSRR. Przemówienie poświęcone historii MIR, jego dorobkowi i zadaniom na przyszłość wygłosił dyrektor Maj. Wielu pracowników Instytutu otrzymało odznaczenia państwowe i resortowe, najwyższe - Komandorski Krzyż Orderu Odrodzenia Polski - nadano prof. Ci gwiczowi.

Po akademii odbyła się ceremonia otwarcia Muzeum Oceanograficznego i Akwarium Morskiego MIR. Tradycyjnie przeciwstawił się temu dyrektor ZGR Stefan Jaskólski. Co znacznie później Instytutu oraz jego długoletnim pracownikom wręczono pamiątkowy medal wybitny na zamówienie MIR w Mennicy Państwowej.

W rzeczywistości owa uroczystość wcale nie oznaczała, że obiekt był już całkowicie wykończony. Muzealno-akwarialny budynek Instytut ostatecznie odebrał komisyjnie dopiero 17 grudnia 1971 roku, natomiast prace nad ekspozycją muzealną i całkowitym „zasiedleniem” zbiorników akwarialnych rybami i innymi zwierzętami ciągnęły się jeszcze miesiącami. Na razie Muzeum i Akwarium było niedostępne dla publiczności.

W tym jubileuszowym roku nie przeprowadzono istotnych zmian w organizacyjnej strukturze Instytutu. W pionie naukowym Pracowni Mechanizacji Przetwórstwa Rybnego przekształcono 15 kwietnia w zakład o tej samej nazwie, a jego kierownikiem został dr Dutkiewicz. Natomiast w pionie administracyjnym prawdopodobnie w tym właśnie okresie utworzono Dział Eksploatacji Statków, powierzając jego kierownictwo J. Bielawiakowi.

Zapoczątkowano w tym czasie pewne zmiany w organizacji prac, prowadzonych w niektórych zakładach naukowych MIR, likwidując w nich pracownie. Tak pisał o tym dyrektor Maj.³³⁷

„Mimo sprzecznych poglądów, od początku 1971 roku wprowadziliśmy nową formę działalności badawczej, polegającą na kolektywnym i kompleksowym rozwiązywaniu naszych zadań, głównie w zakresie oceanografii i ichtiologii. Ta forma pracy dobrze zdała egzamin (...) i daje lepsze rezultaty niż wcześniejsza działalność oderwanych od siebie zespołów (...). Dzięki niej stało się możliwe wdrożenie bardziej nowoczesnych metod pracy zespołowej w grupach problemowych. ”

Można jeszcze dodać, że w coraz większym stopniu zaczęto wdrażać do powoływanych przez Instytut grup problemowych specjalistów z wyższych uczelni, a zwłaszcza z Wydziału Szkoły Rolniczej w Szczecinie oraz z przedsi biorstw rybołówstwa morskiego.

W związku z tym, że poprzedniego roku rozpoczęto w MIR prace z dziedziny ochrony środowiska morskiego, zapadły decyzje o przejęciu przez Instytut od Centralnego Laboratorium Przemysłu Rybnego w Gdyni (CLPR) badań organizmów morskich, głównie ryb, na obecność pestycydów. Prowadzyc je dotychczas dr Wojciech Ilczka przeszedł zatem w pa dzier-

niku 1971 roku z CLPR do MIR wraz z niezbędnymi aparatami. Zatrudniono go w Pracowni Ochrony środowiska Morskiego w Zakładzie Oceanografii.

W dniach 2 i 3 grudnia 1971 roku Zakład Ekonomiki zorganizował sympozjum „Prognozowanie rozwoju gospodarki rybnej”. Uczestniczyło w nim ponad 90 osób, w tym między innymi przedstawiciele Komisji Planowania, Ministerstwa Rybołówstwa, Komitetu Nauki i Techniki, wyższych uczelni, instytutów naukowych, Zjednoczenia Gospodarki Rybnej i zrępowanych w nim przedsiębiorstw. Po tym sympozjum uznano oficjalnie MIR za wiodący ośrodek badań i prac prognostycznych w morskim przemyśle rybnym. Dodajmy, że pierwszy prognoz rozwoju polskiego rybołówstwa morskiego do 1985 roku opracowano w MIR w 1967 roku. Zakładano w niej, że osiągnięte roczne połowy ryb morskich, przekraczających 400 000 - 500 000 ton, nie będzie możliwe na wodach szelfowych, a w kolejnych wnioskach stwierdzono, że trzeba będzie zrewidować poglądy o dalszym rozwoju rybołówstwa i położyć nacisk przede wszystkim na wzrost jakości produkcji rybnej. Tymczasem rezultaty wytyczne przewidywały, że nasze rybołówstwo morskie powinno łowić rocznie od 1 do 1,5 miliona ton ryb.

Z zakresu współpracy z zagranicą w 1971 roku warto odnotować udział pracowników Instytutu w dalekomorskich rejsach zagranicznych statków badawczych. A. Paciorkowski, przebywając od sierpnia do października na stypendium FAO w Norwegii, odbył dwa rejsy na statku badawczym „G.O. Sars”. Julian Knurowski z Zakładu Oceanografii i Cz. Łukowski brali udział w rejsie statku badawczego NRD „Ernst Haeckel” na wody północno-zachodniego Atlantyku (Labrador, Ziemia Baffina, zachodnia Grenlandia), który trwał od połowy października do trzeciej dekady grudnia. W. Kłosiński przebywał paromiesiący na radzieckim statku badawczym „Argus” z Kaliningradu, z którego prowadzono badania i próbne połowy na dużych głębokościach w rejonie na południowy zachód od Irlandii.

Wspomni tu o jednym w całej dotychczasowej historii MIR wydarzeniu, jakie miało miejsce w czerwcu 1971 roku na północ od Islandii podczas zwiadowczego rejsu „Wieczna” i mogło tragicznie się zakończyć. Otóż kierownik ekipy naukowej S. Rymaszewski wraz z M. Liwochem wracali na „Wieczno” po wizycie na statku badawczym NRD „Eisbar”, który pracował w tym samym rejonie. Ponton, którym Niemcy ich odwozili, przewrócił się na sztormowej fali. Wszyscy płynący nim ludzie - nasi dwaj naukowcy i pięciu Niemców - znaleźli się w lodowatej, wzburzonej wodzie. Dzięki przytomności umysłu kpt. „Wieczna” B. Bogdanowicza i jego szybkim, sprawnym manewrom oraz akcji załogi, a w szczególności odwadze W. Borowskiego z ekipy naukowej statku, udało się wydobyć z morza wszystkich dwudziętych z zimna i traciących siły ludzi.

W 1971 roku nastąpiła zmiana na stanowisku kierownika Oddziału MIR w Gdyni. W związku z przeniesieniem się doc. Wiktora do Zakładu Ichtiologii MIR w Gdyni, stanowisko to objął po nim J. Raniowski.

Zatrudnienie w Instytucie wzrosło w 1971 roku o 43 osoby i w końcu tego roku wyniosło 508 osób. Wydatki MIR w omawianym roku sięgnęły 61 063 400 zł.

ROK 1972

Rok ten upływał pracownikom MIR w atmosferze wydarzeń związanych z końcowymi budowlami i wprowadzaniem do eksploatacji pierwszego polskiego oceanicznego statku badawczego.

go „Profesor Siedlecki”. Formalne przejeżdżał go przez Instytut od Stoczni Gdańskiej nastąpiło 1 sierpnia 1972 roku. Statek zaprojektowany przez zespół specjalistów z Centralnego Ośrodka Konstrukcyjno-Badawczego Przemysłu Okrętowego w Gdańsku, kierowany przez Włodzimierza Piltza, budowano pod kierunkiem Daniela Czekały ze Stoczni Gdańskiej. Był to wówczas jeden z największych i najnowocześniejszych w świecie statków badawczych. Zainteresowanych jego dokładniejszych technicznych charakterystyk (podstawowe dane na stronie 85) odsyłam do odpowiednich publikacji³⁴. Pragnę jedynie zwrócić uwagę na dwa elementy wyposażenia tej jednostki, o których jeszcze przed jej wejściem do eksploatacji tak pisał dr Woźniak.³⁵

„Do podwodnych badań zestawów trałowych zostanie zastosowany po raz pierwszy na statku „Profesor Siedlecki” tzw. wieloczułkowy układ pomiarowy (WUP). Jest to urządzenie, którego projekt i wykonanie jest realizowane w Pracowni Aparatury Pomiarowej i Pomiarów Procesów Połowych MIR pod kierownictwem mgr inż. Zbigniewa Ziembko. Istotą tego urządzenia jest pomiar metod elektrycznych wielkości siły i prądów oraz różnic odległości i prędkości przepływu wody, wykonany dla ponad 30 parametrów zestawu trałowego. Pomiarów te będą przesyłane do dwóch centrali telemetrycznych, a następnie skierowane do dalszej obróbki przez komputer.(...)”

O potencjale badawczym statku „Profesor Siedlecki” będziemy dziś na podstawie systemu centralnej rejestracji i przetwarzania danych (CRPD). Będzie on spełniał rolę urządzenia zbierającego, magazynującego, przetwarzającego i opracowującego otrzymane informacje przy użyciu komputera. System CRPD przewidziany dla statku „Profesor Siedlecki” zapewni organizację przetwarzania danych w układzie „on-line” dla około 190 wielkości mierzonych z następujących dziedzin: radionawigacja, hydroakustyka, oceanologia i meteorologia, technika połowów (WUP, połowy bezsieciowe i włokiem „zelektryfikowanym”), wybrane elementy dynamiki i energetyki statku, niektóre maszyny i mechanizmy okrętowe. System CRPD dla statku „Profesor Siedlecki” jest projektowany przez specjalistów MIR pod kierunkiem inż. Zbigniewa Bielika, natomiast bibliotek programów dla niego opracowują dr Janusz Łaski i Dominik Rutkowski z Instytutu Cybernetyki Technicznej Politechniki Gdańskiej oraz mgr inż. Krystyna Kołodziejczyk, mgr inż. Kazimierz Maciaszczyk i mgr inż. Antoni Piotrowski z MIR.”

Zbudowanie systemów WUP i CRPD stało się możliwe dzięki zakupom niezbędnych elementów za środki dewizowe uzyskane w ramach Projektu. Zakupów tych dokonywano w państwach zachodnich, głównie w Wielkiej Brytanii.

Artykuł dr. Woźniaka, z którego pochodzi przytoczony wyżej cytat, kończy następującym zdaniem.

„Nowopółwiecze w działalności MIR rozpoczyna się pod znakiem rewolucjonizacji tej techniki badawczej i nowego pokolenia pracowników naukowych, które musi dorosnąć do tej techniki, aby urzeczywistnić nadzieje pokładane w „Profesorze Siedleckim”.

Owemu dorastaniu do nowej techniki służyło wysyłanie pracowników MIR, głównie z OBRD, za granicę na różnego rodzaju kursy i praktyki, trwające od kilkunastu dni do 8 miesięcy. W ramach Projektu 22 osoby z MIR i 2 z Politechniki Gdańskiej przeszły takie przeszkolenie w Danii, Hiszpanii, Japonii, Kanadzie, Maroku, Norwegii, Republice Federalnej Niemiec, Senegal, Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Włoszech i Wybrzeżu Ko-

ci Słoniowej. Najwięcej osób zdobywało wiedzę w zakresie hydroakustyki i jej zastosowania do szacowania zasobów ryb, elektronicznego oprzyrządowania aparatury badawczej oraz elektronicznej techniki obliczeniowej, a także w takich dziedzinach jak biologia ryb strefy tropikalnej i technologia przetwórstwa rybnego. Pozwoliło to przygotować podstawę kadr, a także w stanie wykorzystać systemy i urządzenia badawcze zainstalowane na „Profesorze Siedleckim”.

W sobotę 12 sierpnia, na stojącym w gdyńskim porcie przy nabrzeżu Prezydenta „Profesorze Siedleckim” nastąpiło podniesienie biało-czerwonej bandery. Orkiestra odegrała hymn państwowy, odezwały się syreny okrętowych opodal statków. Wśród uczestników tej uroczystości byli między innymi: pierwszy sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Gdańsku Tadeusz Bejma, wicemarszałek Sejmu Andrzej Benesz, dowódca Marynarki Wojennej wiceadmirał Ludwik Janczyszyn, wiceminister łączności Romuald Pietraszek, naczelny dyrektor ZGR Wojciech Polaczek, matka chrzestna statku E. Siedlecka-Kotulowa, dyrekcja i liczni pracownicy MIR oraz przygodni widzowie. Kierownictwo Instytutu zorganizowało na statku konferencję prasową, dziennikarze otrzymali wyczerpujące informacje o „Profesorze Siedleckim” i możliwościach, jakie stwarza on polskim naukowcom pracującym dla potrzeb rybołówstwa morskiego.

Dwa dni później - 14 sierpnia 1972 roku - kpt. Łyżwa wyprowadził „Profesora Siedleckiego” w tak zwany kalibracyjny rejs na Morze Północne. Jego głównym celem było uruchomienie, wytestowanie i sprawdzenie działania systemów badawczych i naukowej aparatury w warunkach morskich. Na statku płynął dyrektor Maj i W. Dickson, 26 pracowników MIR, 7 przedstawicieli przemysłu okrętowego i delegat Polskiego Rejestru Statków oraz 3 dziennikarzy.

W dniu 16 sierpnia „Profesor Siedlecki” wszedł do Horten koło Oslo, gdzie zabrano dwóch specjalistów z firmy Simrad, mających kalibrować urządzenia hydroakustyczne tej firmy zainstalowane na statku. Ich prace trwały kilka dni, w czasie których „Profesor Siedlecki” parokrotnie wychodził w morze na pobliskie wody i wracał do Horten. Podczas jednego z postojów w tym porcie, na statek przybył ambasador PRL w Norwegii.

Z Horten udano się do Londynu, gdzie postój trwał od 28 sierpnia do 4 września. Na statku zorganizowano konferencję prasową, przyjmowano licznych gości, między innymi ambasadora PRL w Wielkiej Brytanii, któremu towarzyszył attache wojskowy płk Witold Łokuciewski, pilot słynnego polskiego dywizjonu 303 w okresie Bitwy o Anglię w 1940 roku. Delegacja z „Profesora Siedleckiego” złożyła wieniec pod pomnikiem polskich lotników poległych w drugiej wojnie światowej.

Po przyjęciu na pokład trzech Brytyjczyków, w tym dwóch z firmy Marconi Elliott, która była dostawcą komputera na „Profesora Siedleckiego” (typ 905 używany przez brytyjską marynarkę wojenną), statek opuścił Londyn, biorąc kurs na Aberdeen w Szkocji, gdzie odbywała się właśnie międzynarodowa wystawa rybacka. W dniach 13 i 14 września „Profesor Siedlecki” spełniał na niej rolę eksponatu, odwiedziło go kilkaset osób.

Z Aberdeen udano się do Bergen, gdzie postój trwał od 19 do 20 września. W tym czasie statek zwiedzali norwescy naukowcy z instytutów związanych z rybołówstwem i badaniami morza.

Podczas przebiegów przez Morze Północne dokonano w tym rejsie około 30 zaciągów.

Powrót do Gdyni nastąpił 24 września.

Po usunięciu drobnych usterek, jakie ujawniały się zazwyczaj w dziewiczym rejsie kadego statku, „Profesor Siedlecki” wyszedł 11 października dzielnika w trzydniowy rejs na Bałtyk. Jego uczestnikami było kilkudziesięciu przedstawicieli instytucji i przedsi biorstw rybołówstwa morskiego, w tym kapitanowie i oficerowie dalekomorskich statków rybackich, głównie z przedsi biorstwa „Dalmor”. Dyrekcja MIR zaprosiła ich, by poznali statek i jego nowoczesne wyposażenie.

W czwartek 19 października „Profesor Siedlecki” wyruszył z Gdyni w swój pierwszy rejs badawczy. Udawał się na wody u brzegów południowo-zachodniej i południowej Afryki, którymi nasze rybołówstwo dalekomorskie zaczęło się włą nie interesować. Chodziło o rozpoznanie warunków i możliwości dokonywania połowów na tym obszarze. Ubocznym niejako celem tego rejsu było -jak to określał dr Woźniak - wypracowanie właściwych form organizacyjnych pracy na statku.

Z uwagi na historyczne znaczenie tego rejsu, przypomnijmy jego uczestników. Statkiem dowodził kpt. Łyżwa, mając do pomocy między innymi: starszego oficera Ryszarda Ludwiga, starszego mechanika Czesława Bieganowskiego, pierwszego elektryka Tadeusza Neufelda, pierwszego radiooficera Józefa Niemca, technologa przetwórstwa Bernarda Bienieckiego, mechanika chłodzi Krystiana Somnickiego, bosmana Zenona Łazarskiego, kucharza Piotra Pierzga, lekarza okrętowego Bernarda Witka. Naukowym kierownikiem rejsu był dr Woźniak, jego zastępcą dr Rymaszewski, na statku płynął także dyrektor Projektu z ramienia FAO W. Dickson. Według sporządzonej przez niego notatki, którą posiada kpt. Łyżwa, skład ekipy naukowej w tym rejsie był następujący:

zespół do spraw oceny zasobów

ichtiologia	- Antoni Gurzda
Jan Raniowski
Antoni Wysokiński
plankton	- Jerzy Porbski
Olgierd Wrzesiński
hydroakustyka	- Janusz Burczyński
Andrzej Elminowicz
Lech Piekutowski
kartografia	- Stanisław Fuławka

zespół do spraw techniki połowów

- Andrzej Bujnicki
- Władysław Czajka
- Włodzimierz Kłosiński
- Aleksander Turko

zespół do spraw oceanografii rybackiej

fizycznej	- Jan Piechura
Antoni Piotrowski
chemicznej	- Wojciech Kijowski
meteorologia	- Ryszard Gurbiel
Julian Knurowski

zespół do spraw technologii i mechanizacji przetwórstwa

- Józef Dusze ko
- Jerzy Nodzy ski
- Marek Sankiewicz
- Jerzy Schwartz
- Jerzy Zalewski

zespół do spraw elektroniki

- elektronika - Jerzy Rokosz
- komputer - Kazimierz Rakowski
- oprzyrządowanie - Longin Grelewicz
- radionawigacja - Zbigniew Bielik
- oprogramowanie - Zenon Fr ko

Na liście załogi „Profesora Siedleckiego” w tym rejsie, która ma kpt. Ływa, znajdują się nazwiska wszystkich osób wymienionych w notatce W. Dicksona oraz czterech dodatkowych członków ekipy naukowej: Alfreda Grelowskiego z Zakładu Oceanografii, Wiesława Jaczewskiego z Zakładu Techniki Rybackiej, łusarz-mechanik Leona Kalety oraz Kurta Lamberta z NRD.

W drodze na południe „Profesor Siedlecki” przeszedł 10 listopada równik. Urządzono tradycyjny morski chrzest tych, którzy przekraczali go po raz pierwszy. Po czterech dalszych dniach egługi zawinięto do Point Noire w Kongo, gdzie pobrano zaopatrzenie i przyjęto na statek przedstawiciela Departamentu Rybołówstwa FAO L. Midtuna, specjalistę w dziedzinie hydroakustyki i aparatury oceanograficznej, który był jednym z wielu zagranicznych ekspertów uczestniczących w działalności Projektu.

Prace badawcze rozpoczęto 17 listopada na wysokości ujścia rzeki Cunene, na pozycji 17°15'S, 10°56'E.

W dniu 12 grudnia zawinięto do Kapsztadu (Cape Town) celem uzupełnienia zaopatrzenia. Statek zwiedzali przedstawiciele miejscowych władz, instytucji i przedsiębiorstw związanych z gospodarką morską, a także Polacy zamieszkujący to miasto. Po wyjściu z portu prowadzono badania u brzegów południowej Afryki, w rejonie ławicy Agulhas. Od 16 do 18 stycznia 1973 roku statek ponownie stał w Kapsztadzie, gdzie wyokręto W. Dicksona. Po dwóch dniach musiano raz jeszcze wejść do Kapsztadu, ponieważ dr Woźniak poważył zachorować i trzeba było skierować go do szpitala. Obowiązki kierownika naukowego rejsu przejął dr Rymaszewski.

Badania zakończono 2 lutego. W ostatniej ich fazie „Profesor Siedlecki” znajdował się na wodach Oceanu Indyjskiego. Kończył pierwszy badawczy rejs tego statku, w czasie którego rozpoznano warunki i możliwości połowów na szelfowych wodach południowo-zachodniej i południowej Afryki, na przestrzeni około 900 mil morskich. Między innymi dokonano udanych połowów na głębokości około 1100 m, prawdopodobnie pierwszy raz w historii naszego rybołówstwa morskiego.

W drodze powrotnej do kraju, w dniach 13 i 25 lutego nastąpiły awarie w układzie napędowym statku*. Rejs zakończono w Gdyni 28 lutego 1973 roku.

*„Profesor Siedlecki” miał napęd spalinowo-elektryczny, składający się z trzech zespołów prądowców, które dostarczały moc dwóm silnikom elektrycznym, napędzającym śruby. Nawet podczas awarii dwóch zespołów prądowców statek mógł się poruszać przy pomocy trzeciego. Silniki spalinowe produkcji zakładów Fiata, które zainstalowano na „Profesorze Siedleckim”, były używane głównie w trakcji kolejowej.

„Profesor Siedlecki” był początkowo wyposażony w dwie łodzie motorowe zbudowane w Stoczni Ustka w Ustce. Miały być używane głównie do do wiadczałnych połowów różnymi narzędziami, między innymi okręciami. Po wejściu statku do eksploatacji okazało się, że pozostawanie na nim łodzi nie jest wskazane z różnych względów, gdy ujemnie wpływały na stateczność „Profesora Siedleckiego” oraz zajmowały na nim zbyt wiele miejsca. W związku z tym zdecydowano o ich zdjęciu ze statku, co nastąpiło na redzie portu w Ustce podczas powrotu „Profesora Siedleckiego” z opisanego rejsu. Łodzie te skierowano prawdopodobnie do usteckiej stoczni dla dokonania na nich pewnych poprawek. Jedna z nich została zarejestrowana później jako „Gdy 151” (długość 11,33 m, silnik o mocy 109 KM) i przez wiele lat służyła Instytutowi podczas prac w rejonie Zatoki Gdańskiej i Puckiej.

Podobnie jak oddanie do użytku „Profesora Siedleckiego” było punktem zwrotnym w historii MIR, otwierało bowiem Instytutowi drogi na morza i oceany całego świata, również inny statek - „Wieczno” - pozwolił w tym samym czasie na otwarcie zupełnie nowego, nader ważnego rozdziału w dziejach międzynarodowej współpracy MIR. Mam nadzieję, że rejs tego trawlera na północno-zachodnie wody Atlantyku, na które wychodził on już od 1964 roku w służbie Instytutu. Tym razem „Wieczno” opuściło Gdynię około 20 sierpnia 1972 roku, mając na pokładzie ekipę badawczą składającą się z pracowników Zakładu Oceanografii, naukowców - Stefana Grimma, Andrzeja Furtaka, Marianny Pastuszek i laborantów - Antoniego Kurowickiego i Macieja Sompolskiego oraz Wojciecha Skorupskiego z Oddziału Informacji Naukowo-Technicznej, absolwenta Wydziału Rybackiego WSR w Olsztynie.

Badania hydrologiczno-biologiczne rozpoczęto na wysokości Nowej Szkocji, przesuwały się ku południowi. Po pewnym czasie udano się do Halifaxu celem uzupełnienia zaopatrzenia. Przez następnych kilka dni kontynuowano badania, po czym skierowano się do Woods Hole w amerykańskim stanie Massachusetts. Mieści się tam siedziba Północno-Wschodniego Centrum Rybackiego (NEFC), jednej z czterech głównych placówek naukowych USA, pracujących dla potrzeb rybołówstwa. Między odpowiednimi władzami Polski i Stanów Zjednoczonych ustalono wcześniej, że „Wieczno” zawinie w ściśle określonym terminie do tego portu celem nawiązania współpracy z NEFC. „Wieczno” weszło tam 2 października. Ekipę naukową statku przyjął gościnnie dyrektor NEFC dr Robert Edwards z gronem swoich współpracowników. Podczas parodniowego postoju „Wieczna” w Woods Hole omówiono sprawy współpracy z Amerykanami i podjęto pierwsze w tym zakresie ustalenia na najbliższe przyszłość.

Po przyjeździe na pokład dwóch Amerykanów, pracowników NEFC - Johna Dormana i Thomasa Morrisa - „Wieczno” wyszło z Woods Hole na wody w rejonie Georges Bank, gdzie rozpoczęto pierwsze wspólne z Amerykanami prace badawcze. Tak pisała o tym blisko trzydzieści lat później dr M. Pastuszek w przekazanej mi notatce.

„ Wykorzystywali my zarówno nasz własny sprzęt, jak te amerykańskie, między innymi siatki planktonowe typu Bongo do połowu ichtioplanktonu, które były swoiste nowości w pracach badawczych. Pierwsze dni wspólnego rejsu były nie tylko wzajemnym poznawaniem siebie, nauki komunikowania się przy ograniczonej znajomości języka angielskiego przez Polaków, ale także instruktażem posługiwania się amerykańskim nowoczesnym sprzętem badawczym. ”

Po kilku tygodniach „Wieczno” weszło do portu w Bostonie, gdzie wyokrętowano Amerykanów, po czym statek kontynuował badania prawie do końca listopada. Powrót do Gdyni nastąpił około 10 grudnia.

Ten pierwszy pobyt pracowników MIR w Woods Hole zaowocował zaproszeniem, jakie dr Edwards skierował do dyrekcji MIR, aby ta delegowała do Woods Hole swoich przedstawicieli na koszt NEFC celem omówienia dalszej współpracy. W związku z tym do Woods Hole udał się kierownik Zakładu Oceanografii dr Siudziński ze swoim współpracownikiem Bogusławem Lubienieckim. Przebywali tam od 13 grudnia 1972 roku do 8 stycznia roku następnego. Odwiedzili placówki naukowe rybołówstwa na wschodnim wybrzeżu USA, podlegające NEFC, odbyli parodniowy rejs na statku badawczym „Albatros IV”, uczestniczyli w badaniach ichtioplanktonu w Woods Hole oraz w Laboratorium Narragansett w stanie Rhode Island. Podczas rozmów z Amerykanami dr Edwards zaproponował zorganizowanie w Polsce ośrodka sortowania i oznaczania planktonu, który pracowałby dla potrzeb placówek badawczych USA. Projekt ten nie był finansowany. Wstępny projekt organizacji i działania takiego ośrodka opracował dr Siudziński podczas pobytu w Laboratorium Narragansett, po szczegółowych na ten temat rozmowach z Kennethem Shermanem, kierownikiem tej placówki, najbardziej zainteresowanym tą sprawą. Po powrocie do kraju dr Siudziński opracował w porozumieniu z dyrekcją MIR parę wariantów organizacji i funkcjonowania tego rodzaju ośrodka, które stały się podstawą dalszych działań zmierzających do utworzenia przez MIR centrum sortowania i oznaczania planktonu.

Działania te zapoczątkowały wieloletni bezpośredni współpracownicy MIR z analogicznymi placówkami naukowymi Stanów Zjednoczonych, o której będzie jeszcze mowa w książce.

Międzynarodowa współpraca z roku na rok zajmowała coraz ważniejsze miejsce w działalności Instytutu. Nawet po nieomówieniu tego zagadnienia zajęłoby wiele miejsca. Dla ukazania skali tej współpracy warto jednak podać choćby kilka informacji. Tylko w 1972 roku w wyniku porozumienia rybackiego państw socjalistycznych z 28 lipca 1962 roku 21 osób z MIR wyjechało do Bułgarii, NRD i ZSRR. Na podstawie dwustronnego porozumienia o współpracy w dziedzinie rybołówstwa morskiego z NRD delegowano do tego kraju 6 osób, a dalsze 3 osoby uczestniczyły w rejsach wschodnioniemieckich statków badawczych. Pracownicy MIR wyjechali na konferencje organizowane przez Międzynarodowy Rad Badań Morza, 3 osoby do Danii, 1 osoba do Kanady. Na posiedzenia międzynarodowych komisji rybackich (ICNAF i NEAFC) Instytut delegował po jednej osobie do Danii, Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Włoch. Na różne inne międzynarodowe i dwustronne spotkania MIR wysyłał jedno- lub dwuosobowe delegacje do Danii, Jugosławii, NRD, Peru, Stanów Zjednoczonych, Szwecji i Wietnamu. W tym samym 1972 roku odbyło się w MIR 8 międzynarodowych spotkań (głównie w ramach porozumienia rybackiego z 28 lipca 1962 roku), a niezależnie od tego Instytut odwiedziło ponad 50 osób z następujących krajów: Chile, Czechosłowacji, Egiptu, Finlandii, Francji, Kuby, Norwegii, NRF, Stanów Zjednoczonych, Szwecji, Węgier.

Nie sposób wymienić wszystkich rejsów przemysłowych statków rybackich, w których każdego roku uczestniczyli pracownicy MIR, ale nie można nie wspomnieć o trzech szczególnie ważnych, które odbyły się w 1972 roku. Burtowy trawler „Sejno”, należący do przedsiębiorstwa „Odra”, wyszedł 24 czerwca zwinowojciami na zwiad rybacki na wody Zatoki Meksykańskiej i Morza Karaibskiego, by rozpoznać możliwości połowów ryb i krewetek. W rejsie tym uczestniczyli dwaj pracownicy MIR - W. Borowski i E. Stanek. „Sejno” powróciło z tego rejsu do winowojciami dopiero w końcu listopada 1972 roku. W dniach 4 i 8 listopada 2 trawlerzy przetwórczo należały do przedsiębiorstwa „Dalmor” rozpoczęły jako pierwsze polskie statki rybackie - połowy na wodach Pacyfiku u brzegów Peru. Najednym z nich („Centaurus”) płynął J. Netzel z Zakładu Ichtiologii MIR, na drugim („Crater”) J. Maciejczyk z Zakładu Technologii Rybnej.

W tym wydarzeniu omawianego okresu było udostępnienie publicznie Muzeum i Akwarium Instytutu, co nastąpiło 4 czerwca. Do końca 1972 roku odwiedziło je około 150 000 osób. Przez sale muzealne, a zwłaszcza pomieszczenia Akwarium, przeszły tłumy ludzi.

W związku z odwołaniem Z. Bruskiego w końcu 1971 roku ze stanowiska zastępcy dyrektora Instytutu do spraw techniczno-ekonomicznych, od 1 stycznia 1972 roku funkcję tę objął I. Wrzeński, dotychczasowy zastępca kierownika OBRD. W kwietniu 1972 roku Z. Bruski otrzymał nominację na utworzone w tym czasie nowe stanowisko sekretarza naukowego Instytutu. Pod koniec marca odwołano dr. Woźniaka z zajmowanych stanowisk (zastępcę dyrektora MIR do spraw badań rybołówstwa dalekomorskiego i kierownika OBRD), pozostawiając go w OBRD. Kierowanie tym ośrodkiem powierzono pracującemu tam od 1969 roku kolarzowi Tadeuszowi Sekudewiczowi.

W lipcu powołano Zakład Prognozowania, zlecając jego organizowanie dr. Kazimierzowi Łukowskiemu, który został niebawem kierownikiem tej komórki. Pierwszymi jego współpracownikami w tym nowym zakładzie byli Adolf Jesień i Jerzy Sierocki.

W związku z zamiarem przejścia do pracy w Uniwersytecie Gdańskim, prof. Chrzan zrezygnował pod koniec roku z kierownictwa Zakładu Ichtiologii i stanowisko to objął 1 grudnia prof. Popiel. Jego poprzednik pracował jeszcze kilka lat w MIR w niepełnym wymiarze godzin.

Na pewnym przykładzie z 1972 roku warto ukazać te niekiedy drogi młodych ludzi do upatrzonej przez nich miejsc pracy w MIR. Absolwent Wydziału Rybackiego Akademii Rolniczej w Szczecinie Tomasz Linkowski zamierzał znaleźć się w Zakładzie Ichtiologii MIR. Kierownictwo tego zakładu chętnie widziało go u siebie, ale nie dysponowało żadnym wolnym etatem. Uzgodniono więc, że T. Linkowski rozpocznie pracę w Zakładzie Ekonomiki Wpływu i z czasem, kiedy Zakład Ichtiologii będzie miał wolny etat, do niego się przeniesie.

Zatrudnienie w Instytucie osiągnęło w końcu 1972 roku stan 588 osób, a wydatki MIR w ciągu całego 1972 roku wyniosły 87 677 500 zł i były o blisko 27 milionów zł wyższe niż w roku poprzednim. Było to spowodowane głównie wejściem do eksploatacji „Profesora Siedleckiego” i ich związane z tym wzrostem zatrudnienia o 80 osób w porównaniu z grudniem 1971 roku.

LATA 1973-1981

Bardzo istotnym dla MIR wydarzeniem 1973 roku było zarządzenie ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki z 20 lipca, przyznające Instytutowi prawo nadawania stopnia doktora nauk przyrodniczych (Monitor Polski nr 37 z 1973 r.).

Ze spraw organizacyjnych tego okresu trzeba wymienić likwidację z dniem 30 czerwca Ośrodka Badań Rybołówstwa Dalekomorskiego i Biura Planu Operacyjnego (na podstawie zarządzenia ministra z 18 kwietnia 1973 roku). Oznaczało to formalne zakończenie działalności ci Projektu z tym, że W. Dickson jeszcze w ciągu dalszych czterech miesięcy był konsultantem Instytutu. Ze środków przyznanych Projektowi pozostała niewykorzystana kwota 46 600 dolarów, którą MIR mógł przeznaczyć na zakupy części zamiennych do komputera i aparatury zainstalowanej na „Profesorze Siedleckim” oraz pokrycie należności ekspertów i konsultantów.

W dniu 7 kwietnia 1973 roku dyrektor MIR wydał zarządzenie o przekazaniu Powiatowej Radzie Narodowej w Elblągu do wiadomości Orodka Zarybieniowego w Tolkmicku.

Prawdopodobnie, gdy nie udało się tego dokładnie ustalić, w 1973 roku powstały w MIR dwie nowe komórki organizacyjne: Dział Ochrony i Informacji Patentowej, którym kierował Andrzej Jaeszke, zatrudniony w Instytucie od kwietnia 1971 roku jako rzecznik patentowy oraz Sekcja Prawno-Organizacyjna, kierowana przez Jolantę Roszczyniałską.

Komisja Główna Badania i Wykorzystania Zasobów Mórz i Oceanów, której sekretariat działał przy MIR (patrz strona 87), przekształcono wspólnym zarządzeniem ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki oraz ministra śmigłownictwa z 27 sierpnia 1973 roku w komisję o tej samej nazwie, powierzając jej przewodniczącym prof. Ciesławowi Głowińskiemu, pracującemu nadal w MIR.

W 1973 roku MIR stanął wobec nowych zadań inwestycyjnych. Podjęto wówczas działania zmierzające do rozpoczęcia budowy nowego gmachu Instytutu przy ul. Kołłątaja w Gdyni oraz wzniesienia niewielkiego obiektu przy ulicy Kazimierza Królewicza 4 w Szczecinie, przeznaczonego na siedzibę powstającego w niedalekiej przyszłości Orodka Sortowania i Oznaczania Planktonu. Wstępne uzgodnienia w tej sprawie poczyniono podczas polsko-amerkańskich rozmów na temat współpracy w dziedzinie rybołówstwa morskiego, które zakończono podpisaniem 2 czerwca 1973 roku w Warszawie porozumienia. Pod naciskiem dyrekcji ZGR kierownictwo MIR musiało się zgodzić na zlokalizowanie tego orodka nie w Gdyni, a w Szczecinie.

„Profesor Siedlecki” przeszedł remont po powrocie z pierwszego rejsu badawczego, zwanego afrykańskim, po czym skierowano go na próby na Bałtyk. Trwały one od 23 do 29 lipca. W związku z odejściem kpt. Ływy z MIR, od maja 1973 roku statkiem dowodził kpt. Egluś wielkiej rybołówstwa morskiego Miron Babiak, przeniesiony do Instytutu z przedsiębiorstwa „Dalmor”. W dniu 6 sierpnia 1973 roku „Profesor Siedlecki” wyszedł z Gdyni w drugi rejs badawczy. Kierownikiem ekipy naukowej statku był tym razem dr Jan Piechura z Zakładu Oceanografii. W latach 1954-1959 studiował na Wydziale Geografii Uniwersytetu Moskiewskiego, specjalizując się w oceanologii. Pracę rozpoczął w Morskim Oddziale Państwowego Instytutu Hydro-Meteorologicznego w Gdyni, skąd w 1968 roku wyjechał na dwuletnie stypendium do Instytutu Oceanograficznego w Bedford na Nowej Szkocji w Kanadzie. Z MIR związał się w czerwcu 1971 roku, początkowo pracował w OBRD. W 1973 roku habilitował się w Akademii Rolniczej w Szczecinie.

W pierwszej części tego rejsu, zwanego argentyńskim, od 15 sierpnia do 8 września prowadzono prace na wodach u wybrzeży północno-zachodniej Afryki, dokonując próbnych połowów „zelektryfikowanym” włokiem. Kilkuosobowy zespół, który je przeprowadził, wyokrętowano w Las Palmas na Wyspach Kanaryjskich i udano się do Buenos Aires, gdzie statek zawinął około 20 września. W porcie tym przyjeżdżał na statek W. Dicksona i trzech przedstawicieli FAO. Badania prowadzone na szelfie patagońskiej z udziałem naukowców argentyńskich, miały na celu szacowanie zasobów ryb tego obszaru. „Profesor Siedlecki” raz jeszcze zawiązał do Buenos Aires i trzykrotnie do Mar del Plata, a w okresie Wielkiego Narodzenia opłynął przyłęk Horna i na krótko wyszedł na wody Pacyfiku. W drodze do kraju 12 stycznia 1974 roku zawinił do Las Palmas, powrót do Gdyni nastąpił 11 lutego.

Z rejsów pracowników MIR na statkach przemysłowych w 1973 roku na uwagę zasługuje udział w pierwszym wyjściu polskiego statku rybackiego na łowiska północno-wschodniego Pacyfiku, na które 27 lipca wyruszył ze szwajcarskiej trawler przetwórczy „Humbak” należący do przedsiębiorstwa „Odra”. W rejsie wzięli udział dwaj pracownicy naukowcy MIR - W. Bo-

rowski z O rodka Zwiadów Rybackich i Edward Kolender z Oddziału winouj cie. W drugiej dekadzie sierpnia „Humbak” łowił u zachodnich wybrze y Meksyku, nast pnie popłyn ł na północ, docieraj c do rejonu przył dka Nawarin na Morzu Beringa. Ostatnich połowów w tym rejsie dokonano 12 listopada u brzegów stanu Oregon w USA. Powrót do winouj cia nast pił 22 grudnia 1973 roku.

W yciu naukowym MIR w 1973 roku szczególne miejsce zaj ło pierwsze w Polsce i jedno z pierwszych na wiecie, poza Japoni , symposium po wi cone kalmarom, ich biologii, technice połowów i technologii przetwórstwa. Odbyło si 5 i 6 czerwca. Uczestniczyło w nim blisko 100 osób z krajowych uczelni i kół gospodarczych rybołówstwa morskiego. Wyj tkowo tego symposium polegała te i na tym, e jego inicjatorami i organizatorami byli pełni zapału propagatorzy wykorzystania kalmarów - Krystyna Hryniewiecka i J. Maciejczyk z Zakładu Technologii oraz Marek Lipi ski z Muzeum i Akwarium. Ten ostatni tak wspominał po latach to wydarzenie w li cie do doc. Linkowskiego z marca 2000 roku.

„Zorganizowanie całego symposium: ja zpomagierami ad hoc. Krysia Hryniewiecka - potrawy z kalmarów, a ja kupowałem i woziłem ingrediencje, laboranci z Muzeum siekali pietruszk itp. Były trzy potrawy, które serwowano w rotundzie Akwarium. Talerze i sztu ce prywatne. Do Romka Nowakowskiego nale ało zaopatrzenie w wod mineraln i materiały pi mienne.”

Materiały z tego symposium opublikowano, dzi ki zabiegom M. Lipi skiego, w wersji angielskiej w 1977 roku i s one do dzi cytowane w wiatowym pi miennictwie.

Ze spraw zwi zanych z mi dzynarodow współprac w dziedzinie rybołówstwa morskiego nale y odnotowa bardzo aktywny udział pracowników MIR w merytorycznym, a tak e organizacyjnym przygotowaniu konferencji ekspertów siedmiu pa stw nadbałtyckich. Obradowała ona w Sopocie od 12 do 15 czerwca i zako czyła si przyj cciem projektu mi dzynarodowej konwencji o rybołówstwie i ochronie ywych zasobów Bałtyku. W dniach od 4 do 13 wrze nia specjali ci Instytutu uczestniczyli w dyplomatycznej konferencji przedstawicieli pa stw nadbałtyckich w Gda sku, na której podpisano konwencj o rybołówstwie i ochronie ywych zasobów Bałtyku i Bełtów.

W cz ci sprawozdania z działalno ci MIR w 1973 roku, któr po wi cono sprawom kadrowym, podano, e liczba docentów w Instytucie wzrosła w ci gu tego roku z 6 do 22. Było to skutkiem ukazania si ustawy z 12 kwietnia 1973 roku o zmianie przepisów dotycz cych stopni i tytułów naukowych oraz organizacji instytutów naukowo-badawczych (DzUPRL nr 12 z 18.IV. 1973). Jeden z jej artykułów (8) stanowił, e osoby, zajmuj ce dotychczas w instytutach naukowo-badawczych stanowiska samodzielnych pracowników naukowo-badawczych (patrz strona 68), a nie posiadaj ce tytułu profesora, obejmuj stanowisko docenta.

W ko cu maja odszedł z MIR I. Wrze niewski, zast pca dyrektora do spraw techniczno-ekonomicznych. Na to stanowisko powołano 1 lipca 1973 roku J. Jansona, dotychczasowego kierownika Działu Planowania i Koordynacji Bada . Funkcj t przeją po nim 1 sierpnia tego samego roku I. Sienkiewiczowa ze wspomnianego działu. Na pocz tku czerwca 1973 roku dyrekcja Instytutu dokonała zmiany na stanowisku kierownika Oddziału MIR w winouj ciu. Obj ła je po J. Ra niewskim Anna Garbacik-Wesołowska, która doktoryzowała si na Uniwersytecie Toru skim w 1972 roku.

W ko cu 1973 roku MIR zatrudniał 595 osób, a wydatki Instytutu w omawianym roku wyniosły 111 116 600 zł.

Rok 1974 rozpoczął krótkotrwały okres gwałtownego rozwoju MIR i rozbudowy struktury organizacyjnej Instytutu. Po wcześniejszych uzgodnieniach w kraju (MIR-ZGR-Ministerstwo Rybołówstwa), a następnie pomiędzy władzami PRL i Stanów Zjednoczonych, 1 stycznia powołano do życia Zakład Sortowania i Oznaczania Planktonu Morskiego Instytutu Rybackiego z siedzibą w Szczecinie, działający na rzecz placówek naukowych USA i przez nie finansowany. Kierowanie tym zakładem powierzono w czerwcu doc. Idzemu Drzycimskiemu z Wydziału Rybołówstwa Morskiego i Technologii przy Akademii Rolniczej w Szczecinie (patrz strona 62). W lipcu oddano do użytku nowy budynek przeznaczony dla tego zakładu, miesiąc później zaczęto zatrudniać w nim pierwszych pracowników. Jednym z nich był dr Leonard Ejsymont ze szczecińskiej Akademii Rolniczej. Najbliższe kilka miesięcy zajęły prace organizacyjne oraz szkolenie personelu. Doc. Drzycimski i dr Ejsymont wyjeżdżali w związku z tym do USA, a do zakładu przybyli pierwsi dwaj specjaliści amerykańscy, aby uczyć pracowników inżynierjino-technicznych sortowania i oznaczania planktonu. Oficjalne, uroczyste otwarcie zakładu nastąpiło 10 grudnia 1974 roku z udziałem między innymi konsula Stanów Zjednoczonych w Poznaniu, dyrektora NEFC w Woods Hole dr. Edwardsa, R. Maracka z Laboratorium Narragansett, dyrektora ZGR W. Polaczka.

Na początku stycznia utworzono dwa nowe zakłady w pionie naukowym Instytutu: Automatykacji i Przetwarzania Danych, którego kierownikiem został dr Z. Ziembro oraz Statków Rybackich, kierowany przez dr. J. Krepę. Personel tych zakładów stanowili częściowo pracownicy zlikwidowanego przed niespełna rokiem OBRD, a częściowo osoby zatrudnione poprzednio w Zakładzie Techniki Rybackiej. Ostatek Zwiadów Rybackich przekształcono w tym samym czasie w zakład o tej samej nazwie, kierowany nadal przez dr. Rymaszewskiego.

„Profesor Siedlecki” wyszedł z Gdyni 24 kwietnia 1974 roku w drugi rejs zwany afrykańskim. Jego naukowym kierownikiem był dr Ziembro. Prace badawcze rozpoczęto w pierwszych dniach maja na szelfie północno-zachodniej Afryki, na wysokości Sahary Hiszpańskiej. Podczas tego rejsu wykonano około 110 udanych zaciągów „zelektryfikowanym” włokiem, w tym dwa obserwowane z podwodnego dwuosobowego holowanego pojazdu „Delfin II”, którego konstruktorem był Antoni Dobski spoza MIR. Budowie tego pojazdu patronował Pomorski Oddział Towarzystwa Przyjaciół Nauki o Ziemi z siedzibą w Gdańsku. Wspomniane podwodne obserwacje włoka prowadzili z „Delfina II” dwaj laboranci: Marian Smorawski z Muzeum i Akwarium i Zbigniew Tkacz z Zakładu Techniki Rybackiej. Powrót z tego rejsu, podczas którego zakończono montaż wieloczuJNIkowego układu pomiarowego (WUP), nastąpił 16 lipca 1974 roku. Od 25 lipca do 4 sierpnia „Profesor Siedlecki” odbył rejs na Bałtyku, w czasie którego przeprowadzano na Głębokości Gotlandzkiej próbnepoływy tak zwanym włokiem linowym. Kierownikiem ekipy naukowej, dokonującej tych prób był A. Ropelewski, który przed kilkoma tygodniami otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego.

W tym czasie dla Instytutu przedsięwzięciem z 1974 roku była modernizacja statku „Wieczno”, którą przeprowadzono podczas kapitalnego remontu. Między innymi uzyskano 4 dodatkowe kabiny mieszkalne, nowe laboratorium biologiczno-ichtiologiczne, zainstalowano 2 nowe wyciągi garki - hydrograficzny i planktonowy.

Warto odnotować, że 28 grudnia 1974 roku w Stoczni „Ustka” wodowano pierwszy zbudowany w Polsce rufowy kuter typu B-410, którego koncepcję i zaopiniowanie techniczne opracowano w MIR. Statek ten wszedł do eksploatacji w przedsięwzięciu „Szkuner” z oznakowaniem „Włókno 300”.

Z ciekawszych wyjazdów zagranicznych pracowników MIR wymienimy udział W. Lenkiewicza z Zakładu Ekonomiki w delegacji ZGR do Koreańskiej Republiki Ludowo-Demo-

kratycznej, która wyjechała tam w połowie sierpnia 1974 roku celem zapoznania się z rybołówstwem morskim tego kraju.

Na kongresie Bałtyckich Biologów Morza, obradującym w kwietniu w Kilonii, na prezydenta tej międzynarodowej organizacji wybrano dr Siudzińskiego na kadencję lat 1974-1977.

Jeśli chodzi o sprawy kadrowe, to odnotować należy powołanie w 1974 roku przez Radę Nauk Instytutu stałej komisji do spraw przewodów doktorskich, a także zmian na stanowisku kierownika Zakładu Techniki Rybackiej, z którego na własną prośbę odszedł z dniem 31 stycznia 1974 roku J. Pietkiewicz. Jego obowiązki przejął 1 lutego tego roku doc. W. Strzyewski. Dr Draganik habilitował się w Akademii Rolniczej w Szczecinie.

Liczba zwiedzających Muzeum i Akwarium Instytutu w ciągu całego 1974 roku osiągnęła 296 000 osób.

W końcu grudnia 1974 r. MIR zatrudniał 636 osób. Wydatki Instytutu w omawianym roku wyniosły 127 000 000 zł.

Rok 1975 nie przyniósł żadnych istotnych zmian organizacyjnej struktury Instytutu, chociaż natomiast paroletni okres rozsiadania komórek organizacyjnych MIR, które trwało od przełomu lat 1968/1969, gdy OBRD umieszczono w budynku „Dalmoru” przy ulicy Waszyngtona 34-36. Znaczne zwiększenie zatrudnienia w Instytucie doprowadziło w połowie lat siedemdziesiątych do rozlokowania różnych komórek organizacyjnych MIR w wielu miejscach na terenie Gdyni. Oprócz głównej siedziby Instytutu przy alei Zjednoczenia 1 oraz pomieszczenia warsztatowego w gmachu Szkoły Morskiej przy alei Zjednoczenia 3 MIR wynajmował i użytkował lokale i budynki w następujących miejscach:

ul. Waszyngtona 34 - Zakład Ekonomiki i Dział Inwestycji

ul. Waszyngtona - nieistniejący już barak naprzeciwko gmachu Marynarki Wojennej - magazyn sprzętu rybackiego,

ul. Kołtaja 1, baraki - Zakład Automatyzacji i Przetwarzania Danych

ul. Rotterdamska 3 - Zakład Zwiadów Rybackich, jedna pracownia Zakładu Techniki Rybackiej, redakcja Orodka Wydawniczego,

ul. Matwieckiego 3, willa - Zakład Statków Rybackich, dwie pracownie Zakładu Ichtiologii,

ul. Jana z Kolna, obecnie Wendy 15, gmach Morskiej Centrali Zaopatrzenia - poligrafia Orodka Wydawniczego,

ul. Hryniewickiego, nieistniejący już barak przed wejściem do portu rybackiego - Orodok Ochrony Patentowej, Archiwum Instytutu.

Takie rozrzucone komórek organizacyjnych MIR po całej Gdyni utrudniało powołanie prac, zarówno kierownictwa Instytutu, jak też najważniejszych ogniw organizacyjnych, zmuszało do zwiększenia zatrudnienia w służbie porządkowej.

„Profesor Siedlecki” wyszedł z Gdyni 14 lutego 1975 roku w kolejny rejs badawczy, nazywany później indyjskim. Naukowym kierownikiem rejsu był prof. J. Popiel. Kontrolne zaciągnięcia i przekroje hydroakustyczne rozpoczęto w końcu lutego poniżej Wysp Kanaryjskich i kontynuowano je wzdłuż zachodnich i południowo-zachodnich wybrzeży Afryki, zachodząc 19 marca do Kapsztadu. Pod koniec marca przystąpiono do badań na wodach archipelagu Kerguelen, prowadzono je do połowy kwietnia. Od 24 kwietnia do 20 maja pracowano w rejonie ławicy Agulhas, następnie, do końca maja na szelfie Mozambiku, w kanale Mozambickim i na szelfowych wodach Madagaskaru. W pierwszych dniach czerwca wykonano przekroje hydroakustyczne wód w rejonie Komorów i 9 czerwca zawinięto po zaopatrzenie do

Dar-es-Salam. Od połowy czerwca prowadzono badania na szelfie somalijskim, przesuwając się ku północy. W dniu 30 czerwca zakończono prace i nazajutrz zawinięto do Adenu po wodę i prowiant. „Profesor Siedlecki” płynął do kraju przez kanał Sueski, do Gdyni wrócił 27 lipca. Najpoważniejszym osiągnięciem tego rejsu, w czasie którego statek przebył około 32 000 mil morskich, mając trzykrotnie awarię układu napędowego, było rozpoznanie warunków i możliwości połowów w rejonie wysp Kerguelen. „Profesor Siedlecki” był pierwszym polskim statkiem łowiczym na tych wodach, pierwszym w którego sieciach znalazły się cenne, nieznanne dotychczas w Polsce gatunki ryb: kergulena, kłykacz, krokodylec, nototenia, skwarna.

Dużego znaczenie miało ogólnopolskie sympozjum na temat biologii, zasobów, możliwości eksploatacji i wykorzystania antarktycznego kryla, zorganizowane 20 maja 1975 roku w Oddziale MIR w Winoujciu. Była to pierwsza w Polsce naukowa konferencja poświęcona temu zagadnieniu.

Pod koniec trzeciego kwartału 1975 roku MIR podjął współpracę z międzynarodowym programem badań podwodnych, prowadzonych na wodach u wschodnich brzegów Stanów Zjednoczonych. Trzech pracowników Instytutu - Bogusław Lubieniecki z Zakładu Oceanografii oraz Mirosław Zawadzki i laborant Tadeusz Mizioro z Muzeum i Akwarium - uczestniczyło od początku października do końca listopada w obserwacjach tarła ledzi, które prowadzono z podwodnego laboratorium „Helgoland”, zbudowanego w zachodnich Niemczech, zatopionego na głębokości kilkudziesięciu metrów w rejonie ławicy Jeffreys Ledge na północ od Cape Cod.

Oddział MIR w Winoujciu otrzymał w 1975 roku nową łódź motorową zbudowaną w Stoczni Jachtowej w Gdańsku, której nadano nazwę „Stynka II” (długość 12,17 m, silnik o mocy 92 KM).

Przechodząc do spraw kadrowych, warto przytoczyć opinię na ten temat, zawartą w jednej z publikacji Instytutu.¹⁰¹

„Zkońcem 1975 roku, w 3 zakładach (Statków Rybackich, Zwiadu, Automatykacji i Przetwarzania Danych) nie było ani jednego samodzielnego pracownika naukowego, po jednym samodzielnym pracownikiem naukowym było w 3 zakładach i Oddziale Winoujcie, natomiast a 16 w dwóch podstawowych zakładach przyrodniczych: Oceanografii i Ichtiologii. Ten nieprawidłowy stan rzeczy, którym parokrotnie zajmowała się w latach 1971-1975 Rada Naukowa Instytutu, jest wynikiem z jednej strony znacznie dłuższej tradycji badań przyrodniczych w MIR (od 1923 roku), ni pracy w dziedzinach techniczno-technologicznych i ekonomicznych (od 1950 roku), z drugiej zaś strony trudnościami związanyymi z przygotowaniem prac promocyjnych przez personel naukowy, zwłaszcza zakładów techniczno-technologicznych, realizujących głównie zadania o charakterze wdrożeniowym i nie zawsze wymagające przeprowadzania badań naukowych. ”

W dniu 11 czerwca 1975 roku odbyła się pierwsza w MIR obrona rozprawy doktorskiej Henryka Torbickiego z Zakładu Oceanografii Instytutu zakończona pomyślnie.

Docenci J. Filuk, J. Wiktor i L. Mudziński otrzymali w 1975 roku tytuły profesorów nadzwyczajnych, a A. Klimaj i Z. Polański stopnie doktorów habilitowanych.

W związku z przedwczesną śmiercią doc. W. Strzyewskiego w dniu 21 lutego 1975 roku, jego funkcję kierownika Zakładu Techniki Rybackiej powierzono 1 marca tego roku F. Buckiemu. Dr Ejsymont objął 1 października kierownictwo Zakładu Sortowania i Oznaczania Planktonu w Szczecinie. Jego poprzednik doc. Drzycimski zakończył pracę w MIR na podstawie okresowego kontraktu.

W końcu 1975 roku Instytut zatrudniał 634 osoby, a wydatki MIR w ciągu tego roku wyniosły 187 700 000 zł.

Początek 1976 roku przyniósł poważne zmiany organizacyjne w MIR. W lutym podzielono pion naukowy Instytutu na dwa - nauk biologicznych oraz technologiczno-ekonomicznych. Kierownictwo pierwszego powierzono J. Piechurze, a drugiego A. Ropelewskiemu. W tym samym mniej więcej czasie utworzono dalsze dwa zakłady naukowe - Rybołówstwa Bałtyckiego, wydzielony z Zakładu Ichtiologii i kierowany przez doc. Woźniaka oraz Zoologii, zajmujący się problematyką zanieczyszczenia morza, którego kierownikiem został prof. Mądziński. Likwidacji uległa Pracownia Psychologii i Socjologii Zawodów Morskich, którą przejął z MIR jej dotychczasowy kierownik dr. Horbulewicz. Oddział MIR w Kołobrzegu przekształcono w Pracownię Terenową Zakładu Rybołówstwa Bałtyckiego.

W dwóch pionach naukowych MIR działały następujące zakłady:

Pion nauk biologicznych	Pion nauk technologiczno-ekonomicznych
Ichtiologii	Statków Rybackich
Oceanografii	Techniki Rybackiej
Zoologii	Automatyzacji i Przetwarzania Danych
Rybołówstwa Bałtyckiego	Technologii Rybnej
Zwiadów Rybackich	Mechanizacji Przetwórstwa
Sortowania i Oznaczania Planktonu (Szczecin)	Ekonomiki
O rodek Hydrobiologii Rybackiej*	Samodzielna Pracownia Prognozowania**

Uzupełniająca informacja może najłatwiej być uzupełniona przez sekretarza naukowego Instytutu, podlegały wówczas dział Planowania i Sprawozdawczości oraz Ochrony Patentowej i Organizacji Wdrożeń, Branżowy O rodek Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej, Sekcja Współpracy z Zagranicą i Organizacji Posiedzeń oraz O rodek Wydawniczy.

W 1976 roku wzrosła ranga MIR, któremu powierzono rolę koordynatora rządowego programu badawczego „Optymalizacja produkcji i spożycia białka” (PR-4) w tej jego części, która dotyczyła problemów związanych z wykorzystaniem zasobów mórz i oceanów dla potrzeb żywienia człowieka oraz na pasze. W tym zakresie Instytut koordynował prace różnych krajowych ośrodków naukowych. W sprawozdaniu Instytutu za 1976 rok znajdujemy na ten temat następującą uwagę.

„MIR zachowuje dla siebie rolę wiodącą, sterującą, ale włącza do procesu kadego, kto może efektywnie przyczynić się do szybkiego rozwiązania problemów badawczych. W wyniku takiego ustawienia w skali dotychczas niespotykanej zintegrowano badania 40 instytutów i włączono do badań specjalistów przemysłu. ”

Ogólny charakterystykę działalności MIR w pierwszej połowie lat siedemdziesiątych znajdujemy w cytowanym już wcześniej opracowaniu z 1977 roku.³⁷¹

*Pod tym określeniem kryje się Mirzcum i Akwarium Instytutu.

**Wcześniej Zakład Programowania.

„ W latach 1971-1975 nastąpiła zmiana profilu zadań MIR. Działalność Instytutu została wyrażona nie ukierunkowana na zagadnienia techniczne i technologiczne. Zjawisko to wystąpiło pod wpływem potrzeb morskiego przemysłu rybnego, nie dysponując przy tym własnym ośrodkiem projektowo-konstrukcyjnym i do wiadczalnym, który zajmowałby się szeroko pojętymi zagadnieniami techniki rybackiej. MIR obok swoich funkcji naukowo-badawczych w coraz szerszym zakresie zajmuje się zagadnieniami projektowo-konstrukcyjnymi i w coraz większym stopniu nabiera charakteru placówki naukowo-technicznej. ”

Tendencja taka prowadziła według mojej oceny do nadmiernej rozbudowy Instytutu i odchodzenia w coraz większym stopniu od prac naukowych. Dawałem temu wyraz publicznie, co nie sprzyjało najlepszemu układowi współpracy z dyrektorem MIR.

Dnia 22 grudnia 1975 roku „Profesor Siedlecki” wypłynął z Gdyni na pierwszą polską morską ekspedycję antarktyczną. Jej inicjatorem był doc. S. Rakusa-Suszczewski (patrz strona 77) z Instytutu Ekologii PAN. W jego obszernym życiorysie, napisanym w 1999 roku i będącym w moim posiadaniu czytamy:

„W 1975 roku z mojej inicjatywy, za poparciem władz Polskiej Akademii Nauk, Ministerstwa Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej oraz Morskiego Instytutu Rybackiego współorganizowałem pierwszą wyprawę morską do Antarktyki na statkach „Profesor Siedlecki” i „Tazar”, która zapoczątkowała samodzielne polskie badania naukowe i sprowadziła na łowiska antarktyczne polskie floty rybackie. Kierując badaniami naukowymi wyprawy dwóch statków, wybrałem rejon badań, ustaliłem sposób ich prowadzenia i zakres, dobrałem zespół ludzi z wielu ośrodków w Polsce. ”

Przytoczyłem ten cytat, ponieważ w publikacjach i innych opracowaniach MIR nie napisano, kto był pomysłodawcą tego przedsięwzięcia oraz uzyskał środki finansowe PAN na jego realizację, o czym nie mówi się w cytacie.

Kierownikiem tej wyprawy był doc. Dutkiewicz, a jego zastępcą do spraw naukowych doc. Rakusa-Suszczewski. Obaj płynęli na „Profesorze Siedleckim”, dowodzonym przez kpt. Babiaka. Kapitanem trawlera przetwórci „Tazar” z przedsięwzięcia połowów dalekomorskich „Odra” w winowajcu był Józef Muzia*. Ekipa naukowa, licząca 29 osób, składała się w większości z pracowników MIR oraz osób z PAN i innych placówek naukowych. Małą grupą naukowców zamustrowanych na „Tazarze” kierował Maciej Krzeptowski z Oddziału MIR w winowajcu.

Ekspedycję nazwano krylową, gdy jej celem było zbadanie możliwości połowów i wykorzystania tego małego antarktycznego raczka.

W drodze ku zachodniej Antarktyce zawinięto do Montevideo, gdzie pobrano paliwo, prowiant i wodę, a na statek przybył ambasador PRL w Urugwaju.

W dniu 27 stycznia 1976 roku „Profesor Siedlecki” przeszedł Cieśninę Drake’a i następnego dnia rozpoczął pierwsze w historii polskiego rybołówstwa morskiego połowy kryli na pozycji 63° 33' S, 65° 56' W, w rejonie na zachód od Cieśniny Bransfielda. Przez następne dwa miesiące prowadzono połowy kryli i ryb oraz badania hydrologiczno-biologiczne na obszarze od Południowych Szetlandów po Południowe Orkady i Sandwiche, a także do Południowej Georgii.

*Z uwagi na konieczność oszczędzania miejsca nie będę dalej opisywał działalności tego statku w ramach ekspedycji.

Odwiedzano znajdujące się tam stacje badawcze Chile, Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Związku Radzieckiego, parokrotnie zawijano do opuszczonej bazy wielorybniczej Grytviken na Południowej Georgii, gdzie spotykano radziecki statek badawczy „Akademik Knipowicz” i pobierano wodę z lodowca. Już podczas pierwszego spotkania z „Akademikiem Knipowiczem” nastąpiła wymiana naukowców. Przesiadło się na niego dwóch ichtiologów z „Profesora Siedleckiego” - T. Linkowski z MIR i dr Maciej Rembiszewski z Instytutu Zoologii PAN. W ciągu kilku dni uczestniczyli w radzieckich badaniach ichtiologicznych na szelfie Południowej Georgii. W tym samym czasie paru Rosjan również specjalnie dla nich pracowało na „Profesorze Siedleckim”. Innym razem trzech technologów z „Profesora Siedleckiego” - B. Bieniecki, W. Kołodziejcki i Jan Pielichowski - przebywało parę dni na „Akademiku Knipowiczu.”

W przedostatnim dniu marca dokonano ostatnich połowów kryli w rejonie Południowej Georgii, po czym udano się do Montevideo, gdzie od 7 do 9 kwietnia pobierano zaopatrzenie. Po drodze do kraju zawijano do Las Palmas po paliwo i prowiant. Powrócono do Gdyni 7 maja.

Jednym z ważnych osiągnięć tej wyprawy, którego nie przewidywano podczas jej organizowania, było zlokalizowanie wydajnych łowisk ryb (georgianek, kergulen, nototenii, szczekaży), eksploatowanych po niej wiele lat przez polskie statki rybackie.

W dniu 20 maja 1976 roku kierownictwo pierwszej polskiej morskiej ekspedycji antarktycznej przyjął w sejmie pierwszy sekretarz KC PZPR E. Gierek i premier P. Jaroszewicz.

Od 2 do 12 czerwca 1976 roku „Profesor Siedlecki”, dowodzony tym razem przez kpt. Ludwiga, odbył rejs po Bałtyku. Ekipa naukowa pod kierunkiem dr. Ziembki dokonywała pomiarowych zaciągów cztero-ciennymi włokami na Głębokość Gdańską, wykorzystując wieloczułnikowy układ pomiarowy. Podobny charakter miał kolejny rejs „Profesora Siedleckiego”, trwający od 19 czerwca do 1 sierpnia 1976 roku. Statkiem dowodził kpt. Babiak, kierownikiem ekipy naukowej był Stefan Richert z Zakładu Techniki Rybackiej, absolwent Wydziału Rybackiego WSR w Olsztynie, pracujący w MIR od listopada 1967 roku. Rejs ten zorganizowano w ramach porozumienia rybackiego z lipca 1962 roku i oprócz Polaków brali w nim udział dwaj specjaliści z NRD, dwaj Rosjanie oraz reprezentujący stronę bułgarską Kazimierz Majewski, absolwent Mosrybwtuza, pracownik MIR w latach 1966-1971. Ojczyznę się z Bułgark wyjechał do jej ojczyzny. Głównym celem rejsu było przeprowadzenie prób połowowych i pomiarów wielkogabarytowych włoków pelagicznych, dostarczonych przez kadetów z ekip narodowych - w sumie 8 włoków. Pierwszych zaciągów dokonano na Morzu Północnym, w drodze do rejonu badań na północ od wysp Kanaryjskich. Prace prowadzono tam od końca czerwca do 22 lipca. W drodze powrotnej do kraju dokonywano jeszcze zaciągów na Zatoce Biskajskiej, w kanale La Manche, na Morzu Północnym i wodach Skagerraku. Wyniki uzyskane podczas tych badań posłużyły do ulepszania konstrukcji dużych włoków pelagicznych. Włoki o heksagonalnych oczkach, jakie Rosjanie dostarczyli wtedy na „Profesora Siedleckiego”, stanowiły interesującą nowość dla specjalistów z pozostałych krajów, w tym także dla Polaków.

Po remoncie, w dniu 15 grudnia 1976 roku „Profesor Siedlecki” wyruszył na drugą antarktyczną ekspedycję morską, w której uczestniczyły także przemysłowe trawlerzy: „Gemini” z przedsiębiorstwa „Dalmar”, „Manta” i „Tazar” z „Odry” oraz „Rekin” z przedsiębiorstwa połowów dalekomorskich „Gryf w Szczecinie”. O przebiegu tego rejsu „Profesora Siedleckiego” - z pominięciem pozostałych statków - będzie mowa nieco dalej.

W końcu maja 1976 roku MIR rozpoczął udany eksperyment chowu tęczowego pstręga w dużych pływakach sadzanych (szkielet metalowy, obciążony tkaniną sieciową) umieszczono-

nych w Zatoce Gdańskiej w odległości około półtora kilometra od Jastarni, koło tak zwanej starej torpedowni. Do karmienia ryb użyto między innymi antarktycznych kryli. Pracami tymi kierował J. Wiktor, który w sierpniu tego roku otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego.

Ze spraw kadrowych odnotujemy habilitację dr. Zauchy w Akademii Rolniczej w Szczecinie oraz zmianę na stanowisku kierownika Sekcji Współpracy z Zagranicą. W. Ryniakowa, która przejęła tę funkcję w marcu 1973 roku po A. Sztompce, wyjechała wiosną 1976 roku za granicę. Jej następcą został 1 maja tego samego roku Borys Kisler, pracujący w tej sekcji od listopada 1973 roku. W październiku 1976 roku utworzono nowe stanowisko - głównego specjalisty do spraw przetwórstwa kryla, na które powołano Bernarda Bienieckiego, absolwenta Wydziału Rybackiego WSR w Olsztynie, pracującego w Zakładzie Technologii Rybnej MIR od około 1965 roku.

W końcu 1976 roku w MIR zatrudniano 635 osób, a wydatki Instytutu w ciągu tego roku wyniosły 207 000 000 zł.

W dniu 7 stycznia 1977 roku Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie realizacji programu badań, eksploatacji oraz przetwarzania kryli, a także innych organizmów morskich - w tym ryb - z rejonu Antarktyki. Był to akt bardzo doniosły dla MIR, któremu powierzono koordynowanie badań. Uchwała ta nie spowodowała w praktyce żadnych istotnych zmian organizacyjnych w Instytucie. Zlikwidowano wprawdzie w tym samym czasie Zakład Sozologii MIR, którego cały prawie personel przeszedł do Oddziału Morskiego Instytutu Kształtowania środowiska, nie miało to jednak żadnego związku ze wspomnianą uchwałą rządową.

„Profesor Siedlecki”, zmierzając do rejonu badań na południowo-zachodnim Atlantyku, zawiązał do Recife w Brazylii (6 stycznia 1977 r.), Montevideo (19 stycznia) i Stanley na Falklandach (27 stycznia). Ostatniego stycznia ekipa naukowa pod kierunkiem dr. Kamickiego rozpoczęła prace badawcze, nazajutrz dokonano pierwszych w tym rejsie połowów kryli. Na początku marca pobrano w morzu paliwo z radzieckiego zbiornikowca, kilka dni później przyjechali na pięć dni na „Profesora Siedleckiego” dwóch radzieckich naukowców ze statku badawczego „N. Ostrowski”. W końcu marca uzupełniono zaopatrzenie w Montevideo. Ostatnich połowów kryli dokonano 19 kwietnia, a cztery dni później zakończono w rejonie Południowej Georgii prace badawcze i udano się na krótko do Grytviken. Od 28 do 30 kwietnia na statek łodziowy, chłodniowiec „Halniak” ze szwedzkiego przedsiębiorstwa „Transocean”, przeładowano z „Profesora Siedleckiego” sprzęt do połowów kryli, urządzenia do ich przetwórstwa i mączki krylowej. Na „Halniaka” przesiadło się siedmiu członków ekipy naukowej powracających do kraju. „Profesor Siedlecki” popłynął następnie do Zatoki Admiralicji na wyspie Króla Jerzego, gdzie odwiedziono rozpoczynając właśnie nie działalność stacji badawczej PAN im. H. Arctowskiego.

Na tym kończy się udział „Profesora Siedleckiego” w drugiej ekspedycji antarktycznej, podczas której opanowano wykorzystanie narzędzi i techniki połowów kryli w skali przemysłowej, a w skali półtechnicznej produkcji koagulatu i farszu z tych raczków.

Należy wspomnieć, że uczestniczył w tej ekspedycji trawler „Gemini”, dowodzony przez kpt. Zbigniewa Dzwonkowskiego, jako pierwszy statek pod polską banderą przekroczył 8 lutego 1977 roku południowe koło podbiegunowe na zachód od półwyspu Antarktycznego, na pozycji 66°33' S, 71°26' W.

W dniu 4 maja „Profesor Siedlecki” wyszedł z Zatoki Admiralicji i kpt. Babiak skierował statek na północno-wschodnie wody Pacyfiku, gdzie planowano przeprowadzenie badań wspólnie z Amerykanami. Już wcześniej dokonano w tej sprawie odpowiednich uzgodnień z władzami Stanów Zjednoczonych. W drodze na północ zawinił 23 maja 1977 roku do Callao

w Peru, gdzie statek stał do końca maja. W tym czasie dokonano wymiany członków załogi i ekipy naukowej. Z kraju przyleciało 59 osób, w tym nowy kierownik ekipy naukowej na dalszą część rejsu dr J. Netzel. Do Polski odleciały 62 osoby. W przededniu wyjazdu z Callao „Profesora Siedleckiego” urządzono na nim, z pomocą ambasady polskiej w Peru, przyjęcie dla około 200 osób - przedstawicieli miejscowych władz, kół gospodarczych rybołówstwa morskiego i związanych z nim instytucji. Przypomnijmy, że od 1972 roku Polska blisko współpracowała z Peru w dziedzinie rybołówstwa morskiego, działały polsko-peruwiańskie spółki połowowe, nasze statki połowiły na peruwiańskich wodach.

Po opuszczeniu Callao „Profesor Siedlecki” szedł dalej na północ, 3 czerwca zawinął po paliwo do Guayaquil w Ekwadorze, a 16 czerwca dotarł do Los Angeles w Stanach Zjednoczonych. Uzupełniono tam zaopatrzenie i po tygodniu statek wszedł do portu w Seattle. Nawiązano kontakt z tamtejszym Północno-Zachodnim Centrum Rybołówstwa (NWFC) i uzgodniono program prac na „Profesorze Siedleckim” z udziałem naukowców amerykańskich. Przyjście ich dziesięciu na statek. Zmieniali się później parokrotnie podczas zawijania do portów USA. Kiedy grupie schodzącej ze statku przekazano sprawozdanie z przeprowadzonych wspólnie prac.

W dniu 1 lipca „Profesor Siedlecki” opuścił Seattle. Trzy dni później rozpoczęto badania na pozycji 54° 45' N, 133° 18' W. Po piętnastu dniach zawinął do portu Kodiak w zachodniej części Zatoki Alaski. Prace badawcze na jej wodach zakończono 6 sierpnia i dwa dni później statek wszedł do Seattle po zaopatrzenie. Postój w tym porcie trwał do 12 sierpnia. Od 15 sierpnia kontynuowano badania na szelfowych wodach USA, zakończone na początku września, kiedy „Profesor Siedlecki” raz jeszcze wszedł do Seattle i stał tam od 8 do 12 września, pobierając paliwo i prowiant. Ze statku wyładowano sprzęt badawczy Amerykanów. Na pokład przyjęto trzech naukowców kanadyjskich i po wyjściu z portu, od 17 do 22 września prowadzono badania na szelfowych wodach Kanady.

W dniu 22 września „Profesor Siedlecki” udał się w drogę powrotną do kraju, płynąc przez Kanał Panamski. Do Gdyni wrócił 5 listopada 1977 roku. W ciągu tego rejsu, trwającego 326 dni przebył łącznie 52 762 mile morskie.

W każdym prawie rejsie „Profesora Siedleckiego” nastąpiły awarie układu napędowego statku. Ten stan rzeczy skłonił dyrektora Instytutu do zamieszczenia w jednym z opracowań z 1977 roku następującego zdania:³⁸³

„Dotychczasowa eksploatacja statku „Profesor Siedlecki” ujawniła, mimo jego nowoczesności, tego rodzaju wady w rozwiniętych technicznie urządzeniach napędowych, które w przypadku niemożliwości ich usunięcia mogły przeszkodzić dalszemu użytkowaniu tej jednostki bez dokonania na niej zmiany układu napędowego i przeprowadzenia związanych z tym różnych robót towarzyszących. ”

Wybiegając w przyszłość dodajemy, że zmiany tej nie dokonano.

W czasie gdy „Profesor Siedlecki” wracał do Gdyni z Pacyfiku, MIR przejął 1 października 1977 roku ze Stoczni Komuny Paryskiej w Gdyni nowy trawler przetwórczy typu B-417 o długości całkowitej 89,88 m, silniku o mocy 3600 KM, pojemności 2374 BRT, który miał 70-osobową załogę oraz 12 miejsc dla pracowników naukowych. Bezpośredni wpływ na przydzielenie Instytutowi tej jednostki miała wspomniana uchwała rządowa z 7 stycznia 1977 roku w sprawie badania i eksploatacji kryli. Podniesienie bandery na tym nowym statku MIR, któremu nadano nazwę „Profesor Bogucki” i określano go jako przeinżynieryjny-badawczy, odbyło się w Gdyni 25 października 1977 roku. W tej skromnej uroczystości uczest-

niczyli mi dzy innymi: wiceminister Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej Edwin Wi niewski, naczelny dyrektor ZGR Juliusz Hebel, członkowie rodziny profesora Boguckiego i Rady Naukowej MIR, dyrekcja i liczni pracownicy Instytutu. Dowodzenie statkiem powierzono kapitanowi eglugi wielkiej rybołówstwa morskiego Janowi Sokołowskiemu, absolwentowi Pa stwowej Szkoły Rybołówstwa Morskiego w Gdyni oraz Wydziału Rybackiego WSR w Olsztynie, który pływał poprzednio jako oficer na „Profesorze Siedleckim”.

W dniu 5 listopada 1977 roku „Profesor Bogucki” wyszedł z Gdyni na trzeci morski ekspedycj antarktyczn . Był to dziewiczy rejs tego statku i pierwszy w słu bie MIR. Skład uczestniczej w nim ekipy naukowej, któr kierował dr Ziembo, pełni cy zarazem funkcj szefa całej ekspedycji, był nast puj cy:

Wiesław Iósarczyk - ichtiolog,
 Henryk Czykieta - biolog,
 Andrzej Koronkiewicz - oceanograf,
 Witold Neugebauer - chemik,
 Henryk Borowski - chemik,
 Andrzej Arndt - technolog
 Andrzej Bogustawski - technolog, pracownik Ministerstwa Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej,
 Andrzej Dowgiało - mechanizator przetwórstwa,
 Zbigniew Boszko - mechanizator przetwórstwa,
 Grzegorz Misiewicz - mechanizator przetwórstwa,
 Michał Kaczmarek - elektronik,
 Paweł Banaszekiewicz - elektronik,
 Roman Osmólski - okr towiec,
 Stanisław Pietrzak - elektryk.

Oprócz „Profesora Boguckiego” w ekspedycji tej brały udział trawlerzy „Manta” z przedsi biorstwa „Odra” i „Sagitta” z „Dalmoru” oraz towarzyszyły jej dwa dalsze trawlerzy, dokonuj ce przemysłowych połowów - „Gemini” i „Sirius” z „Dalmoru”. Na wszystkich statkach znajdowały si paroosobowe grupy pracowników naukowych oraz in ynieryjno-technicznych. Ogółem w ekspedycji tej uczestniczyło 26 naukowców i specjalistów z 6 instytutów i biur projektowych.

W drodze do rejonu bada , w dniu 12 listopada nast piła awaria skrzyni zaworowej rozdziału paliwa, w zwi zku z czym statek stan ł na redzie portu Las Palmas. Now skrzyni zaworow otrzymano z kraju drog lotnicz 24 listopada i nazajutrz „Profesor Bogucki” mógł ruszy w drog . W dniu 13 grudnia zawini to do Montevideo po prowiant i paliwo. Połowy rozpoc to 19 grudnia w rejonie Południowej Georgii. O dalszym przebiegu tego rejsu b dzie mowa nieco dalej.

MIR nadal wysyłał swoich pracowników w rejsy na przemysłowych trawlerach w takie rejony, do których nie docierały statki Instytutu. Na przykład Wojciech Pelczarski, ichtiolog z Zakładu Zwiadów Rybackich, uczestniczył od listopada 1976 roku w rejsie trawlera „Murena” z przedsi biorstwa „Odra” na wschodnie wody Morza Arabskiego. Po zabranii na pokład naukowców indyjskich, statek ten wyszedł 8 stycznia 1977 roku z Bombaju na szelfowe wody zachodnich Indii i penetrował je w poszukiwaniu zasobów ryb. „Murena” pracowała tam przez cały 1977 rok. W Pelczarskiego zmienił na przełomie maja i czerwca Krzysztof aczek z Zakładu Zwiadów Rybackich.

Przechodz c do tego, co działo si w MIR na l dzie, odnotujemy wa niejsze wydarzenia 1977 roku. W ko cu stycznia zorganizowano sympozjum po wi cone ywym zasobom otwartego oceanu, na które zacz to zwraca uwag , gdy od połowy lat siedemdziesi tych dost p polskich dalekomorskich statków rybackich do ich tradycyjnych łowisk coraz bardziej ograniczało zawłaszczanie przez nadmorskie pa stwa dwustumilowych strefekonomicznych wzdłu swoich wybrze y. W czerwcu Zakład Statków Rybackich, współpracuj c z Sekcj Rybactwa Morskiego Komitetu Bada Morza PAN, zorganizował sympozjum „Kierunki i perspektywy rozwoju polskiej dalekomorskiej floty rybackiej po wprowadzeniu dwustumilowych strefekonomicznych”. W ko cu listopada odbyło si w Instytucie sympozjum na temat chowu ryb łososiowatych w przybrze nych wodach Bałtyku, a na pocz tku grudnia w Oddziale winujcie drugie ju sympozjum po wi cone zasobom i eksploatacji kryli antarktycznych.

W listopadzie Instytut podpisał umow z Gdy skim Przedsi biorstwem Budownictwa Przemysłowego o budow nowego gmachu przy ulicy Koł taja nr 1 w Gdyni. Jego projektantem był architekt Czesław Miller z Biura Projektów Budownictwa Morskiego „Projmors” w Gda sku. Umowa przewidywała, e roboty budowlane rozpoczn si w 1978 roku. Tymczasem MIR borykał si z trudno ciami lokalowymi, na przykład wła ciciel willi przy ulicy Matwieckiego wymówił Instytutowi umow najmu i trzeba było pracuj ce tam zespoły przenosi w inne miejsce.

W 1977 roku nast piły zmiany na niektórych kierowniczych stanowiskach. Wiosn wyjechała za granic I. Sienkiewiczowa i jej funkcj kierownika Działu Planowania Bada i Sprawozdawczo ci powierzono 1 maja Eugenii Łysakowskiej z tego działu. Kierownika Zakładu Zwiadów Rybackich dr Rymaszewskiego powołano w czerwcu na stanowisko zast pcy dyrektora ZGR do spraw połowów i jego obowi zki w MIR przeję ł w tym samym miesi cu W. Borowski. Kierownik Zakładu Techniki Rybackiej F. Bucki wyjechał we wrze niu na Kub jako ekspert rybacki FAO i w połowie tego miesi ca nowym kierownikiem tego zakładu został dr S. Richert.

W dniu 27 sierpnia 1977 roku zmarł przedwcze nie doc. dr Stanisław Rutkowicz z Zakładu Ichtiologii MIR.

Liczba osób, które zwiedziły w ci gu omawianego roku Muzeum i Akwarium MIR wyniosła około 302 000.

W ko cu grudnia Instytut zatrudniał 739 osób, o ponad 100 wi cej ni w analogicznym okresie poprzedniego roku. W sprawozdaniu z działalno ci MIR w 1977 roku brak informacji o wysoko ci jej kosztów, podano jedynie, e za „Profesora Boguckiego” Instytut zapłacił 328 400 000 zł.

Zanim przejdziemy do wa niejszych dla MIR wydarze 1978 roku, trzeba si cofn do sprawy sprzed lata kilku, bez czego trudno ukaza jasno pewne kwestie. Otó w 1970 roku Teresa Krassowska z Centralnego Laboratorium Przemysłu Rybnego w Gdyni i Aleksander Stal z MIR zgłosili wniosek wynalazczy, dotycz cy pozyskiwania białkowego preparatu z ryb. Twierdzili, e dzi ki zgłoszonej przez nich do opatentowania metodzie mo na b dzie wytwarza taki preparat z tych gatunków ryb, które przerabia si na m czk oraz z odpadów, powstaj cych przy filetowaniu ryb. Poinformowane o tym czynniki partyjne spowodowały, e w ko cu 1972 roku A. Stal znalazł si przed obliczem pierwszego sekretarza KC PZPR E. Gierka, którego poinformował o wynalazku i spodziewanych efektach wdronia go na skal przemysłów . Sprawa uzyskała najwy sze błogosławie stwo i ju wkrótce zacz to budowa w gdy skim porcie rybackim O rodek Badawczo-Rozwojowy Białka Spo ywczego (OBRBS), którego dyrektorem został A. Stal . Nieco pó niej przyst piono do budowy proto-

typowej „fabryki białka” z ryb w Gdyni-Chylonii, czyli Zakładu Do wiadczałnego Białka Spożywczego. W 1975 roku E. Gierek i premier P. Jaroszewicz bawili się w Trójmieście, odwiedzili te budowy.

Wielu kompetentnych ludzi uważało to przedsięwzięcie za nieuzasadnione zarówno ze względu na dawań technologicznych, jak i gospodarczych, ale mało kto decydował się wyrażać publicznie takie opinie. Odstraszał od tego partyjny parasol nad całą sprawą. Wielu ludziom spodobała ona się z powiek, także w MIR. W drugiej połowie lat siedemdziesiątych zaczęły się ujawniać różne słabe strony owej wspaniałej rzekomo metody oraz okoliczności podważające w coraz większym stopniu sens jej stosowania na skalę przemysłową. Nie pomógł partyjny parasol i życie pokazało, że nie była to droga, że nie należało w tym kierunku.

Powiesz wprowadzenie czyni zrozumiałymi powody zarządzenia ministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej (z 30.XII.1977 r. i 18.1.1978 r.) oraz dyrektora ZGR (z 1.II.1978 r.), o przekazaniu OBRBS i Zakładu Do wiadczałnego Białka Spożywczego do MIR, oraz zakończeniu prac w OBRBS do 30 czerwca 1978 roku. MIR przejął OBRBS formalnie 1 stycznia 1978 roku, praktycznie 21 lutego tego roku, stając się właścicielem nowego budynku tego o rodzaju oraz jego wyposażenia. Przeniesiono tam Zakład Mechanizacji Przemysłowej oraz utworzono 24 lutego 1978 roku Zakład Technologii Białka Spożywczego, który działał tylko kilka miesięcy. Jego kierownikiem, a raczej pełniącym takie obowiązki został Jerzy Andrzej Zalewski, chemik po Politechnice Gdańskiej, który w latach 1968-1973 pracował w Zakładzie Technologii MIR, a później w OPRBS.

Uzyskawszy po OBRBS komputer, utworzono własny Ośrodek Obliczeniowy, powierzając jego kierownictwo Kazimierzowi Rakowskiemu.

Jeszcze MIR nie zdołał się całkiem uporać z wieloma sprawami związanymi z przejęciem OBRBS i jego personelu, borykał się z dużymi trudnościami, by właściwie wykorzystać Zakład Do wiadczałnego Białka Spożywczego, gdy 4 lipca 1978 roku minister handlu zagranicznego i gospodarki morskiej wydał zarządzenie o przejęciu przez MIR zadania dotychczasowego Ośrodka Naukowo-Badawczego Handlu Rybnego w Szczecinie (ONBHR), który likwidowano. Zarządzenie to nakładało na MIR obowiązek powołania w Szczecinie oddziału Instytutu, zajmującego się informacją prawno-ekonomiczną i marketingową na rzecz rybołówstwa morskiego, w praktyce na rzecz ZGR.

Oddział MIR w Szczecinie utworzono formalnie najprawdopodobniej 1 lipca 1978 roku i liczył dwa zakłady: Sortowania i Oznaczania Planktonu, którego kierownikiem był dr Ejsymont, zarazem kierownik Oddziału, oraz Informacji Prawno-Ekonomicznej i Marketingowej, którym od grudnia 1978 roku kierował dr Zbigniew Lampasiak.

Organizacyjne wstrząsy, jakim poddawano MIR od początku 1978 roku, nie miały żadnego wpływu na prace statków badawczych Instytutu. „Profesor Bogucki” 19 grudnia 1977 roku rozpoczął działalność na południowo-zachodnim Atlantyku. W dniach 2 i 3 stycznia 1978 roku kotwiczył w Zatoce Admiralicji u brzegu wyspy Króla Jerzego, przy stacji badawczej PAN, na którą przekazano przesyłkę z Montevideo. Po wyjściu z Zatoki Admiralicji płynął ku zachodowi wzdłuż wybrzeża Antarktydy, prowadząc badania i rybackie zwiady. W rejonie wyspy Drygalskiego stwierdzono znaczne koncentracje dużych, różnorodnych kryli o długości około 5 cm. Przechodząc skrajem Morza Rossa, osiągnął to 20 stycznia 1978 roku pozycję 72°33' S, 172°54' E, „najniższy punkt za kręgiem polarnym, jaki jest udziałem polskiego statku”, jak napisał kpt. Sokołowski w sprawozdaniu z tego rejsu. Po osiągnięciu rejonu wysp Balleny „Profesor Bogucki” popłynął na północ, 5 lutego 1978 roku rozpoczął badania na szelfowych wodach Nowej Zelandii. W dniu 13 lutego statek wszedł do Wellington po zaopatrzenie i stał

tam 4 dni, po czym kontynuowano badania i połowy w rejonach na wschód i południe od Wyspy Południowej. Zakończono je po 10 dniach i skierowano się ponownie ku Antarktydzie, płynąc wzdłuż jej wybrzeży ku zachodowi, dokonywano badań i próbnych połowów. Przez cały czas „Profesorowi Boguckiemu” towarzyszył trawler „Sagitta” dowodzony przez kpt. Kazimierza Kopańskiego. Na jego pokładzie znajdowała się ekipa pracowników MIR: Jerzy Barthelke, Ryszard Korpys, Marek Liwoch i Andrzej Wawerek. Obydwa statki opłynęły podczas tej ekspedycji całą Antarktydę, wzajemnie się ubezpieczając, co nie znaczy, że zawsze znajdowały się w niewielkiej od siebie odległości.

„Profesor Bogucki” zakończył prace w rejonie Antarktydy 1 kwietnia i udał się do Kapsztadu, zawiązując tam 5 kwietnia. Pobrano zaopatrzenie i oczekiwano na „Sagittę”, która przyplątała po 3 dniach. Mroźne ryby i próby biologiczne przeladowano z niej na „Profesora Boguckiego”, który 8 kwietnia wyszedł z Kapsztadu w drogę powrotną do Gdyni i 20 kwietnia spotkał się w morzu z „Profesorem Siedleckim”, zmierzającym na południowo-zachodni Atlantyk.

„Profesor Bogucki” przybył do Gdyni 29 kwietnia 1978 roku. „Sagitta” zakończyła swój udział w trzeciej ekspedycji antarktycznej wejściem do Kapsztadu, podobnie jak pozostałe 3 uczestniczące w niej trawlerzy. „Gemini” i „Sirius”, które połowiły w rejonie Południowej Georgii, weszły do wspomnianego portu 12 i 13 maja. Natomiast „Manta”, zakończyła pracę na południowo-zachodnim Atlantyku, przeszła na wody powyżej Ziemi Enderby na Antarktydzie i penetrowała północne rejony wysp Crozeta i Kerguelen. Do Kapsztadu zawinęła 23 marca.

Udział „Profesora Boguckiego” w omawianej ekspedycji był bardzo owocny. Przebadano włoki krylowe różnej konstrukcji, co pozwoliło wybrać najlepszy. Uruchomiono i przebadano w warunkach przemysłowej eksploatacji urządzenie do kontroli pracy włoka (UKW) 1 naprowadzenia go na ławice ryb. Uruchomiono do wiadczalną produkcję kryli odskorupionych na dwóch prototypowych urządzeniach. Odkryto dla naszego rybołówstwa łowiska ryb na szelfowych wodach Nowej Zelandii. Złowiono blisko 800 ton kryli, przywieziono do kraju około 60 ton mączki krylowej i kilkanaście ton kryli odskorupionych, mrożonych i gotowanych.

W czasie od 7 czerwca do 10 sierpnia 1978 roku „Profesor Bogucki” odbył kolejny rejs, tym razem w rejon zwany madersko-kanaryjskim. Jego celem było przeprowadzenie prób różnych typów wielkogabarytowych włoków pelagicznych oraz połowów z zastosowaniem pola elektrycznego, czyli włokiem „zelektryfikowanym”. Kierownikiem ekipy naukowej w tym rejsie był dr Krupa.

Jak już wiemy, „Profesor Bogucki”, wracając z trzeciej ekspedycji antarktycznej, spotkał się z „Profesorem Siedleckim”. Ten flagowy statek badawczy MIR wyszedł z Gdyni 4 kwietnia 1978 roku na międzynarodową ekspedycję „Otwarty ocean”, zorganizowaną w ramach rybackiego porozumienia państw socjalistycznych z lipca 1962 roku. Uczestniczyły w niej po 2 statki z Bułgarii, NRD, Polski, Rumunii i ZSRR. Celem tego przedsięwzięcia były poszukiwania łowisk ryb i kalmarów na południowo-zachodnim Atlantyku, poza dwustumilowym morską strefą ekonomiczną Argentyny. Drugim polskim statkiem oprócz „Profesora Siedleckiego”, biorącym udział w tej ekspedycji, był trawler „Szczytno” z przedsiębiorstwa „Odra”. Kierownikiem tej wyprawy był dr Siudziński z MIR, pełniący zarazem funkcję kierownika ekipy naukowej na „Profesorze Siedleckim”, w skład której obok pracowników MIR wchodził naukowcy i specjaliści z Zakładu Oceanologii PAN w Sopocie, Wydział Szkoły Morskiej w Szczecinie, Centralnego Laboratorium Przemysłu Rybnego w Gdyni i Centrum Techniki Okrętowej w Gdańsku. Próbnymi połowami i badaniami oceanograficzno-ichtiologicznymi prowadzono na „Profe-

sorte Siedleckim" od trzeciej dekady kwietnia do około 20 czerwca, zawiązać 1 czerwca do Montevideo po zaopatrzenie. Szczególna rola przypadła trawlerowi „Szczytno” dowodzoneму przez kpt. Zbigniewa Stawnego, który wyszedł z winowajców 3 dni przed „Profesorem Siedleckim”. Na „Szczytnie” płynęła niewielka ekipa pracowników MIR pod kierunkiem T. Sekudewicza z Zakładu Techniki Rybackiej, w skład której wchodził: W. Błady z tego samego zakładu, Olgierd Wrzesiński z Zakładu Ichtiologii i dwaj laboranci - Roman Nowakowski oraz Erwin Sarach. Mieli oni ze sobą zakupione przez MIR w Japonii wieloigłowe haki kalmarowe, tak zwane jigersy, których użyto wówczas po raz pierwszy na polskim statku rybackim. „Szczytno” operowało nieco na południe od obszaru, na którym prowadzono badania na „Profesorze Siedleckim”, na północ od Falklandów. Mimo że nie posiadano jeszcze adrege do wiadzenia w połowach na jigersy, dysponowano tylko rącznymi wci garkami tych haków skonstruowanymi w MIR, a o wietlenie do wabienia kalmarów nie miało należyczego natężenia, uzyskiwane wyniki przeszły wszelkie oczekiwania. Jednej nocy łowiono do 6 ton kalmarów. Praca „Szczytna” dowiodła, jak się później okazało, że w tym rejonie Atlantyku występuje duża koncentracja kalmarów, które można wydajnie eksploatować za pomocą jigersów. Było to najpoważniejsze osiągnięcie ekspedycji „Otwarty ocean”.

Po zakończeniu tej ekspedycji „Profesor Siedlecki” kontynuował badania na południowym Atlantyku, od rejonu wysp Tristan da Cunha oraz Gough po rejon wyspy Bouveta, a następnie w kierunku południowej Afryki. Około 5 lipca zawiązać do Kapsztadu. Po wyjściu z tego portu, od około 12 lipca prowadzono badania w rejonie na zachód od Namibii (Valdivia Bank), skąd udano się ku zachodnim krańcom Zatoki Gwinejskiej. Prace zakończono ostatniego lipca na wysokości Gwinei. Również w tych rejonach dokonywano próbnego połowu kalmarów na jigersy, nie osiągnęto jednak zadowalających wyników. „Profesor Siedlecki” wrócił do Gdyni 14 sierpnia, a „Szczytno” do winowajców 16 września.

Należycy odnotować, że „Wieczno”, które uczestniczyło od kilku lat we wspólnych z Amerykanami badaniach na wodach u północno-wschodnich wybrzeży USA, wiosną 1978 roku dotarło do rejonu Florydy.

Jeśli chodzi o udział pracowników MIR w ciekawszych rejsach przemysłowych statków rybackich, to wspomnieć należy Zbigniewa Romera i Mirosława Wyszyńskiego z Zakładu Zwiadów Rybackich uczestniczyli w zwiadzie prowadzonym przez trawler „Langusta” z przedsiwiorstwa „Odra” na wodach u zachodnich brzegów Indii - Romer w pierwszej, a Wyszyński w drugiej połowie 1978 roku.

Na terenie Instytutu borykał się nadal z trudnościami lokalowymi. Na początku 1978 roku władze miejskie poleciły opróżnienie baraków przy ulicy Kołtāja, zajmowanych przez Zakład Automatyzacji i Przetwarzania Danych. Musiano więc ten zakład przenieść do prymitywnych pomieszczeń w przemysłowo-gospodarczych zabudowaniach przy obecnej ulicy Wilejskiej 93 (dawna ul. M. Fornalskiej). Ulokowano tam również Dział Transportu oraz magazyn Działu Zaopatrzenia i sprzętu statków badawczych,

W tym samym czasie Instytutu było zorganizowane 23 i 24 marca 1978 roku w Gdańsku ogólnopolskie sympozjum na temat technologii przetwórstwa i metod wykorzystania antarktycznych kryli, na którym podsumowano dotychczasowy dorobek MIR i jego kooperantów w tej dziedzinie.

W 1978 roku MIR poniósł dotkliwycze straty, 18 lutego zmarł nagle w wieku 68 lat prof. Władysław Makowski, a w dniu 27 września zakończył życie prof. Kazimierz Demel.

Ze spraw kadrowycze odnotujemy, że w kwietniu 1978 roku w Zakładzie Technologii zatrudniono dr. Piotra Bykowskiego, absolwenta Wydziału Chemii Politechniki Gdańskiej, który

przeniósł się do MIR z Centralnego Laboratorium Przemysłu Rybnego w Gdyni. Powierzono mu kierownictwo Pracowni Przetwórstwa Kryła.

W grudniu uroczysto obchodzono trzydziestolecie pracy prof. J. Popiela w MIR. Także w grudniu pierwszy obcokrajowiec obronił w MIR pracę doktorską. Był nim Amerykanin Kenneth Sherman, a promotorem prof. Popiel.

W ciągu całego 1978 roku Muzeum i Akwarium Instytutu odwiedziło 301 680 osób nie licząc dzieci do lat 4.

W grudniu 1978 roku Instytut zatrudniał 901 osób, w tym 203 członków załóg statków badawczych i 106 osób w Zakładzie Doświadczalnym Białka Spożywczego. Wydatki MIR w omawianym roku wyniosły 457 700 000 zł.

W okresie największego - jeżeli to tak określimy - tempa rozwoju i bardzo dynamicznej działalności na morskich wodach całego niemal świata, MIR borykała się z poważnymi trudnościami, jego pracownicy przeżywali ciężki okres. Skutki organizacyjnych wstrząsów doświadczonych przez MIR w 1978 roku dawały o sobie znać jeszcze w następnym roku.

W sprawozdaniu z działalności MIR w 1979 roku czytamy między innymi co następuje. *„Przebieg realizacji prac badawczych w 1979 r. cechowała duża arytmia i stan niepewności. Zjednoczenie Gospodarki Rybnej kilkakrotnie korygowało plan badań i przyjęto go dopiero 25 czerwca 1979 roku. Umowy na prace badawcze podpisywano z dużymi opóźnieniami. Ostatni MIR otrzymał 11 stycznia 1980 roku. Instytut otrzymywał szereg poleceń opracowywania dodatkowych sprawozdań i informacji, a także poważnych nieplanowanych prac z krótkimi, niekonsultowanymi terminami realizacji. Taki stan rzeczy przeciągał okresowo pracę niektórych zakładów, a szczególnie ekspertów o najwyższych kwalifikacjach.”*

W tym samym dokumencie mówi się o nierozwiązanych od lat problemach lokalowych Instytutu, o trudnościach zaopatrzeniowych, zwłaszcza jeżeli chodzi o statki badawcze i uruchomienie w tym czasie prototypowni Zakładu Mechanizacji, o przestarzałych rodzajach transportu, o konieczności wymiany urządzeń poligraficznych na bardziej nowoczesne, o trudnościach z obsadzeniem wszystkich stanowisk na statkach badawczych, zwłaszcza tych pracujących na Bałtyku. A dalej w cytowanym sprawozdaniu czytamy:

„Wymienione wyżej czynniki powodowały szereg różnorodnych utrudnień, głównie w sferze zarządzania Instytutem, realizacji zadań planowych, jak i tych nieprzewidywanych planem na 1979 rok, a także powodowały powstawanie niepotrzebnych napięć zarówno wewnątrz Instytutu, jak i w stosunkach z ZGR i kooperantami.”

Warto wspomnieć, że w tym okresie MIR kooperował między innymi z następującymi instytucjami: Akademiami Medycznymi w Gdańsku, Łodzi i Poznaniu, Akademią Rolniczą w Szczecinie, Centralnym Laboratorium Przemysłu Rybnego w Gdyni, Centrum Techniki Okrętowej w Gdańsku, Instytutem Rybnictwa i Rybnictwa w Warszawie, Instytutem Maszyn Spożywczych w Warszawie, Instytutem Przemysłu Mięsnego w Warszawie, Państwowym Zakładem Higieny w Warszawie, Politechniką Gdańską i Łódzką, Polską Akademią Nauk, Szkołą Główną Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Wyższą Szkołą Morską w Gdyni i Szczecinie. Wiele z nich prowadziło na zlecenie MIR badania związane z różnymi sposobami wykorzystania antarktycznego kryła, między innymi nad przydatność jego mięsa do spożycia przez ludzi. Trzeba od razu dodać, że Rada Ministrów podjęła 11 maja 1979 roku uchwałę w sprawie

skorygowanego programu badań, eksploatacji i przetwórstwa kryli oraz innych organizmów morskich z rejonu Antarktyki. Koordynacją tych badań uchwalała powierzała MIR, tak jak czyniła wczesniejsza, analogiczna uchwała rządowa ze stycznia 1977 roku.

Jeśli chodzi o sprawy organizacyjne, to wymienić trzeba w pierwszym rządzie zarządzenie ministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej z 5 lutego 1979 roku, które z wstecznością od 1 stycznia tego roku przekazywało Zakład Doświadczalny Białka Spożywczego z MIR do Zakładów Rybnych w Gdyni. W związku z tym w pierwszym kwartale 1979 roku odeszło z Instytutu 105 zatrudnionych tam osób. W lutym 1979 roku dyrektor MIR powołał Samodzielny Pracowni Hydroakustyki, wydzielony z Zakładu Automatyzacji i Przetwarzania Danych, podporządkowany pionowi nauk biologicznych. Jej kierownikiem został dr Elminowicz. W listopadzie tego roku utworzono w pionie nauk technologiczno-ekonomicznych Samodzielny Pracowni Organizacji Pracy, powierzając jej kierownictwo W. Lenkiewiczowi. W następnym roku włączono do Zakładu Ekonomiki. W pionie sekretarza naukowego utworzono w czerwcu Dział Ekonomiki Badań i Organizacji Wdrożeń (dawna sekcja o tej samej nazwie), którego kierownikiem została Elbieta Cecułowa, chemiczka po Politechnice Gdańskiej, pracująca poprzednio w Zakładach Rybnych w Gdyni. Pierwszymi jej współpracownikami byli: Zdzisława Rosowska-Rejska, zatrudniona od 1974 roku w wymienionej wyżej sekcji oraz Stanisław Lis, elektronik po Politechnice Gdańskiej, przyjeżdżający do MIR w sierpniu 1979 roku.

Działalność badawcza MIR na morzu w 1979 roku rozpoczęła czwarta morska ekspedycja antarktyczna, na którą w końcu 1978 roku wyruszyły dwa statki - „Profesor Siedlecki” - 4 listopada i „Profesor Bogucki” - 27 grudnia. Kierownikiem rejsu na pierwszym statku był dr Sosiński, na drugim B. Bieniecki. W drodze do rejonu badań obydwie statki zawiązały po zaopatrzeniu do Rio de Janeiro. „Profesor Siedlecki” rozpoczął badania 13 grudnia w rejonie Południowej Georgii, tam też przystąpiła do pracy ekipa naukowa „Profesora Boguckiego” w dniu 24 stycznia 1979 roku. Cztery dni później doszło do spotkania obydwóch statków. Ich zadania w tej ekspedycji były różne. „Profesor Siedlecki” miał przeprowadzić kontrolne badania wczesniej rozpoznanych łowisk, głównie ryb, oraz poszukiwać nowych, zwłaszcza w rejonie półwyspu Antarktycznego. „Profesor Bogucki” miał połowiać kryle i prowadzić prace zmierzające do opanowania w skali przemysłowej technologii i mechanizacji przetwarzania kryli na cele paszowe, spożywcze i techniczne. Obydwie statki pracowały w tych samych rejonach - od Południowej Georgii i Południowych Orkadów po Południowe Szetlandy. Po zaopatrzeniu zawiązano do innych portów - „Profesor Siedlecki” do Ushuai (17 stycznia, zaokrętowano pracownika naukowego z USA) i Comodoro Rivadavia w Argentynie (1 marca, wyokrętowano Amerykanina), natomiast „Profesor Bogucki” do Montevideo w Urugwaju (4 marca, przekazanie na ląd ciała jednego z członków załogi zmarłego 26 lutego) i Rio Grande w Brazylii (18 marca).

„Profesor Siedlecki” zakończył badania 30 marca, w drodze do kraju zawinął do Las Palmas, do Gdyni przybył 30 kwietnia 1979 roku. W czasie tego rejsu zlokalizowano nowe łowiska ryb w rejonie wysp Elephant, Joinville i Króla Jerzego, odkryto dwa nowe dla naszego rybołówstwa gatunki ryb - orkad niebieski i orkad szary.

Na „Profesorze Boguckim” zakończono badania 27 kwietnia i udano się do Las Palmas, gdzie prawdopodobnie 17 maja nastąpiło spotkanie w „Wiecznym”, które zakończyło badania na szelfowych wodach zachodniej Afryki i powracało do kraju. Przesiadło się na nie osiem osób z ekipy naukowej „Profesora Boguckiego, w tym B. Bieniecki. Pozostała na „Profesorze Boguckim” członek ekipy naukowej prowadziła jeszcze badania u brzegów zachodniej

Afryki, na wysoko ci Senegalu. Do Gdyni powrócono prawdopodobnie 11 czerwca 1979 roku.

Udział „Profesora Boguckiego” w czwartej ekspedycji antarktycznej był bardzo owocny. Zrealizowano wszystkie cele tego rejsu, co oznaczało opanowanie techniki i technologii przetwarzania kryli na ró ne cele w skali przemysłowej.

W czasie od 20 sierpnia do 4 pa dziernika 1979 roku „Profesor Bogucki” odbył rejs na Morze Norweskie w poszukiwaniu łowisk b ł kitka. Po raz ostatni przeprowadzono wówczas połowy z zastosowaniem pola elektrycznego, czyli włokiem „zelektryfikowanym”. Nie prowadzono ju dalszych prac nad t technik połowu, mi dzy innymi dlatego, e przedsi biorstwa rybołówstwa morskiego nie były ni zainteresowane.

„Profesor Siedlecki” wyszedł z Gdyni 12 wrze nia 1979 roku w kolejny rejs zwany peruwia skim. Jego celem było przeprowadzenie bada oceanograficzno-ichtiologicznych i technologicznych na wodach Peru, z udziałem naukowców z tego kraju, zgodnie z porozumieniem w tej sprawie zawartym przez nasze Ministerstwo Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej z Ministerstwem Rybołówstwa Peru. Rejs miał dwa etapy, kierownikiem naukowym pierwszego był doc. Stanek. „Profesor Siedlecki” przeszedł Kanał Panamski i 12 pa dziernika zawi n ł do Paity poło onej na północy wybrze a peruwia skiego, by zabra na pokład peruwia - skich naukowców. Okazało si tymczasem, e sprawa nie została nale ycie przygotowana, trzeba było dopiero uzgadnia program wspólnych bada , zale ny mi dzy innymi od wewn trz-nych ustale pomi dzy Ministerstwem Rybołówstwa Peru a Instytutem Morskim tego kraju. A co najwa niejsze - brak jeszcze było zgody na wspólne badania ze strony Ministerstwa Spraw Zagranicznych Peru. Załatwianie wszystkich tych spraw przeci gało si ponad wszelk miar . W ten sposób zmarnowano półtora miesi ca, stoj c w porcie. Dopiero 29 listopada „Profesor Siedlecki” wyszedł w morze wraz z peruwia skimi naukowcami. Badania prowadzono od 2 grudnia do 29 stycznia 1980 roku, zawijaj c dwukrotnie do Callao. „Profesor Siedlecki” stał tam od 30 stycznia w oczekiwaniu na lotnicz wymian cz ci załogi i ekipy naukowej przed drugim etapem rejsu. W tym czasie przekazano Instytutowi Morskiemu Peru sprawozdanie z dotychczasowych wspólnych bada . O drugiej cz ci tego rejsu b dzie mowa nieco dalej.

Je li chodzi o działalno pracowników MIR na przemysłowych statkach rybackich w 1979 roku, to nie sposób nie wspomnie o ich udziale w pierwszych polskich przemysłowych połowach kalmarów najigersy. Wykorzystuj c do wiadczenia uzyskane podczas ekspedycji „Otwarty ocean”, przedsi biorstwo „Odra” przygotowało do tych połowów dwa trawlerzy, wyposa aj c je w pełni w odpowiedni sprz t. Wyszły one ze winouj cia w ko cu marca. Na „Gopie” płyn ł W. Błady, na „Murenio” Zygmunt Koco i Roman Szydłowski. Szczególna rola przypadła W. Błademu, który pomógł załodze „Gopła” maksymalnie wykorzysta nowy sprz t. Połowów dokonywano na północ od Falklandów, osi gaj c wspaniałe wyniki - do około 100 ton kalmarów w ci gu doby. Na pocz tku lipca zako czono połowy we wspomnianym rejonie i obydw trawlerzy ruszyły na północno-zachodni Atlantyk. Przeprowadzono tam (Flemish Cap) próby połowów kalmarów, daj ce najwy ej par ton na dob . Około połowy wrze nia obydw trawlerzy wróciły do winouj cia.

Warto te odnotowa , e J. Barthelke z Zakładu Ichtologii uczestniczył od połowy marca 1979 roku w rejsie trawlera „Saturn” z „Dalmoru” na Morzu Beringa, by we wschodniej jego cz ci prowadzi pierwsze polskie biologiczno-rybackie badania mintaja.

Rok 1979 przyniósł dwa wa ne wydarzenia zwi zane z mi dzynarodow współprac MIR. Od 27 do 30 marca w Instytucie obradował Komitet Naukowy Mi dzynarodowego Sto-

warzyszenia Producentów M czki Rybnej (IAFMM). Uczestniczyli w nim przedstawiciele 9 pa stw oraz delegat FAO. Polska nie była wprawdzie członkiem tego stowarzyszenia, jednak jako importer m czki rybnej miała z nim kontakty. Drugim wydarzeniem, o znacznie wi kszej randze, było statutowe 67 doroczne posiedzenie Mi dzynarodowej Rady Bada Morza, które odbyło si po raz pierwszy w Polsce. Obrady toczyły si w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie w dniach od 1 do 10 pa dziernika. Uczestniczyło w nich około 400 naukowców z 18 pa stw. Ze zrozumiałych wzgl dów polska delegacja na to posiedzenie była wyj tkowo liczna, w jej skład - oprócz grupy pracowników MIR - wchodzili tak e przedstawiciele Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej (Oddział Morski w Gdyni), Instytutu Rybactwa ródl dowego, Instytutu Oceanografii Uniwersytetu Gda skiego i Wydziału Rybactwa Morskiego Akademii Rolniczej w Szczecinie. Organizacj tej konferencji zajmowało si Biuro Kongresowe przedsi biorstwa „Orbis”, z którymi współdziałali pracownicy pionu techniczno-ekonomicznego MIR. Prof. Popiela wybrano na tej sesji wiceprezydentem ICES na kolejn kadencj .

W 1979 roku przypadało półwiecze kursów biologii morza, które od 1959 roku prowadził dr Siudzi ski, przeję t funkcj po profesorze Demelu.

W omawianym okresie dokonano jednej tylko, niewielkiej zmiany organizacyjnej w Instytucie. Pierwszego stycznia przekształcono Zakład Technologii Białka Spo ywczego w Zakład Technologii Bezkr gowców, powołuj c na jego kierownika dr. Piotra Bykowskiego.

W 1979 roku nast piły zmiany na niektórych kierowniczych stanowiskach w Instytucie. W zwi zku ze zwolnieniem z MIR kierownika Muzeum i Akwarium S. Kujawy, 10 lutego powołano na t funkcj dr. Siudzi skiego. Jego dotychczasowe stanowisko kierownika Zakładu Oceanografii obj ł S. Grimm. Poniewa kierownik Zakładu Technologii dr Karnicki wyjechał na pocz tku roku do pracy w centrali FAO w Rzymie, od 1 marca jego nast pc został dr Jerzy Nodzy ski. Zmienił si kierownik O rodka Obliczeniowego; Kazimierza Rakowskiego zast pił Kazimierz Maciaszczyk. Najwa niejsze przesuni cie kadrowe przypadło na koniec 1979 roku. Dotychczasowy naczelny dyrektor Instytutu dr Maj został skierowany na pocz tku grudnia do pracy w Biurze Rady Handlowego przy polskiej ambasadzie w Peru. Minister handlu zagranicznego i gospodarki morskiej 7 grudnia 1979 roku mianował nowym dyrektorem MIR doc. dr. Bohdana Draganika. Doc. Draganik pracował od 1973 roku na stanowisku zast pcy sekretarza wykonawczego Mi dzynarodowej Komisji Rybołówstwa Południowo-Wschodniego Atlantyku z siedzib w Madrycie. Wiosn 1978 roku powrócił do kraju, a 3 kwietnia do pracy w Zakładzie Rybołówstwa Bałtyckiego MIR. Po kilku miesi cach obj ł tam kierownictwo Pracowni Rybołówstwa Przybrze nego. Z szerokich kontaktów z gospodarczymi i naukowymi kołami rybołówstwa morskiego ró nych krajów, które były jego udziałem podczas pracy w Madrycie, doc. Draganik wyniósł przekonanie, e dalekomorskie rybołówstwo nie miało perspektyw rozwojowych, e nieunikniony był proces ograniczania jego działalno ci. Patrz c przez ten pryzmat na MIR uwa ał, e Instytut rozbudowano do rozmiarów przerastaj cych potrzeby polskiego rybołówstwa morskiego, co utrudniało merytoryczne kierowanie niektórymi sferami jego działania, jak na przykład elektronik czy mechanizacj . Pogl dy dyrektora Draganika były na ogół zbie ne z moimi, co mi dzy innymi powodowało, e nasza współpraca dobrze si układała.

Zatrudnienie w MIR w ko cu grudnia 1979 roku wynosiło 778 osób. Sprawozdanie Instytutu za omawiany rok nie ujawnia sumy jego wydatków.

Przechodz c do najwa niejszych dla MIR wydarze 1980 roku, powiem najpierw - zgodnie z ich chronologi - o działalno ci du ych statków badawczych. Jak pami tamy, pocz tek

1980 roku zastał „Profesora Siedleckiego” na wodach peruwiańskich. Statek stał od 30 stycznia w Callao, oczekując na lotniczą wymianę z jego załogi i ekipy naukowej. Następnie 14 lutego. Nowym kierownikiem naukowym drugiego etapu rejsu został doc. J. Romański z Zakładu Ichtiologii. „Profesor Siedlecki” wyszedł w morze dopiero 29 lutego i prowadził badania od 4 marca do 25 kwietnia z przerwami na wejście do Callao po zaopatrzenie i dla wymiany naukowców peruwiańskich, uczestniczących w tej części rejsu. Wykrotowano ich po zakończeniu prac i 30 kwietnia udano się do kraju. Po przejściu Kanału Panamskiego nastąpiła awaria jednego z silników. Jego naprawy dokonano w kolumbijskim porcie Barranquilla od 15 do 20 maja. Do Gdyni powrócono 14 czerwca 1980 roku. W czasie tego rejsu statek przebył 30 465 mil morskich.

W dniu 3 lipca 1980 roku „Profesor Siedlecki”, dowodzony tym razem przez kpt. R. Ludwiga, wyszedł na południowy Bałtyk. Ekipa naukowa, w skład której oprócz pracowników MIR wchodziła jedna osoba z ZSRR i dwie osoby z Instytutu Oceanologii PAN w Sopotcie, kierował doc. Piechura. Prowadzono badania biologiczne, chemiczne i fizyczne ekosystemu Bałtyku. Rejs ten zakończono 28 lipca.

„Profesor Bogucki” wyszedł z Gdyni 10 stycznia z zadaniem rozpoznania możliwości połowowych na wodach południowo-wschodniego Pacyfiku, poza dwustumilową morską strefę chilijską. Kierownikiem naukowym rejsu był R. Długosz z Zakładu Zwiadów Rybackich. Statek szedł przez Kanał Panamski. W dniu 8 kwietnia doszło do spotkania w morzu z „Profesorem Siedleckim”. Prace prowadzono wzdłuż całej strefy wód chilijskich, do 90°W. Zlokalizowano duże, przemysłowe koncentracje ostroboków. Rejs ten zakończono w Gdyni 5 listopada 1980 roku. Od 1 sierpnia MIR wyczarterował „Profesora Boguckiego” przedsięwzięciu „Dalmor”.

Trawler „Wieczno” od 21 stycznia do 19 kwietnia był w rutynowym niejako rejsie na północno-zachodnim Atlantyku, gdzie badania prowadzono wspólnie z Amerykanami. Później skierowano statek do Stoczni Remontowej „Nauta” w Gdyni, by przystosować go do połowów tuńczyków i dużych ryb pelagicznych. W tym celu należało zamontować na nim urządzenie do połowów wspomnianych ryb na zestawy haków (takie): wyrzutnik do wydawania liny głównej takli, wciągarkę do jej wybierania, transporter liny głównej takli i jej układarkę oraz 4 zbiorniki na główną linkę takli, umieszczone na górnym pokładzie w rufowej części statku. Wszystkie te urządzenia - z wyjątkiem zbiorników na linkę główną - zakupiono w Japonii. W tym celu wyjeżdżali tam w styczniu 1980 roku - T. Sekudewicz z Zakładu Techniki Rybackiej i Ryszard Stec z Zakładu Statków Rybackich.

Do ciekawszych rejsów pracowników MIR na statkach przemysłowych należał zwiad prowadzony przez trawler „Denebola” z „Dalmoru” na wodach Basenu Południowoaustralijskiego i u brzegów Tasmanii. Rejs ten trwał od połowy grudnia 1979 roku do początku kwietnia 1980 roku, korzystano z portów w Adelaide i Hobart. Uczestniczyli w nim: S. Fuławka, W. Pelczarski i laborant Piotr Strzelczyk.

Przechodząc do spraw organizacyjnych, przytaczam fragment sprawozdania Instytutu za rok 1980.

„Mając na uwadze aktualną sytuację i potrzeby branży, a także możliwości finansowe, dokonano szeregu zmian w strukturze organizacyjnej MIR. Miały one na celu między innymi spłaszczenie tej struktury, zmierzające do zgrupowania w 1981 roku wszystkich zakładów badawczych w jednym pionie naukowym.”

Zmiany, o których mowa, rozpoczęto w maju 1980 roku włączając do Zakładu Ekonomiki Samodzielnej Pracowni Prognozowania oraz Samodzielnej Pracowni Organizacji Pracy. W lipcu włączono Samodzielną Pracownię Hydroakustyki do Zakładu Ichtiologii, a Samodzielną Pracownię Akwakultury do Zakładu Rybołówstwa Bałtyckiego. W tym samym miesiącu połączono Zakład Technologii z Zakładem Technologii Bezkręgowców w jeden Zakład Technologii Przetwórstwa, powierzając jego kierownictwo dr. Bykowskiemu, a Zakład Techniki Rybackiej połączono z Zakładem Statków Rybackich w jeden Zakład Statków i Narzędzi Połowa, którego kierownikiem został dr Krupa. Również w lipcu połączono Dział Ekonomiki i Organizacji Wdrożeń z Działem Ochrony Patentowej, tworząc jeden Dział Organizacji Wdrożeń i Ochrony Patentowej, kierowany przez E. Cycałowa. Utworzono wreszcie w lipcu Wydział Doświadczalny (dawna prototypownia Zakładu Mechanizacji), podporządkowany zastępcy dyrektora do spraw nauk technologiczno-ekonomicznych. Wydział ten kierowany przez B. Bienieckiego, miał wykonywać prototypy i informacyjne serie różnych urządzeń technicznych, zwłaszcza używanych w przetwórstwie rybnym. Wybiegając nieco w przyszłość podam, że wydział ten przekazano jesienią 1982 roku do „Dalmoru”.

Ze spraw kadrowych odnotujemy tylko, że doc. Woźniak zrezygnował w końcu sierpnia z kierowania Zakładem Rybołówstwa Bałtyckiego i od 1 września 1980 roku dyrekcja MIR powierzyła te obowiązki dr. Richertowi, dotychczasowemu kierownikowi Zakładu Techniki Rybackiej.

Zatrudnienie w MIR w końcu 1980 roku wynosiło 704 osoby. Wielkość wydatków rocznych Instytutu nie ujawniono w sprawozdaniu za 1980 rok.

Szczególne miejsce w historii MIR zajmują wydarzenia sierpniowe 1980 roku. Robiłem wtedy codzienne notatki, których fragmenty, dotyczące Instytutu, przytaczam.

„Piątek 15 sierpnia. Około godziny 9 rozeszły się po Instytucie wieści, że Stocznia Gdańska nadal strajkuje. Dzwoniłem do naszego ministerstwa. W. Stolarz z Departamentu Morskiego powiedział, że w Warszawie mówi się o generalnym strajku, rzekomo od 18 sierpnia. Zakłady Rybne w Gdańsku stoją. Około godziny 10 mówię w Instytucie, że w Gdańsku doszło do starcia. Według jednych stoczniovców z milicją, według innych bili się robotnicy między sobą -zwolennicy i przeciwnicy strajku. W południe mówię, że w Stoczni Komuny Paryskiej był wiec, nie pracują. Ogólny niepokój, kilka osób wyszło wczynie z Instytutu do domu.

Sobota 16 sierpnia. W pracy nerwowo, ludzie ci głębiej mówią o strajku generalnym.

Poniedziałek 18 sierpnia. O godzinie 10.30 zadzwonił do mnie mgr inż. Wołoszyk*. Pytam, co mają robić, bo o godzinie 11 „Dalmor” zamyka wejście do portu. Po naradzie z dyrektorem Draganikiem poleciłem zwolnić kobiety, a reszta niech pozostaje w budynku. W MIR krąży od rana różne plotki.

Wtorek 19 sierpnia. W instytucie zdenerwowanie, rozmowy grupkami. Nie ustają plotki i różne wieści, między innymi o koncentracji wojska i milicji wokół Gdyni. Nasi kierownicy i pracownicy warsztatów próbowali rozpocząć strajk, ale jakoś się uspokoił.

środa 20 sierpnia. W instytucie napięcie, brak atmosfery do pracy. Nadal krąży różne wieści, skrajnie różne, między innymi o radzieckich wojskach pod Gdańskiem.

*Z Zakładu Mechanizacji w budynku dawnego OBRBS na terenie portu rybackiego w Gdyni administrowanego przez „Dalmor”.

Czwartek 21 sierpnia. W instytucie ludzie ci gle rozmawiaj grupkami, radz . Rada Zakładowa zbiera postulaty. Wytonił si Komitet Strajkowy z dr. Salmonowiczem* i Tomkiem Pomajda**. Byli w Stoczni Gda skiej, gdzie zgłosili postulaty pracowników MIR. Po powrocie poinformowali mnie o swojej bytno ci w Gda sku.

Pi tek 22 sierpnia. Ci gle narady - egzekutywy PZPR, Rady Zakładowej, dyrekcji, ludzi po pokojach. Dr Salmonowicz pojechał rano do Stoczni Gda skiej. Koło południa on i Pomajda zaprosili mnie na zebranie o godzinie 14 w sali konferencyjnej. O 14 zebrawali si ludzie. W „prezydium ” dr Salmonowicz, Aniela Smolska, *** Kiystryna Lisiak**** i Pomajda. Salmonowicz odczytał postulaty Mi dzyzakładowego Komitetu Strajkowego i zapytał, czy kto , kto si ju pod nimi podpisał, chce si teraz wycofa . Nikt si nie zgłosił. Dr Richert***** odczytał postulaty zebrane przez m ów zaufania. Dyskusji prawie adnej nie było. Zebrani przez aklamacyjną zatwierdzili delegatów - ł czników do MKS. Po zebraniu podpisywano jeszcze postulaty. O godzinie 15 si sko czyło.

Sobota 23 sierpnia. Miałem dy ur w MIR od godziny 15 do 23.

Poniedziałek 25 sierpnia. Strajk nadal trwa. W instytucie ci gle rozmowy w małych grupkach. Czynniki partyjne i zwi zkowe bierne, nie wida jakiego działania. Zdenerwowanie, nastroje smutku, niepewno ci i obawy.

Wtorek 26 sierpnia. O godzinie 8.10 Radio Gda sk nada/o przebieg rozmów Komisji Rz dowej Jagielskiego z MKS w Stoczni Gda skiej. Trwało to 2 godziny. Słuchali prawie wszyscy -ja w gabinecie dyrektora Draganika.

roda 27 sierpnia. Ludzie s coraz bardziej zm czeni. Dr Salmonowicz wyraził rano zaniepokojenie rozszerzaniem si strajków. Dzisiaj kto mi mówił, e radzieckie okr ty chciały wej do Zatoki Puckiej, ale admirał Janczyszyn na to si nie zgodził.

Czwartek 28 sierpnia. Dr Salmonowicz wrócił z Gda ska około godziny 13 z nagraniem rozmów w Stoczni Gda skiej.

Pi tek 29 sierpnia. Fama niesie, e je eli strajk nie sko czy si za par dni, to MKS spowoduje strajk generalny. Mówi si te o mo liwo ci wprowadzenia stanu wyj tkowego

Sobota 30 sierpnia. Około godziny 9 gruchn ła wiadomo , e w Szczecinie uzyskano porozumienie i strajk ma si zako czy . Około godziny 11 przyleciał Masło z wiadomości , e kto dzwonił do Stoczni Gda skiej - tam te osi gni to porozumienie. O godzinie 9 mieli my po egnanie doc. Wo niaka, odchodz cego na emerytur . Około godziny 11 zastał prof. Wiktor i pogotowie go zabrało.

Niedziela 31 sierpnia. U nas strajk nadal trwa, komunikacja nieczynna. Po południu byli my na bulwarze. O godzinie 17.35 zawyły syreny w porcie. Domy lili my si , e to koniec strajku. Potwierdzili to spaceruj cy po bulwarze ludzie, maj cy przy sobie odbiorniki tranzystorowe."

*W MIR od lutego 1970 roku. Kierownik Pracowni Chemicznej w Zakładzie Technologii Przetwórstwa.

**Miody kierowca samochodu osobowego MIR.

***Asystentka w Zakładzie Technologii.

""Sekretarka Zakładu Technologii.

""Przewodniczy Rady Zakładowej Zw. Zaw. Marynarzy i Portowców.

Oprócz osób wymienionych w notatce z 22 sierpnia 1980 roku, w skład Zakładowego Komitetu Strajkowego w MIR wchodził jeszcze Maciej Brzeski z Zakładu Technologii (chemik po Politechnice Gdańskiej w MIR od października 1970 roku) oraz Jerzy Maciejczyk z tego samego zakładu. Po zakończeniu strajku - w Instytucie nie strajkowano - Zakładowy Komitet Strajkowy przekształcił się w Tymczasowy Zakładowy Komisj NSZZ „Solidarność” w MIR, działający do wyborów stałej Komisji Zakładowej, które nastąpiły najprawdopodobniej 23 lutego 1981 roku. Jej przewodniczącym został dr Salmonowicz, a jego zastępcą M. Brzeski. Wybrano 7 zespołów roboczych (w nawiasach ich przewodniczący): do spraw organizacyjnych (M. Brzeski), do spraw nauki (T. Linkowski), do spraw socjalnych, bytowych i BHP (Lech Piekutowski), do spraw interwencyjnych (Ryszard Stec), do spraw informacji (A. Smolińska), do spraw morskich (M. Lipiński) oraz do spraw szkoleniowych (K. Kamiński). W dniu 13 marca 1981 roku zawiązał się w Instytucie Komitet Obrony Wiary i Wiedzy za Przekonania. Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność” w MIR rozpoczęła wydawanie własnego „Biuletynu Informacyjnego”. Jego pierwszy numer ukazał się 9 kwietnia 1981 roku.

*„Rok 1981 był okresem szczególnym w działalności MIR. Zapowiedziana reforma gospodarcza i wszystkie jej konsekwencje dla Instytutu (zwłaszcza w dziedzinie finansowania placówek naukowych), przewidywane wprowadzenie nowych zasad prawnych, określających funkcjonowanie Instytutów badawczych, trudna i niejasna sytuacja rybołówstwa dalekomorskiego — oto główne czynniki, które stwarzały atmosferę niepewności co do warunków w jakich MIR będzie musiał pracować w 1982 roku. Atmosferę tę pogłębiały wydarzenia, jakie miały miejsce w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym kraju w omawianym okresie. * Powodowały one wyraźnie dostrzegalne napięcia wśród pracowników Instytutu, zarówno w odniesieniu do poszczególnych jednostek, jak i do całego Instytutu. Nie ominęły Instytutu również rodzaje akcji związkowe, podejmowane w ramach działalności ogólnokrajowej. Wszystko to nie sprzyjało dobrej, wydajnej pracy, powodowało wyraźne obniżenie dyscypliny oraz objawy zmęczenia, zniechęcenia, a także obawy ludzi o najbliższą przyszłość. W tych warunkach realizacja zadań Instytutu przebiegała z wielkimi trudnościami niwymi w poprzednich latach, dała się zauważyć pewne obniżenie poziomu niektórych opracowań.*

Należy odnotować pozostanie w ciągu 1981 roku siedmiu pracowników MIR, w tym czterech naukowych, poza granicami Polski.

Kierownictwo Instytutu podejmowało szereg działań przeciwdziałających rozpręgni. Pozytywnym tego rezultatem było osiągnięcie porozumienia pomiędzy dwiema organizacjami związkowymi oraz Komitetem Zakładowym PZPR i dyrekcją, dzięki czemu nie zanotowano w Instytucie drastycznych wystąpień czy zjawisk. Dzięki temu doprowadzono do zrealizowania zadań badawczych, jak i do opracowania perspektywicznego programu działalności Instytutu w nowych warunkach gospodarczych kraju.”

¹Czytelnikowi niepamiętającemu tego okresu warto dodać, że od ostrzegawczego powszechnego strajku 27 marca 1981 roku, zarządzonego przez Krajową Komisję Porozumiewawczą „Solidarność”, narastało w kraju napięcie, powstawały różne konflikty. „Departamenty Stanu i Obrony USA ostrzegały przed wejściem do akcji Armii Radzieckiej”. List KC KPZR do KC PZPR z 5 czerwca 1981 roku stwierdzał, że „PZPR krok za krokiem ustępowała pod naciskiem wewnętrznej kontrewolucji, co doprowadziło kraj do punktu krytycznego.” Pierwszy tur 1 Krajowego Zjazdu Delegatów „Solidarność” (5-10.1X.81) radziecka agencja TASS określiła jako „orgi antysocjalistyczne i antyradzieckie”. „Do tego sytuacja gospodarcza kraju „stawała się - nawet jak na standardy RWPG - dramatyczna.” (Cytaty zaczerpnięte z pracy A. Paczkowskiego: Pół wieku dziejów Polski 1939-1989, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 1996, str. 483, 494, 501.

Przytoczony fragment sprawozdania o działalności ci MIR w 1981 roku w miar obiektyw- nie -jak s dz - oddaje ówczesn atmosfer pracy w Instytucie.

Od pocz tku stycznia 1981 roku MIR miał - podobnie jak przed rokiem 1976 - tylko jeden pion naukowy. Doc. Piechur odwołano z ko cem 1980 roku ze stanowiska zast pcy dyrektora do spraw nauk biologicznych w zwi zku z likwidacj tego pionu. Uległ tak e likwidacji pion nauk technologiczno-ekonomicznych, a kieruj cy nim prof. Ropelewski powrócił do swojej dawnej funkcji zast pcy dyrektora Instytutu do spraw naukowych, zarazem pierwszego zast pcy dyrektora. W omawianym okresie nie przeprowadzono w MIR adnych innych istotnych zmian organizacyjnych.

„Profesor Siedlecki” wyszedł z Gdyni 12 stycznia 1981 roku na pi t morsk ekspedycj antarktyczn . Była ona podzielona na dwie cz ci. W pierwszym etapie rejsu Instytut Ekologii PAN prowadził badania w ramach Pierwszego Mi dzynarodowego Eksperymentu BIOMASS*, zwanego w skrócie FIBEX. Kierownikiem naukowym tego etapu rejsu był doc. Rakusa-Suszczewski, a jego zast pc dr P. Bykowski z MIR. W drodze na Morze Scotia zatrzymano si w Rio de Janerio (4-5.II), gdzie zaokr towano Noela Svendsena z USA, pracownika firmy „Laitram”, która dostarczyła na „Profesora Siedleckiego” urz dzenie do odskorupiania kryli celem wypróbowania go. Badania rozpocz to 14 lutego. W dniu 1 marca spotkano si w morzu ze statkiem badawczym RFN „Meteor”, na którym nasi naukowcy zło yli wizyt . Prace w ramach FIBEX zako czono 21 marca i po dwóch dniach statek zatrzymał si w Zatoce Admiralicji u brzegu Wyspy Króla Jerzego, w pobl u stacji naukowej PAN, dobijaj c do burty stoj cego tam statku szkolnego Szkoły Morskiej w Gdyni „Garnuszewskiego.” Wyokr towano grup pracowników PAN, którzy mieli zimowa na stacji PAN, a zaokr towano 14 osób z MIR, które dopłyn ły tam „Garnuszewskim”. Rozpoczynała si druga cz omawianej ekspedycji, realizowana przez MIR pod naukowym kierownictwem dr. Bykowskiego.

Od 31 marca do 6 kwietnia „Profesor Siedlecki” stał w Ushuai, pobieraj c zaopatrzenie. Wyokr towano Amerykanina i wyładowano jego urz dzenie do odskorupiania kryli, które nie zdało egzaminu. Po zako czeniu bada udano si do Rio de Janeiro (27-29.IV), sk d ruszono do kraju. W dniu 12 maja doszło do spotkania w morzu ze statkiem „Wieczno”. Powrót do Gdyni nast pił 26 maja.

W czasie od 9 do 29 lipca 1981 roku „Profesor Siedlecki”, dowodzony tym razem przez kpt. Ludwiga, odbył rejs na Bałtyku. Naukowym kierownikiem tego rejsu był doc. Piechura. Wyj tkowo liczny zespół naukowy, licz cy a 44 osoby, składał si , oprócz pracowników MIR, z przedstawicieli Akademii Rolniczej w Szczecinie, Instytutu Morskiego w Gda sku, Instytutu Zootechniki w Krakowie, Instytutu Oceanologii PAN w Sopocie, uniwersytetów w Gda sku i Toruniu, Wojewódzkiego Zakładu Higieny Weterynaryjnej w Gda sku oraz Wojskowego Instytutu Chemii i Radiometrii. Celem rejsu było okre lenie stanu zanieczyszcze polskiej strefy rybołówczej i próba oceny ich wpływu na stan zdrowotny ryb.

„Wieczno”, z którym spotkał si „Profesor Siedlecki” w drodze z Antarktyki, wypłyn ło na rodkowy Atlantyk, by po raz pierwszy łowi du e ryby pelagiczne na tu czykowe takie zakupione w Japonii. Rejs ten, którego naukowym kierownikiem był T. Sekudewicz, trwał od 25 lutego do 26 czerwca 1981 roku. Podczas tej oraz nast pnych takich wypraw „Wieczna” wydawano od 1000 do 2000 haków (takli), ci gn cych si par dziesi tków mil morskich. Wyniki rejsu potwierdziły mo liwo uprawiania tego rodzaju połowów w warunkach polskiego rybołówstwa dalekomorskiego, z czym wi zano wówczas pewne nadzieje.

•Badania Biologiczne Morskich Systemów i Zasobów Antarktyki, w skrócie angielskim BIOMASS.

Wydarzeniem 1981 roku, które nie pozostało obojętne dla MIR, było ukazanie się w marcu na łamach czasopisma „Rynki zagraniczne” (nr 32 i 33) artykułu prof. Polańskiego, kierownika Zakładu Ekonomiki MIR, pt. „Założenia reformy gospodarczej w morskiej gospodarce rybnej.” Autor postulował między innymi ograniczenie połowów dalekomorskich, wstrzymanie inwestycji we flocie rybackiej i zmniejszenie liczby przedsiębiorstw połowów dalekomorskich. Obradując 16 czerwca 1981 roku Kolegium ZGR, poświęcone sprawom reformy gospodarczej w morskim przemyśle rybnym, odniosło się bardzo krytycznie do artykułu prof. Polańskiego i podjęło uchwałę „w obronie rybołówstwa”. Wydarzenia te zaogniły stosunki MIR z przedsiębiorstwami zgrupowanymi w ZGR, zwłaszcza dalekomorskimi i z samym Zjednoczeniem. Wiele osób podzielało cichcem poglądy prof. Polańskiego, znaleźli się i tacy, którzy publicznie wystąpili w ich obronie. Niejako syntezą tych głosów był artykuł „Na stycie ryb nie podać”, zamieszczony 15 września 1981 roku w „Głosie Wybrzeża”, podzielający opinię prof. Polańskiego i zawierający między innymi następujące zdanie.

„Decyzja o wprowadzeniu w życie reformy gospodarczej dla rybołówstwa polskiego oznacza zakrzepowy zawal serca, a próby reanimacji mają znikome szanse powodzenia.”

Ze spraw kadrowych tego okresu należy w pierwszym rzędzie odnotować nadanie przez Senat Akademii Rolniczej w Szczecinie godności doktora honoris causa profesorowi Walerianowi Ciągiewiczowi. Był drugim po prof. Demelu pracownikiem MIR wyróżnionym tym zaszczytnym tytułem. Profesor był już od czerwca 1978 roku na emeryturze, ale jeszcze do końca 1980 roku współpracował z Instytutem.

W 1981 roku nastąpiły zmiany na niektórych kierowniczych stanowiskach. Od początku lutego kierownictwo Zakładu Oceanografii objął doc. Piechura. Jego poprzednik S. Grimm wyjechał prywatnie do Stanów Zjednoczonych. I. Sienkiewiczowa powróciła z zagranicy i ponownie została szefową Działu Planowania Badań, przejmując 1 listopada tę funkcję od E. Łysakowskiej. W końcu sierpnia odszedł z MIR kierownik Ośrodka Wydawniczego Bohdan Kubicki, który objął tę funkcję po K. Buczkowskiej-Kozłowiczowej jesienią 1977 roku. Jego obowiązki przejął od września J. Pietkiewicz.

W końcu 1981 roku w MIR pracowało 619 osób.

ROK STANU WOJENNEGO 1982

Jak powszechnie wiadomo, w niedzielę 13 grudnia 1981 roku wprowadzono stan wojenny na terenie Polski. Ludzie przychodzący nazajutrz do pracy w Instytucie - jak pamiętam - nie zdawali sobie sprawy, co taki stan w praktyce oznacza, jakie będą tego konsekwencje. Nie wiedzieli tego również w dyrekcji MIR. Połączenia telefoniczne i telexowe były wyłączone, nie można było porozumieć ani z ZGR, ani z Urzędem Gospodarki Morskiej. We wtorek 15 grudnia w „Trybunie Ludu” ukazał się „Wykaz jednostek organizacyjnych administracji państwowej i gospodarki narodowej objętych militaryzacją”. W części tego wykazu, dotyczącej Urzędu Gospodarki Morskiej, w punkcie 10 wymieniono ZGR wraz z podległymi jednostkami organizacyjnymi. Mogło to oznaczać, że również MIR został zmilitaryzowany. Nie pamiętam już, jak drogą dotarła do nas wkrótce oficjalna wiadomość, że tak jest istotnie, a formalnym podstawem militaryzacji Instytutu było zarządzenie dyrektora ZGR z 14 grudnia

1981 roku. Młodszym czytelnikom tej publikacji przypomnijmy, że we wszystkich zmilitaryzowanych instytucjach obowiązywały między innymi następujące zasady:

- wszystkie zatrudnione w nich osoby uważa się za powołane do służby w jednostce zmilitaryzowanej,
- służba w jednostce zmilitaryzowanej jest równoznaczna z czynną służbą wojskową,
- polecenia przełożonych są równoznaczne z rozkazem w warunkach służby wojskowej w czasie wojny.

Do MIR nie skierowano tak zwanego komisarza wojskowego, władze bezpieczeństwa nie zatrzymały ani nie internowały żadnego pracownika Instytutu. Komisja Zakładowa „Solidarność” obawiając się jednak aresztowania jej przewodniczącego dr. Salmonowicza ustaliła, że w takim przypadku tajnym szefem zostanie M. Brzeski. M. Lipski w dniu 14 lub 15 grudnia wyniósł z Instytutu całą dokumentację „Solidarność” i ukrył w Gdyni-Orłowie, w piwnicy M. Brzeskiego.

Przytocz tu fragment obszerniejszej relacji napisanej przez doc. E. Stankę w październiku 2000 roku.

„Po wprowadzeniu stanu wojennego powstało w MIR podziemie „Solidarność”, działające aż do ujawnienia się w 1989 r. Była to grupa, w skład której weszli: M. Brzeski, Jolanta Kosztejn, Lesław Ludwig, Z. Polański i Krzysztof Włodarczyk. Zebrania tego grona, które z biegiem czasu się powiększało, odbywały się początkowo w moim mieszkaniu przy ul. Krasickiego w Gdyni, a po odwołaniu stanu wojennego również na terenie Instytutu. Naszym łącznikiem z podziemnymi władzami „Solidarność” w Gdańsku był M. Brzeski. Dostarczał nam konspiracyjne prasę, odprowadzał do Gdańska składki i pieniądze zebrane na zapomogi dla rodzin internowanych członków związku. M. Brzeski i jego żona Zofia rozprawdzali podziemną prasę wśród wybranych osób z Instytutu. ”

Pierwsze dni i tygodnie działalności Instytutu w warunkach stanu wojennego upływały na załatwianiu spraw personalnych. W sprawozdaniu MIR za 1982 rok znajduje się takie stwierdzenie:

„Zgodnie z zaleceniem władz nadrzędnych dokonano weryfikacji pracowników według kryterium przydatności zawodowej i podporządkowania się decyzjom władz. ”

Kierownicy wszystkich komórek organizacyjnych Instytutu otrzymali polecenie, aby kierując się tym wytycznym przedstawili dyrekcji listy osób proponowanych do zwolnienia. Sporządzono takie listy i na ich podstawie co najmniej 66 osób otrzymało wypowiedzenia, uzasadnione reorganizacją Instytutu i redukcją etatów. W pionie naukowym zwolniono 42 osoby, przy czym powody rozwiązania z nimi umowy o pracę były następujące:

- mała wydajność pracy - 16 osób,
- niesubordynacja - 2 osoby,
- pijactwo - 2 osoby,
- wykonywana praca niezgodna z posiadaniem wykształceniem - 2 osoby,
- ograniczenie niektórych kierunków badań, zwłaszcza specjalności - 8 osób,
- krótki okres pracy w Instytucie - 2 osoby,
- inne przyczyny (trudność współpracy w zespole, słaba dyscyplina, działalność sprzeczna z obowiązującymi normami i przepisami prawa, destabilizująca pracę w Instytucie) - 10 osób.

Grupa 10 osób zwolnionych „z innych przyczyn”, musiała odejść z Instytutu najprawdopodobniej ze względu na różnice polityczne. Jeśli mnie pamięć nie myli, w pierwszych dniach stanu wojennego pojawił się w MIR oficer Służby Bezpieczeństwa z Gdańska, przekazując list około 10 osób, które należało bezwzględnie zwolnić. Nie robiłem żadnych notatek dotyczących tej sprawy i nie potrafię dzisiaj podać żadnego nazwiska z tej listy.

Również na początku 1982 roku nie mniej niż 37 osób odeszło z Instytutu na emeryturę, w tym wcześniej, oraz na renty. Znaleźli się wśród nich między innymi wybitnymi specjalistami, cieszącymi się poważnym autorytetem w rybołówstwie morskim - docenci K. Kamiński, E. Kordyl i S. Okoński oraz długoletni, zasłużeni pracownicy Instytutu, jak na przykład mistrz sieciarstwa Maria Domachowska, zastępca głównego księgowego Franciszek Jereczek, laborantka Helena Jereczkova, kasjerka Halina Sawicka, laborantka Janina Otorowska.

Na początku 1982 roku z Instytutu odeszło nie mniej niż 103 osoby.

Owe sprawy kadrowe były jedną z przyczyn zmian organizacyjnych, przeprowadzonych w MIR na początku 1982 roku. Zakład Mechanizacji Przetwórstwa Rybnego połączono z Zakładem Technologii Przetwórstwa Rybnego, tworząc jeden Zakład Technologii i Mechanizacji Przetwórstwa, którego kierownikiem został doc. Dutkiewicz. Zakład Zwiadów Rybackich włączono do Zakładu Ichtiologii jako pracowni. Zakład Statków i Narzędzi Połowu połączono z Zakładem Automatyzacji i Przetwarzania Danych w jeden Zakład Techniki Rybackiej, którym kierował dr Ziembo. Zlikwidowano Zakład Informacji Prawno-Ekonomicznej i Marketingowej w Oddziale MIR w Szczecinie, ponieważ - jak czytamy w sprawozdaniu Instytutu za rok 1982 - „wygasło zainteresowanie zewnętrzne” jego działalnością. W końcu marca utworzono Samodzielny Pracowni Analiz Ichtiologicznych, powierzając jej kierownictwo A. Kosiorowi.

Trudna sytuacja finansowa Instytutu spowodowała, że statek „Profesor Siedlecki” wyłączone na cały 1982 rok z eksploatacji. W maju wycofano także z eksploatacji wysłanego „Birkuta” i przeznaczono go do kasacji. Kapitanami tego statku w okresie blisko trzydziestu lat służby w Instytucie byli kolejno: Edmund Boryna, Jan Wolanowski, Henryk Frymer, Władysław Kilanowski, Jerzy Wosachło, Jan Sokołowski, Jan Chołyst, Ryszard Ludwig, Krzysztof Orwat, Edward Moko, Jan Traczyk, Benedykt Styburski. Na początku września sprzedano „Profesora Boguckiego” przedsiębiorstwu „Dalmor”, które charterowało ten statek od przeszło dwóch lat. Podczas wszystkich wypraw organizowanych przez MIR na „Profesorze Boguckim” dowodził nim kpt. Jan Sokołowski.

Na Bałtyku pozostał Instytutowi jeden tylko statek, o którym tak pisano w sprawozdaniu MIR za rok 1982.

„Doktor Lubecki” nie jest przystosowany do prac oceanograficznych w takim stopniu, jak wymagają tego nowoczesne metody tego rodzaju prac. Wprowadzenie do eksploatacji nowego statku badawczego Instytutu do prac na Bałtyku jest jednym z najpilniejszych problemów, jakie należy rozwiązać w możliwie najkrótszym czasie. ”

Trawler „Wieczno” w okresie od 25 marca do 23 lipca 1982 roku odbył kolejną wyprawę na wodach Atlantyku na połowy dużych ryb pelagicznych takłami tradycyjnymi. Tym razem kierownikiem naukowym rejsu był W. Blady, natomiast kapitanem statku Jan Chołyst.

Dwaj pracownicy naukowcy MIR, doktorzy A. Orłowski i O. Wrzesiński przebywali na szwedzkim statku badawczym „Argos”, uczestnicząc od 27 września do 3 listopada w hydroakustycznym szacowaniu zasobów ryb bałtyckich.

Rada Naukowa MIR, powodowana trudną sytuacją finansową Instytutu, przyjęła na posiedzeniu 18 maja 1982 roku projekt uchwały i upoważniła do ostatecznego jej zredagowania

Prezydium Rady. Zebrało si ę ono 9 czerwca 1982 roku, aby opracowa ć i przyjąć tekst owej uchwały. Oceniono w niej bardzo pozytywnie dorobek Instytutu i jego zasługi zarówno dla nauki, jak i dla rybołówstwa morskiego, uznano za prawidłowe kierunki działalności MIR i stwierdzono niezb ędno jej kontynuowania. Dokument ten wyrażał dalej zaniepokojenie niestabilną materialną sytuacją Instytutu oraz przekonanie, że władze zapewni odpowiednie środki na działalność Instytutu. Uchwała zwracała uwagę na niezb ędno prowadzenia przez MIR pewnego zakresu badań podstawowych. Zawierała ona między innymi następujące sformułowania.

„Nie wolno dopuścić do tego, aby MIR został sprowadzony okresowymi trudnościami gospodarczymi do roli instytucji wiadczącej jedynie doraźne doradztwo oraz rozwiązyującej jedynie tylko drobne problemy o charakterze technicznym i gospodarczym. Nie można widzieć roli nauki tylko przez pryzmat komercjalizmu, ponieważ musi ona spełniać określone i właściwe dla niej zadania, będąc jednym z podstawowych elementów racjonalnej polityki gospodarczej państwa. Dla takiego ukierunkowania dalszej działalności MIR należy zapewnić odpowiednie środki budżetowe. ”

W kilka dni po przyjęciu przez Prezydium Rady Naukowej MIR tej uchwały Instytut obchodził swoje sześćdziesiąte urodziny. W dniu 17 czerwca odbyła się uroczysta akademicka sesja naukowa. W akademii uczestniczyli liczni goście, przedstawiciele władz politycznych i administracyjnych, ośrodków akademickich i naukowych, Marynarki Wojennej i morskiego przemysłu rybnego. Zasłużeni pracownicy Instytutu otrzymali wysokie odznaczenia państwowe.

Stan wojenny nie wpłynął w większym stopniu na ograniczenie współpracy międzynarodowej Instytutu i zagranicznych wyjazdów jego pracowników. Wydarzenia 1981 roku były pod tym względem bardziej odczuwalne.

W okresie, o jakim tu mowa zagraniczne kontakty Instytutu były już bardzo rozległe. Było to spowodowane między innymi przystąpieniem Polski od lat siedemdziesiątych do takich międzynarodowych porozumień w dziedzinie rybołówstwa i związanych z nim badań naukowych, które we wcześniejszych latach albo jeszcze nie istniały, albo nasz kraj nie był zainteresowany ich działalnością. Dla przykładu wymienię Międzynarodową Komisję Rybołówstwa Morza Bałtyckiego (IBSFC), Komisję Ochrony Bałtyckiego Rodowiska Morskiego, zwaną Komisją Helsińską (HELCOM), Komitet Naukowy Badań Antarktycznych (SCAR) i Komisję Zachowania Morskich Zasobów Antarktyki (CCAMLR), czy Konwencję o Ochronie i Zarządzaniu Zasobami Młotaję w Centralnej Części Morza Beringa (CBSPC). Omawianie udziału naukowców MIR w pracach tych organizacji, a także innych jeszcze, o których tu nie wspominam, gdy była już o nich wielokrotnie mowa, jak na przykład o Międzynarodowej Radzie Badań Morza (ICES) czy porozumieniu państw socjalistycznych w dziedzinie rybołówstwa morskiego z lipca 1962 roku, przekraczałyby znacznie ramy tej publikacji.

Jeśli chodzi jeszcze o sprawy dotyczące pracowników Instytutu w okresie stanu wojennego, nie sposób nie wspomnieć o ciężkim zranieniu dr. Kuźmy z Zakładu Technologii podczas burzliwych zajęć w Gdańsku w pierwszych dniach maja 1982 roku. Gdy przyglądał się tłumowi manifestantów ciągnących ulicę Kartuską, został nagle ranny w twarz jakimś ładunkiem - być może z rakiety - który wybił mu kilka zębów i przebił podniebienie. Spędził w szpitalu przeszło 3 tygodnie.

W końcu grudnia 1982 roku w MIR pracowało 459 osób, o 160 mniej w porównaniu z analogicznym okresem poprzedniego roku.

LATA 1983-1985

Od 15 stycznia 1983 roku zniesiono militaryzację MIR (na podstawie zarządzenia ministra-kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z 31 grudnia 1982 roku). Zapoczątkowany tym aktem rok nie przyniósł szczególnie doniosłych dla Instytutu wydarzeń, a te, które zasługują na odnotowanie, omawiam w chronologicznym porządku.

W dniu 24 lutego odbyła się w Instytucie wykładowa pod względem formalnym, obrona rozprawy doktorskiej pt. „Elementy biologii, formy grupowego występowania i zasoby antarktycznego kryla *Euphausia superba* Dana (Crustacea)”. Pracę przygotowali dwaj autorzy - hydroakustyk Janusz Kalinowski z Zakładu Ichtiologii i biolog Zygmunt Witek z Zakładu Oceanografii. Ich promotorem był prof. Popiel. Obydwaj uzyskali doktoraty.

W marcu, dzięki porozumieniu między Instytutem a przedsioborstwem „Dalmor” naukowcy z MIR wypłynęli na trawlerze „Arcturus” w rejs na Morze Scotia. W ekipie naukowej Instytutu, którzy kierował dr Bykowski, byli: A. Dowgiałło, Wiktor Kołodziejski, W. Wołoszyk i laborant Mieczysław Prada. Podczas rejsu prowadzono eksperymentalne, przemysłowe połowy kryli oraz badania techniczno-technologiczne związane z ich wykorzystaniem. Połowy rozpoczęły 21 kwietnia koło Południowej Georgii, a zakończono je 10 maja 1983 roku.

Na posiedzeniu Rady Naukowej Instytutu, które odbywało się 29 kwietnia uczczono jubileusz 35-lecia pracy prof. Józefa Popiela w MIR.

W połowie maja laborant z Zakładu Ichtiologii, Karol Czech, poprzednio kierownik Działu Spraw Osobowych MIR, wypłynął na trawlerze przedsioborstwa „Odra” na północno-wschodni Pacyfik, gdzie wytko długo, przez kilka miesięcy gromadził materiały do badań ichtiologicznych (masowe pomiary ryb, ich biologiczne analizy, rejestrowanie przebiegu i wydajności połowów).

Od 16 maja do 1 czerwca trwał rejs „Profesora Siedleckiego”, który do kwietnia włącznie był jeszcze wyznaczony z eksploatacji, na Bałtyku. Statkiem dowodził kpt. Babiak, kierownikiem naukowym rejsu był dr Richert. W ekipie badawczej byli naukowcy i specjaliści z różnych instytucji. Prowadzono prace biologiczno-rybackie i zoologiczne. W morzu 29 maja spotkano radziecki statek badawczy „Zwiazda Bałtiki”, a dwa dni później statek badawczy „Eisbar” z NRD, co pozwoliło na dwukrotne przeprowadzenie interkalibracji echosond.

Trawler „Wieczno” wyszedł 16 lipca po raz trzeci w rejon środkowo-wschodniego Atlantyku aby łowił duże ryby pelagiczne na takielunku. Oprócz ekipy naukowej MIR pod kierunkiem R. Długosza, w rejsie tym, zakończonym 26 listopada, uczestniczyli dwaj przedstawiciele przedsioborstw połowów dalekomorskich z „Dalmoru” i z „Odry” oraz Ryszard Wyrzykowski z Wytwórni Filmów Oświetlowych w Łodzi, dokumentujący przebieg połowów.

„Profesor Siedlecki”, dowodzony przez kpt. Ludwiga, odbył kolejny rejs na Bałtyku, trwający od 25 sierpnia do 14 września. Kierownikiem licznej ekipy naukowej, składającej się z pracowników MIR i różnych instytucji, był początkowo doc. Piechura, który po zorganizowaniu pracy i badań na statku, 31 sierpnia zszedł na ląd z reddy portu we Władysławowie, gdy czekał go wyjazd do Jemenu. Pracował przez parę lat w Adenie, gdzie jako ekspert Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Wychowania, Nauki i Kultury (UNESCO) w dziedzinie oceanografii organizował Morskie Centrum Badawcze. Funkcją kierownika ekipy naukowej na „Profesorze Siedleckim” w tym rejsie przejął po nim dr Borowski.

W związku z wyjazdem doc. Piechury za granicę, na kierownika Zakładu Oceanografii powołano prof. Popiela, a stanowisko kierownika Zakładu Ichtiologii (po prof. Popielu) objął doc. Stanek.

Równie we wrześniu nastąpiła zmiana kierownika Zakładu Rybołówstwa Bałtyckiego, dr Richert odszedł z Instytutu do pracy w Biurze Zrzeszenia Rybaków Morskich w Gdyni, a jego obowiązki przejął dr Borowski.

W dniu 22 października „Profesor Siedlecki” wyruszył na antarktyczne wody Atlantyku, by wziąć udział w Drugim Międzynarodowym Eksperymentie BIOMASS, zwanym w skrócie SIBEX. W rejsie tym, który z udziałem MIR organizował i finansował Instytut Ekologii PAN, statkiem dowodził kpt. Ludwig. Celem rejsu była wymiana załogi na stacji imienia Arctowskiego, dostarczenie tam zaopatrzenia oraz przeprowadzenie badań przewidzianych w programie SIBEX i rybackiego zwiadu na rozpoznanych wcześniej łowiskach. Dnia 10 listopada w drodze do rejonu badań spotkano w morzu „Wieczno”. W dniu 21 listopada zawinięto do Rio de Janeiro, gdzie zszedł ze statku profesor Rakusa-Suszczewski, zmuszony do tego rodzinnymi względami. Jego funkcją naukowego kierownika rejsu przejął po nim dr Bykowski. Postój w porcie trwał do 23 listopada. Na statku przybyło ponad dwudziestoosobową grupę brazylijskich oficerów Marynarki Wojennej i naukowców zajmujących się badaniami morskimi. Od 5 do 9 grudnia „Profesor Siedlecki” stał w Zatoce Admiralicji u brzegów Wyspy Króla Jerzego. Na stacji Arctowskiego wyokrętowano 20 osób z PAN i wyładowano około 70 ton zaopatrzenia. Badania rozpoczęto 10 grudnia, a zakończono 8 stycznia 1984 roku. Nazajutrz „Profesor Siedlecki” ponownie wszedł do Zatoki Admiralicji. Zaokrętowano grupę osób, które zakończyły pracę na stacji Arctowskiego. Podczas pobierania wody wędle doprowadzające na statek dostały się na wał napędowy rury i w dziobowy ster strumieniowy. Płetwonurek Maciej Lipski z Instytutu Ekologii PAN zdołał je częściowo usunąć. Jego pomoc była nieoceniona, dzięki niej „Profesor Siedlecki” mógł 11 stycznia opuścić Zatokę Admiralicji. W drodze powrotnej do kraju 23 stycznia zawinięto na trzy dni do Rio de Janeiro. Podczas przechodzenia przez Kanał Kiloński 18 lutego na „Profesorze Siedleckim” złożyła wizytę grupa zachodnoniemieckich naukowców, którzy brali udział w badaniach SIBEX. Do Gdyni powrócono 20 lutego 1984 roku.

Dr Sosicki habilitował się w 1983 roku w Akademii Rolniczej w Szczecinie.

Rok 1983 był rekordowy pod względem liczby zwiedzających Muzeum i Akwarium Instytutu, sięgnęła ona ponad 349 000 osób.

W końcu grudnia 1983 roku w Instytucie pracowało 451 osób.

Należy także odnotować, że w związku z reformą gospodarczą Zjednoczenie Gospodarki Rybnej weszło w stan likwidacji od 1 stycznia 1983 roku, a rozpoczynało działalność Zrzeszenie Przedsiębiorstw Gospodarki Rybnej (ZPGR) w Szczecinie (formalnie od 1 czerwca 1983 roku). Oddział MIR podlegał już bezpośrednio tylko Urzędowi Gospodarki Morskiej, podobnie jak przed 1965 rokiem Ministerstwu Rybołówstwa.

Rok 1984 nie przyniósł żadnych zmian organizacyjnych w MIR, zmienił się natomiast naczelny dyrektor Instytutu, o czym mowa nieco dalej. Okres ten charakteryzował się „*spieraniem w nich międzynarodowych konferencji, w których przygotowaniu i przeprowadzeniu uczestniczyła znaczna liczba pracowników MIR*” - jak czytamy w sprawozdaniu z działalności Instytutu w 1984 roku. Od 23 lutego do 3 marca obradował w Sopocie Komitet Organizacyjny Szóstej Konferencji Naukowo-Technicznej w sprawie Rozwoju Floty Rybackich Państw Członkowskich Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej*. Przewodniczącym polskiego pod-

*Z inicjatywy Związku Radzieckiego od listopada 1956 r. konferencje o tej tematyce odbywały się co kilka lat w Leningradzie.

komitetu organizacyjnego tej konferencji był prof. Ropelewski. Szósta Konferencja odbyła się w Leningradzie w dniach od 30 lipca do 6 sierpnia 1984 roku. Polska delegacja na tę konferencję, liczyła 39 osób, w tym 7 osób z MIR. W okresie od 24 września do 1 października trwały w Gdyni obrady dziesiątej, jubileuszowej sesji Międzynarodowej Komisji Rybołówstwa Morza Bałtyckiego. Uczestniczyło w niej czterech pracowników MIR, dwóch - jako delegacji Polski i dwóch jako eksperci. Około dwudziestu osób z Instytutu brało udział w przygotowaniu i organizacji tej konferencji. Od 25 do 28 września parę osób z MIR uczestniczyło w posiedzeniu grupy ekspertów Komisji Helsińskiej (HELCOM), które odbyło się w Gdyni. Czternasta konferencja pozarządowej Organizacji Oceanografów Bałtyckich obradowała w Gdyni od 28 września do 2 października. Uczestniczyło w niej 5 osób z MIR. W dniu 18 października odbyła się w Warszawie międzynarodowa konferencja zorganizowana przez PAN, poświęcona badaniom naukowym w dziedzinie rybołówstwa morskiego w strefie subtropikalnej i tropikalnej. Uczestniczyło w niej 6 osób z MIR, które wygłosiły pięć referatów.

Rok 1984 charakteryzowała także utrzymywanie się od wielu miesięcy niepewno kierownictwa i pracowników Instytutu co do stanu prawnego-organizacyjnego i finansowego MIR w najbliższej przyszłości. Oczekiwano ukazania się nowej ustawy o instytutach naukowo-badawczych oraz regulacji płac w tych placówkach, w których od dawna nie była ona dokonywana. Ten stan rzeczy powodował między innymi odchodzenie z Instytutu dobrych, wartościowych pracowników szukających lepszych zarobków w innych instytucjach i przedsiębiorstwach. W okresie od sierpnia 1983 roku do końca października 1984 roku 86 osób zwolniło się z MIR z własnej inicjatywy.

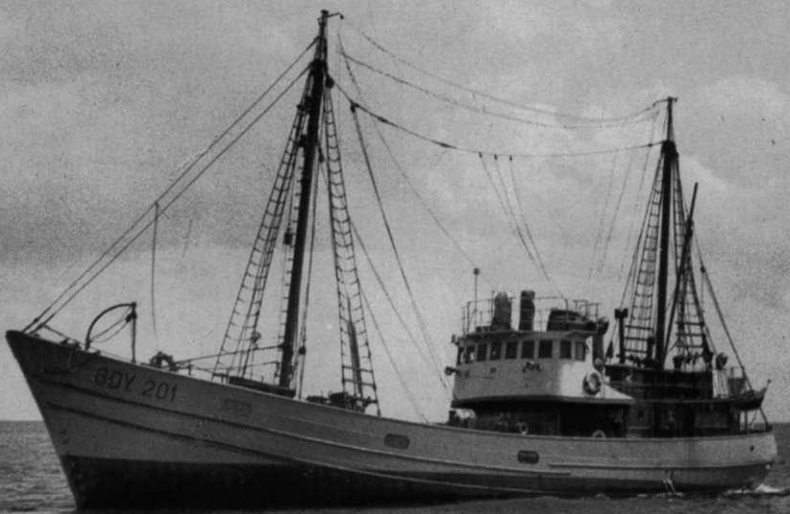
W dniu 28 września 1984 roku ukazało się zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego i techniki, sekretarza naukowego PAN oraz ministra-kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej o powołaniu Międzyresortowej Komisji Badań Morskich, która na swojego przewodniczącego wybrała 30 października 1984 roku profesora Jerzego Doerffera z Politechniki Gdańskiej, wiceprzewodniczącym Rady Naukowej MIR. Sekretarzem komisji została dr Barbara Rusinowa z Zakładu Ekonomiki MIR. Komisja ta kontynuowała działalność Międzyresortowej Komisji Badania i Wykorzystania Zasobów Mórz i Oceanów, utworzonej 8 maja 1981 roku zarządzeniem ministra szkolnictwa wyższego i techniki oraz ministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej, a jej przewodniczącym był przez pewien czas prof. Ropelewski. Sekretariat tej komisji także znajdował się przy MIR.

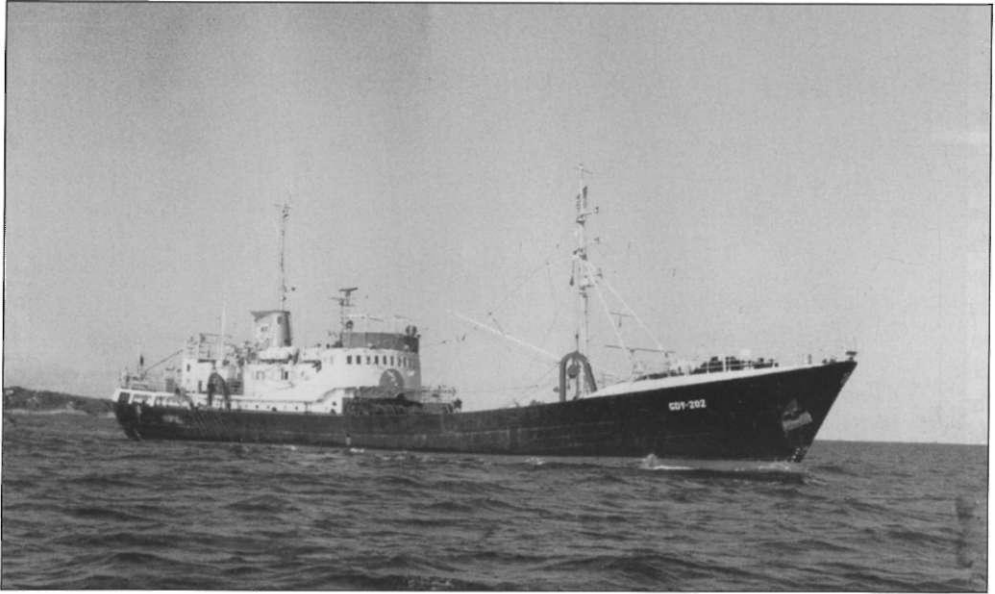
W 1984 roku oba duże statki badawcze MIR operowały na wodach północnego Atlantyku. „Profesor Siedlecki” wyruszył 16 lipca, aby prowadzić badania wynikające z porozumienia rybackiego państw socjalistycznych z lipca 1962 roku. W rejsie tym „Profesorem Siedleckim” dowodził kpt. Ludwig, kierownikiem naukowym był dr Linkowski. W drodze do rejonu badań (na zachód od dwustumilowej strefy Hiszpanii i Portugalii) zawiniło do Rostocku, gdzie zaokrętowano 6 naukowców z NRD i 4 z Kuby. Badania rozpoczęto 25 lipca. Na początku sierpnia przyjęto w morzu 2 naukowców z radzieckiego trawlera. Zaopatrzenie pobrano w końcu sierpnia w Las Palmas, a paliwo w morzu z radzieckiego zbiornikowca „Debretsens”. W końcu września szalupa z radzieckiego trawlera zabrała Rosjan. W drodze powrotnej do kraju zawijano na reed Southampton (naprawa komputera i dalekopisu) i do Rostoku, gdzie wyokrętowano Kubańczyków i Niemców oraz ich wyposażenie. Do Gdyni przypłynęło 12 października. Rejs ten odbywał się w ramach międzynarodowej wyprawy „Otwarty ocean 1984” (analogia do podobnej wyprawy w 1978 roku), w której uczestniczyły również statki z Bułgarii, NRD i ZSRR. Celem wspólnie prowadzonych prac było określenie możliwości połowów białokitek, makreli, ostroboków, drobnych ryb mezopelagicznych i kalmarów we wspo-

"Michał Siedlecki"

„Birkut"

„Wieczno“

„Doktor Lubecki“

„Profesor Sielecki“

„Profesor Bogucki“

„Stynka”

„Baltica”

mnianym rejonie. „Profesor Siedlecki” przywiózł z tego rejsu zaledwie około 4,5 tony ryb, w tym około 3400 kg nieznanych u nas kaposzy.

W okresie od 14 listopada do 19 lutego 1985 roku „Wieczno” odbyło czwarty rejs na połowy dużych ryb pelagicznych w rejon środkowowschodniego Atlantyku. Kierownikiem naukowym był ponownie R. Długosz.

W 1984 roku, jak już wspominałem, nastąpiła zmiana na stanowisku dyrektora MIR. Otóż w pierwszej dekadzie lipca doc. Draganik odszedł z Instytutu, aby objąć obowiązki zastępcy sekretarza wykonawczego Międzynarodowej Komisji Rybołówstwa Południowo-Wschodniego Atlantyku, z siedzibą w Madrycie. Do 12 listopada stanowisko naczelnego dyrektora Instytutu pozostawało nieobsadzone. Nie czyniłem nic w tym kierunku, aby się na nie dostać. Później, jesienią, nie pamiętam już kiedy, dotarła do mnie wiadomość, że mam zostać powołany na naczelnego dyrektora MIR. Nie pamiętam moich ówczesnych doznań z tym związanych. Dnia 13 listopada 1984 roku w sali konferencyjnej Instytutu minister-kierownik Urzędu Gospodarki Morskiej Jerzy Korzonek wręczył mi nominację w obecności wiceprzewodniczącego Rady Naukowej MIR prof. Doerffera, kierowników komórek organizacyjnych Instytutu i przedstawicieli działających w MIR organizacji. Odbyliśmy później spotkanie z ministrem w wąskim gronie, omawiając najważniejsze problemy działalności Instytutu.

Byłem pierwszym po drugiej wojnie światowej bezpartyjnym dyrektorem MIR. Skąd, i do powołania mnie na to stanowisko przyczyniło się pełnienie przeze mnie wówczas funkcji przewodniczącego Rady Miejskiej PRON w Gdyni. Jesienią 1982 roku zaproszono mnie do Urzędu Miejskiego w Gdyni i zaproponowano objęcie wspomnianej funkcji. Nie byłem tym zachwycony, odpowiedziałem „nie”. W Instytucie poprosiłem do siebie kierowników zakładów naukowych i zapytałem, co sądzą w tej sprawie, czy z punktu widzenia interesów Instytutu powinienem objąć funkcję w PRON. Jak pamiętam prawie wszyscy odpowiedzieli, że tak. Jedynie prof. Polański był innego zdania. Idę za głosem większości przyjąłem tę funkcję.

W czasie kiedy obejmowałem kierownictwo Instytutu pracowało w nim 450 osób.

Pierwszą sprawą, którą zajmowałem się na przełomie lat 1984-1985, było powołanie zastępcy dyrektora Instytutu do spraw naukowych, którym pozostawałem od 1967 roku. Widziałem jedyne kandydata z MIR na to stanowisko - doc. Dutkiewicza. Zasięgnąłem w tej sprawie opinii kierowników zakładów naukowych. Stwierdziłem z zadowoleniem, że wszyscy podzielali mój punkt widzenia. Wystąpiłem z odpowiednim wnioskiem do ministra-kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej i 20 lutego 1985 roku doc. Dutkiewicz otrzymał nominację, tak i na pierwszego zastępcę dyrektora MIR.

Ważną moją zasługą w tym, pierwszym roku, w którym przyszło mi kierować Instytutem, był dla niego o wiele lepszy niż poprzednie dwa lata. Złożyły się na to następujące okoliczności. Rok 1985 był ostatnim, w którym MIR realizował zadania określone w programie „Optymalizacja produkcji i spożycia białka” (PR-4), w której dotyczy wykorzystania zasobów mórz i oceanów dla potrzeb żywienia człowieka oraz na pasze. W związku z tym prezydium Międzyresortowej Komisji Badań Morskich (MKBM) wysunęło wniosek - nie zgodą ustali z czyjej inicjatywy - aby opracować na lata 1986-1990 centralny program badawczo-rozwojowy pod nazwą „Wykorzystanie mórz i oceanów”, a koordynację jego realizacji powierzyć MIR. Działalność Instytutu jako koordynatora tego programu miała obejmować niektóre zakresy prac Instytutu Morskiego w Gdańsku (IM), Instytutu Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni (IMMiT), Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej (IMGW) oraz Instytutu Geologii. Plenarne posiedzenie MKBM w dniu 20 lutego 1985 roku zatwierdzi-

to ów wniosek prezydium komisji. Do końca 1985 roku opracowywano szczegóły centralnego programu, współpracując z wymienionymi wyżej instytucjami.

W dniu 20 maja 1985 roku ukazało się rozporządzenie Rady Ministrów zmieniające zasady wynagradzania pracowników instytutów naukowo-badawczych, obowiązujące niezmienione od 1976 roku. Od 1 czerwca 1985 roku wprowadzono regulację płac pracowników inżynierjno-technicznych, a od 1 listopada tego samego roku pracowników naukowych. Spowodowało to wyraźne zmniejszenie odpływu ludzi z MIR.

Oczekiwana od dawna nowa ustawa o jednostkach badawczo-rozwojowych ukazała się 25 lipca 1985 roku. Prawne uregulowanie działalności instytutów resortowych zamknęło okres pewnego niepokoju i niepewności wśród pracowników MIR o ich najbliższe przyszłość. Wszystko to, o czym wyżej mowa, przyczyniło się do poprawy atmosfery pracy w Instytucie. Sprzyjało temu również wykończenie w stanie surowym części biurowej, laboratoryjnej oraz warsztatowej nowego gmachu Instytutu przy ulicy Kołłątaja. Do końca roku oszklono nawet okna w tym budynku.

W sprawozdaniu z działalności MIR w 1985 roku znalazła się lakoniczna informacja o podjęciu działań zmierzających do rozpoczęcia budowy nowego obiektu dla Oddziału w Szczecinie. Nie były one później kontynuowane.

„Profesor Siedlecki” 23 lutego wyszedł w rejs na otwarte wody Atlantyku, poza strefami ekonomicznymi Irlandii i Wielkiej Brytanii, zorganizowany w ramach rybackiego porozumienia państw socjalistycznych z lipca 1962 roku, aby poszukiwać zasobów błękitków, karmazynów i ryb mezopelagicznych. Statkiem dowodził kpt. Sokołowski, kierownikiem ekipy naukowej był dr Jerzy Janusz z Zakładu Ichtiologii. W drodze do rejonu badań zatrzymano się w Rostoku (25-25 II), gdzie zaokrętowano sześciu niemieckich naukowców. Badania rozpoczęto 4 marca, 16 marca spotkano się w morzu z przemysłowym trawlerem NRD, a 19 marca z radzieckim statkiem badawczym. Wymieniano do wiadomości z naukowcami znajdującymi się na tych statkach. W końcu marca udano się po zaopatrzenie do Vigo, jednak hiszpańskie władze nie wyraziły zgody na wejście statku do portu. Uzyskano je dopiero po miesiącu 12 kwietnia „Profesor Siedlecki” wszedł do Vigo. Badania zakończono 4 maja, 10 maja w Rostoku wyokrętowano Niemców i w tamtejszym Instytucie Rybołówstwa Dalekomorskiego omówiono wyniki badań. Do Gdyni powrócono 12 maja, przywożąc z tego rejsu około 30 ton ryb, w tym 22 tony karmazynów i ponad 7 ton błękitków.

Po krótkim postoju w Gdyni „Profesor Siedlecki” dowodzony przez kpt. Ludwiga, wyszedł 21 maja na Bałtyk, ale po awarii jednego z silników wrócił do portu. Po dwóch dniach ponownie opuścił Gdynię. Ekipa naukowa licząca 39 osób z MIR i różnych instytucji, kierowana przez dr. Borowskiego, prowadziła badania biologiczno-rybackie i zoologiczne oraz narządzi połowu w polskiej strefie rybołówczej. Rejs zakończono 5 czerwca.

W dniu 30 września MIR obchodził uroczyste czterdziestolecie wznowienia działalności po drugiej wojnie światowej.

Ze spraw kadrowych tego okresu należy odnotować nadanie tytułu profesora doc. Dutkiewiczowi oraz doc. Henrykowi Renkowi z Zakładu Oceanografii, który pracował w MIR rozpoczętą w 1969 roku. Ukończył Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii Wydział Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku oraz elektronikę na Politechnice Gdańskiej. Doktorat uzyskał na Uniwersytecie Łódzkim, a habilitację w Akademii Rolniczej w Szczecinie.

W związku z nominacją prof. Dutkiewicza na zastępcę dyrektora MIR do spraw naukowych, na wakujące po nim stanowisko kierownika Zakładu Technologii i Mechanizacji Przetwórstwa powołany został 20 lutego dr Piotr Bykowski.

W końcu listopada 1985 roku H. Ganowiak, kierownik Bran owego O roduka Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej obchodził trzydziestolecie pracy w morskim przemyśle rybnym i prawie dwudziestolecie działalności w MIR.

Doc. Szatybełko, który oprócz pracy w MIR pełnił funkcje, przewodniczącego Wojewódzkiego Oddziału Polskiego Związku Katolicko-Społecznego w Gdańsku, został posłem na Sejm.

W 1985 roku odeszli dwaj długoletni pracownicy naukowcy Instytutu. Profesor Feliks Chrzan zmarł 19 kwietnia w wieku 74 lat, 11 października dziennikarza i wykładowcę docenta Stanisława Woźniaka, mającego lat 68.

W końcu grudnia 1985 roku MIR zatrudniał 426 osób.

LATA 1986-1990

W pierwszych miesiącach 1986 roku powstał plan realizacji centralnego programu badawczo-rozwojowego „Wykorzystanie mórz i oceanów”, w skrócie CPBR 10.11, przygotowany przez MIR we współpracy z instytucjami, które miały uczestniczyć w jego realizacji. Wiadomo już było, że będzie on zatwierdzony przez odpowiednie władze centralne, a koordynacja jego realizacji zostanie powierzona MIR. W związku z tym na początku marca powołano zespół do spraw koordynacji CPBR, którego kierownikiem został S. Lis (patrz strona 114). Przewodniczący Komitetu do Spraw Nauki i Postępu Technicznego przy Radzie Ministrów zatwierdził w lipcu program CPBR. Dyrektorowi MIR przypadła funkcja kierownika tego programu. W dniu 29 lipca 1986 roku podpisano generalną umowę w sprawie warunków realizacji programu między MIR jako jego generalnym wykonawcą, a Urzędem Gospodarki Morskiej jako organem nadzorującym i Urzędem Postępu Naukowo-Technicznego i Wdrożeń.

CPBR 10.11 obejmował 7 zintegrowanych następujących programów, realizowanych przez 6 instytucji (w nawiasach podano nazwiska kierowników programów).

1. Wielofunkcyjny system monitoringu oceanograficznego Bałtyku. Wykonawca - Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Oddział Morski w Gdyni (doc. Kazimierz Ródlowski).
2. Technologia pozyskiwania i przetwarzania żywych organizmów morskich dla ich wykorzystania w gospodarce żywnościowej i paszowej. Wykonawca - MIR (prof. J. Popiel).
3. Geologia dna morskiego i racjonalne wykorzystanie złóż podmorskich. Wykonawca - Instytut Geologiczny, Oddział Geologii Morza w Sopocie (dr Ryszard Kotliński).
4. Kształtowanie praktycznych działań w zakresie zapobiegania dewastacji środowiska Morza Bałtyckiego i strefy przybrzeżnej. Wykonawca - Instytut Morski w Gdańsku (dr Rajmund Dubrawski).
5. Oddziaływanie środowiska morskiego, jego zasobów i urządzeń technicznych na zdrowie człowieka. Wykonawca - Instytut Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni (prof. Roman Dolmierski).
6. Prowadzenie morskich badań interdyscyplinarnych na statku badawczym „Profesor Sielecki” w ramach programów centralnych i współpracy międzynarodowej. Wykonawca - MIR (doc. E. Stanek).
7. Przemysłowy zwiad rybacki. Wykonawca - Zrzeszenie Przedsiębiorstw Gospodarki Rybnej w Szczecinie i przedsiębiorstwa połowów dalekomorskich (Jan Sprus).

W związku z tym, że CPBR przewidywał prowadzenie badań na „Profesorze Siedleckim”, uznano go za „statek nauki polskiej” i powołano radę programową, która miała określić kierunki jego wykorzystania.

Program ten był finansowany ze środków Centralnego Funduszu Prac Badawczych i Rozwojowych.

Rok 1986 zamykał pewien etap prac związanych z eksploatacją i wykorzystaniem antarktycznego kryla. Na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy MIR, przedsiębiorstwem „Dalmor” i Fabryką Urządzeń Okrętowych „Techmet” w Pruszczu Gdańskim trawler „Lyra” z „Dalmoru” wypłynął 1 lutego 1986 roku na południowo-zachodni Atlantyk, w pierwszy eksperymentalny rejs „krylowy”. Statek wyposażono w prototypową linię do odskorupiania kryli, zaprojektowaną w MIR, a wykonaną z pewnymi modyfikacjami w „Techmecie”. Na „Lyrze” pracami nad przetwarzaniem kryla kierowali wspólnie dr Bykowski z MIR i Kazimierz Jarecki z „Dalmoru”. Połowy prowadzono od 4 marca do 4 maja 1986 roku. Wyprodukowano około 50 ton odskorupionego mięsa z kryli. Uważano, że rejs ten rozpoczynał badanie na skalę przemysłową wyników dotychczasowych badań i prac MIR oraz jego kooperantów nad wykorzystaniem kryli. W 1986 roku, po wielu latach badań, Główny Inspektor Sanitarny wydał zezwolenie na wprowadzenie do obrotu mięso z kryla jako produktu spożywczego oraz mączki krylowej jako paszy.

W dniu 13 maja 1986 roku MIR zorganizował drugie seminarium „Chityna - Chitozan, Produkcja i wykorzystanie”, podsumowujące wyniki prac Instytutu nad technologią produkcji chityny i chitozanu z pancerzy antarktycznych kryli. Badania prowadzono od 1978 roku pod kierunkiem M. Brzeskiego. W 1979 roku opracowano wariantowe technologie otrzymywania chityny i chitozanu ze wspomnianego surowca, a w 1980 roku odbyło się pierwsze seminarium poświęcone temu problemowi. MIR był bodaj pierwszym w wiecie placówek naukowych, która prowadziła badania nad produkcją chityny i chitozanu z pancerzy antarktycznych kryli. W następnych latach pod kierunkiem M. Brzeskiego i Anny Wojtasz-Pajk prowadzono badania nad wykorzystaniem chitozanu. Ich wyniki doprowadziły do wdrożenia produkcji kosmetyków z dodatkiem chitozanu w zakładach „Polleny” w Łodzi i „Femi” w Gdańsku oraz do uzyskania przez MIR zezwolenia na produkcję leku dla zwierząt, zawierającego chitozan.

Niewątpliwym osiągnięciem było opublikowanie w kilku językach przez Departament Rybołówstwa FAO pracy Edwarda Budzińskiego z „Dalmoru”, dr. Bykowskiego i doc. Dutkiewicz z MIR, poświęconej technologii przetwórstwa kryli, oraz marketingowi produktów spożywczych, paszowych i technicznych z kryli*. Była to bodaj pierwsza w wiecie publikacja na ten temat.

Statek „Wieczno” uczestniczył od 17 kwietnia do 11 maja 1986 roku w międzynarodowym programie badawczym PATCHINEES 86 - PEX 86, któremu patronowała ICES. Badania prowadzono na Bałtyku, w rejonie zachodnich stoków południowej części Głębokiej Gdańskiej. Dotyczyły one badań nierównomierności, mozaikowatowości (ang. patchinees) w przestrzennym i czasowym rozkładzie pól parametrów fizycznych, chemicznych i biologicznych w morzu. Ekipa naukowa „Wiecznie” kierował Tadeusz Wojewódzki z Zakładu Oceanografii. W eksperymencie tym uczestniczyły także statki z Finlandii, NRD, Szwecji i ZSRR. Od 20 do 23 kwietnia wszystkie te jednostki stały w Karlskronie w Szwecji. Przeprowadzono interkalibrację urządzeń badawczych, omawiano zasady współpracy między poszczególnymi ekipami

*E. Budziński, P. Bykowski, D. Dutkiewicz. Possibilities of processing and marketing of products made from antarctic krill. Rome, 1985.

mi, zwiedzano statki, odbywały się spotkania kapitanów i ekip naukowych oraz grup specjalistów. W sprawozdaniu z tego rejsu T. Wojewódzki napisał:

„Morski Instytut Rybacki włączył się do badań w ramach eksperymentu PEX86 podtrzymał dobre tradycje swojego udziału w międzynarodowych akcjach badawczych na Bałtyku w powojennym czterdziestolecu (np. Synoptyczne Zdjęcie Bałtyku 1964, Międzynarodowy Rok Bałtycki 1969-1970, BOSEX1976).”

W programie „Otwarty Ocean 1986”, realizowanym na podstawie rybackiego porozumienia państw socjalistycznych z lipca 1962 roku, uczestniczył „Profesor Siedlecki”, który 15 maja wyszedł z Gdyni na północny Atlantyk. Statkiem dowodził kpt. Z. Ossowski. Poprzednio zajmował na „Profesorze Siedleckim” stanowisko starszego oficera. Kierownikiem naukowym rejsu był Józef Miłosz z Zakładu Ichtiologii, absolwent Wydziału Rybackiego WSR w Olsztynie, pracujący w MIR od listopada 1971 roku. Po drodze zabrano w Rostoku 2 naukowców niemieckich i 2 kubańskich. Badania, których celem było głównie poszukiwanie przemysłowych koncentracji buławików i karmazynów, prowadzono od 30 maja do 26 lipca w rejonie Grzbietu Reykjanes i północnej części Grzbietu północnoatlantyckiego, poza dwustumilowymi strefami ekonomicznymi Grenlandii i Islandii. Spotkano się w morzu z radzieckim statkiem, na którym prowadzono podobne badania. Paliwo pobrano z radzieckiego zbiornikowca. Po zaopatrzeniu udano się do Reykavíku, gdzie ze statku zeszło dwóch członków załogi, pozostając zagranicą. W drodze powrotnej do kraju zawinięto do Rostoku, wykrętowno Niemców i Kubańczyków. Powrót do Gdyni nastąpił 7 sierpnia.

Nim omówi kolejny rejs „Profesora Siedleckiego” na przełomie lat 1986-1987, odnotuję ważniejsze wydarzenia w MIR 1986 roku. Do takich należały podwyżki płac pracowników naukowych, inżyniersko-technicznych i administracyjnych, wprowadzone w Instytucie pod koniec roku na podstawie nowych tabel płacowych, które weszły wówczas w życie. Należy także wspomnieć, oprócz wymienionej pracy na temat przetwórstwa kryli, FAO opublikowało także w omawianym okresie studium dr. A. Wysokiego z Oddziału MIR w Winoujciu, poświęcone zasobom ryb południowo-wschodniego Atlantyku, a w Zakładzie Ichtiologii wykonano na zlecenie FAO opracowanie o zasobach błotników południowo-zachodniego Atlantyku.

Od 1 marca 1986 roku dr Bruski odszedł z MIR na stanowisko sekretarza Międzynarodowej Komisji Rybołówstwa Morza Bałtyckiego z siedzibą w Warszawie. W związku z tym wystąpiłem do ministra - kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej o wyrażenie zgody na zlikwidowanie w MIR stanowiska sekretarza naukowego. Minister przychylił się do mojego wniosku i zarządził z dniem 17 października 1986 roku zlikwidowanie tego stanowiska. Ponieważ dr Karnicki zakończył pracę w Departamencie Rybołówstwa FAO w Rzymie i 15 października powrócił do pracy w MIR, powołałem go 1 listopada 1986 roku na pełnomocnika dyrektora Instytutu do spraw współpracy z przedsiębiorstwami morskiego przemysłu rybnego. W zakresie jego działalności znalazła się także sprawa, która podlegała dotychczas sekretarzowi naukowemu.

W 1986 roku nastąpiła po wielu latach zmiana przewodniczącego Rady Naukowej MIR, która wybrała na tę funkcję prof. Zdzisława Sikorskiego z Wydziału Chemii Politechniki Gdańskiej. Związane z tym obowiązki przejął od prof. Eugeniusza Grabdy z Wydziału Rybactwa Morskiego Akademii Rolniczej w Szczecinie. Nie znalazłem żadnych ról, które pozwalałyby ustalić, od kiedy prof. Grabda przewodniczył Radzie Naukowej Instytutu, mogłem jedynie dowodnie stwierdzić, że co najmniej od 1971 roku. Przed prof. Grabdą funkcję tę pełnił prawdopodobnie prof. K. Petruszewicz z Instytutu Ekologii PAN w Warszawie.

W pa dzienniku 1986 roku Rada Pa stwa nadała doc. Draganikowi tytuł profesora.

W dniu 6 stycznia 1986 roku zmarł Andrzej Stanek. Od 1971 roku byłju emerytem, ale nadal pracował na pół etatu jako laborant w Zakładzie Rybołówstwa Bałtyckiego, prawie do ostatnich miesi cy ycia.

Doc. Jan Elwertowski zmarł 10 kwietnia 1986 roku. Po powrocie z Afryki pracował w Zakładzie Rybołówstwa Bałtyckiego.

W ko cu 1986 roku MIR zatrudnił 445 osób.

Powró my do wspomnianego rejsu „Profesora Siedleckiego”. Statek, dowodzony przez kpt. Z. Ossowskiego, wyszedł 16 wrze nia 1986 roku na wypraw antarktyczn , zorganizowa n przez Instytut Ekologii PAN z udziałem MIR. Na podstawie odpowiednich mi dzynarodo wych porozumie uczestniczyli w niej Hiszpanie współpracuj cy z PAN i Amerykanie współ pracuj cy z MIR (w ich ekipie był Anglik i Szwed). Kierownictwo naukowe wyprawy sprawo wał prof. Rakusa-Suszczewski, doc. Sosi ski z MIR był jego zast pc i zarazem przedstawi cielem armatora statku. W drodze na Morze Scotia zatrzymano si 23 wrze nia w Vigo, za okr towano trzech Hiszpanów, a prof. Romuald Klekowski z PAN zszedł na l d. Zaopatrzenie uzupełniono 14 pa dziennika w Montevideo i po opuszczeniu tego portu rozpocz to badania. W dniu 18 listopada wyokr towano ekip PAN na stacj Arctowskiego. Pierwszy etap bada zako czono 23 listopada zawini ciem do Punta Arenas w Chile, gdzie zaokr towano ekip ameryka sk i omówiono z przybyłym tam z USA dr. Shermanem (patrz str. 96) zadania i warunki i jej pracy. Rozpocz to drugi etap bada , w czasie którego zachodzono do Grytviken na Południowej Georgii, aby wyokr towa Anglika z ameryka skiej ekipy. W ko cu grudnia w Punta Arenas nast piła wymiana ameryka skiej ekipy i ko czył si ten etap prac. Pierwszego stycznia 1987 roku przy stacji Arctowskiego zaokr towano ekip PAN, która zesłała tam ze statku 18 listopada. Po zako czeniu trzeciego etapu bada udano si do Punta Arenas celem dokonania kolejnej wymiany ekipy ameryka skiej i wyokr towania ekipy PAN. Po zej ciu ze statku prof. Rakusy-Suszczewskiego kierownictwo naukowe rejsu przeję ł 25 stycznia doc. Sosi ski. W czwartym, ostatnim etapie wyprawy Amerykanie prowadzili badania pingwinów i ssaków morskich na krach lodowych i na l dzie, udaj c si tam na pontonach. Dwóch Amerykanów wysadzono na dwa tygodnie na wysepk Seal koło wyspy Elephant. W dniu 6 lutego wizytowano ameryka sk stacj badawcz imienia Palmera. Badania zako czono 21 lutego i udano si raz jeszcze do Punta Arenas, aby wyokr towa Amerykanów i pobra zaopatrzenie, a nast pnie ruszy w drog do kraju. Do Gdyni powrócono 1 kwietnia 1987 roku. Była to jedna z najtrudniejszych antarktycznych wypraw „Profesora Siedleckiego”. Nie tyle ze wzgl du na du e zalodzenie w południowej cz ci Morza Scotia, ile z uwagi na zło ono zada badawczych, które wymagały sprawnej organizacji i koordynacji wszystkich działań . Badania prowadziły trzy ekipy - PAN, MIR i Amerykanie - realizuj ce trzy ró ne programy; PAN - program BIOMASS III, MIR - biologiczno-zwiadowczy i Amerykanie - program AMLR (Antarctic Marine Living Resources - morskie ywe zasoby Antarktyki). W raporcie z wykonania zada tej wyprawy, opracowanym dla potrzeb MIR pod kierunkiem doc. Sosi skiego, stwierdzono, e, *uci liwo ci w realizowaniu programów były nie w pełni sprecyzo wane formy współpracy.*”

Tak oto dotarli my, czy raczej „doptyn li” do wydarze 1987 roku. Zanim przejdziemy do tych, które miały miejsce na l dzie i zasługuj na odnotowanie, trzeba jeszcze nieco miejsca po wi ci dwóm rejsom du ych statków badawczych Instytutu, a zwłaszcza „Wieczna”, niezbyt cz sto wspomnianego na stronach tej publikacji. W dniu 7 maja 1987 roku trawler ten, dowodzony przez kpt. Jerzego Chrzczonowicza, opu cił Gdyni , udaj c si na północno-za-

chodni Atlantyk. Ekipa naukowców licząca 5 osób kierowała M. Pastuszek. W dniu 28 maja statek wszedł do Woods Hole, gdzie w NEFC omówiono program rejsu i zaokrętowano amerykańskich naukowców oraz załadowano ich sprzęt. Zasadniczym zadaniem „Wieczna” było zebranie prób ichtiologicznych, stanowiących wyjściowy materiał do oszacowania ilościowego zasobów makreli w zachodniej części północnego Atlantyku. Badania, które trwały od 30 maja do 15 lipca, podzielono na trzy etapy. Po zakończeniu dwóch pierwszych etapów „Wieczna” zawijała 17 i 30 czerwca do Woods Hole celem wymiany ekipy amerykańskiej i uzupełnienia zaopatrzenia. Trzeci etap prac zakończono czwartym w tym rejsie wejściem „Wieczna” do Woods Hole 16 lipca. Wyokrętowano Amerykanów, wyładowano ich sprzęt, pobrano zaopatrzenie oraz żywe okazy zwierząt morskich, przeznaczone dla Muzeum i Akwarium MIR. Podczas tego rejsu pracowało na „Wiecznie” siedmioro Amerykanów z trzech placówek naukowych - w Woods Hole, Narragansett oraz Sandy Hook koło Nowego Jorku. „Wieczna” wyszło z Woods Hole 18 lipca i w drodze do kraju zawinął jeszcze do Lysekil na zachodnim wybrzeżu Szwecji, aby z tamtejszego Morskiego Laboratorium Rybackiego zabrać żywe okazy zwierząt morskich dla Muzeum i Akwarium MIR. Powrót statku do Gdyni nastąpił 7 sierpnia 1987 roku. Był to już ostatni rejs „Wieczna” na północno-zachodni Atlantyk, w czasie którego prowadzono badania wspólnie z naukowcami Stanów Zjednoczonych. Począwszy od roku 1972 (patrz strona 95) statek ten wykonał 18 takich rejsów (po dwa rocznie w latach 1976-1978), podczas których wspólne badania prowadziło około 60 polskich oraz około 90 amerykańskich pracowników naukowych i pomocniczych. Wielu z nich poświęciło wiele czasu na wizyty w Gdyni, o czym pisały amerykańskie gazety. W jednej z nich informacja o kolejnym pobycie „Wieczna” w Woods Hole w listopadzie 1985 roku zacytowała: „Scientists speak the language of friendship.”

Od 3 do 22 sierpnia 1987 roku „Profesor Siedlecki” odbył rejs na Bałtyku. I tym razem, podobnie jak w poprzednich rejsach bałtyckich, na statku pracowała mieszana ekipa naukowa. Badaniami oceanologiczno-biologiczno-rybackimi objęto całą polską strefę rybołówczą.

Od 1 do 5 czerwca na zaproszenie polskiego rządu odbyła się w Gdańsku Pierwsza Międzynarodowa Konsultacja o Przemysle Rybnym (First Consultation on the Fisheries Industry) sponzorowana przez FAO i Organizację Narodów Zjednoczonych do Spraw Rozwoju Przemysłowego (UNIDO), poświęcona głównie modernizacji statków i narzędzi połowu oraz unowocześnieniu przetwórstwa i obrotu rybnego. Uczestniczyły w tej konferencji delegacje z 38 krajów (w tym 14 amerykańskich) oraz 8 międzynarodowych organizacji, w tym Programu Rozwoju Narodów Zjednoczonych oraz Międzynarodowej Organizacji Pracy. Pracownicy MIR brali udział w przygotowaniu i przeprowadzeniu tego spotkania, a dr. Karnickiego zaszczycono wyborem na przewodniczącego obrad.

Dużym znaczeniem dla MIR miało przyznanie Instytutowi przez Ministerstwo Handlu Zagranicznego koncesji eksportowej, datowanej 22 października 1987 roku. Dokument ten upoważniał MIR do eksportu osiągnięć naukowych i technicznych oraz usług w zakresie rybołówstwa morskiego (opracowywanie studiów, założeń, analiz, dokumentacji itp.). Dzięki temu Instytut mógł podpisać w listopadzie 1987 roku umowę z Imperial College of Science, Technology and Medicine (dalej Imperial College) w Londynie o wykonywanie dla tej instytucji odczytów wieku z otolitów błękitników i morszczuków poławianych w rejonie Wysp Falklandzkich.

Niejako ukoronowaniem prac MIR nad wykorzystaniem odoskorpionego mięsa z kryli antarktycznych do celów spożywczych, było wprowadzenie tego produktu do jadłospisów restauracji hoteli „Forum” i „Yiktoria” w Warszawie oraz znanego lokalu gastronomicznego

„Pod łososiem” w Gdańsku. W ciągu 1987 roku sprzedano łcznie w tych restauracjach około 22 000 porcji krylowego mięsa.

W 1987 roku kierownictwo MIR podjęło decyzję wycofania z eksploatacji statku „Doktor Lubecki” jako mało przydatnego, zwłaszcza do badań oceanograficznych, o czym była już mowa.

Na prośbę Departamentu Rybołówstwa FAO, w okresie od 1 września do końca października 1987 roku w MIR odbywały się praktyki 7 stypendystów z Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej. Byli to pracownicy naukowych placówek rybołówstwa morskiego, interesowały ich głównie narzędzia i metody połowu ryb.

Jeśli chodzi o ciekawsze zagraniczne wyjazdy pracowników naukowych MIR w 1987 roku, to niewątpliwie należałoby do takich pobyt dr. Linkowskiego od września do grudnia na Uniwersytecie Hawajskim w Honolulu, miejscu jakiegog egzotycznym dla Polaka. Udał się tam na zaproszenie prof. Richarda Radke ze wspomnianej uczelni, którego poznał na Kongresie Europejskich Ichtologów w Sztokholmie w 1985 roku. Dr Linkowski zajął się w Honolulu badaniem mikrostruktury otolitów ryb.

W dniu 16 marca 1987 roku doc. Karnickiego powołano na utworzone w tym czasie stanowisko zastępcy dyrektora MIR do spraw planowania i wdrożeń.

Po 10 latach pracy jako ekspert FAO najpierw na Kubie, a potem w Meksyku, F. Bucki powrócił w kwietniu 1987 roku do pracy w MIR, w Dziale Organizacji, Zarządzania i Współpracy z Zagranicą. Na początku grudnia tego samego roku objął kierownictwo tego działu po B. Kislerze, który odszedł z Instytutu w związku z wyjazdem zagranicą.

W czerwcu 1987 roku Rada Państwa nadała tytuł profesora doc. J. Zausze. Dr Bykowski habilitował się w Akademii Rolniczej w Szczecinie.

W końcu listopada 1987 roku odszedł z MIR na własną prośbę długoletni kierownik Działu Spraw Osobowych Kazimierz Antoniów, emerytowany oficer Marynarki Wojennej. Na zwolnione przez niego stanowisko przyszedł od 1 grudnia Jan Bładowski, również emerytowany oficer Marynarki Wojennej. W latach osiemdziesiątych Instytut zatrudniał kilku emerytowanych oficerów Wojska Polskiego, na przykład: Macieja Oprzadka, który był kierownikiem Działu Eksploatacji Statków, Antoniego Raucha - kierownika Działu Transportu, Józefa Pidrasy, który prowadził Referat Wojskowy, Zenona Niedzielskiego jako inspektora bezpieczeństwa i higieny pracy, Aleksandra Gałk, który zajmował się sprawami bezpieczeństwa przeciwołowego, czy Witolda Garczyńskiego, który pracował w Dziale Zaopatrzenia.

Sprawy kadrowe 1987 roku zamyka moje odejście 16 grudnia ze stanowiska naczelnego dyrektora MIR na nieco wcześniej emeryturę, co umożliwiło mi status kombatanta. Miałem wówczas 64 lata. Kiedy latem 1987 roku podjąłem - wyłcznie z własnej inicjatywy - decyzję udania się „na zastępowy odpoczynek” i powiadomiłem o tym telefonicznie dyrektora Departamentu Kadr Urzędu Gospodarki Morskiej, przez chwilę w słuchawce panowała cisza, a potem usłyszałem pytanie - „a z kim się pan tak pokłócił?” Wyjaśniłem, że nie takie motywy kierowały moją decyzją.

Moim kandydatem na stanowisko dyrektora MIR był dr Karnicki i z uwagi na dobro Instytutu zalecało mi na tym, aby ten nominację otrzymał. Musiałem w tej sprawie zasięgnąć opinii Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Gdańsku, jeszcze przed moją rozmową na ten temat z Urzędem Gospodarki Morskiej. Zaskoczyło mnie, że stanowisko komitetu było w tej kwestii zdecydowanie negatywne. Jeden z sekretarzy KW tak się wyraził do mnie - „a czy wy wiecie dyrektorze, czym ten Karnicki mógł naszkodzić w Rzymie?” Dyskusowanie z takimi argumentami uważałem za bezcelowe. Rozmawiając jakiś czas potem z ministrem Adamem Nowotni-

kiem, kierownikiem Urzędu Gospodarki Morskiej, przedstawiłem mu dr. Karnickiego jako najlepszego, moim zdaniem, kandydata na dyrektora naczelnego MIR.

Po eggnanie, jakie zgotowali mi w MIR koledzy, było bardzo ciepłe. Od 16 grudnia 1987 roku obowiązywał dyrektorem Instytutu zaczął pełnić prof. Dutkiewicz, a doc. Karnicki przejął po mnie tymczasowo funkcję kierownika programu CPBR 10.11, do czasu powołania nowego dyrektora MIR.

W końcu 1987 roku MIR zatrudnił 442 osoby.

Rok 1988, charakteryzujący się niepokojami społecznymi w całym kraju, a także zmięceniem na miesiąc pogłębionym kryzysem gospodarczym, był dla MIR okresem wyjątkowym na tym tle innymi. O czynnikach, które powodowały taki właśnie stan rzeczy w Instytucie, będzie mowa nieco dalej. Tymczasem zajmijmy się losami dwóch dużych statków badawczych Instytutu.

„Profesor Siedlecki”, dowodzony przez kpt. Janusza Olszowego, na początku 1988 roku znajdował się na południowo-zachodnim Atlantyku. Wyruszył z Gdyni 10 listopada 1987 roku z ekipą naukową MIR, liczącą 21 osób, w której był także doc. Andrzej Kompowski z Wydziału Rybactwa Morskiego Akademii Rolniczej w Szczecinie. Kierownikiem naukowym rejsu był Mirosław Mucha z Zakładu Ichtiologii (w MIR od 1977 roku). Statek płynął do rejonu badań. 9 grudnia zawinął do Rio de Janeiro, gdzie zaokrętowano amerykańską jedenastoosobową ekipą naukową i załadowano jej sprzęt. Badania rozpoczęto 18 grudnia w rejonie Południowej Georgii. Amerykanie prowadzili je według własnego programu AMLR, natomiast ekipa MIR zajmowała się kontrolą stanu zasobów ryb i kryli na łowiskach rozpoznanych już w poprzednich latach. Obydwie ekipy zakończyły pierwszy etap prac 10 stycznia 1988 roku i „Profesor Siedlecki” popłynął do Punta Arenas, gdzie zawinął 16 stycznia. Dokonano wymiany ekipy amerykańskiej i pobrano zaopatrzenie. Po dwóch dniach opuszczono port i 21 stycznia rozpoczęto drugi etap badań. W dniach 23 i 24 stycznia przeprowadzono eksperyment interkalibracyjny z japońskim statkiem badawczym „Kaiyo Maru”. W końcu stycznia dostarczono załadunek na wysepki Seal zaopatrzenie dla grupy naukowców amerykańskich, prowadzących tam obserwacje i badania fok oraz pingwinów. W dniu 2 lutego wizytowano stację Arctowskiego na Wyspie Króla Jerzego. Drugi etap badań zakończono 16 lutego i udano się do Rio de Janeiro. „Profesor Siedlecki” stał tam od 17 lutego do 1 marca. Wyokrętowano Amerykanów i wyładowano ich sprzęt, uzupełniono zaopatrzenie i przyjęto niezapowiedzianą wizytę oficerów brazylijskiej marynarki wojennej. Po wyjściu z portu „Profesor Siedlecki” popłynął do kraju, do Gdyni przybył 28 marca 1988 roku.

Odnotujemy, że w 1988 roku „Profesor Siedlecki” był w rejsie bałtyckim, który trwał od 15 sierpnia do 5 września. Nie natrafiłem jednak na jakikolwiek dokumentację dotyczącą tego rejsu, wiadomo jedynie, że oprócz pracowników MIR uczestniczyła w nim także grupa specjalistów z Instytutu Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni. Pod koniec roku „Profesor Siedlecki” ostatni raz wyruszył na antarktyczne wody południowo-zachodniego Atlantyku. Przebieg rejsu omówimy nieco dalej.

Trawler „Wieczno”, dowodzony przez kpt. Aleksandra Franczuka, 3 maja 1988 roku wyszedł z Gdyni w rejs na południowo-zachodni Atlantyk. Ekipą naukową kierował M. Liwoch z Zakładu Ichtiologii. W pierwszym etapie rejsu miało prowadzić badania zasobów kalmarów na szelfie patagońskiej poza strefy wód Argentyny. Realizacja drugiego etapu, podczas którego przewidywano prowadzenie wspólnie z Brytyjczykami badań biologiczno-rybackich na wodach okalających Falklandy, uzależniona była od podpisania stosownego porozumienia z firmą Stanley Fisheries Ltd, działającą na tych wyspach. W drodze do rejonu badań

9 maja statek zawinął do Rotterdamu, gdzie zainstalowano na nim urządzenia do satelitarnej nawigacji, a 1 czerwca wszedł do Rio de Janeiro po zaopatrzenie. Prace rozpoczęto 9 czerwca na północ od Falklandów i prowadzono je nieprzerwanie do 24 czerwca, po czym udano się ku brzegom wysp. W pierwszych dniach lipca pobrano tam wodę ze statku-bazy „Gryf Pomorski”, a paliwo ze zbiornikowca „Tatry”. Od 6 do 8 lipca „Wieczno” stało w zatoce Port William. Okazało się, że podpisanie z Brytyjczykami umowy o wspólnych badaniach wokół wysp mogło nastąpić dopiero za kilkanaście dni. W związku z tym kpt. Franczuk skierował statek do Punta Arenas celem dokonania naprawy radaru i pobrania zaopatrzenia. Na Falklandy powrócono 21 lipca i nazajutrz podpisano w Port Stanley umowę o współpracy z firmą Stanley Fisheries Ltd. Następnego dnia zaokrętowano dwoje brytyjskich pracowników naukowych z Londynu, załadowano ich sprzęt i nazajutrz „Wieczno” opuściło port. Po tygodniu Brytyjczycy wymienili w morzu swojego naukowca korzystając ze statku dozorczego. Wspólne badania prowadzono nieprzerwanie do końca sierpnia i ostatniego dnia tego miesiąca zawinięto do Port Stanley, gdzie wyokrętowano brytyjską parę i wyładowano jej sprzęt. „Wieczno” wyszło 2 września z portu i skierowało się na północ, aby 28 września zawinąć do Las Palmas po zaopatrzenie. W drodze do kraju statek wszedł 8 października do Lysekil po kolejną partię żywych okazów zwierząt morskich dla Muzeum i Akwarium Instytutu. Do Gdyni powrócono 10 października 1988 roku po przeszło pięćmiesięcznym pobycie w morzu.

Rok 1988, jak wspomniano, był pomyślny dla Instytutu przede wszystkim dzięki znacznym wpływom dewizowym, uzyskanym z działalności eksportowej, którą umożliwiła koncesja przyznana Instytutowi w 1987 roku przez Ministerstwo Handlu Zagranicznego. Działalność ta polegała między innymi na udostępnianiu miejsc pracy na statkach badawczych naukowcom zagranicznych instytutów rybackich, czego przykładem był udział Amerykanów i Brytyjczyków w omawianych rejsach „Profesora Siedleckiego” i „Wieczna”. Amerykanie pokrywali w całości koszty działalności Zakładu Sortowania i Oznaczania Planktonu w Szczecinie, Brytyjczycy płacili za odczytywanie wieku ryb z rejonu Falklandów, w październiku 1988 roku MIR sprzedał technologię produkcji chityny i chitozanu niemieckiej firmie Kohler Fisch-Technik w Bremerhaven. Pozyskiwane w ten sposób środki dewizowe pozwalały między innymi na modernizację w 1988 roku niektórych elementów wyposażenia statków badawczych oraz bazy poligraficznej Instytutu, na zakupienie 20 komputerów oraz unowocześnienie aparatury laboratoryjnej.

Prawdopodobnie w 1988 roku po raz pierwszy jeden z pracowników naukowych Zakładu Ichtiologii pływał najpóźniej na statku badawczym „Kaiyo Maru” (z którym spotkał się „Profesor Siedlecki” w styczniu tego samego roku na południowo-zachodnim Atlantyku) i uczestniczył w badaniach prowadzonych podczas rejsu na Morzu Beringa.

Rok 1988 nie obfitował w istotne dla MIR wydarzenia. Dwa z nich były najważniejsze. Pierwsze to powołanie doc. Karnickiego na stanowisko dyrektora Instytutu 16 czerwca.* W związku z tym uległo likwidacji zajmowane przez niego dotychczas stanowisko zastępcy dyrektora do spraw planowania i wdrożeń. Po moim przejściu na emeryturę, a przed nominacją doc. Karnickiego, Instytutem kierował prof. Dutkiewicz, pełniący obowiązki dyrektora. Dru-

*Mniej więcej w tym samym czasie powołano dr. Karnickiego, jako pierwszego pracownika MIR, na stanowisko tak zwanego kontraktowego docenta. Możliwość tworzenia takich stanowisk, a także stanowisk profesorów kontraktowych, wprowadziła ustawa z 25 lipca 1985 roku o jednostkach badawczo-rozwojowych (DzUPRL nr 36/1985). Oprócz dr. Karnickiego na stanowisko docenta kontraktowego powołano w MIR jeszcze jedną tylko osobę - dr. Ejsymonta, w styczniu 1989 roku.

gie z tych wydarzeń to sprzedanie statku „Doktor Lubecki” Instytutowi Morskiemu w Gdańsku, który przejął go 9 marca 1988 roku. W ten sposób MIR pozostał bez własnej jednostki pływającej przystosowanej głównie do prac na Bałtyku. Pierwszym kapitanem „Doktora Lubeckiego” był Józef Podgórnik, który pływał na nim przez blisko 10 lat. Później statkiem tym dowodzili: Franciszek Waberski, Edward Moko, Jan Chołyst, Jerzy Wosachło, Jerzy Chrzczonowicz i Henryk Cygiert.

Dnia 27 września 1988 roku w Helu odbyło się nadzwyczajne posiedzenie Rady Naukowej MIR, po którym omówiono między innymi dzieje tej rocznicy śmierci prof. Demela. Miałem zaszczyt odsłonić pamiątek tablic umieszczonych z tej okazji na budynku, w którym mieściło się niegdyś Morskie Laboratorium Rybackie, a później Stacja Morska.

Prawdopodobnie w 1988 roku dokonano pewnych zmian organizacyjnych w administracyjnym pionie Instytutu. Utworzono Dział Techniczno-Eksploatacyjny, którym kierował kpt. Jan Sokołowski.

W omawianym roku dr Krupa habilitował się w Akademii Rolniczej w Szczecinie.

W końcu 1988 roku MIR zatrudnił 428 osób.

Po kilkuletniej przerwie powrócono do praktyki podawania wysokości wydatków Instytutu w rocznych sprawozdaniach z jego działalności. W 1988 roku wyniosły one 1 421 161 000 zł, w tym koszty eksploatacji statków badawczych stanowiły kwotę 588 344 000 zł.

W 1988 roku „Profesor Siedlecki” wypłynął w ostatni, jak wspomniano, rejs na wody antarktyczne, organizowany przez Instytut Ekologii PAN i MIR. Statkiem dowodził kpt. Janusz Olszowy. Kierownikiem ekspedycji z ramienia MIR był dr Janusz Kalinowski, natomiast kierownikiem naukowym w pierwszym etapie rejsu, podczas którego ekipa PAN współpracująca z pracownikami MIR realizowała program BIOMASS IV, był prof. Rakusa-Suszczewski. „Profesor Siedlecki” wyszedł z Gdyni 4 listopada 1988 roku. Od 7 do 10 listopada przeprowadzono interkalibrację urządzeń hydroakustycznych w jednym z fiordów południowej Norwegii. W dniu 16 listopada zawinięto do VIGO, aby zaokrętować hiszpańskich naukowców (współpraca z PAN) i załadować materiały budowlane oraz żywność dla hiszpańskiej stacji antarktycznej na Wyspie Livingstona. Od 17 listopada prowadzono badania hydrologiczne po drodze do Rio de Janeiro. Po tygodniu nastąpiła awaria jednego z silników. Prace hydrologiczne zakończono 26 listopada i 12 grudnia zawinięto do Rio de Janeiro. Wyokrętowano 4 Hiszpanów, a przyjęto na statek 3 nowych. Od 25 grudnia do 17 stycznia 1989 roku ekipa PAN prowadziła badania w rejonie od wyspy Elephant po Orkady Południowe, wzdłuż bariery lodowej. W dniu 26 grudnia 1988 roku „Profesor Siedlecki” wszedł do Zatoki Admiralicji (Wyspa Króla Jerzego), by na Stacji Arctowskiego załadować materiały budowlane i żywność dla hiszpańskiej stacji badawczej. Po zakończeniu prac przez ekipę PAN udano się do Punta Arenas. „Profesor Siedlecki” stał tam od 22 do 26 stycznia 1989 roku. Wyokrętowano ekipę PAN i Hiszpanów, a zaokrętowano 2 pracowników naukowych MIR i 2 Brytyjczyków, co przewidywała umowa o współpracy Instytutu z Imperial College w Londynie. Od 1 do 10 lutego realizowano polsko-brytyjski program na szelfowych wodach Południowej Georgii pod kierunkiem dr. Kalinowskiego. W dniu 11 lutego nastąpiła awaria drugiego silnika. W ciągu następujących trzech dni prowadzono jeszcze połowę włokiem pelagicznym, ale na skutek niemożności usunięcia awarii silników zakończono 16 lutego wszelkie prace badawcze i udano się do Rio de Janeiro, gdzie zawinięto 6 marca. Wyokrętowano Brytyjczyków i skierowano statek do remontu silników. Trwał on przeszło miesiąc - do 15 kwietnia. Jeszcze tego samego dnia „Profesor Siedlecki” ruszył do kraju, zawijając po drodze 15 maja do Vigo, aby załadować tam sprzątaną hiszpańskich naukowców. Do Gdyni powrócono 23 maja 1989 roku.

Awarie silników* i ich długa naprawa w Rio de Janeiro przekreśliła planowany rejs „Profesora Siedleckiego” na Morze Beringa, gdzie od około 20 marca do końca 25 maja 1989 roku miało być prowadzone badanie ichtiologiczne wspólnie z naukowcami amerykańskimi. Rozmowy w tej sprawie MIR prowadził od 1988 roku z Północno-Zachodnim Centrum Rybackim (NWFC) w Seattle w Stanach Zjednoczonych.

Sprawozdanie MIR za 1989 rok określa ten okres jako trudny dla Instytutu. Zła sytuacja gospodarcza kraju spowodowała ograniczenia środków przeznaczonych na badania naukowe i prace o charakterze rozwojowym. Wysoka inflacja wpływała na wzrost kosztów działalności Instytutu, zwłaszcza eksploatacji statków badawczych. Starając się temu zaradzić kierownictwo MIR podejmowało różnego rodzaju działania. Zmniejszono zatrudnienie w Instytucie o około 25%. Rozszerzono także działalność eksportową umowy zawarte z analogicznymi placówkami w Japonii, Danii i Szwecji. Od przedsięwzięcia połowów dalekomorskich pozyskano środki dewizowe na pokrycie kosztów zagranicznych delegacji pracowników MIR na takie międzynarodowe spotkania i konferencje, które miały istotne znaczenie dla interesów polskiego rybołówstwa dalekomorskiego. Wynajęto cztery pomieszczenia uzyskanych dzięki oddaniu do użytku nieruchomości w Gdyni. Formalnego jej odbioru dokonano 15 czerwca. Przeniesiono tam Zakład Techniki Rybackiej, Zakład Technologii i Mechanizacji Przetwórstwa oraz poligrafia Ośrodka Wydawniczego. W końcu maja wycofano z eksploatacji trawler „Wieczno” i 31 sierpnia 1989 roku sprzedano go greckiemu armatorowi. Kapitanami tego statku byli: Bronisław Bogdanowicz (od 1966 roku po ponad siedemdziesiąt lat), Jan Chołyst, Jerzy Chrzczonowicz, Aleksander Franczuk, Ryszard Zapolski, Edward Moko oraz Jan Sokołowski, który odprowadził „Wieczno” do Pireusu, już jako grecki statek, ale o polskiej nazwie „Mielno II”.

Ostatni rejs w służbie MIR „Wieczno” odbył się na Bałtyku w czasie od 29 kwietnia do 12 maja 1989 roku pod dowództwem kpt. Moko. Kierownikiem ekipy naukowej był Henryk Chmielowski z Zakładu Oceanografii (ukończył geografię w Wydziale Szkole Pedagogicznej w Gdańsku, pracę rozpoczął w 1970 roku w sekretariacie Komisji Głównej Badania i Wykorzystania Zasobów Mórz i Oceanów przy MIR). W jej skład wchodziły cztery osoby z MIR, trzy z Instytutu Oceanologii PAN w Sopocie i jedna z ZSRR. Realizowano tak zwany eksperyment „Sopot 89”, uwzględniający międzynarodowy program RWPG „Ocean wiatowy”, który obejmował badania strumieni energetycznych w ekosystemach morskich oraz interkalibrację satelitarnych i bezpośrednich metod badania dopływu promieniowania słonecznego, rozkładu chlorofilu i pól temperatury w morzu. Pracownicy MIR zajmowali się w tym rejsie niektórymi mechanizmami funkcjonowania ekosystemu Bałtyku, w szczególności zmianami jego produktywności. Oprócz „Wieczna” w eksperymencie tym uczestniczyły i współpracowały statek Instytutu Oceanologii PAN „Oceania” oraz radziecki statek „Szelf”.

Również „Profesor Siedlecki” odbył rejs na Bałtyku w 1989 roku, w okresie od 5 do 23 października. Statkiem dowodził kpt. Janusz Olszowy, ekipę naukową kierował Alfred Grelowski (chemik po Politechnice Gdańskiej, pracę w MIR zaczął w 1970 roku w OBRD) z Zakładu Oceanografii. Oprócz pracowników MIR w rejsie uczestniczyła siedmioosobowa grupa z Instytutu Medycyny Morskiej i Tropikalnej pod kierunkiem dr Urszuli Potajko. Cała ekipa liczyła 32 osoby. Prowadzono badania środowiska i zasobów ryb oraz stanu ich zdrowot-

*Patrz uwagi o napadzie statku „Profesor Siedlecki” na str. 94.

no ci na obszarze polskiej strefy rybołówczej oraz cz ci stref Danii, Szwecji i ZSRR. Prace te były uwzgl dnione w międzynarodowym programie hydroakustycznych badań ywych zasobów Bałtyku, w ramach którego „Profesor Siedlecki” współpracował ze szwedzkim statkiem badawczym „Argos”, przeprowadzając interkalibracje urządzeń hydroakustycznych. W czasie tego rejsu ujawniła się niesprawność systemu napędowego statku, którego podróż na warunkach sztormowych nie przekraczała 3 w złów.

Z ciekawych rejsów pracowników naukowych MIR na obcych statkach w 1989 roku, należy wymienić pobyt Edwarda Jackowskiego, z Zakładu Ichtiologii na wspomnianym japońskim statku badawczym „Kaiyo Maru” na Morze Beringa. E. Jackowski wyleciał z Polski 9 stycznia do Seward na Alasce, tam zamustrował na wspomniany statek, a zszedł z niego w Tokio. Do kraju i powrócił 17 marca 1989 roku. Uczestniczył w badaniach zasobów mintajów, prowadzonych w ramach programu realizowanego przez międzynarodowe ekipy naukowe z Chińczyków, Japończyków, Kanadyjczyków i Amerykanów.

Warto po wspomnieć kilka zdarzeń z kariery zawodowej E. Jackowskiego, jedynego badacza w historii MIR naukowca, który pracował w Instytucie rozpoczynając jako członek załóg statków badawczych. Ukończył Państwowe Szkoły Rybołówstwa Morskiego w Gdyni i Wydział Rybacki WSR w Olsztynie. Parę lat pływał potem na trawlerach przedsiębiorstw „Dalmor” i „Odra”, a od sierpnia 1972 roku jako oficer na „Birkucie” i „Wiecznie”. Od lipca 1976 roku pracował w Zakładzie Ichtiologii. Jesienią 1983 roku wyjechał do Angoli i do jesieni 1986 roku nauczał przedmiotów biologiczno-rybackich w średniej szkole rybackiej, zorganizowanej przez Polaków w Namibie (dawniej Mocamedes). W grudniu 1989 roku ponownie udał się do Angoli i we wspomnianej szkole uczył nawigacji oraz kierował praktykami uczniów na statku szkolnym, którego był kapitanem. Do pracy w MIR powrócił jesienią 1990 roku.

W. Pelczarski wyleciał z Polski 30 listopada 1989 roku do Maskatu w Omanie, gdzie jako przedstawiciel FAO zamustrował na statek badawczy tej organizacji „Rastrelliger”, płynący pod banderą Panamy. Uczestniczył wraz z dwoma specjalistami z FAO w badaniach zasobów ryb na wodach Omanu. Do kraju powrócił 22 grudnia 1990 roku. Nie był to jego pierwszy rejs na wspomnianym statku. Płynął na nim od jesieni 1985 roku do lutego 1987 roku wraz z A. Paciorkowskim i Zbigniewem Walczyńskim, hydroakustykiem z Zakładu Techniki Rybackiej. Stanowili oni ekipę naukową na „Rastrelligerze”, która na zlecenie rządu Malezji prowadziła badania zasobów ryb w wodach tego kraju, Morza Południowochińskiego i cieśniny Malakka. Zaangażowała ich do tych prac brytyjska firma Crown Agents.

W 1989 roku nie dokonano żadnych zmian w strukturze organizacyjnej Instytutu, zlikwidowano jedynie Ośrodek Obliczeniowy, ponieważ MIR posiadał już w tym czasie wiele komputerów.

Ważnym dla Instytutu było zarządzenie ministra transportu, ogłoszone i datowane 11 lipca 1989 roku, dotyczące włączenia do MIR Centralnego Laboratorium Przemysłu Rybnego w Gdyni od stycznia następnego roku, do czego jeszcze powrócimy.

W dniach 19 i 20 kwietnia odbyła się w MIR naukowo-techniczna konferencja zorganizowana przez Naczelny Organizację Techniczną z udziałem Instytutu, poświęcona oszczędności energii w wybranych procesach technologicznych przemysłu rybnego. Uczestniczyło w niej około 50 specjalistów, reprezentujących głównie służby techniczne przedsiębiorstw morskiego przemysłu rybnego.

Ze spraw kadrowych należy odnotować zaszczytne wyróżnienie, które spotkało dyrektora Karnickiego na osiemnastym, dorocznym posiedzeniu Komitetu Rybackiego FAO (Committee on Fisheries - COFI), obradującym w Rzymie od 10 do 14 kwietnia 1989 roku. Reprezen-

tanci 80 pa stw i ró nych organizacji mi dzynarodowych, uczestnicz cy w tej konferencji, wybrali na jej przewodnicz cego dyr. Karnickiego. Był on pierwszym i jak dot d jedynym Polakiem, który prowadził obrady tego rybackiego parlamentu wiata.

W dniu 31 sierpnia 1989 roku odbyła si w MIR ceremonia odznaczenia obywatela Sta nów Zjednoczonych polskiego pochodzenia Witolda Klawego Złotym Krzy em Zasługi dla PRL, nadanym mu przez Rad Pa stwa na wniosek MIR, poparty przez Ministerstwo Trans portu, eglugi i Ł czno ci. W. Klawe, pracownik naukowy Mi dzyameryka skiej Komisji Tropikalnego Tu czyka (IATTC) w La Jolla w USA, współpracował z MIR od 1955 roku. zaopatruj c bezinteresownie Instytut w cenne publikacje naukowe i fachowe. Drugi Ameryka nin, o którym była ju poprzednio mowa - K. Sherman - został w 1989 roku na wniosek MIR wyró niony przez Akademi Rolnicz w Szczecinie zaszczytnym tytułem doktora honoris causa. Uroczysto nadania mu tego tytułu odbyła si w Szczecinie podczas obchodów wier - wiecza współpracy polsko-ameryka skiej w dziedzinie bada na rzecz rybołówstwa morskiego oraz pi nastolecia utworzenia w Szczecinie Centrum Sortowania i Oznaczania Plank tonu.

W 1989 roku dr Andrzej Orłowski habilitował si w Akademii Rolniczej w Szczecinie.

W sprawozdaniu Instytutu za 1989 rok podano, e liczba osób, które zwiedziły Muzeum i Akwarium MIR od czasu jego uruchomienia, si gn ła 5 606 422.

Pod koniec grudnia 1989 roku MIR zatrudniał 324 osoby. Koszty działalno ci Instytutu w omawianym roku wyniosły 2 721 804 000 zł, w tym na eksploatacj statków badawczych wydano 354 894 000 zł.

Ko cz c omawianie wydarze 1989 roku w MIR przytocz fragment cytowanej ju rela cji doc. E. Stanka.

„ Wiosn 1989 r. powstał w MIRju oficjalny Komitet Zało ycielski NSZZ „Solidarno ”. Wjego skład weszli głównie działacze podziemia. Dwaj przedstawiciele tego komitetu - M. Brzeski i E. Stanek - poinformowali dyrektora Karnickiego o rozpocz ciu działalno ci. Zostali yczliwie przy ci.

Czworo działaczy mirowskiej „Solidarno ci”: M. Brzeski, E. Lelonkiewiczowa, Z. Pola ski i E. Stanek, zostało z czasem działaczami Komitetu Obywatelskiego „Solidarno ” w Gdyni, a trzech m czy ni z tego grona weszli w skład pierwszej demokratycznie wybranej Rady Miasta Gdyni na kadencj 1990-1995. M. Brzeski byl w ci gu kilku lat trzykrotnie wybierany na wiceprezydenta miasta Gdyni. ”

Rok 1990 był ostatnim, w którym MIR realizował jako generalny wykonawca Centralny Program Badawczo-Rozwojowy 10.11 „Wykorzystanie mórz i oceanów”, koordynuj c dział alno około 50 placówek badawczych i instytucji w całym kraju. Prace obj te tym progra mem zostały wykonane terminowo, rozliczone i pozytywnie ocenione przez Urz d Post pu Naukowo-Technicznego i Wdro e . Rok 1990 okre lono w sprawozdaniu MIR jako pomy lny dla Instytutu.. W dniu 25 stycznia premier Tadeusz Mazowiecki powołał dyrektora Karnickiego na członka Komitetu do Spraw Nauki i Post pu Technicznego przy Radzie Ministrów, a powstałe 12 lutego w Gdyni Stowarzyszenie Rozwoju Rybołówstwa (SRR) wybrało go na swojego przewodnicz cego. Miało to istotne znaczenie dla spraw Instytutu. W 1990 roku, mimo trudno ci w pozyskiwaniu rodków finansowych, udało si realizowa ostat ni faz budowy nowego gmachu Instytutu, a tak e - wspólnie z Oddziałem Instytutu Me teorologii i Gospodarki Wodnej - rozpocz budow nowego statku badawczego do prac

na Bałtyku. Przeprowadzono kosztowny remont „Profesora Siedleckiego”, zakupiono nowoczesną aparaturę badawczą oraz komputery o dużej zdolności obliczeniowej.

W ciągu 1990 roku MIR 64 razy delegował swoich pracowników za granicę.

W omawianym czasie w Instytucie nie przeprowadzono istotnych zmian organizacyjnych. Natomiast na podstawie wspomnianego wyżej zarządzenia ministra transportu, uległ iłączono z 1 lipca 1989 roku od 1 stycznia 1990 roku przyłączono do MIR Centralne Laboratorium Przemysłu Rybnego w Gdyni. Pomiędzy kierownictwami obydwóch placówek istniało od pewnego czasu nieoficjalne porozumienie, że dojdzie do ich fuzji, kiedy MIR uzyska pomieszczenia w nowym gmachu na ulicy Kołłątaja. CLPR istniało od 1949 roku i zajmowało się pracami w dziedzinie technologii włókiennego przetwórstwa rybnego, podczas gdy MIR prowadził badania głównie w zakresie przetwórstwa wstępnego. Pod koniec 1989 roku w CLPR pracowało 46 osób, spośród których nie mniej niż 21 - w tym 3 pracowników administracyjnych - przyjeżdżało do Zakładu Technologii i Mechanizacji Przetwórstwa w MIR. W tej grupie byli między innymi kierownicy pracowni w CLPR: Krystyna Góralczykowa, Marek Mrozowski, Bogusław Pawlikowski i Aleksandra Sokołowska.

Rok 1990 był ostatnim rokiem eksploatacji przez MIR statku badawczego „Profesor Siedlecki”. Przeszedł on wówczas remont klasowy, podczas którego nie udało się usunąć skutków poważnej awarii, jaka nastąpiła w antarktycznym rejsie na przełomie lat 1988-1989. Nie można było dokonać wymiany wału, ponieważ nie importowano nowego. Spowodowało to techniczną niezdolność statku do dalekomorskich rejsów.

Od 6 do 9 marca 1990 roku obradowała w MIR robocza międzynarodowa grupa ICES, zajmująca się zorganizowaniem międzynarodowej ekspedycji naukowo-badawczej SKAGEX 90 (Skagerrak Experiment), której celem było zbadanie warunków abiotycznych i ich powiązań z procesami biologicznymi w wodach Skagerraku. Ustalono wówczas, że „Profesor Siedlecki” będzie uczestniczył w tym przedsięwzięciu wraz z 14 statkami badawczymi z Danii, Norwegii, NRD, RFN, Szwecji i ZSRR. „Profesor Siedlecki”, dowodzony przez kpt. Tadeusza Brzezińskiego, wyszedł z Gdyni 3 czerwca z ekipą naukową liczącą 21 osób, której kierownikiem był doc. Piechura. Od 8 do 20 czerwca prowadzono badania fizyczne, chemiczne i biologiczne w zachodniej części Skagerraku, a w drodze do tego rejonu badań (3-4 czerwca) oraz w drodze powrotnej do Gdyni (23-25 czerwca) przeprowadzono badania hydrologiczne wód Bałtyku, od Głębokiej po Zatokę Gdańską. Powrót do Gdyni nastąpił 25 czerwca. Podczas tego rejsu zawijano do Arendal w Norwegii (6-7 czerwca, interkalibracja) oraz do Lysekil w Szwecji, gdzie 21 i 22 czerwca omawiano wyniki prac zakończonego właśnie etapu ekspedycji, która trwałaby jeszcze do początku lipca 1990 roku, ale „Profesor Siedlecki” już w niej nie uczestniczył.

Trzy miesiące później „Profesor Siedlecki” raz jeszcze wyszedł na Bałtyk, tym razem wziął udział w międzynarodowej, koordynowanej przez ICES ekspedycji, której celem było oszacowanie zasobów ledzi i szprotów. W związku z tym przeprowadzono podczas tego rejsu interkalibrację urządzeń hydroakustycznych ze szwedzkim statkiem badawczym „Argos” i niemieckim „Ernst Haeckel”. „Profesor Siedlecki” powrócił do Gdyni 24 października 1990 roku. Również w tym rejsie statkiem dowodził kpt. T. Brzeziński, natomiast trzydziestoosobową ekipą naukową kierował dr Linkowski z Zakładu Ichtiologii. Ponieważ podałem skład osobowy ekipy naukowej pierwszego badawczego rejsu „Profesora Siedleckiego” w 1972 roku, wypada uczynić to samo odnośnie do ostatniego rejsu badawczego tego statku. Ekipa naukowa składała się wtedy z następujących osób:

zespół hydroakustyki

A. Paciorkowski - kierownik
S. Kurzyk
J. Szynaka - laborant
P. Teclaw - laborant

zespół oceanografii fizycznej

T. Wojewódzki - kierownik
H. Chmielowski
A. Grelowski
J. Knurowski
M. Pastuszek
M. Szyma ski

zespół biologii morza

K. Maciejewska* - kierownik
Z. Lorenz
T. Mackiewicz
S. Ochocki
U. K ca - laborant, studentka Uniwersytetu Gda skiego

zespół ichtiologii

M. Wyszy ski - kierownik
J. Kuczy ski
J. Ostrowski
R. Zaporowski
H. D browski - laborant
R. Pactwa - laborant

zespół ichtiopatologii **

U. Potajałto - kierownik
J. D browski
P. Myjak
B. Krajewska - laborant
G. Sidorowicz - laborant

przedstawiciele Zakładu Technologii i Mechanizacji Przetwórstwa

W. Skorupski
Z. Usydus

specjalista od aparatury naukowej

E. Ociepka

*Krystyna Maciejewska z Zakładu Oceanografii była drug oprócz S. Wo niaka osob z grona naukowców MIR, która w 1984 roku obroniła prac kandydack w ZSRR, w Instytucie Oceanologii imienia Szirzowa Akademii Nauk ZSRR Moskwie uzyskuj c stopie kandydata nauk biologicznych, równorz dny z polskim doktoratem nauk przyrodniczych.

**Zcspół z Instytutu Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni.

Tylko jedna osoba z tego grona uczestniczyła w pierwszym naukowo-badawczym rejsie „Profesora Siedleckiego” w 1972 roku, a mianowicie Julian Knurowski z Zakładu Oceanografii. Omawiany rejs rozpoczął się 2 października.

W 1990 roku w MIR wiele uwagi poświęcono zagadnieniu stanu zasobów mintajów na Morzu Beringa, które od połowy lat osiemdziesiątych było jednym z głównych obszarów działalności polskiego rybołówstwa dalekomorskiego. Od końca stycznia do połowy lutego tego roku A. Paciorkowski brał udział w międzynarodowych badaniach mintajów, które w Morzu Beringa prowadził japoński statek „Kaiyo Maru”. Przedstawiciel MIR uczestniczył w międzynarodowym sympozjum na temat połowów na Morzu Beringa, które obradowało w dniach od 31 marca do 6 kwietnia w Chabarowsku na Dalekim Wschodzie ZSRR. Zgromadziło ono – oprócz gospodarzy – specjalistów z Chin, Japonii, Kanady, Korei Południowej i Stanów Zjednoczonych. Od 10 do 14 października pracowała w MIR międzynarodowa grupa robocza naukowców z wymienionych krajów (oprócz ZSRR), zajmująca się metodologią określenia wieku mintaja z Morza Beringa. Kilka dni wcześniej MIR zawarł umowę na odczytywanie wieku mintajów z Morza Beringa z japońską firmą Japan NUS Company, działającą na rzecz Instytutu Rybołówstwa Dalekomorskiego w Shimizu.

W okresie od 10 stycznia do 30 marca 1990 roku 3 pracowników naukowych MIR (dr M. Brzeski, M. Liwoch i Ireneusz Wójcik – ichtiolog po Akademii Rolniczej w Szczecinie, w MIR od 1986 roku) uczestniczyło w kursie zarządzania rybołówstwem, zorganizowanym przez Humberstone International Fisheries Institute Uniwersytetu w Hull w Wielkiej Brytanii. Ukończyło go 21 osób z Polski, a ich wyjazdem do Wielkiej Brytanii zajmował się doc. Z. Russek z MIR.

W omawianym okresie nastąpiło wygaszenie współpracy Instytutu w ramach rybackiego porozumienia państw socjalistycznych z lipca 1962 roku. W sprawozdaniu z działalności MIR za 1990 rok czytamy, że od czerwca współpraca ta „praktycznie została przerwana, poza wymianami informacji połowowej”. Nie jest to zupełnie cięście, ponieważ w pierwszej dekadzie grudnia 1990 roku odbyła się jeszcze w MIR konsultacja w ramach wspomnianego porozumienia, dotycząca badań biologiczno-rybackich na Bałtyku. Po raz ostatni przedstawiciel MIR (F. Bucki) uczestniczył od 22 do 26 maja w 51 posiedzeniu Sekretariatu Komisji Mieszanej porozumienia oraz w obradach 29 sesji tej komisji od 28 maja do 1 czerwca 1990 roku. Obydwa spotkania odbyły się w Konstancy w Rumunii. Polskiej delegacji, która w nich uczestniczyła, przewodniczył Ireneusz Wrześniewski, Dyrektor Departamentu Polityki Morskiej Ministerstwa Transportu i Gospodarki Morskiej, były pracownik MIR.

Ze spraw kadrowych należy odnotować, że w ciągu 1990 roku 21 osób odeszło z MIR na emeryturę i renty. Byli to przeważnie długoletni pracownicy Instytutu. Wśród nich znalazł się między innymi prof. J. Popiel, który po przeszło czterdziestu latach działalności w MIR zakończył 15 grudnia 1990 roku. Zajmowane przez niego dotychczas stanowisko kierownika Zakładu Oceanografii objął na jutro dr Linkowski. Dr Ziembowski habilitował się w Akademii Rolniczej w Szczecinie.

W dniu 25 sierpnia 1990 roku zmarł w wieku 69 lat doc. Stanisław Okoński, wieloletni pracownik naukowy Instytutu, znany w świecie ekspert rybacki FAO.

W sprawozdaniu z działalności MIR w 1990 roku podano, że liczba osób, które zwiedziły Muzeum i Akwarium Instytutu od czasu jego uruchomienia w 1971 roku do końca 1990 roku wyniosła 5 920 970.

W końcu grudnia 1990 roku MIR zatrudniał 369 osób, a koszty działalności Instytutu w omawianym okresie wyniosły 19 489 000 000 zł.

LATA 1991-2001

Rok 1991 przyniósł kilka bardzo istotnych dla MIR wydarzeń. W styczniu powstał w Warszawie Komitet Badań Naukowych (KBN), który jako organ administracji państwowej do spraw polityki naukowej i naukowo-technicznej przejął funkcje zlikwidowanego Urzędu Postępu Naukowo-Technicznego i Wdrożeń. Odtąd KBN stał się główną instytucją, przydzielając środki finansowe na działalność Instytutu.

Od 1 stycznia wyłączone z eksploatacji „Profesora Siedleckiego”. Decyzję tę podjęto ze względu na zły stan techniczny statku, zwłaszcza jego urządzenia napędowe, oraz konieczność ograniczenia badań na rzecz rybołówstwa dalekomorskiego, które borykało się z coraz większymi trudnościami, by uzyskać dostęp do łowisk. Rozpoczęto akcję ofertową, mającą doprowadzić do sprzedaży statku.

W dniu 8 stycznia MIR wraz z Morskim Oddziałem Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej podpisał ze Stoczni Remontów „Nauta” w Gdyni umowę o budowie statku badawczego, wspólnego dla tych dwóch instytucji, przeznaczonego do prac na Bałtyku.

Na początku stycznia dokonano pewnych zmian organizacyjnych w Instytucie. Zakład Rybołówstwa Bałtyckiego połączono z Zakładem Ichtiologii, tworząc jeden Zakład Biologii i Ochrony Zasobów pod kierunkiem doc. E. Stanka. W tym samym czasie w pionie administracyjno-gospodarczym połączono Dział Planowania Badań i Sprawozdawczości, Dział Organizacji Wdrożeń i Ochrony Patentowej oraz były zespół do spraw koordynacji programu CPBR 10.11 w jeden Dział Planowania i Wdrożeń, którego kierownikiem został S. Lis.

W dniu 1 marca powołano Zakład Budowy Prototypów i Obsługi Technicznej, powierzając jego kierownictwo Mieczysławowi Borczochoowskiemu z Zakładu Technologii i Mechanizacji Przetwórstwa (absolwent Akademii Rolniczej w Szczecinie, w MIR od 1970 roku). W skład tej komórki, podporządkowanej zastępcy dyrektora do spraw eksploatacji (dawniejszy pion techniczno-ekonomiczny), wszedł warsztat produkcyjno-usługowy, Pracownia Mechanizacji Przetwórstwa z Zakładu Technologii i Mechanizacji Przetwórstwa oraz stacja konserwatorskie Instytutu.

W trzeciej dekadzie czerwca MIR obchodził siedemdziesiątolecie i przejmował w użytkowanie nowy gmach przy ulicy Kołtāja, budowany od blisko piętnastu lat. Związane z tym uroczystości rozpoczęły się 21 czerwca posiedzeniem Rady Naukowej w jej nowym składzie. Przewodniczącym Rady został wybrany, na drugą kadencję, prof. Zdzisław Sikorski z Politechniki Gdańskiej. Posiedzenie to odbyło się po raz pierwszy w nowym gmachu Instytutu. Uczestniczyli w nim między innymi dr D. Hoss i dr K. Sherman, reprezentujący Departament Handlu Stanów Zjednoczonych, któremu podlegały sprawy rybołówstwa morskiego. Okolicznościowy referat wygłosił dyrektor Karnicki. Wielu pracowników Instytutu otrzymało wysokie odznaczenia państwowe oraz resortowe, a Polska Akademia Nauk przyznała Instytutowi medal imienia prof. Michała Oczapowskiego. Najważniejszym akcentem jubileuszowych uroczystości było międzynarodowe sympozjum „Rodowisko Morza Bałtyckiego i Rybołówstwo”, zorganizowane w dniach 24 i 25 czerwca. Wzięli w nim udział między innymi naukowcy i specjaliści ze wszystkich państw nadbałtyckich i ze Stanów Zjednoczonych.

Wydrzenia z 29 czerwca zwieńczyły obchody jubileuszu Instytutu. Dokonano wówczas oficjalnego otwarcia nowej siedziby MIR, w której tego samego dnia odbyła się centralna akademicka z okazji Wielkiej Morza. Uroczystość uświetnili obecni premier Jan Krzysztof Bielecki, który tradycyjnie przecił wstąpił do głównego wejścia do nowego gmachu Instytutu

oraz biskup Andrzej Liwiński, sufragan diecezji chełmińskiej, który poświęcił budynek. Obecny był minister transportu i gospodarki morskiej Ewaryst Waliński.

Oddanie do eksploatacji nowej siedziby MIR (formalny odbiór gmachu nastąpił 11 października 1991 roku) przyniosło poprawę warunków pracy i jej organizacji, a także stworzyło Instytutowi możliwości wynajmowania pomieszczeń w innym budynku, dzięki czemu pozyskiwano dodatkowe, znaczne środki finansowe. Do nowego gmachu przeniesiono wszystkie prawie komórki organizacyjne Instytutu, jedynie Muzeum i Akwarium pozostało w budynku przy alei Zjednoczenia 1, należącym nadal do MIR.

W roku omawianego tu jubileuszu dyrekcja Instytutu ustanowiła medal imienia profesora Kazimierza Démela, wybitny przyrodnik. Nadawany jest on co roku - nie więcej niż 3 razy - obywatelom Polski i innych państw, instytucjom i stowarzyszeniom za wybitne osiągnięcia naukowe i organizacyjne w badaniach morza i na rzecz rybołówstwa morskiego oraz za szerzenie wiedzy w tym zakresie. Pierwsze dwa medale przyznano Międzynarodowej Radzie Badań Morza oraz Wydziałowi Rybactwa Morskiego i Technologii Wodnej Akademii Rolniczej w Szczecinie z okazji czterdziestolecia jego powołania, jeszcze w Olsztynie.

W dniu 10 września w Stoczni Remontowej „Nauta” w Gdyni położono stępki pod statek badawczy budowany dla MIR i Morskiego Oddziału IMGW. Jednostka ta otrzymała stoczniowe oznakowanie BSB-40.

Nie dysponując w tym okresie własnym statkiem do badań Bałtyku, MIR korzystał z możliwości wysyłania swoich pracowników na obce statki, operujące na tym morzu. Na przykład w pierwszej połowie października 1991 roku Włodzimierz Grygiel i laborant Piotr Teclaw z Zakładu Biologii i Ochrony Zasobów uczestniczyli w rejsie łotewskiego statku badawczego noszącego jeszcze rosyjską nazwę „Исследователь Балтики”, na którym prowadzono badania hydroakustyczne na południowo-wschodnim Bałtyku. Wybiegając nieco w przyszłość warto dodać, że również przez następne lata naukowcy MIR pracowali na Bałtyku na obcych statkach, nawet wówczas, kiedy Instytut dysponował już nowym statkiem. W październiku 1992 roku W. Grygiel pływał na szwedzkim „Argosie”, a na przełomie października i listopada M. Wyszyński na rosyjskim „Monokristallu”. Później, jesienią 1994 roku W. Grygiel był na niemieckim statku „Walther Herwig III”, a we wrześniu 1995 roku Krzysztof Radtke pływał na innym niemieckim statku „Littorina”. Później, od maja następnego roku dr Waldemar Moderhak (od września 1970 roku w Zakładzie Techniki Rybackiej MIR) uczestniczył w kilku rejsach niemieckiego statku „Solea”, prowadząc badania nad selektywnością worków włóków dorszowych.

Dwudniowe VIII Spotkanie Dialogowe ICES odbyło się 13 i 14 września w siedzibie MIR. Prezydent ICES prof. J. Jakobsson z Islandii przewodniczył obradom, w których uczestniczyło ponad 90 osób z 12 państw. Omawiano głównie zagadnienia zarządzania gospodarką rybną, ze szczególnym uwzględnieniem rejonu Bałtyku i rybołówstwa na tym morzu.

W dniach od 3 do 5 grudnia MIR pod patronatem FAO zorganizował seminarium szkoleniowe na temat planowania i zarządzania gospodarką rybną. Uczestniczyło w nim około 40 pracowników naszego morskiego przemysłu rybnego, w tym 8 osób z MIR. Zajęcia prowadzili dwaj przedstawiciele FAO (David Insull i David Parker) i jeden Brytyjczyk (Palfreman).

W omawianym okresie Instytut utrzymywał rozległe kontakty i prowadził szeroką współpracę międzynarodową. Wystarczy podać, że w ciągu 1991 roku MIR co najmniej 37 razy delegował swoich pracowników - łącznie 51 osób - do 14 państw, w tym 9 razy do Danii, 6 razy do RFN, 4 razy do USA. Uczestniczyli oni w różnorodnych międzynarodowych konferen-

cyjach i dwustronnych spotkaniach. Najszerzej rozwijała się współpraca w ramach ICES oraz Konwencji o Ochronie i Zarządzaniu Zasobami Morszymi w Centralnej części Morza Beringa (CBSPC), natomiast całkowicie wygasła współpraca w ramach rybackiego porozumienia państw socjalistycznych z lipca 1962 roku. Jedyną instytucją na terenie istniejącej jeszcze do grudnia 1991 roku Związku Radzieckiego, z którą MIR nadal utrzymywał robocze kontakty, było Zjednoczenie Naukowo-Produkcyjne „Rybtechcentr” w Kaliningradzie.

Zakład Technologii i Mechanizacji Przetwórstwa zorganizował III sympozjum „Chityna-Chitozan”, które odbyło się 15 listopada. Miało ono zasięg krajowy. Ten sam zakład podjął w 1991 roku działania zmierzające do zorganizowania w MIR pierwszego w Polsce pracowniowego dla potrzeb przemysłu rybnego ciowego tak zwanego „czystego laboratorium” chemicznego, umożliwiającego oznaczanie ładunków ilości metali i związków chloroorganicznych w rybnym pochodzenia morskiego, z wyeliminowaniem wpływów zanieczyszczeń występujących w środowisku. W związku z tym kierownik wspomnianego zakładu doc. Bykowski - inicjator przedsięwzięcia - zapoznawał się z tego rodzaju laboratoriami w Niemczech i Holandii, dokonywał wycieczek w czerwcu i we wrześniu. Towarzyszył mu jego zastępca Jan Zalewski, chemik politechniki Gdańskiej, od lipca 1972 roku pracujący w Zakładzie Technologii i Mechanizacji Przetwórstwa MIR. We wrześniu 1991 roku doc. Bykowskiego powołano jako pierwszego pracownika MIR na stanowisko profesora kontraktowego.

Ze spraw kadrowych tego okresu należą wymienić zmiany na stanowisku zastępcy dyrektora Instytutu do spraw eksploatacji. Zająmujący je od szeregu lat Jerzy Janson nabył w grudniu 1990 roku uprawnień emerytalnych, a niezależnie od tego poważnie zachorował. Stało się to powodem odwołania go z pełnionej funkcji i powierzenie jej 1 lutego 1991 roku Borysowi Kislerowi, który po powrocie z zagranicy ponownie podjął pracę w Instytucie.

Jerzy Janson zmarł 22 kwietnia 1991 roku.

Daniela Stojaczyk - od blisko czterdziestu lat główna księgowa Instytutu - przeszła w marcu na emeryturę, a jej dotychczasowe obowiązki przejął w tym czasie Honorata Rembalska. Jerzego Pietkiewicza, kierownika Ośrodka Wydawniczego Instytutu i pracowniowego od roku na cztery etaty, odwołano z zajmowanego stanowiska w połowie lutego i powierzono je Ewie Lełonkiewiczowej. Studiowała historię i dziennikarstwo na Uniwersytecie Gdańskim, od początku 1974 roku pracowała w Ośrodku Wydawniczym MIR.

Trzeba odnotować, że w 1991 roku dwu pracowników Instytutu spotkały zaszczytne wyróżnienia na arenie międzynarodowej. Dyrektora Kamickiego wybrano wiceprezydentem ICES na dorocznej sesji tej organizacji w La Rochelle we Francji, a dr. Paciorkowskiemu tak samo funkcję powierzyła Międzynarodowa Komisja Rybołówstwa Północno-Wschodniego Atlantyku podczas posiedzenia w Londynie.

Doc. Karnicki został ponownie powołany formalnie na stanowisko dyrektora MIR w dniu 1 września 1991 roku, po pomyślnym przejściu procedury konkursowej, wprowadzonej ustawą z 22 lutego 1991 roku o zmianie ustawy o jednostkach badawczo-rozwojowych.

Akademia Rolnicza w Szczecinie nadała w 1991 roku godność doktora honoris causa prof. Popielowi. Uroczystość odbyła się jesienią, podczas obchodów czterdziestolecia Wydziału Rybactwa Morskiego i Technologii rybnego tej uczelni.

W końcu 1991 roku MIR zatrudniał 403 osoby, a koszty działalności Instytutu w omawianym roku wyniosły 28 558 000 000 zł.

„Rok 1992 był dla nauki polskiej, w tym również dla MIR wyjątkowo trudny. Zło było siłą na to wiele przyczyn, z których najważniejszą to ograniczone środki finansowe z budżetu państwa, szczególnie w pierwszych miesiącach roku, gdy obowiązywało „prowizorium

bud etowe". Spowodowało to konieczność zintensyfikowania działań restrukturyzacyjnych oraz korekty planu prac naukowych i badawczo-rozwojowych. Ograniczone środki finansowe z bud etu zmusiły kierownictwo Instytutu i jego pracowników do pozyskiwania dodatkowych źródeł finansowych i realizacji prac dla zleceniodawców z przemysłu i z zagranicy, wykonywania ekspertyz dla resortu. Znaczny udział w dochodach Instytutu mają przychody z wynajmu pomieszczeń. W wyniku restrukturyzacji, której podstawą była szczegółowa analiza programu badań, dokonano znacznego ograniczenia zatrudnienia. Zwolnieniami objęto ponad sto osób, głównie pracowników administracyjno-technicznych."

Mimo trudno ci, o których mowa w powyższym fragmencie sprawozdania MIR za 1992 rok, kierownictwo i pracownicy Instytutu mogli czuć się usatysfakcjonowani faktem, że w tym roku KBN, przynajmniej częściowo, pokrył koszty działalności MIR, po raz pierwszy uzależnił ich wysokość od uzyskanej przez Instytut kategorii, określonej według wskaźników „oceny jakości”. MIR zaliczono do najwyższej kategorii „A”.

Omawiany rok nie obfitował w istotne dla MIR wydarzenia. Do takich trzeba zaliczyć zwłaszcza dwa. Pierwsze to zakup statku badawczego „Profesor Siedlecki”. Sprzedany niemieckiemu nabywcy został przeznaczony na złom. W dniu 24 lutego na statku, stojącym w gdańskim porcie rybackim symbolicznie opuszczono banderę. Cztery dni później „Profesor Siedlecki” wyszedł w ostatnią podróż do miejsca złomowania w Indiach. Statkiem dowodził kpt. T. Brzeziński, starszym oficerem był kpt. R. Ludwig, a starszym mechanikiem R. Wasilewski. Załoga liczyła 17 ludzi. W północno-afrykańskim porcie Ceuta pobrano paliwo (9-10 marca) i po przejeździe Kanału Sueskiego (17 marca) zatrzymano się w Dhibuti (24-25 marca). W dniu 4 kwietnia „Profesor Siedlecki” wszedł do Zatoki Cambay na północ od Bombaju i krążył po jej wodach, aby zużyć paliwo. Około 10 kwietnia 10 ludzi z załogi wyokrętowano na ląd, czego wymagał nabywca statku. Czekano na wysoki wod przyływu, podczas którego trzeba było wejść na brzeg w małej miejscowości Alang koło Bhavanagar. Kpt. Ludwig 14 kwietnia zdjął banderę z flagsztoku. Nazajutrz o godzinie 14.28 „Profesor Siedlecki” idąc „całą naprzód” osiadł na przybrzeżnej płyci nie w ród cementarzystwa, a na ród statków i okrętów. O godzinie 15.27 ostatnich 7 ludzi załogi opuściło statek i szalupę dotarło do brzegu. Tak oto zakończyła się historia statku, którego znaczenia dla dokonania MIR i podniesienia rangi Instytutu nie sposób przecenić. W ciągu niespełna 20 lat służby „Profesor Siedlecki” przebył około 466 000 mil morskich i zawijał do 98 portów na wszystkich kontynentach z wyjątkiem Australii.

Po sprzedaży „Profesora Siedleckiego” MIR dysponował jedynie dwoma motorówkami: „Stynk II”, użytkowaną przez Oddział Winowicie oraz „Gdy 151”.

Drugim szczególnie ważnym wydarzeniem 1992 roku było wodowanie i chrzest nowego statku badawczego dla MIR i Morskiego Oddziału IMGW. Uroczystość odbyła się 22 kwietnia w Stoczni Remontowej „Nauta” w Gdyni z udziałem przedstawicieli KBN, Ministerstwa Transportu i Gospodarki Morskiej, władz miejskich Gdyni, obydwóch Instytutów oraz naukowych środowisk Trójmiasta. Matką chrzestną statku, któremu nadano nazwę „Baltica”, była Małgorzata Kozłowska, podsekretarz stanu w KBN. Środki na budowę tego statku pochodziły od KBN oraz Ministerstwa Transportu i Gospodarki Morskiej.

W 1992 roku założono wyposażenie tak zwanego Centrum Konferencyjnego w nowym gmachu Instytutu (wraz z zapleczem gastronomicznym), stanowiłoby ono ofertę usług MIR (międzynarodowe i krajowe konferencje, seminaria, kursy szkoleniowe itp.).

Ju w tym samym roku odbyło si tam seminarium „Wyniki bada rodowiska Bałtyku”, zorganizowane przez Instytut Oceanologii PAN w Sopocie, Gda ski Oddział Instytutu Ochrony rodowiska i MIR, przy finansowym wsparciu Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej.

W dniu 21 kwietnia podpisano w MIR akt ustanawiaj cy Fundacj Rozwoju Muzeum Oceanograficznego i Akwarium Morskiego oraz Biologicznych Bada Morza, któr zarejestrowano w S dzie Rejonowym dla miasta stołecznego Warszawy we wrze niu nast pnego roku. Jej celem miało by gromadzenie rodków na rozbudow muzeum oraz tworzenie lepszych warunków bada nad yciem w morzu. Inicjatywa ta nie przyniosła spodziewanych efektów.

W ci gu omawianego roku uległa dalszemu rozszerzeniu mi dzynarodowa współpraca Instytutu. Pracownicy naukowci MIR uczestniczyli w 29 mi dzynarodowych konferencjach, seminariach i posiedzeniach grup roboczych organizacji rybackich, zwłaszcza ICES. Instytut delegował w tym okresie 39 osób do 23 krajów. Dzi ki wieloletniej współpracy MIR z analogicznymi placówkami badawczymi Stanów Zjednoczonych i nadzoruj c ich działalno Narodow Słu b Oceaniczn i Atmosferyczn (NOAA) USA wł czono Instytut do mi dzynarodowego programu „Global Changes”, a ci lej bior c do wiatowego systemu monitoringu zawarto ci tlenu i dwutlenku w gla oraz metanu w atmosferze. Ustalono, e polska stacja pomiarowa „Bal”, jedyna w rodkowej i wschodniej Europie, b dzie si znajdowała na promie ł cz ym Gdyni z Karlskron w Szwecji. Pobieranie prób rozpocz to w ko cu sierpnia 1992 roku.

Ze spraw organizacyjnych omawianego okresu odnotujemy jedynie przekształcenie w kwietniu Zakładu Techniki Rybackiej w Samodzieln Pracowni Techniki Rybackiej, której kierownikiem został doc. Ziembo. Było to spowodowane znacznej redukcji zatrudnienia we wspomnianym zakładzie.

W lipcu 1992 roku powołano doc. Sosi skiego na stanowisko profesora kontraktowego.

W dniu 3 marca 1992 roku rodowisko naukowe Instytutu dotkn ła niepowetowana strata. W wieku 40 lat zmarł Wiesław łószarczyk. Był absolwentem Akademii Rolniczej w Szczecinie, prac rozpocz ł w Zakładzie Ichtologii MIR w pa dzierniku 1974 roku. Wkrótce dał si pozna jako jeden z najzdolniejszych młodych ichtiologów. Uczestniczył w paru dalekomorskich rejsach „Profesora Siedleckiego”. W 1981 roku rozpocz ł działalno na arenie mi dzynarodowej, uczestnicz c w Kongresie Europejskich Ichtologów w Hamburgu. W latach 1984-1989 reprezentował Polsk w Komitecie Naukowym Konwencji CCAMLR, bior c aktywny udział w kolejnych jego sesjach, które odbywały si zazwyczaj w Australii. Wybrano go na wiceprzewodnic zego tego komitetu na lata 1986-1987. W tym ostatnim roku uczestniczył w naukowej wyprawie British Antarctic Survey na statku badawczym „Biscoe”. W grudniu 1989 roku uczestniczył na Uniwersytecie Hawajskim w Honolulu w badaniach wieku ryb antarktycznych. O autorytecie, jaki W. łószarczyk zdobył sobie w mi dzynarodowych kr gach naukowych zwi zanych z rybołówstwem morskim wiadczy mi dzy innymi stypendium naukowe jego imienia, które prof. J. R. Beddington z Imperial College w Londynie ustanowił po mierci tego naukowca. Umo liwia ono młodym polskim naukowcom miesi czny sta w Imperial College. Stypendium to ustanowiono na okres 10 lat, z mo liwo ci jegoprzedt enia. Przyznawane jest na wniosek dyrektora MIR. Dotychczas skorzystało z niego 6 pracowników naukowych MIR.

Pod koniec grudnia 1992 roku MIR zatrudniał 326 osób, a wi c o 77 mniej w porównaniu z analogicznym okresem poprzedniego roku.

Koszty działalno ci Instytutu w omawianym roku wyniosły 44 016 000 000 z, a z tak zwanej eksportowej działalno ci MIR uzyskał wpływy w wysoko ci 2 678 000 000 zł.

W sprawozdaniu MIR za 1993 rok podano, że był on znacznie pomniejszy pod względem finansowym od roku poprzedniego, kiedy to z braku środków trzeba było zwolnić z Instytutu ponad sto osób. W dokumencie tym czytamy dalej, że na poprawę sytuacji finansowej

„złożono w znacznym stopniu fundusze uzyskane przez pracowników i kierownictwo Instytutu z tytułu projektów badawczych („grantów”), projektu celowego zamawianego przez Ministerstwo Transportu i Gospodarki Morskiej, z tak zwanego SPUB (rodki finansowe na utrzymanie r.v. „Baltica”), II Funduszu im. Marii Curie-Skłodowskiej, z kontraktów z instytucjami zagranicznymi (USA, Wielka Brytania, RFN, Japonia, Unia Europejska) oraz z działalności Ośrodka Poligrafii i sprzedanych prototypów na łączną kwotę blisko 20 miliardów złotych. Pozwoliło to na dokonanie pewnych regulacji wynagrodzeń, pozostających długi czas na niezmiennym poziomie. Po raz pierwszy pracownikom, którzy uzyskali rodki finansowe na realizację projektów badawczych KBN, zostały przyznane dodatki specjalne na czas trwania prowadzonych przez nich prac. ”

Do najważniejszych wydarzeń w działalności MIR w 1993 roku cytowane w tym sprawozdaniu zaliczyło wprowadzenie do eksploatacji nowego statku badawczego „Baltica”, który - jak pamiętamy - budowano dla MIR oraz Morskiego Oddziału IMGW, z tym że armatorem tego statku jest MIR. Od lutego do maja 1993 roku przechodził on próby morskie. Protokół zdawczo-odbiorczy podpisano 24 maja. Statek liczy 41,08 m długości całkowitej i 35,5 m długości między pionami, moc jego silnika głównego wynosi 1040 kW, osiąga prędkość 12 węzłów, załoga składa się z 9-10 ludzi, ponadto statek może pomieścić ekipę naukową liczącą z 12 osób.

W dniu 31 maja 1993 roku odbyło się w Gdyni podniesienie bandery na „Baltice”. W tym uroczystym akcie uczestniczyli przewodniczący KBN prof. Witold Karczewski, przedstawiciele Ministerstwa Transportu i Gospodarki Morskiej oraz Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, władz miejskich Gdyni oraz liczne grono pracowników MIR i IMGW. Banderę powiesił metropolita gdański arcybiskup Tadeusz Gocłowski. Pierwszym kapitanem statku został Ryszard Zapolski, który poprzednio pływał na „Profesorze Siedleckim” i „Wiecznie”.

W pierwszy rejs naukowo-badawczy dla potrzeb IMGW „Baltica” wyszła 15 czerwca 1993 roku. Trwał on, z krótką przerwą, do 25 czerwca. Natomiast pierwszy rejs tego statku dla potrzeb MIR rozpoczął się 27 czerwca 1993 roku. Tym razem „Baltica” dowodził kpt. T. Brzeziński, a kierownikiem naukowym rejsu był Stanisław Ochocki z Zakładu Oceanografii, chemik po Uniwersytecie Warszawskim, pracujący w MIR od października 1971 roku. Dziesięcioosobowa ekipa naukowa składała się również z pracowników Zakładu Oceanografii. Prowadzono badania hydrologiczne na Zatoce Gdańskiej. W dniu 28 czerwca spotkano się w morzu z niemieckim statkiem badawczym „Humboldt”, na którym znajdował się Jan Nakonieczny z Zakładu Oceanografii MIR, uczestniczący w badaniach fitoplanktonu. „Baltica” wróciła z tego rejsu 1 lipca 1993 roku. Do końca tego roku statek odbył jeszcze 6 bałtyckich rejsów dla potrzeb MIR*.

W połowie czerwca obchodzono w Gdyni i Szczecinie jubileusz dwudziestolecia działalności Centrum Sortowania i Oznaczania Planktonu - Oddziału MIR w Szczecinie. Na uroczystym posiedzeniu Rady Naukowej Instytutu z udziałem przedstawicieli współpracujących

*Z uwagi na to, że „Baltica” odbywała każdego roku kilka do kilkunastu rejsów bałtyckich, nie będziemy ich omawiać.

z MIR instytutów Stanów Zjednoczonych, dyrektor Narragansett Laboratory dr. K. Sherman został odznaczony Komandori Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej. Kierownik Oddziału MIR w Szczecinie doc. L. Ejsymont oraz kilku pracowników Instytutu otrzymało listy gratulacyjne od przewodniczącego KBN, ministra transportu i gospodarki morskiej oraz od podsekretarza stanu w Departamencie Handlu Stanów Zjednoczonych. Podpisano dokumenty o współpracy MIR z instytutami rybackimi USA, podległymi NOAA, na lata 1993-1994 oraz przyjęto z zadowoleniem zamiar Amerykanów, by kontynuować współpracę po 2000 roku.

Jubileuszowy charakter miało także sympozjum „Stan i perspektywy badań hydrologicznych i rybackich w estuarium Odry”, zorganizowane w październiku przez Oddział MIR w ramach obchodów dla uczczenia siedemdziesiątych urodzin prof. Józefa Wiktora, długoletniego kierownika tego Oddziału. Natomiast w centrali Instytutu w Gdyni odbyło się sympozjum „Akwakultura morska w polskich obszarach „Bałtyku”, pierwsze poświęcone tej tematyce.

W 1993 roku zapoczątkowano w Instytucie przeprowadzanie seminariów, na których przedstawiano rozprawy doktorskie i habilitacyjne, przygotowane przez pracowników MIR. Niezależnie od tego organizowano seminaria naukowe, omawiające wyniki prowadzonych prac badawczo-rozwojowych. W ciągu omawianego roku odbyło się w MIR łącznie 26 seminariów.

Nadal rozwijano współpracę międzynarodową. W 1993 roku przedstawiciele MIR uczestniczyli w 50 międzynarodowych konferencjach, seminariach, konsultacjach, warsztatach naukowych i grupach roboczych organizacji i komisji rybackich, zwłaszcza ICES. Za granicę delegowano w tym okresie łącznie 35 pracowników naukowych Instytutu, a MIR gościł ponad 120 osób z zagranicy. Na dorocznej statutowej sesji ICES, która obradowała na przełomie września i października 1993 roku w Dublinie w Irlandii, wybrano Jana Horbowego z Zakładu Biologii i Ochrony Zasobów MIR na przewodniczącego grupy roboczej do spraw oceny zasobów ryb pelagicznych Morza Bałtyckiego. Ukończył on studia matematyczne na Uniwersytecie Poznańskim, w lipcu 1977 roku rozpoczął pracę w MIR, gdzie się doktoryzował w 1986 roku na podstawie pracy „Wyznaczanie parametrów optymalnej eksploatacji zasobów rybnych Morza Bałtyckiego według wielogatunkowego modelu szacowania zasobów.” Sam studiował ichtiologię, zdał wstępny egzamin z tego zakresu przed otwarciem przewodu doktorskiego, a następnie egzamin kierunkowy. Habilitował się w marcu 1993 roku w Akademii Rolniczej w Szczecinie.

Od 4 do 15 października 1993 roku trwał w MIR kurs (workshop) na temat dostosowania ustawodawstwa krajów środkowo-wschodniej Europy w zakresie produktów rybnych, zwłaszcza rybnych, do wymagań obowiązujących w EWG. Organizował go Instytut na podstawie umowy z Komisją EWG. W kursie uczestniczyli przedstawiciele przemysłu spożywczego, głównie rybnego, instytutów naukowych i innych instytucji związanych z gospodarką rybną w Bułgarii, Estonii, Litwie, Łotwie, Polsce, Rosji i Rumunii. Zajęcia prowadzili specjaliści z Danii, Holandii, RFN, Wielkiej Brytanii i Polski.

W omawianym okresie dokonano pewnych zmian organizacyjnych w administracyjnym pionie Instytutu. Dotychczasowy Dział Inwestycji i Eksploatacji, kierowany przez J. Banaszaka, przekształcono w Dział Eksploatacji Statków, którego kierownikiem został Franciszek Szwałek. Jednocześnie utworzono Biuro do spraw Inwestycji i Remontów, które objął J. Banaszak. Powołano niezależnie od Ośrodka Wydawniczego Ośrodek Poligrafii, powierzając jego kierownictwo Czesławowi Kolce. Na nowe stanowisko Administratora Sieci Komputerowej powołano Michała Kuptela. Instytut dysponował w tym czasie 62 komputerami od klasy PC-XT do PC-486 oraz 40 drukarkami.

Ze spraw kadrowych odnotujemy w pierwszym rzędzie zmiany na stanowisku dyrektora Instytutu w dniu 1 września 1993 roku. W wyniku postępowania konkursowego został mianowany na tę funkcję prof. Zygmunt Polański, dotychczasowy kierownik Zakładu Ekonomiki. Jego poprzednik doc. Karnicki przeszedł do pracy w Departamencie Rybołówstwa FAO w Rzymie, gdzie nadal zajmuje odpowiedzialne stanowisko dyrektora Działu Polityki Rybackiej i Planowania.

W związku z nominacją prof. Polańskiego, na zwolnione przez niego stanowisko kierownika Zakładu Ekonomiki, jako pełniącego obowiązki powołano Stanisława Szostaka, absolwenta Wydziału Szkoły Ekonomicznej w Sopocie, pracującego w MIR od 1969 roku.

W kwietniu 1993 roku tytuł profesora otrzymał Ryszard Bartel, pracownik Instytutu Rybołówstwa rodzinnego w Olsztynie, od listopada 1991 roku pracujący tak samo w MIR na cząsteczkowym etacie, a od grudnia 1993 roku na pełnym etacie w Zakładzie Biologii i Ochrony Zasobów.

Dr K. Maciejewska z Zakładu Oceanografii została w kwietniu 1993 roku dwuletnią stażową habilitacyjną we Wszechrosyjskim Instytucie Rybołówstwa i Oceanografii w Moskwie, którego tematem była rola kryla antarktycznego w sieci troficznej Oceanu Południowego. Dr Maria Kosior z Zakładu Ichtiologii habilitowała się w październiku 1993 roku w Akademii Rolniczej w Szczecinie. Po kilku miesiącach została docentem.

W końcu grudnia 1993 roku MIR zatrudnił 344 osoby. Przychody Instytutu w omawianym roku wyniosły 71 355 000 000 zł, a koszty ich uzyskania 65 969 000 000 zł.

Ze sprawozdania MIR za rok 1994 przytoczę dwa fragmenty mówiące o tym, co dla Instytutu było w tym okresie najważniejsze.

„Do osiągnięcia szczególnej rangi dla Instytutu i całej branży zaliczyć należy uzyskanie akredytacji Laboratorium Badawczego Zakładu Technologii i Mechanizacji Przetwórstwa, potwierdzonej Certyfikatem Polskiego Centrum Badań i Certyfikacji. Podkreślić należy, że jest to pierwsza akredytacja laboratorium w polskim przemyśle spożywczym. Prace związane z tym trwały blisko 4 lata i wiązały się ze znacznymi nakładami finansowymi, pokrywanymi głównie przez KBN oraz Ministerstwo Transportu i Gospodarki Morskiej, na zakup aparatury, przystosowanie pomieszczeń do specjalnych wymogów oraz szkolenie pracowników Instytutu. ”

„ Spośród wydarzeń w życiu naukowym Instytutu na czołowe miejsce zasługuje zorganizowanie i przeprowadzenie w MIR VI Międzynarodowej Konferencji Chityna - Chitozany (16-19 sierpnia - A.R.), która dla naszego środowiska stanowiła ukoronowanie blisko 20 lat ukierunkowanych badań i 3 lat przygotowań organizacyjnych. Konferencja odbyła się pod auspicjami Komitetu Badań Naukowych oraz Ministerstwa Transportu i Gospodarki Morskiej. W konferencji, organizowanej co 3 lata, uczestniczyło 124 naukowców z 21 państw z całego świata. Wkład naukowy pracowników MIR został wysoko oceniony, a sam fakt wybrania Polski spośród wielu krajów starających się o organizację konferencji ma również swój wymow. ”

Konferencja, o której mowa, była już drugim międzynarodowym spotkaniem organizowanym przez MIR w 1994 roku. Pierwsze, o mniejszym moście randze, odbyło się w ostatnich dniach kwietnia. Była to V Konferencja Europejskiego Stowarzyszenia Bibliotek Morskich i Odrodków Informacji (EURASLIC). Brało w niej udział ponad 50 osób z 18 państw, w tym 8 reprezentujących kraje wschodniej Europy. Kierownika Odrodka Informacji Naukowej MIR H. Ganowiaka wybrano na wiceprezydenta tej organizacji na kolejną kadencję jej zarządu.

W ci gu 1994 roku uległy dalszemu znacznemu rozszerzeniu międzynarodowe kontakty Instytutu. Mi dzy innymi podpisano nowe umowy o współpracy z instytutami rybackimi w Kanadzie, na Litwie, w Rosji, Szwecji i na Ukrainie. Blisko sto razy MIR delegował w tym okresie swoich pracowników za granic , 44 osoby wyje d ały do 17 krajów, niektóre parokrotnie. W czerwcu „Baltica” zawin ła po raz pierwszy do obcego portu, do Kłajpedy, gdzie pracowników MIR spotkało go cinne przyj cie w Laboratorium Rybackim. Omawiano i zakres współpracy z t placówk , odbył si tak e wspólny rejs z litewskimi naukowcami. Mie si c pó niej „Baltica” uda si z podobn wizyt do Kaliningradu.

Je li chodzi o inne wydarzenia, to nale y odnotowa uruchomienie w kwietniu sieci komputerowej obejmuj cej administracyjny pion Instytutu oraz przyst pienie do tworzenia takiej sieci równie w pionie naukowym. Zakupiono dalszych 12 komputerów i 15 drukarek. W dniu 1 sierpnia powołano Dział Informatyki, podlegaj cy bezpo rednio dyrektorowi Instytutu, którego kierownictwo powierzono Andrzejowi Kunickiemu, elektronikowi po Politechnice Gda - skiej, pracuj cemu w MIR od grudnia 1976 roku, pocz tkowo w Zakładzie Automatykacji i Przetwarzania Danych, a od grudnia 1989 r. na stanowisko głównego specjalisty do spraw komputeryzacji.

W ci gu 1994 roku nast piły zmiany na niektórych kierowniczych stanowiskach. W ko - cu sierpnia odszedł z Instytutu z własnej inicjatywy zast pca dyrektora do spraw eksploatacyjnych Borys Kisler. Stanowisku temu przywrócono jego dawniejsz nazw - zast pcy dyrektora do spraw techniczno-ekonomicznych - i 1 wrze nia powołano na nie dotychczasowego kierownika Działu Planowania i Wdro e , S. Lisa. W zwi zku z tym wspomniany dział obj ła w tym samym czasie El bieta Pudlik. Studiowała handel zagraniczny na Uniwersytecie Gda - skim, w listopadzie 1977 roku podj ła prac w MIR jako pianistka. Kierowniczką O rodka Wydawniczego E. Lełonkiewiczowa przeszła w ko - cu lipca na emerytur , a jej dotychczasow funkcję powierzono dr Małgorzacie Grabowskiej-Popow, która uko czyła histori na Uniwersytecie Gda skim i od kwietnia 1988 roku pracowała w O rodku Informacji Naukowej MIR.

W ko - cu grudnia 1994 roku MIR zatrudnił 339 osób. Przychody Instytutu w omawianym roku wyniosły 93 548 000 000 zł, a koszty ich uzyskania 90 585 000 000 zł.

We wprowadzeniu do sprawozdania MIR za rok 1995 znajdujemy dwa znamienne stwierdzenia:

„W roku 1995 wa ne miejsce w działalno ci kierownictwa MIR zaj ło wprowadzanie zmian zwi zanych z rozszerzaniem i pogł bianiem problematyki bada o charakterze podstawowym ...”

„Po raz pierwszy w historii MIR podj ło działania zmierzaj ce do uzyskania pełnych praw akademickich, co w przypadku naszego Instytutu oznacza uzyskanie uprawnie do nadawania stopnia doktora habilitowanego nauk rolniczych w zakresie rybactwa. W ko - cu roku sprawozdawczego dyrekcja Instytutu wyst piła do Rady Naukowej MIR o zaopiniowanie wniosku w omawianej sprawie i uzyskała dla niego poparcie. ”

Stwierdzenia te wydaj si jednoznacznie wiadczy o d eniu do podniesienia naukowej rangi Instytutu, w którym - o czym mowa w poprzednich rozdziałach - przez wiele lat dawano pierwsze stwo pracom utylitarnym.

W 1995 roku odbyły si w MIR dwa wa ne międzynarodowe spotkania. Pierwsze to Mi dzynarodowe Sympozjum Dorszowe, zorganizowane wspólnie z Morskim Laboratorium Rybackim w Lysekil w dniach 21 i 22 marca. Uczestniczyło w nim około 50 osób z Danii,

Estonii, Łotwy, Niemiec, Polski i Szwecji. Wygłoszono 30 referatów na temat dorsza bałtyckiego, jego zasobów i zarządzania nimi, a także środowiska, w którym żyje ta ryba oraz występujących u niej chorób i pasożytów. Drugie ze wspomnianych spotkań, to robocza narada naukowców i przedstawicieli kierownictw instytucji związanych z badaniami morza i na rzecz rybołówstwa morskiego państw nadbałtyckich - prócz Niemiec - oraz ze Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii, poświęcona głównie ocenie zasobów ryb bałtyckich i ich ochronie. Odbyła się ona w dniach 22-25 czerwca z udziałem blisko 40 osób. Między innymi omówiono projekt międzynarodowych trzyletnich badań ekosystemu Bałtyku (Baltic Large Marine Ecosystem), który miały realizować instytuty Estonii, Litwy, Łotwy, Polski i Rosji. Z inicjatyw w tej sprawie wystąpił dr Sherman ze Stanów Zjednoczonych. Źródki na ten cel miały pochodzić z funduszy międzynarodowych, między innymi z Global Environmental Facility.

Omawiając międzynarodową współpracę Instytutu, odnotujemy także pobyt licznej delegacji MIR w dniach 4 i 5 lipca 1995 roku w Karlskronie, gdzie udano się na pokładzie statku „Baltica”. W skład delegacji wchodziły między innymi: dyrektorzy profesorowie Polański i Dutkiewicz, wiceprezydent Gdyni, były pracownik naukowy MIR dr Maciej Brzeski, oraz kierownicy zakładów - doc. Stanek i dr Linkowski. Omówiono zagadnienia polsko-szwedzkiej współpracy w badaniach na Bałtyku.

W 1995 roku MIR delegował do 16 krajów 28 swoich pracowników. Wielu z nich wyjeżdżało parokrotnie za granicę.

W omawianym okresie zlikwidowano Zakład Budowy Prototypów i Obsługi Technicznej, tworząc nowy Dział Techniczny pod kierunkiem M. Borczochońskiego. W tym dziale powołano prototypowców, prowadząc działalność badawczo-rozwojową w zakresie maszyn i urządzeń do obróbki i przetwórstwa ryb. Zlikwidowano ośrodek ryb łososiowatych pod Jastarnią. Tarlaki oraz materiał selekcyjny do chowu tarlaków przeniesiono do przedsiębiorstwa „Aquamar” w Miastku koło Słupska. Wykorzystywany dotychczas głównie dla potrzeb zlikwidowanego ośrodka motorów łódki „Gdy 151” sprzedano w końcu 1996 roku rybakowi z Jastarni.

Nastąpił dalszy postęp w dziedzinie komputeryzacji Instytutu. W marcu uruchomiono sieć obejmującą pion naukowy. Podłączono MIR do Trójmiejskiej Akademickiej Sieci Komputerowej, co zapewniło Instytutowi dostęp do internetu.

Przechodząc do spraw kadrowych odnotujemy odejście w 1995 roku uczonego wielce zasłużonego dla Instytutu, a także dla polskiego szkolnictwa rybackiego i rybołówstwa, profesora Józefa Popiela. Zmarł nagle 24 lutego w wieku 72 lat.

W omawianym okresie nastąpiła zmiana przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu. Funkcję objął prof. Sikorskim doc. dr hab. Jan W. Sławski z Instytutu Oceanologii PAN w Sopocie.

W 1995 roku dwaj pracownicy MIR uzyskali stopnie doktora habilitowanego. W. Błady z Samodzielnej Pracowni Techniki Rybackiej habilitował się na Akademii Rolniczej w Szczecinie, a Norbert Wolnomiejski, pracujący w Oddziale MIR w winowajcu od 1974 roku, na Uniwersytecie Torunskim.

H. Ganowiak, kierujący Ośrodkiem Informacji Naukowej, obchodził w listopadzie czterdziestolecie pracy w rybołówstwie morskim, w tym blisko 30 lat w MIR.

Przy końcu 1995 roku MIR zatrudniał 314 osób. Przychody Instytutu osiągnięte w omawianym roku sumowały 12 718 000 zł, a koszty ich uzyskania wyniosły 11 910 000 zł.

W 1996 roku przypadł jubileusz 75-lecia MIR. Obchody tej rocznicy rozpoczęła poranna Msza wi ta w intencji Instytutu i jego pracowników, odprawiona 20 czerwca w kościele Ojców Redemptorystów w Gdyni. Wieczorem tego samego dnia zorganizowano kole e skie spotkanie pracowników Instytutu przy ognisku na terenie Opery Le nej w Sopocie. Nazajutrz odbyło si uroczyste, wspólne posiedzenie Komitetu Bada Morza PAN i Rady Naukowej Instytutu z udziałem blisko 200 osób. Obecni byli mi dzy innymi przedstawiciele Komitetu Bada Naukowych, Ministerstwa Transportu i Gospodarki Morskiej, gdskich władz samorządowych, administracji morskiej, rektorzy wyszych uczelni z Trójmiasta, Olsztyna i Szczecina, dyrektorzy przedsi biorstw rybołówstwa morskiego. Instytuty rybackie pa stw nadbałtyckich reprezentował prof. Jan Thulin, dyrektor szwedzkiego Morskiego Laboratorium Rybackiego w Lysekil. Szereg pracowników Instytutu otrzymało pa stwowe i resortowe odznaczenia.

Z pocz tkiem owego jubileuszowego dla MIR roku przeprowadzono zmiany w naukowym pionie Instytutu. W dniu 1 marca utworzono Zakład Rybołówstwa, który powstał z połączenia dotychczasowego Zakładu Ekonomiki i Zarządzania oraz Samodzielnej Pracowni Techniki Rybackiej. Jego kierownictwo powierzono dr. Janowi Netzlowi. W sprawozdaniu z działalności MIR za rok 1995, w którym rozważano utworzenie tego zakładu, zawarto następujące stwierdzenie na ten temat.

*„Powołanie tego zakładu powinno doprowadzić do skoncentrowania i skoordynowania prac realizowanych głównie na zapotrzebowanie resortu i administracji morskiej oraz w celu syntetyzowania tworzonych w MIR naukowych podstaw dla wspomagania zarządzania rybołówstwem morskim i wprowadzania zasad zawartych w Kodeksie Odpowiedzialnego Rybołówstwa. ”**

Utworzenie tego zakładu nie spełniło tak szerokich oczekiwań, co było wynikiem braku odpowiedniej kadry w tej komórce.

W połowie lutego w Zakładzie Biologii i Ochrony Zasobów powołano Laboratorium Genetyczne, którego kierownikiem został doc. dr hab. Roman Wenne z Centrum Biologii Morza PAN w Gdyni.

W dniu 27 maja 1996 roku Centralna Komisja do spraw Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych przyznała Instytutowi uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego wraz z wynikającymi z tego przywilejami (wnioskowanie o nadanie tytułu naukowego, prawo wyboru do komitetów PAN). Rada Naukowa MIR na posiedzeniu w dniu 19 grudnia tego samego roku wszczęła postępowanie w sprawie nadania tytułu naukowego dr. hab. Bykowskiemu, kierownikowi Zakładu Technologii i Mechanizacji Przetwórstwa.

W 1996 roku odbyły się dwa międzynarodowe sympozja. Pierwsze, zorganizowane w dniach 2 i 3 kwietnia w Gdyni przez MIR i szwedzki Instytut Badań Przybrzeżnych w Öregrund, było poświęcone bałtyckiemu rybołówstwu strefy przybrzeżnej i różnym aspektom jego działalności. Uczestniczyli w nim specjaliści z Estonii, Litwy, Polski i Szwecji. Wygłoszono 32 referaty. Drugie sympozjum zorganizował Oddział MIR w Winoujciu w dniach 19 i 20 listopada z udziałem naukowców z Litwy i Niemiec. Tematem obrad były problemy zarządzania rybołówstwem na Zalewie Szczecińskim i Zatoce Pomorskiej.

*Kodeks Odpowiedzialnego Rybołówstwa przyjęto jednym dniem na Konferencji FAO w dniu 31 października 1995 roku. Polski tekst tego dokumentu wydało Stowarzyszenie Rozwoju Rybołówstwa w 1996 roku. Jest on dostępny w Bibliotece MIR.

Od 22 do 26 września trwała XXVI Międzynarodowa Konferencja Naukowa Zachodnioeuropejskiego Stowarzyszenia Technologów Rybnych „WEFTA 96”, zorganizowana w MIR z inicjatywy Zakładu Technologii i Mechanizacji Przetwórstwa Rybnego i przy dużym jego udziale. Brali w niej udział przedstawiciele 17 krajów członkowskich stowarzyszenia - łącznie ponad 70 osób, delegat FAO oraz 4 osoby z Izraela, Łotwy, Rosji i Stanów Zjednoczonych.

Na wniosek FAO, popierany przez Radę Programów międzynarodowego systemu informacyjnego Aquatic Science and Fisheries Abstracts (ASFA/FAO), we wrześniu wybrano MIR na tak zwanego narodowego partnera ze strony Polski w wymienionym systemie, mającym wiatowy zasięg.

Znaczącym osiągnięciem Instytutu, a zwłaszcza Zakładu Technologii i Mechanizacji Przetwórstwa Rybnego, było zrealizowanie w ciągu 1996 roku projektu FAO, który umożliwił przeszkolenie w zakresie systemu zapewnienia jakości zdrowotnej w przetwórstwie rybnym (HACCP)* około 100 osób z przemysłu rybnego, nadzoru sanitarno-weterynaryjnego oraz z innych instytucji. Osoby te szkolono grupami w Instytucie oraz w różnych przedsiębiorstwach, zajęcia zjedną grupę trwały kilka dni.

W 1996 roku MIR delegował 41 osób do 17 krajów na różnego rodzaju międzynarodowe i dwustronne spotkania.

Ze spraw kadrowych omawianego okresu odnotujemy uzyskanie przez dr. Zbigniewa Witka z Zakładu Oceanografii habilitacji na Uniwersytecie Gdańskim oraz wyjtkowy raczej przypadek, kiedy w ciągu jednego roku trzy osoby z tego samego zakładu obroniły prace doktorskie. Byli to: Anna Wojtasz-Pajk, Jacek Czerwiński i Zygmunt Usyduś z Zakładu Technologii i Mechanizacji Przetwórstwa Rybnego, którego kierownik - prof. Bykowski - był promotorem dwóch z tych trzech doktoratów. Warto przy okazji podać, że w okresie od 1951 roku do czasu powstawania tego tekstu w 2000 roku 83 pracowników naukowych MIR uzyskało doktoraty, w ogromnej większości na wyuczonych uczelniach, głównie w Wyższej Szkole Rolniczej w Olsztynie i Akademii Rolniczej w Szczecinie.

Dr. Horbowski powołano w maju na stanowisko profesora kontraktowego.

W dniu 17 czerwca 1996 roku zmarł w wieku 86 lat profesor Walerian Ciągiewicz, ostatni z grona pracowników naukowych Instytutu, którzy działalnością badawczą na rzecz rybołówstwa morskiego rozpoczęli jeszcze przed drugą wojną światową.

Długoletni pracownik naukowy Zakładu Techniki Rybackiej, a od kilku miesięcy Zakładu Rybołówstwa - Władysław Czajka - zmarł nagle 30 sierpnia 1996 roku.

Przy końcu grudnia 1996 roku Instytut zatrudniał 292 osoby.

Począwszy od sprawozdania z działalności Instytutu w 1996 roku nie znajdujemy w nim informacji dotyczących gospodarki finansowej.

W 1997 r. przeprowadzono dalsze zmiany organizacyjne w Instytucie. Na utworzone nowe stanowisko zastępcy dyrektora do spraw finansowo-organizacyjnych powołano 1 lipca długoletniego pracownika Instytutu Franciszka Buckiego, dotychczasowego, kierownika Działu Organizacji Zarządzania i Współpracy z Zagranicą. W związku z tym wspomniany dział uległ likwidacji, a jego czynności przejęły dwa samodzielne stanowiska pracy: do spraw organizacji zarządzania, obsadzone przez Aleksandra Rogowskiego oraz do spraw współpracy z zagranicą, obsadzone przez Ewę Czajkę.

Główna księgowia Instytutu H. Rembalska przeszła w październiku na rent, zajmowane przez nią stanowisko pozostało nieobsadzone.

Utworzono Dział Finansowo-Księgowy, którego kierownictwo objęła Teresa Popaszkiwicz, pracująca w księgowości Instytutu od 1978 roku. Dotychczasowe stanowisko zastępcy dyrektora do spraw techniczno-ekonomicznych, zajmowane przez S. Lisę, przemianowano na do spraw techniczno-eksploatacyjnych.

W sprawozdaniu Instytutu za 1997 rok zamieszczono następujący fragment, zaświadczający o uwagach.

„ Po raz pierwszy przeprowadzono ocenę działalności naukowo-badawczej i rozwojowej Instytutu według punktowych kryteriów opracowanych przez Zespół Nauk Rolniczych (P-6) KBN, których wyniki miały decydujący wpływ na kategoryzację Instytutu i związane z tym wysoko przyznanych środków na dofinansowanie działalności statutowej. Syntetyczny wynik punktowej oceny Instytutu w roku 1996 i jeszcze lepszy w roku 1997, daje podstawę do satysfakcji (...). Stosowane punktowe kryteria oceny działalności całego Instytutu wykorzystano przy ocenie każdego pracownika naukowego i poszczególnych zakładów naukowych. Podjęto pierwsze próby wzięcia tak opracowanych ocen wyników poszczególnych pracowników z wysoko przyznawanych premii uznaniowych.”

W czasie kiedy pracowałem w MIR (1949-1987), co kilka lat odrywał problem oceny kadry naukowej Instytutu, o którym mowa w przytoczonym cytacie. Podnosiły go różne czynniki, nie wyłącznie Komisji Centralnego PZPR. Przeprowadzano wówczas takie oceny, różnie się do tego odnosząc i przykładając, za każdym razem według innych metod i kryteriów. Wyniki tych ocen nie miały - jak pamiętam - nigdy żadnego odniesienia do poziomu wynagrodzeń pracowników naukowych.

Rok 1997 obfitował w międzynarodowe konferencje i spotkania, organizowane przez MIR w jego nowej siedzibie. Nie omawiam ich szerzej warto je jednak wymienić, choćby dla ukazania różnorodności ich tematyki.

Od 8 do 10 stycznia robocza grupa ICES (raczej warsztaty w ramach tej organizacji) zajmowała się zagadnieniem standaryzacji włoćków używanych w międzynarodowych badaniach rybackich na Bałtyku.

Grupa robocza ICES do spraw stosowania genetyki w rybołówstwie i akwakulturze obradowała po raz pierwszy w Polsce od 17 do 21 lutego. Oprócz specjalistów z państw europejskich uczestniczyli w tym spotkaniu przedstawiciele Kanady i Nowej Zelandii.

Międzynarodowy Organ Doradczywiatowego Systemu Informacyjnego ASFA/FAO odbył swoje doroczne XXVII posiedzenie w dniach od 22 do 25 kwietnia, po raz pierwszy w Polsce. Uczestniczyło w nim 30 specjalistów z wszystkich 19 państw, będących partnerami tego systemu oraz przedstawiciele FAO i wydawcy Cambridge Scientific Abstracts ze Stanów Zjednoczonych.

Od 23 do 26 kwietnia pracowała w MIR grupa robocza ICES, zajmująca się ekologią bentosu.

Grupa naukowa Konwencji Morza Beringa (CCMPCBS) obradowała od 3 do 5 września nad stanem zasobów mintajów w rejonach tego morza.

W dniach 3 i 5 września zorganizowano - wyjątkowo we Władysławowie - robocze narady w ramach ICES, poświęcone międzynarodowemu programowi pobierania próbek z przemysłowych połowów prowadzonych przez floty rybackie na Bałtyku.

Dwa dni - 11 i 12 września - trwało seminarium pod nazwą „MARIS/MARSOURCE Workshop”* zorganizowane wspólnie przez MIR i Komisję Rybacką Unii Europejskiej. Było to pierwsze tego rodzaju spotkanie w Polsce, na którym pięciu wybitnych specjalistów z państw członkowskich Unii Europejskiej przedstawiło problematykę zarządzania rybołówstwem, handlu rybnego z zastosowaniem urządzeń elektronicznych, gromadzenia danych o zasobach rybnych, rybołówstwa oraz środowiska Bałtyku. Przewodniczył temu spotkaniu dr Albrecht Hiitchker z Komisji Rybackiej Unii Europejskiej.

Nie można zapomnieć XX posiedzenia wspólnej polsko-norweskiej rządowej komisji rybackiej, które odbyło się 5 i 6 lutego w MIR. Komisja podsumowała na nim wyniki współpracy w latach 1995-1996 i omówiła problem kwot połowowych przyznawanych stronie polskiej na obszarze morskiej strefy ekonomicznej Norwegii, w rejonie wysp Jan Mayen i Spitsbergen. Wprawdzie Instytut nie był reprezentowany w składzie polskiej delegacji na tę konferencję, zajmował się jednak jej organizacyjnym i merytorycznym przygotowaniem.

Z międzynarodowych kontaktów Instytutu w 1997 roku trzeba także odnotować wizytę w Gdyni nowoczesnego niemieckiego statku badawczego „Walther Herwig III” w dniu 11 grudnia. Ekipa naukowców niemieckich zwiedziła MIR, a grupa pracowników Instytutu przyjmowana była na tym statku.

W omawianym okresie do 15 krajów wyjechało łącznie 38 pracowników Instytutu, wielu parokrotnie.

Wymieniwszy wszystkie międzynarodowe spotkania, które się odbyły w MIR w 1997 roku, niejako dla porównania wspomnę także o ważniejszych konferencjach krajowych, organizowanych przez Instytut w tym samym okresie. W kwietniu odbyło się seminarium poświęcone problemom rybołówstwa i modelowania ekosystemu Zalewu Wiślanego. W tym samym miesiącu obradowała dwudniowa VII Konferencja Technologów Przemysłu Rybnego. Organizujący ją Zakład Technologii i Mechanizacji Przetwórstwa Rybnego przeprowadził w październiku (6-10 oraz 20-24) dwa szkolenia w zakresie stosowania systemu HACCP w przetwórstwie rybnym. W grudniu zorganizowano pierwsze w MIR sympozjum „Genetyka organizmów morskich”.

Wprawdzie w publikacji tej nie podaję na ogół informacji o wynikach działalności MIR, jednak e pragnę odnotować dwa szczególne osiągnięcia Instytutu właśnie nie w 1997 roku. Postępuję tu cytatem ze sprawozdania MIR za ten rok.

„Cenne i podjęte w tym czasie były badania skutków katastrofalnej powodzi dla wód Zalewu Szczecińskiego i Zatoki Pomorskiej. Zrealizowane dzięki potencjałom ludzkim i technicznemu badania, prowadzone wspólnie z Instytutem Meteorologii i Gospodarki Wodnej oraz Instytutem Medycyny Morskiej i Tropikalnej - z udziałem statków MIR, współdziałających z jednostkami badawczymi Niemiec - kierowane przez dr. Tomasza Linkowskiego, były wysoko oceniane przez specjalistów zagranicznych i krajowych oraz konwencje i organizacje międzynarodowe działające na Bałtyku.

*Do sukcesu aplikacyjnych nauk rybackich zaliczyć należy uzyskane wyniki **zarybiania** łososiem wód wybranych rzek wpadających do Bałtyku. Oczekiwane wejście ryb dwurodowiskowych (łososi i siei) do rzek, na których zostały przed kilkoma laty wpuszczone dla odbicia tarła, stało się faktem. Wszystkim uczestniczącym w badaniach, a w szczególności ci prof. dr. hab. Ryszardowi Bardowi i hodowcom łososi oraz Komisji Zarybieniowej, należy się słowa uznania i podziękowania.*”

*MARIS od Maritime Information Society, MARSOURCE - nazwa podprogramu obejmującego tylko rybołówstwo.

W marcu 1997 roku dr Jerzy Janusz z Zakładu Biologii i Zasobów Ryb (dotychczas Zakład Biologii i Ochrony Zasobów) uczestniczył w rejsie statku badawczego Stanów Zjednoczonych „Miller Freeman” na Morze Beringa i w badaniach ichtiologicznych, które prowadzono podczas rejsu. Rok wcześniej, w lutym i marcu brał udział w rejsie japońskiego statku badawczego „Kaiyo Maru” na to samo morze.

Krótkie omówienie spraw kadrowych rozpocznij cytatem ze sprawozdania Instytutu za 1997 rok.

„Do najważniejszych wydarzeń MIR, a zarazem osiągnięć zawodowych, zaliczyć należy uzyskanie po 11 latach przerwy tytułu naukowego profesora przez dr. hab. Piotra Bykowskiego. ”

Profesor Bykowski odebrał nominację 14 maja w Belwedrze z rąk prezydenta RP Pracownikiem MIR, który 11 lat wcześniej otrzymał ten sam tytuł naukowy, był dr hab. B. Draganik.

Dr hab. Maria Kosiorowa została powołana w lipcu na stanowisko kontraktowego profesora MIR. Dr Krystyna Maciejewska z Zakładu Oceanografii habilitowała się w 1997 roku w Instytucie Ekologii PAN w Warszawie. W lipcu tego roku dr Kazimierz Jędrzejewski, kierujący Muzeum i Akwariem Instytutu, obchodził czterdziesteurodziny w MIR.

W okresie, o którym mowa, na emeryturę przeszła do licznej grupy pracowników MIR, w tym wiele osób związanych przez długie lata z Instytutem. Znaleźli się wśród nich między innymi, prof. Janusz Zaucha i doc. Zbigniew Ziembo, kierujący swego czasu zakładami Instytutu, zajmujący się techniką rybacką oraz Iwona Sienkiewiczowa, wieloletnia kierowniczka Działu Planowania.

Pod koniec 1997 roku MIR zatrudniał 288 osób, przeszło trzykrotnie mniej niż w 1978 roku, kiedy Instytut osiągnął szczytowy rozwój.

Rok 1998 wprowadzał MIR w niełatwy dla niego okres, trudny nie tylko z uwagi na aktualny od kilku lat problem zapewnienia odpowiednich środków na działalność Instytutu, ale również ze względu na powstały w tym czasie niepokój o jego dalsze losy. Mówi o tym ogólnikowo następujący fragment sprawozdania MIR za omawiany okres.

„ W roku 1998 w Morskim Instytucie Rybackim nastąpiło znaczne zmniejszenie zatrudnienia i zmiany organizacyjne oraz personalne. Dużym wysiłkiem zmniejszono koszty działalności Instytutu oraz w miarę płynnie przystosowywano się do zmieniających się warunków zewnętrznych, w tym przewidywanych przekształceń jednostek badawczo-rozwojowych. ”

Warto zwrócić uwagę na ten cytat, w którym mowa o zewnętrznych, zmieniających się warunkach. Owe warunki, to między innymi problem przeniesienia zagadnienia rybołówstwa morskiego, a więc również MIR, z Ministerstwa Transportu i Gospodarki Morskiej do resortu rolnictwa. Wprawdzie ustawa o działach administracji państwowej z 4 września 1997 roku utrzymywała dotychczasowy stan rzeczy, to znaczy pozostawiała rybołówstwo morskie w gestii Ministerstwa Transportu i Gospodarki Morskiej, jednak coraz częściej z Warszawy docierały do MIR wiadomości o zamierzeniach podporządkowania rybołówstwa morskiego resortowi rolnictwa, podobnie do usytuowania tego resortu w wielu krajach członkowskich Unii Europejskiej. Sytuacja ta zarówno w kierownictwie MIR, jak i wśród wielu pracowników budziła zrozumiałe obawy, wynikające głównie z niepewności jak do spraw

rybołówstwa morskiego i do Instytutu b dzie si odnosiło ministerstwo odpowiedzialne za gospodark roln . Niezale nie od tego nadchodziły do Instytutu niepokoje ce wie ci o maj - cych nast pi w niedalekiej przyszło ci zasadniczych zmianach w administracyjnym usytuowaniu i zarz dzaniu placówkami badawczo-rozwojowymi, o mo liwo ci ich komercjalizacji, a nawet prywatyzacji, o tendencjach do likwidowania niektórych lub ich ł czenia. Mi dzy innymi chodziły słuchy o ewentualnym poł czeniu MIR z Instytutem Rybactwa ródl dowego w Olsztynie. Na te obawy i niepewno ci, o jakich wy ej mowa, nakładały si konsekwencje licznych w ci gu 1998 roku zwolnie z pracy, które obj ły około 40 osób. Wszystko to razem wzi te le wpływało na atmosfer pracy w MIR.

W omawianym okresie nast piły istotne zmiany organizacyjne w Instytucie. Na pocz tku maja uległo likwidacji stanowisko zast pcy dyrektora do spraw techniczno-eksploatacyjnych. Zajmuj cego je dotychczas S. Lisa przeniesiono na stanowisko kierownika utworzonego w tym czasie Działu Administracyjno-Gospodarczego. Zarówno ten działak i podległe wczesniej S. Lisowi działy: Techniczny, Zaopatrzenia, Eksploatacji Statków i Wydawnictw, podporz dkowano bezpo rednio dyrektorowi Instytutu. Dalsze zmiany poczyniono w zwi zku z zako czeniem przez dyrektora prof. Pola skiego pi cioletniej kadencji w dniu 1 wrze nia 1998 roku. Do czasu powołania nowego dyrektora, wyłonionego z konkursu, stanowisko pełni cego obowi zki dyrektora MIR obj ł prof. Daniel Dutkiewicz, dotychczasowy zast pca dyrektora do spraw naukowych. W ten sposób cisle kierownictwo Instytutu, składaj ce si z 5 osób na pocz tku 1998 roku, w ostatnich miesi cach tego roku liczyło ju tylko 2 osoby. Pełni cemu obowi zki dyrektora prof. Dutkiewiczowi podlegało teraz ł cznie 17 komórek organizacyjnych (w tym oddziały terenowe i statek badawczy „Baltica”), a jego zast pcy do spraw finansowo-organizacyjnych F. Buckiemu 4 komórki organizacyjne i 3 samodzielne stanowiska pracy.

W ci gu 1998 roku rozwijano nadal współprac mi dzynarodow , zorganizowano w Instytucie 8 konferencji i spotka z udziałem zagranicznych naukowców i specjalistów. Zwłaszcza trzy z nich zasługuj na wzmiank . Od 3 do 7 marca odbyła si po raz pierwszy w Polsce doroczna sesja grupy roboczej ICES na temat patologii i chorób organizmów morskich. Uczestniczyło w niej 22 specjalistów z 12 pa stw. Polacy po raz pierwszy przedstawili na mi dzynarodowym forum wyniki swoich bada nad patologicznymi zmianami wyst puj cymi u ryb bałtyckich. Od 19 do 22 kwietnia obradowała konferencja zorganizowana wraz z Komitetem NATO do spraw Wyzwa Nowoczesnego Społecze stwa (Committee for Challenges of Modern Society) na temat modelowania procesów eutrofizacji w zatokach i zalewach morskich. Oprócz ekspertów z pa stw członkowskich NATO uczestniczyli w niej przedstawiciele Ministerstwa Transportu i Gospodarki Morskiej, Ministerstwa Ochrony rodowiska, Zasobów Naturalnych i Le nictwa, Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Instytutu Morskiego, Uniwersytetu Gda skiego i Wy szych Szkół Morskich. Była to pierwsza w MIR mi dzynarodowa konferencja zorganizowana we współpracy ze strukturami NATO.

W dniach 5 i 6 maja Instytut zorganizował wspólnie ze szwedzkim Instytutem Bada Przybrze nych w Oregrund mi dzynarodowe sympozjum po wi cone rybom słodkowodnym i populacji ledzi w bałtyckich zalewach, z uwzgl dnieniem aspektów rodowiskowych i rybbackich.

Skoro mowa tu o mi dzynarodowej współpracy Instytutu, to dodajmy jeszcze, e w omawianym okresie MIR delegował za granic 36 swoich pracowników. Wyje d ali oni do 18 krajów, niektórzy parokrotnie.

Je li chodzi o konferencje o zasi gu krajowym, organizowane przez MIR w ci gu 1998 roku, nale y wymieni : seminarium po wi cone Zatoce Puckiej jako miejscu połowów i rozro-

du ryb (1 kwietnia), symposium na temat „Ptaki wodne a rybactwo”, bodaj e pierwsze w Polsce na temat (13 listopada) oraz spotkanie dla kadry kierowniczej z zakładów przetwórstwa rybnego, po wi cone wdra aniu systemów zapewnienia wysokiej jako ci produktów, opartych na zasadach HACCP (27 pa dziernika).

Spo ród spraw kadrowych tego okresu szczególne miejsce zajmuje pierwsza przeprowadzona w MIR habilitacja po uzyskaniu przez instytut prawa do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego. Na specjalnym posiedzeniu Rady Naukowej Instytutu w dniu 13 pa - dziernika 1998 r. dr Janusz Kalinowski przedstawił tezy rozprawy „Rozmieszczenie i biomasa kryli (*Euphausia superba*) w warunkach lodowych i odkrytej wody Morza Rossa (Antarktyka)” i wygłosił wykład habilitacyjny. Recenzentami rozprawy byli profesorowie: S. Rakusa-Suszczewski z PAN, Andrzej Stepnowski z Politechniki Gda skiej oraz Józef winiarski z Akademii Rolniczej w Szczecinie. Rada Naukowa jednogło nie nadała J. Kalinowskiemu stopie doktora habilitowanego. Kilka tygodni pó niej, 20 listopada dr Tomasz Linkowski habilitował si na Wydziale Biologii, Geografii i Oceanologii, Uniwersytetu Gda skiego.

W dniu 1 kwietnia 1998 roku na stanowiska profesorów kontraktowych w MIR powoła-no doktorów habilitowanych Wiesława Bładego i Andrzeja Orłowskiego, a miesi c pó niej na to samo stanowisko powołano doktora habilitowanego Zbigniewa Witka.

Z kronikarskiego obowi zku odnotowujemy, e przez ponad dwa lata, do ko ca kwietnia 1998 roku, Instytut zatrudniał dwoje profesorów z zewn trz, a mianowicie dr hab. Izabell Dunin-Kwint z Wy szej Szkoły Morskiej w Szczecinie, która zajmowała si w MIR standaryzacji nakładu połowowego oraz dr. hab. Mirosława Łuczy skiego z Akademii Rolniczej w Olsztynie, specjalist w dziedzinie genetyki ryb.

W styczniu omawianego roku Henryk Ganowiak przeszedł na emerytur , a jego dotychczasowe stanowisko kierownika O rodka Informacji Naukowej obj ła Bo ena Januszowa, absolwentka Wydziału Rybackiego WSR w Olsztynie, zatrudniona od 1973 roku we wspomnianym o rodku. Do ko ca 1998 roku przeszli te na emerytur długoletni pracownicy Instytutu: Jan Banaszko, dr Jan Netzel oraz docenci Eugeniusz Stanek, Marian Szybyłko i Antoni Wysoki ski. Niektórzy z nich nadal współpracuj z Instytutem w niepełnym wymiarze etatu.

W ko cu grudnia 1998 roku MIR zatrudniał 240 osób.

Pierwszych kilka miesi cy 1999 roku nie przyniosło oczekiwanego rozstrzygni cia ja-kiemu resortowi podlega b dzie rybołówstwo morskie, a wraz z nim tak e MIR. Wiosn 1999 roku na spotkaniu dyskusyjnym po wi conym problemom tej dziedziny gospodarki morskiej, zorganizowanym przez redakcj czasopisma „Namiary na morze i handel”, prof. Dutkiewicz mówił mi dzy innymi:²²

„ Trzeba szybko podj decyzj w jakim resorcie b dziemy (...).Od półtora roku jest za-wieszenie mi dzy resortami. Jeden mówi, to nie moje, drugi - to jeszcze nie moje. ”

Wydawało si , e taki wła nie, niedobry stan rzeczy, zako czy wreszcie ustawa z 24 lipca 1999 roku o zmianie ustawy o działach administracji rz dowej oraz niektórych innych ustaw (DzURP nr 70/1999). Jej 22 artykuł stanowił bowiem, e rybołówstwo morskie podlega Ministerstwu Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRRW). Tymczasem rozporz dzenie Rady Ministrów z 10 listopada 1999 roku w sprawie szczegółowego zakresu działania MRiRW (DzURP nr 91/1999) nie wymieniało MIR w wykazie organów i jednostek organizacyjnych podlegaj cych temu ministerstwu lub przez nie nadzorowanych. Tak wi c z formalnego punktu widzenia mo na było s dzi , e MIR nadal pozostaje w stanie „zawieszenia mi dzy resorta-

mi". Powodowało to utrzymywanie się w Instytucie atmosfery niepewności, rodzajem w ród ludzi zrozumiałe obawy.

Wprawdzie okoliczności, o których wyżej mowa, nie sprzyjały przeprowadzaniu w Instytucie niezbędnych nawet zmian personalnych czy organizacyjnych do czasu ostatecznego wygaśnięcia sprawy jego podległo, mimo to w 1999 roku kierownictwo MIR podejmowało w miarę potrzeby tego rodzaju kroki..

W związku z tym, że w końcu grudnia 1998 roku dotychczasowy kierownik Zakładu Biologii i Zasobów Ryb doc. Stanek nabył uprawnienia emerytalne, z dniem 1 stycznia 1999 roku odwołano go z zajmowanego stanowiska, powierzając mu w tym samym czasie prof. kontraktowemu J. Horbowemu. Również dr Netzel nabył w grudniu 1998 roku uprawnienia emerytalne, co spowodowało odwołanie go ze stanowiska kierownika Zakładu Rybołówstwa. Od 1 stycznia 1999 roku powierzono mu - na zasadzie pełnienia obowiązku kierownika - Emilowi Kuzebkiemu. Studiował on organizację i zarządzanie na Uniwersytecie Gdańskim, a pracę w MIR rozpoczął w 1994 roku w Zakładzie Ekonomiki.

W dniu 1 kwietnia 1999 roku prof. Dutkiewicz powierzył kierownikowi Zakładu Oceanografii, doc. Linkowskiemu, pełnienie obowiązków zastępcy dyrektora Instytutu do spraw naukowych. Na stanowisku kierownika Zakładu Oceanografii obsadzono czasowo dr. Jana Warzochę, pracownika tego zakładu, który studiował biologię na Uniwersytecie Torunskim i od lutego 1978 roku pracował w MIR.

W trosce o właściwy poziom prac prowadzonych w Oddziale MIR w wyniku ograniczenia samodzielności tej placówki. Dr A. Garbacik-Wesołowska została odwołana z zajmowanego dotychczas stanowiska kierownika tego oddziału, który przekształcono w Stację Badawczą MIR, a zatrudniony tam personel naukowy i inżynierjno-techniczny podporządkowano kierownictwu zakładów naukowych Instytutu w Gdyni. Kierownikiem administracyjnym Stacji została od 1 kwietnia 1999 roku Anna Graszka, pracująca w administracji Oddziału MIR w wyniku od lutego 1979 roku.

W końcu czerwca 1999 roku zlikwidowano Zakład Rybołówstwa. Zatrudnionych tam ekonomistów przeniesiono do reaktywowanego 1 lipca tego roku Zakładu Ekonomiki Rybackiej, którego kierownictwo - na zasadzie pełnienia obowiązku - powierzono E. Kuzebkiemu. Natomiast dwóch ostatnich specjalistów Instytutu w dziedzinie narzędzi i techniki połowów - prof. kontraktowego W. Bładego i dr W. Moderhaka - którzy pracowali w Zakładzie Rybołówstwa, skierowano do Zakładu Zasobów Rybackich.

Dla porządku należy odnotować, że od 1 lipca 1999 roku uległy pewnym zmianom nazwy niektórych komórek organizacyjnych Instytutu. Wspomniany wyżej Zakład Zasobów Rybackich to dotychczasowy Zakład Biologii i Zasobów Ryb. Dawny Zakład Oceanografii przemianowano na Zakład Oceanografii Rybackiej i Ekologii Morza. Dział Planowania Badań i Wdrożeń oraz Dział Informatyki przekształcono w sekcje. Było to związane ze zmniejszeniem się liczby zatrudnionych tam osób. Dla tych samych powodów zlikwidowano w tym czasie Dział Wydawnictw, którego działalność przejął Ośrodek Informacji Naukowej, otrzymując nową nazwę - Ośrodek Informacji Naukowej i Wydawnictw.

Do ważniejszych wydarzeń w Instytucie w 1999 roku należy zaliczyć zwłaszcza dwa. Pierwsze to zorganizowane w czasie od 23 do 25 marca międzynarodowe sympozjum, poświęcone podsumowaniu wyników badań w dziedzinie selektywności narzędzi połowu używanych w rybołówstwie bałtyckim. Uczestniczyli w nim specjaliści z Danii, Estonii, Litwy, Niemiec, Polski i Szwecji. Rosjanie nadesłali referaty. Drugie natomiast, to dwudniowe obchody - 5 i 6 lipca - 25 rocznicy powołania Centrum Sortowania i Oznaczania Planktonu, działającego

jako Oddział MIR w Szczecinie na rzecz naukowych placówek Stanów Zjednoczonych, które go finansują. Z tej okazji zorganizowano międzynarodowe sympozjum z udziałem licznych specjalistów ze Stanów Zjednoczonych i państw nadbałtyckich, na którym omawiano problemy związane z badaniami dużych morskich ekosystemów. Trzech amerykańskich naukowców udekorowano wysokimi odznaczeniami państwowymi, przyznanymi im przez prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za wybitne zasługi dla rozwoju polsko-amerykańskiej współpracy naukowej w dziedzinie rybołówstwa morskiego. Wymieniony już w tej publikacji wielokrotnie dr Kenneth Sherman otrzymał Krzyż Komandorski z Gwiazd Orderu Zasługi RP, dr Arthur Kendall z Północno-Zachodniego Centrum Rybackiego w Seattle Krzyż Oficerski, a dr Donald Hoss z Wydziału Badań Morskich Uniwersytetu stanu Północna Karolina Krzyż Kawalerski tego samego orderu. Badania prowadzone przez dr. Shermana wykazały absolutnie niezbadanego stalego dopływu danych o planktonie do ustalania modeli biologicznych i prognozowania wieloletnich zmian liczebności gatunków ryb przemysłowych oraz ich pokarmowej bazy. Obecnie Zakład MIR w Szczecinie współpracuje z 10 placówkami naukowymi Stanów Zjednoczonych. Każdego roku przeprowadza około 6500 laboratoryjnych analiz morskiego planktonu z północno-zachodniego Atlantyku i Zatoki Meksykańskiej oraz z północno-wschodniego Pacyfiku i Morza Beringa. Pracownicy tego zakładu odbywali wielokrotnie szkolenia w Stanach Zjednoczonych w zakresie doskonalenia systemów opracowania prób planktonu, a zwłaszcza identyfikacji zooplanktonu, ikry i larw ryb.

Omawiając międzynarodową współpracę Instytutu w 1999 roku dodać trzeba, że na dorocznej jesiennej sesji Międzynarodowej Rady Badań Morza w Sztokholmie, na stanowisko wiceprezydenta tej organizacji wybrano delegata Polski, doc. Linkowskiego.

W 1999 roku MIR delegował 30 swoich pracowników naukowych do 23 państw. Niektórzy z nich parokrotnie wyjeżdżali za granicę.

Ze spraw kadrowych omawianego okresu należy wymienić w pierwszym rzędzie nadanie tytułu naukowego profesora dotychczasowemu profesorowi kontraktowemu Józefowi Sosińskiemu w dniu 4 listopada 1999 roku. Dwie osoby obroniły prace doktorskie - Marianna Pastuszek na Uniwersytecie Gdańskim, a Mariusz Kosmowski z Zakładu Technologii Przetwarzania na Politechnice Gdańskiej. W MIR rozprawę doktorską obronił Audun Lem, Norweg zatrudniony w centrali FAO w Rzymie. Jego promotorem był prof. Polański.

Na kolejną kadencję Rada Naukowa Instytutu wybrała ponownie na swojego przewodniczącego doc. J. W. Sławskiego.

Pod koniec grudnia 1999 roku MIR zatrudnił 238 osób.

Na początku 2000 roku rozstrzygnięto wreszcie sprawę podległą ci MIR. Otóż w dniu 14 stycznia tego roku ukazało się rozporządzenie prezesa Rady Ministrów, zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi (DzURP nr 3, 2000). W dotychczasowym wykazie instytucji podległych temu ministerstwu, na pozycji 27 znalazł się Morski Instytut Rybacki w Gdyni. Dobięły tym samym końca blisko dwuletni okres, w którym kierownictwu i wielu pracownikom Instytutu towarzyszyła troska o dalsze losy zarówno MIR, jak też ich samych. Kilka miesięcy później zapadły również decyzje dotyczące kierownictwa Instytutu. Przypomnijmy, że od września 1998 roku MIR nie miał naczelnego dyrektora, a pełniącym jedynie takie obowiązki był nadal prof. Dutkiewicz - a do końca czerwca 2000 roku, kiedy to zakończył się okres, w którym sprawować miał tę funkcję. W związku z tym minister rolnictwa i rozwoju wsi powierzył 1 lipca doc. Linkowskiemu kierowanie Instytutem na zasadzie pełnienia obowiązków dyrektora, a 15 sierpnia 2000 roku powołał go - w wyniku postępowania konkursowego - na stanowisko naczelnego dy-

rektora MIR. Skończył się do długi okres, gdy ważyły się losy Instytutu i jego kierownictwa.

Wydarzenia, o których wspomniano, spowodowały znacznych zmian organizacyjnych w MIR. Nie miały one żadnego wpływu na zlikwidowanie od 1 stycznia 2000 roku pracowni w zakładach naukowych Instytutu. Dokonano tego na podstawie zarządzenia prof. Dutkiewicza z 15 listopada 1999 roku, wynikającego z przedwydźwięczenia kierownictwa Instytutu o braku merytorycznych uzasadnień do dalszego utrzymywania podziału zakładów na mniejsze sformalizowane zespoły, w pewnym stopniu dezintegrujące niekiedy środowisko naukowe. Jedynymi formalnie wyodrębnionymi w niektórych zakładach naukowych komórkami organizacyjnymi pozostały: Laboratorium Chemiczne w Zakładzie Technologii Przetwórstwa, Laboratorium Genetyki w Zakładzie Zasobów Rybackich oraz Laboratorium Izotopowe Produkcji Pierwotnej w Zakładzie Oceanografii Rybackiej i Ekologii Morza.

W porównaniu z poprzednimi laty 2000 rok był dla MIR wyjątkowo ubogi w wydarzenia godne odnotowania, poza tymi, o których wyżej mowa. Instytut nie organizował w tym okresie żadnych sympozjów naukowych, a jego pracownicy nie uczestniczyli w szczególnie znaczących międzynarodowych spotkaniach. Wyjeżdżano wprawdzie za granicę na różnego rodzaju konferencje, miały one jednak rutynowy niejako charakter, w związku z czym nie bieżąco omawiali udziału w nich przedstawiciele MIR. Trzeba jedynie wspomnieć, że na dorocznej jesiennej sesji ICES, obradującej tym razem w Brugii w Belgii, na którą MIR wysłał kilkusobową delegację, dyrektora Linkowskiego powołano na przewodniczącego Komitetu Finansowego tej organizacji.

W 2000 roku Instytut delegował 47 osób do 18 krajów.

Z ważniejszych spraw kadrowych w omawianym okresie, należy wymienić, że w lipcu 2000 roku, troje pracowników naukowych obroniło w MIR rozprawy naukowe. Byli to: Emil Kuzebski i Barbara Piekowska z Zakładu Ekonomiki Rybackiej oraz Krzysztof Radtke z Zakładu Zasobów Rybackich. Dr. Siudziński, który poprzedniego roku nabył uprawnienia emerytalne, odwołano w końcu czerwca ze stanowiska kierownika Muzeum i Akwarium, powierzone 1 lipca na zasadzie pełnienia obowiązków Jolancie Gostkowskiej, absolwentce Wydziału Biologii, Geografii i Oceanologii Uniwersytetu Gdańskiego, pracującej w MIR od lipca 1988 roku. W związku z tym, że kierując tymczasem Zakładem Oceanografii Rybackiej i Ekologii Morza doc. Linkowskiego mianowano naczelnym dyrektorem Instytutu, powołał on 1 października 2000 roku na zwolnione przez siebie stanowisko dr. J. Warzochę. W tym samym dniu dyrektor Linkowski mianował dr. E. Kuzebskiego kierownikiem Zakładu Ekonomiki Rybackiej, a J. Gostkowską kierownikiem Muzeum i Akwarium.

W 2000 roku odeszli trzej dłużejletni pracownicy naukowcy MIR. W dniu 3 stycznia zmarł w wieku 76 lat prof. dr hab. Józef Wiktor. Doc. dr Kazimierz Łukowski zakończył życie 4 marca, mając lat 85. Dr hab. inż. Janusz Kalinowski zmarł nagle 9 września, ukończywszy 51 lat.

W dniu 31 grudnia 2000 roku MIR zatrudniał 231 osób, w tym 187 w Gdyni, 32 w Szczecinie i 12 osób w winowajcach. Koszty działalności Instytutu w ostatnim roku dwudziestego stulecia wyniosły 17 283 600 zł.

U progu nowego, XXI stulecia, 18 stycznia 2001 roku blisko dwustu naukowców skierowało otwarty list do premiera Jerzego Buzka, w którym pisali między innymi co następuje.⁴⁰¹

„ Obecnie dowiadujemy się, że czeka nas kolejne ograniczenie rodków finansowych przeznaczonych w 2001 roku na działalność statutową jednostek naukowych (...). Siedzimy, a Wielce Szanowny Pan Premier jako jeden z nas zdaje sobie sprawę z katastrofalnej sytuacji finansowej nauki polskiej. ”

Wprawdzie sytuacja materialna MIR nie może być określana jako katastrofalna, niemniej Instytut dotkliwie odczuł finansowe ograniczenie, o którym mowa w przytoczonym cytacie. Rodki przyznane Instytutowi przez Komitet Badań Naukowych na działalność statutową w 2001 roku okazały się o 20% mniejsze w porównaniu z tymi, jakie MIR otrzymał od KBN w poprzednim roku. Ten stan rzeczy zmusił kierownictwo Instytutu do podjęcia działań oszczędnościowych, w tym do dalszego ograniczania zatrudnienia. W ciągu pierwszych paru miesięcy 2001 roku rozwiązano umowy o pracę z kilkunastoma osobami, dalszych kilkanaście przeszło na zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu. Między innymi odeszli z Instytutu jego długoletni pracownicy, którzy nabyli uprawnienia emerytalne: Jan Banaszak, Roman Długosz, profesorowie Zygmunt Polański i Henryk Renk, dr Kazimierz Siudziński, dr Anna Garbacik-Wesołowska. Od 1 marca 2001 roku przeszedł także na emeryturę prof. Daniel Dutkiewicz, pozostał jednak w Instytucie na dotychczas zajmowanym stanowisku zastępcy dyrektora do spraw naukowych.

W dniu 1 marca 2001 roku dokonano w MIR pewnych niewielkich zmian organizacyjnych. Dział Kadr przemianowano na Dział Kadr i Organizacji Zarządzania, powierzając jego kierownictwo Aleksandrze Rogowskiej, która zajmowała dotychczas samodzielne stanowisko pracy do spraw organizacji zarządzania. Nowe obowiązki przejął po Janie Bładowskim, który objął stanowisko starszego specjalisty do spraw obronnych. Zlikwidowano samodzielne stanowisko pracy do spraw współpracy z zagranicą. Zajął je Ewa Czaję przeniesiono do Działu Planowania Badań, dodając do jego nazwy „i Współpracy z Zagranicą”. Kierownikiem tego działu pozostała nadal Elżbieta Pudlik. Oddział MIR w Szczecinie przemianowano na Zakład Sortowania i Oznaczania Planktonu.

W pierwszych miesiącach 2001 roku MIR był gospodarzem dwóch międzynarodowych spotkań. W dniach 29 i 30 stycznia odbyło się pierwsze w historii zgromadzenie dyrektorów instytutów rybackich oraz specjalistów w dziedzinie szacowania zasobów ryb z wszystkich państw nadbałtyckich i Norwegii. Przedmiotem obrad był stan zasobów ryb w Bałtyku oraz ich szacowanie i stosowane przy tym metody, omawiano problem koordynacji badań i pracy statków badawczych oraz dalszą współpracę wspomnianych instytutów. Do spotkania tego doszło z inicjatywy Danii i Polski. Od 4 do 6 lutego odbywała się w Instytucie polsko-norweska konsultacja dotycząca współpracy w dziedzinie rybołówstwa morskiego.

Gdy wczesną wiosną 2001 roku kończył pracować nad tą publikacją, Morski Instytut Rybacki czyni przygotowania do czerwcowych obchodów swojego osiemdziesiątolecia.

PRZYPISY

¹ M. Boduszy ska-Borowikowa. ycie jak płomie - O yciu i pracach Józefa Borowika. Wydaw. Mor., Gda sk 1972, s. 115.

²Tam e, s. 112.

³Tam e, s. 116.

⁴J. Pieczara. Franciszek Lubecki 1884-1949 - Twórca i organizator polskiego rybołówstwa morskiego. Mor. Inst. Ryb., Gdynia 1999. F. Lubecki był wówczas inspektorem rybackim Urz du Wojewódzkiego w Toruniu.

⁵Rybołówstwo morskie na polskim Bałtyku w 1921 roku. Min. Roln. Dóbr Pa stw., Pozna 1922, s. 57.

⁶A. Jakubski. Sprawozdanie z czynno ci kierownika naukowego Morskiego Laboratorium Rybackiego w Helu za okres od 1 lipca 1922 roku do 1 pa dziernika 1923 roku, nadbitka z czasopisma „Kosmos” 1924.

⁷K. Demel. Z pocz tków polskich bada na Bałtyku. „Technika i Gospodarka Morska”, nr 6, 1971, s. 246.

⁸„Ryba”, nr 6, 1931, s. 88.

⁹„Ryba”, nr 10, 1931, s. 133

¹⁰„Ryba”, nr 6, 1931, s. 90.

¹¹W. Wa kowicz. Walcz cy Gryf. Czytelnik, Warszawa 1963, s. 308.

¹²A. Ropelewski. Materiały do historii polskiego rybołówstwa morskiego. Wa niejsze fakty z lat 1945-1965. Mor. Inst. Ryb., Gdynia 1972, s. 18-19.

¹³A. Ropelewski. Stacja Morska we wrze niu 1939 r. i jej wojenne straty. „Biuletyn Morskiego Instytutu Rybackiego”, nr 5-6, 1989, s. 48.

¹⁴M. Bogucki. Sprawozdanie Morskiego Laboratorium Rybackiego za 1945/47. „Biuletyn Morskiego Laboratorium Rybackiego w Gdyni”, nr 4, 1948, s. 5.

¹⁵„Morski Biuletyn Rybacki”, nr 84, 1949, s. 2.

¹⁶„Morski Biuletyn Rybacki”, nr 88-89, 1949, s. 12.

¹⁷„Morski Biuletyn Rybacki”, nr 90, 1949, s. 2.

^{18/} „Morski Biuletyn Rybacki”, nr 127-128, 1950, s. 4.

^{19/} „Rybak i Przetwórca”, nr 6, 1951, s. 1.

^{20/} J. Gumowski. MIR pomaga rozwi zywa trudno ci w rybołówstwie. „Rybak i Przetwórca”, nr 4, 1952, s. 9.

^{21/} „Rybak Morski”, nr 1, 1953, s. 1.

^{22/} „3iuletyn Informacyjny Morskiego Instytutu Rybackiego”, nr 9-10, 1954, s. 4.

^{23/} A. Ropelewski. Profesor Kazimierz Demel. Wydaw. Mor., Gda sk 1978, s. 225

^{24/} Tam e, s. 234.

^{25/} Z. Fruczek. Uwagi wst pne do sprawozdania z działalno ci naukowo-gospodarczej Morskiego Instytutu Rybackiego w 1959 roku. 1960, s. 1 (maszynopis).

^{26/} Tam e, s. 3.

^{211/} Tam e, s. 1.

^{28/} Tam e, s. 4

^{291/} A. Tyc . Koncepcja statku naukowo-badawczego dla Morskiego Instytutu Rybackiego. „Budownictwo Okr towe”, nr 7, 1960.

^{30/} W. Łagutko. Zmiany finansowania jednostek naukowo-badawczych. „Biuletyn Informacyjny Gospodarki Rybnej”, nr 3, 1965, s. 67.

^{31/} A. Ropelewski. Profesor Kazimierz Demel, s. 306.

^{32/} R. Maj. Kierunki rozwoju MIR-u. „Biuletyn Informacyjny Morskiego Instytutu Rybackiego”, nr 2-3, 1971, s. 11.

^{33/} R. Maj. Ocena działalno ci Instytutu w 1972 r. oraz perspektywy i kierunki przyszłego rozwoju. „Biuletyn Informacyjny Morskiego Instytutu Rybackiego”, nr 6, 1972, s. 5.

^{34/} S. Wo niak. Oceaniczny statek badawczy „Profesor Siedlecki” dla MIR. „Technika i Gospodarka Morska”, nr 6, 1971; A. Ły wa. „Profesor Siedlecki” oceaniczny statek naukowo-badawczy Morskiego Instytutu Rybackiego. „Biuletyn Informacyjny Morskiego Instytutu Rybackiego” nr 2-3, 1971.

^{35/} S. Wo niak. Oceaniczny statek badawczy s. 262.

Budynek Stacji Badawczej MIR w winouj ciu

Budynek MIR w Szczecinie mieszcz cy Zakład Sortowania i Oznaczania Planktonu

Budynek MIR przy Al. Zjednoczenia 1 w Gdyni

Budynek MIR przy ul. Kołtāja 1 w Gdyni

Medal im. prof. Kazimierza D emela

Członkowie kierownictwa MIR w ró nych latach.

Od lewej: T. Linkowski, A. Ropelewski, D. Dutkiewicz, B. Draganlk, F. Bucki, Z. Pola ski.
Zdj cie z 2001 roku.

Medale jubileuszowe MIR z lat 1971, 1981, 1991 i 2001

^{36/} Działalność Morskiego Instytutu Rybackiego w Gdyni w latach 1971 -1976, maszynopis powielany z 1977 r., s. 7.

^{37/} Tamże, s. 3-4.

^{38/} Tamże, s. 5.

^{39/} Debata o problemach rybołówstwa. „Wiadomości Rybackie”, nr 5, 1999, s. 2.

^{40/} „Gazeta Wyborcza” z 27-28 stycznia 2001 r.

WYKAZ NIEKTÓRYCH SKRÓTÓW

BCF - Bureau of Commercial Fisheries
BIOMASS - Biological Investigations of Marine Antarctic Systems and Stocks
BPO - Biuro Planu Operacyjnego
CBSPC - Central Bering Sea Pollock Convention
CCAMLR - Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources
CLPR - Centralne Laboratorium Przemysłu Rybnego
CPBR - Centralny Program Badawczo-Rozwojowy
CZRM - Centralny Zarząd Rybołówstwa Morskiego
FAO - Food and Agriculture Organization
FIBEX - First International BIOMASS Experiment
GIPR - Generalny Inspektorat Przemysłu Rybnego
GIRM - Generalny Inspektorat Rybołówstwa Morskiego
IBSFC - International Baltic Sea Fishery Commission
ICES - International Council for Exploration of the Sea
ICNAF - International Commission for the Northwest Atlantic Fisheries
IMGW - Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej
KBN - Komitet Badań Naukowych
KERM - Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów
KNiT - Komitet Nauki i Techniki
MBDP - Ministerstwo Byłej Dzielnicy Pruskiej
MIR - Morski Instytut Rybacki
MLR - Morskie Laboratorium Rybackie
MPiH - Ministerstwo Przemysłu i Handlu
MSD - Morska Stacja Doświadczalna
MSW - Ministerstwo Spraw Wojskowych
MUR - Morski Urząd Rybacki
MWROP - Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
NEAFC - Northeast Atlantic Fisheries Commission
NEFC - Northeast Fisheries Center
NWFC - Northwest and Alaska Fisheries Center
OBRD - Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Białka Spożywczego
PINGW - Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego
SGGW - Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
SIBEX - Second International BIOMASS Experiment
WSE - Wyższa Szkoła Ekonomiczna
WSHM - Wyższa Szkoła Handlu Morskiego
WSR - Wyższa Szkoła Rolnicza
ZGR - Zjednoczenie Gospodarki Rybnej

INDEKS NAZWISK

(nie uwzgl. dnia si nazwisk wymienianych w zał. cznikach)

A

Anders Władysław 45
 Anderson Andrew 74
 Andersson K. 16
 Antoniów Kazimierz 136
 Arctowski Henryk 10
 Arndt Andrzej 108

B

Babajan K. 48
 Babiak Miron 98, 104-106, 126
 Bacescu Mihai 23
 Backiel Tadeusz 33
 Banaszak Jan 86, 152, 162, 166
 Banaszkiwicz Paweł 108
 Bartel Ryszard 153, 159
 Barthelke Jerzy 111, 115
 Batorówna (Nawrocka) Irena 52
 Beck Józef 23
 Beddington J. R. 150
 Bejm Tadeusz 92
 Benesz Andrzej 92
 Biborski Józef 23
 Bieganowski Czesław 85, 93
 Bielawiak Józef 89
 Bielecki Jan Krzysztof 146
 Bielik Zbigniew 91, 94
 Bieniecki Bernard 93, 105, 106, 114, 118
 Biernacka Izabella 32
 Bili ski Jan 59
 Błady Wiesław 71, 112, 115, 124, 155, 162, 163
 Bładowski Jan 136, 166
 Bogdanowicz Bronisław 90, 140
 Bogucka Anna 25
 Bogucki Mieczysław 12, 20-22, 24-27, 29-31, 37, 39-44, 59-61, 77, 108
 Bogusławski Andrzej 33, 108
 Bogusławski Zygmunt 62
 Bontemps Izabela 39
 Bontemps Stanisław 39

Borczochowski Mieczysław 146, 155
 Borowik Józef 11-13, 15, 17, 18, 20
 Borowski Henryk 108
 Borowski Władysław 80, 90, 96, 98, 109, 126, 127, 130
 Boryna Edmund 124
 Boszko Zbigniew 108
 Bruski Zbigniew 80, 97, 133
 Brzeska Zofia 123
 Brzeski Maciej 120, 123, 132, 142, 145, 155
 Brzezi ski Tadeusz 143, 149, 151
 Bucki Franciszek 77, 102, 109, 136, 145, 157, 161
 Buczkowska (Kozłowicz) Krystyna 7, 83, 84, 122
 Budzi ski Edward 132
 Bujnicki Andrzej 93
 Burakiewicz Janusz 75
 Burczy ski Janusz 71, 72, 77, 93
 Bursa Adam 22, 24-27
 Buzek Jerzy 166
 Bykowski Piotr 112, 116, 118, 121, 126, 127, 130, 132, 136, 148, 156, 157, 160

C

Cecułowa El bieta 114, 118
 Chełkowski Zygmunt 46, 48, 49, 54
 Chłapowski Konstanty 73
 Chmielowski Henryk 140, 144
 Chodyniecki Andrzej 39
 Chołyst Jan 81, 124, 139, 140
 Chrzan Feliks 30, 32, 37, 38, 41, 42, 52, 57, 60, 61, 63, 65, 67, 72, 77, 84, 97, 131
 Chrzczonowicz Jerzy 134, 139, 140
 Ci giewicz Walerian 19, 21-31, 34, 36-38, 42, 44, 48, 49, 52, 54-57, 59-61, 64, 65, 67, 72, 78, 84, 87, 89, 98, 122, 157
 Ciszewski Paulin 52, 56, 59, 62, 77
 Cygiert Henryk 139

Czaja Ewa 157, 166
 Czajka Stanisław 45
 Czajka Władysław 66, 72, 93, 157
 Czapik Anna 33
 Czapk Karol 46
 Czech Karol 86, 126
 Czekał Daniel 91
 Czerwiński Jacek 157
 Czykieta Henryk 108
 wiklińska Maria 83

D

Darski Stanisław 60, 72
 Daszkowski Józef 87
 Datkówna (Krzyszowska) Halina 33
 Dąbrowski Zbigniew 40, 41
 Dąbrowski Henryk 144
 Dąbrowski Janusz 144
 Dąbrowski Teofil 74, 78, 82, 83
 Dembowski Jan 32
 Demel Kazimierz 12, 14-18, 20-22, 24-29, 31, 32, 34, 37, 39, 41-45, 49, 52, 53, 56, 57, 59, 61-63, 65-67, 72, 78, 89, 116, 122, 139
 Dębowski Wiktor 39
 Dębowski Antoni 100
 Dickson William 81, 92-94, 97, 98
 Dixon Borys 14, 17, 20-22, 25-27, 32, 42, 56
 Długosz Roman 79, 117, 126, 129, 166
 Dmitrijew M. 51
 Dmochówna (Szczepańska) Wanda 33
 Dobierzyński Antoni 33
 Dobrowolski Antoni 10
 Dobrzański Mikołaj 45
 Doerffer Jerzy 128, 129
 Dolmierski Roman 131
 Domachowska Maria 124
 Dorman John 95
 Dowgiało Andrzej 108, 126
 Draganik Bohdan 77, 101, 116, 118, 119, 129, 134, 160,
 Drzycimski Idzi 62, 100, 102
 Dubrawski Rajmund 131
 Dunin-Kwinta Izabella 162

Dusze ko Józef 76, 77, 94
 Dutkiewicz Daniel 7, 65, 66, 72, 74, 76, 77, 89, 104, 124, 129, 130, 132, 137, 138, 155, 161-166
 Dziekońska Janina 33
 Dzwonkowski Zbigniew 106

E

Edwards Robert 95, 96, 100
 Ejsymont Leonard 100, 102, 110, 137, 152
 Elminowicz Andrzej 87, 93, 114
 Elwertowski Jan 33, 40, 42, 49, 56, 59, 63, 65-68, 70, 71, 79, 134

F

Fesołowicz Włodzimierz 54, 56
 Filarski Jerzy 49, 55, 59, 63, 67
 Filuk Jerzy 46, 48, 59, 65, 70, 79, 102
 Finn D. B. 65
 Fiszer Eryk 14
 Fiszerowa Ewa 33, 39, 54
 Formela Marian 68, 74
 Formela Zdzisław 73
 Franczuk Aleksander 137, 138, 140
 Frącko Zenon 94
 Fruczek Zygmunt 48, 51, 52, 55-57, 59-66
 Frymer Henryk 62, 124
 Fuławka Stanisław 93, 117
 Furtak Andrzej 95

G

Gadomski Roman 82, 85
 Gajdowski Edward 25, 31, 81
 Gajewska H. 23
 Gajewski Jan 45
 Gałka Aleksander 136
 Ganowiak Henryk 79, 131, 153, 155, 162
 Garbacik-Wesołowska Anna 77, 99, 163, 166
 Garczyński Witold 136
 Gądzikiewicz Witold 12, 14, 15
 Giedź Mieczysław 39
 Gierek Edward 105, 109, 110

Gilowa Eugenia 77, 82
 Głowi ska Amalia 31,42,44,46, 47
 Gnoi ski Władysław 35
 Goctowski Tadeusz 151
 Gorczy ski Władysław 10
 Gostkowska Jolanta 165
 Góra Andrzej 56, 60, 68
 Góralczykowa Krystyna 143
 Grabda Eugeniusz 133
 Grabowska-Popow Małgorzata 154
 Grabski Władysław 23
 Grajter Jerzy 35,39
 Graszka Anna 163
 Grelewicz Longin 94
 Grelowski Alfred 94, 140, 144
 Grimm Stefan 95, 116, 122
 Grochmalicki Jan 12
 Grodzi ski Zygmunt 23,31
 Groenke Helmut 87
 Grygiel Włodzimierz 147
 Gumowski Jan 44, 45, 47, 51
 Gurbiel Ryszard 93
 Gurdzi Antoni 75,82,93

H

Hebel Juliusz 108
 Heller Rudolf 59
 Henzel Bernard 40
 Hiller S. 23
 Hohn 25
 Horbowy Jan 152, 157, 163
 Horbulewicz Jan 74, 81, 103
 Hoss D. 146, 164
 Hoyer Henryk 31
 Hryniewicki Antoni 17,34
 Hryniewiecka Krystyna 99
 Hryniewiecki Bolesław 10
 Hütchker Albrecht 159

I

Iliński Bogdan 62
 Insull David 147

J

Jachimowska Lucyna 83
 Jackowski Edward 141
 Jackson R. 85
 Jaczewski Wiesław 94
 Jaeske Andrzej 98
 Jahołkowski Władysław 25
 Jakobsson J. 147
 Jakubski Antoni 9, 10, 12-15
 Janczyszyn Ludwik 92, 119
 Janicki Konstanty 10
 Janko Henryk 40, 56, 66, 70
 Jankowska (Pola ska) Aurelia 50, 60
 Janson Jerzy 77,99, 148
 Janusz Jerzy 85, 130, 160
 Januszowa Bożena 162
 Jarecki Kazimierz 132
 Jaroszewicz Piotr 105,110
 Jasienica Paweł 83
 Jaskólski Stefan 89
 Jaskółka Antoni 25
 Jereczek Franciszek 46, 86, 124
 Jereczkova Helena 46, 124
 Jesie Adolf 97
 Jezierski Czesław 35
 Jodłowski Stefan 51

K

Kaczmarek Michał 86, 108
 Kaczy ski Włodzimierz 85
 Kaleta Leon 94
 Kalinowski Janusz 126, 139, 162, 165
 Kalwejt Tadeusz 62
 Karczewski Witold 151
 Karnicki Zbigniew 77, 106, 116, 133, 135-
 138, 141, 142, 146, 148, 153
 Kaszubowski 25
 Kaszy ski Jan 87
 Ka miński Krzysztof 69, 74, 120, 124
 Kca Urszula 144
 Kendall Arthur 164
 Kędziński Juliusz 86, 88
 Kierejewska Genowefa 83
 Kiernik Eugeniusz 10,11
 Kijowski Stanisław 22, 24, 28

- Kijowski Wojciech 93
 Kilanowski Władysław 57, 72, 81, 124
 KirchnerZ. 23
 Kisler Borys 106, 136, 148, 154
 Klawe Witold 142
 Klekowski Romuald 33, 134
 Klimaj Andrzej 50, 59, 61, 62, 68, 70, 73,
 77, 102
 Klorek Henryk 42
 Kłosi ski Włodzimierz 85, 90, 93
 Knurowski Julian 90, 93, 144, 145
 Knyba Maria 9
 Kobyli ski Lech 81
 Koc Aleksander 79
 Kochanowski Jerzy 54, 67, 70, 72
 Koco Zygmunt 115
 Kohnke Antoni 14-16
 Kolender Edward 99
 Kolka Czesław 152
 Kołodziejski Krystyn 91
 Kołodziejski Wiktor 105, 126
 Kompowski Andrzej 137
 Konkol Hubert 57,81
 Kopa ski Kazimierz 111
 Kordyl Edmund 33, 48, 52, 55-57, 60, 70,
 73, 74, 82, 84, 124
 Koronkiewicz Andrzej 108
 Korpys Ryszard 111
 Korycki Andrzej 39
 Korzonek Jerzy 129
 Kosior Andrzej 62, 75, 88, 124
 Kosiorowa Maria 62,75, 153, 160
 Kosmowski Mariusz 164
 Kossakowski Józef 33
 Kostrowicki Jan 54
 Koszteyn Jolanta 123
 Kotli ski Ryszard 131
 Kowalewski Bolesław 52, 64, 67, 70, 79,
 87
 Kozłowicz Kazimierz 79, 80
 Kozłowska Małgorzata 149
 Krajewska Bo ena 144
 Krassowska Teresa 109
 Krawczak Henryk 62, 69
 Kretkowski Wincenty 73
 Kr pa Józef 79, 100, 111, 118, 139
 Krzeptowski Maciej 104
 Kubicki Bohdan 122
 Kucharczyk Bronisław 39, 40, 45,49, 52
 Kuczy ski Jerzy 144
 Kufel Kazimierz 87
 Kujawa Stanisław 50, 62, 77, 116
 Kukiełka Stanisław 35
 Kukucz Jerzy 66-68, 70
 Kulikowski Józef 34,45, 60
 Kunicki Andrzej 154
 Kuptel Michał 152
 Kurkiewicz T. 23
 Kurowicki Antoni 95
 Kurzyk Sławomir 85, 144
 Kuzebski Emil 163, 165
 Ku ma Witold 69, 125
 Kwietniewski Kazimierz 10
- L**
- Lachmanowicz Andrea 33
 Lambert Kurt 94
 Lampasiak Zbigniew 110
 Landowski Józef 88
 Langer Ryszard 68, 78
 Latuszek Władysław 42
 Lełonkiewicz Ewa 142,148,154
 Lem Audun 164
 Lenkiewicz Witold 73, 84, 87, 100, 114
 Linkowski Tomasz 6,97, 105, 120, 128,
 136, 143, 145, 155, 159, 162-165
 Lipi ski Marek 99, 120, 123
 Lipski Józef 33, 57
 Lipski Maciej 127
 Lis Stanisław 114, 146, 154, 158, 161
 Lisiak Krystyna 119
 Liwoch Marek 82, 90, 111, 137, 145
 Lorenz Zygmunt 144
 Lubecki Franciszek 12, 14, 15, 17, 20, 25,
 37
 Lubieniecki Bogusław 96, 102
 Lubowiecki Tadeusz 77
 Ludwig Lesław 123
 Ludwig Ryszard 9, 50, 85, 93, 105, 117,
 121, 124, 126-128, 130, 149
 Lu-Yi-Chang 55

Ł

Łaszczynska Zofia 75
 Łaszczynski Stanisław 43, 46, 49, 56, 57,
 65, 67, 70, 75
 Łazarski Zenon 93
 Łaski Janusz 91
 Łokuciewski Witold 92
 Łopuski Bohdan 50, 53
 Łopuszanski Tadeusz 10
 Łuczynski Mirosław 162
 Łukasiewiczowa Barbara 46
 Łysakowska Eugenia 109,122
 Ływa Antoni 82, 85, 87, 92, 93, 94, 98

M

Machlewski Adam 87
 Maciaszczyk Kazimierz 91, 116
 Maciejczyk Jerzy 52, 61, 96, 99, 120
 Maciejewska Krystyna 144,153,160
 Maciejowski Mieczysław 33
 Maciuszenko 25
 Mackiewicz Tomasz 144
 Maj Hieronim Ryszard 83, 87, 89, 92, 116
 Majewski Kazimierz 105
 Makowiecka Elbieta 74
 Makowski Władysław 21-27, 30, 37, 39,
 42, 44, 45, 48, 49, 52, 53, 55, 57, 60-
 62, 65, 69, 72, 78, 82, 112
 Marack Robert 100
 Markowski Stanisław 23
 Masło Waldemar 119
 Matula Władysław 36
 Mazowiecki Tadeusz 142
 Mazur Stanisław 59
 Meissner Tadeusz 62
 Mickiewicz Stanisław 54, 70, 75, 84
 Midttun Lars 94
 Mikicińska Janina 43
 Miller Czesław 109
 Miłosz Józef 133
 Misiak Tytus 86
 Misiewicz Grzegorz 108
 Mizioro Tadeusz 102
 Moderhak Waldemar 147, 163
 Molander Arvid 16

Molcan 31
 Moniak Kazimierz 84
 Mołko Edward 124, 139, 140
 Morris Thomas 95
 Motyka Marian 42
 Mrozowski Marek 143
 Mucha Mirosław 137
 Mularczyk Szczepan 30
 Mulicki Zygmunt 19, 22-27, 29, 31, 37, 39,
 41, 42, 45, 46, 52, 53, 55, 57, 60, 61,
 63, 66, 67, 69, 77
 Musielak Stefan 57
 Muzia Józef 104
 Myjak Przemysław 144
 Mysłowski 37

N

Nadolski Jan 22
 Nakonieczny Jan 151
 Naumow W. 51
 Necel Augustyn 16, 20, 21, 60
 Netzel Jan 60, 66, 73, 84, 87, 88, 96, 107,
 156, 162, 163
 Neufeld Tadeusz 85,93
 Neugebauer Witold 108
 Niedzielski Zenon 136
 Niegolewski Andrzej 36, 70, 87
 Niemczykówna (Fudalewiczowa) Władysła-
 wa 33
 Niemiec Józef 93
 Nodzynski Jerzy 94, 116
 Noetzel Brunon 46, 60
 Nowacki Zygmunt 30
 Nowaki 24,25
 Nowakowski Roman 99, 112
 Nowotnik Adam 136
 Nybelin Orvar 16
 Obrowski Zbigniew 39
 Ochocki Stanisław 144,151
 Ociepka Emil 144
 Okoński Stanisław 43, 54, 55, 57, 59, 65,
 67, 70, 72, 124, 145
 Okoński Tadeusz 52, 54
 Olszowy Janusz 137, 139, 140
 Oprzedek Maciej 136

Orłowski Andrzej 86, 124, 142, 162
 Orłowski Józef 46
 Orwat Krzysztof 124
 Osmólski Roman 108
 Ossowski Zbigniew 133,134
 Ostrowski Jerzy 144
 Otorowska Janina 124

P

Paciorkowska Bo ena 83
 Paciorkowski Andrzej 81, 87, 90, 141, 144,
 145
 Pactwa Roman 144
 Palfreman 147
 Parker Dawid 147
 Pastuszek Marianna 95, 135, 144, 164
 Patek Michał 31
 Pawlikowski Bogusław 143
 Pawłowski Stanisław 9, 10, 12, 14
 Pelczarski Wojciech 108, 117, 141
 Petruszewicz Kazimierz 70, 133
 P czalska Anna 60, 77
 P dras Józef 136
 Pi tek Wanda 52
 Piechocki Franciszek 48
 Piechura Jan 93,98, 103, 117, 121, 122,
 126, 143
 Pieczara Jan 36, 38, 44
 Piekutowski Lech 93, 120
 Pielichowski Jan 105
 Pie kowska Barbara 165
 Pierzga Piotr 93
 Pietkiewicz Jerzy 77, 78, 101, 122, 148
 Pietraszek Romuald 92
 Pietrzak Stanisław 108
 Pilichowski Czesław 49
 Piltz Włodzimierz 91
 Piontek Janusz 9
 Piotrowski Antoni 91,93
 Płotkówna (Dunst) Helena 46
 Podgórnian Józef 81, 139
 Podle ko Agnieszka 83
 Polaczek Wojciech 92,100
 Pola ski Zygmunt 52, 77, 87, 102, 122,
 123, 129, 142, 153, 155, 161, 164, 166

Pomajda Tomasz 119
 Popaszkiwicz Teresa 158
 Popiel Józef 32, 33, 39, 41, 42,45,46, 50,
 53, 55, 61, 63, 65, 67, 70, 72, 87, 97,
 101, 113, 116, 126, 131, 145, 148, 155
 Popiel Mieczysław 46, 51, 53, 54, 59
 Por bski Jerzy 77, 93
 Por bski Kazimierz 10,11
 Posadzki Karol 24-26
 Potajała Urszula 140, 144
 Pr da Mieczysław 126
 Przybylska Betty 81
 Przybylski Tadeusz 36
 Przysiecki 21
 Pudlik El bieta 154, 166

R

Raabe Henryk 23
 Raczy ski Józef 13, 14
 Radecka Maria 83
 Radke Richard 136
 Radtke Krzysztof 147, 165
 Rakowski Kazimierz 94, 110, 116
 Rakusa-Suszczewski Stanisław 77, 104,
 121, 127, 134, 139, 162
 Rataj Maciej 14
 Rauch Antoni 136
 Ra niewski Jan 65, 73, 90, 93, 99
 Reimann Zbigniew 46,54
 Rembalska Honorata 148,158
 Rembiszewski Maciej 105
 Renk Henryk 130, 166
 Richert Stefan 88, 105, 109, 118, 119, 126
 Rignerowa Zofia 55, 78
 Ritzhaupt Hermann 51,67
 Rochon Tadeusz 52
 Rogaczewska Krystyna 84
 Rogowska Aleksandra 157,166
 Rokosz Jerzy 86, 94
 Roma ski Jan 56, 68, 73, 77, 117
 Romer Eugeniusz 10
 Romer Zbigniew 112
 Ropelewski Andrzej 5, 40, 45, 46, 49, 51,
 54, 56, 59, 60, 67, 70, 72, 79, 83, 100,
 103, 121, 128

- RossetdeA. 10
 Rossowska-Re ska Zdzisława 114
 Roszczynialska Jolanta 98
 Roszkowski Wacław 27
 Ró d y ski Kazimierz 131
 Rudzi ska Janina 33
 RumkównaAnna 30,42,46,49
 Rusinowa Barbara 54,60, 128
 Russek Zdzisław 77, 145
 Rutkowicz Stanisław 40, 55, 56, 59, 61, 65,
 67, 68, 70, 72, 109
 Rutkowski Dominik 91
 Rymaszewski Stanisław 73, 90, 93, 94, 100,
 109
 Ryniakowa Wanda 85, 106
 Rzóska Julian 23
- S
- Sadowska Regina 50, 54
 Sadowski Sławomir 54, 59
 Salmonowicz Jerzy 119,120,123
 Sandberg Arthur M. 74
 Sankiewicz Marek 94
 Sapieha Adam 25
 Sarach Erwin 112
 Sawicka Halina 124
 Scheer Diethelm 51
 Schwartz Jerzy 85,94
 Sekudewicz Tadeusz 97, 112, 117, 121
 Sherman Kenneth 96, 113, 142, 146, 152,
 155, 164
 Sidorowicz Gra yna 144
 Siedlecka-Kotulowa Ewa 85, 92
 Siedlecki Michał 10, 12, 15, 17-21, 24, 25,
 27, 28,31
 Sienkiewiczowa Iwona 82,99, 109, 122,
 160
 Sierocki Jerzy 97
 Sikorski Zdzisław 133,146,155
 Sitowski Ludwik 12
 Siudzi ski Kazimierz 62, 77, 82, 87, 96,
 101, 111, 116, 160, 165, 166
 Skomorowski Gabriel 56
 Skorupski Wojciech 95, 144
 Sławek Walery 19
- Słomczy ski Kazimierz 44
 Smoli ska Aniela 119,120
 Smorawski Marian 100
 Sokołowska Aleksandra 143
 Sokołowski Jan 108, 110, 124, 130, 139,
 140
 Sołtysik Marian „Barabasz” 83
 Somnicki Krystian 93
 Sompoli ski Maciej 95
 Sonczykowska Maria 35
 Sosi ski Józef 75, 114, 134, 150, 164
 Spiczakow Fiodor 27
 SprusJan 131
 Srokowski Roman 40, 43
 Stachowski Janusz 52
 Staff Franciszek 27,32,43
 Stal Aleksander 109
 Stalin Józef 41
 Stanek Andrzej 30, 56, 134
 Stanek Eugeniusz 56, 69, 73, 77, 80, 84,
 88, 96, 115, 123, 126, 131, 142, 146,
 155, 162, 163
 Stangenbergówna Krystyna 33
 Stasiewiczówna (ukowska) Zenobia 52
 Stawny Zbigniew 112
 Stec Ryszard 117, 120
 Stepnowski Andrzej 162
 Stojaczyk Daniela 80, 148
 Stolarek Piotr 51
 Stolarz Włodzimierz 118
 Strawi ski Stefan 53
 Strehlau Paweł 87
 Strzelczyk Piotr 117
 Strzy ewska Kamila 52, 77
 Strzy ewski Witold 52, 59, 77, 84, 88, 101,
 102
 Styburski Benedykt 124
 Suligowski Bogdan 36
 SvendsenNoel 121
 Sypniewski Kazimierz 35
 Szafer Władysław 27
 Szafra ski T. 57
 Szantroch Zygmunt 23, 27
 Szarejko Danuta 49, 55
 Szatybełko Marian 50, 59, 62, 67, 70, 72,
 77, 87, 131, 162

Szczepakowski Waldemar 88
 Szczepa ski Andrzej 33
 Szcz sny Szczepan 24, 25, 30, 46
 Szele niakowa Ewa 9
 Szostak Stanisław 153
 Sztompka Andrzej 85,106
 Szudarski Marian 33
 Szwałek Franciszek 152
 Szwechowicz Feliks 82
 Swed Ludwik 53, 62
 Szwejkowska G. 23
 Szydłowski Roman 115
 Szyma ski Jan Tadeusz 53
 Szyma ski Mariusz 144
 Szyma ski Stanisław 84
 Szynak Józef 144
 Szyposz Władysław 40
 I czka Wojciech 89
 I ed 22,25
 I wi ski Andrzej 147
 I ósarczyk Wiesław 108,150
 I wi tek Bernard 93
 I wie awska (Wiktorowa) Krystyna 33
 I winiarski Józef 162

T

Tarchalska Krystyna 33
 Tarlach (Maciejowska) Modesta 49, 77
 Teclaw Piotr 144, 147
 Teresi ska Danuta 83
 Teresi ski Józef 43, 45, 72
 Tessmer 25
 Thompson d'Arcy Wentworth 21
 Thompson Warren 68
 Thulin Jan 156
 Tjader Olaf 40, 42, 46
 Tkacz Zbigniew 100
 Toczowska Anna 46
 Tomaszewski L. 23
 Tomczakówna (Szele niakowa) Ewa 81
 Torbicki Henryk 102
 Traczyk Jan 124
 Trzaska Władysław 27
 Trzci ski Julian 11

Trz si ski Piotr 31, 37, 39,42, 53, 57, 61,
 72, 77, 82
 Tuchołkowa El bieta 46
 Turko Aleksander 93

U

Usydus Zygmunt 144,157

V

Vieweger Teodor 23

W

Waberski Franciszek 139
 Walczy ski Zbigniew 141
 Waligórski Ewaryst 147
 Wang-Tsun-Jen 55
 Wa kowicz Melchior 20
 Warzocha Jan 163,165
 Wasilewski Rufin 86, 149
 Wawerek Andrzej 111
 Wawrowski Rajnold 72
 Webermann Ernest 16
 Wenne Roman 156
 W sławski Jan 155,164
 Widy-Wirski Feliks 37, 40
 Wiktor Józef 33, 40, 42, 49, 54, 56, 65, 70,
 78, 90, 102, 106, 119, 152, 165
 Wiktorowa Krystyna 54, 70, 79, 80
 Wilde 25
 Willer Alfred 18
 Wi niewski Edwin 108
 Witek Zbigniew 126, 157, 162
 Włodarczyk Krzysztof 123
 Włodek Stanisław 33
 Wojan Stefan 35, 39, 43, 53, 70, 72, 77
 Wojewódzki Tadeusz 132,133, 144
 Wojtasz-Paj k Anna 132,157
 Wojtusiak Roman 23
 Wolanowski Jan 81, 124
 Wolnomiejski Norbert 155
 Wołek Józef 66-68, 71, 72, 74, 78
 Wołoszyk Wojciech 76, 118, 126

Wołoszyska Jadwiga 10,23
Wosachto Jerzy 124,139
Woniak Stanisław 39, 67, 70, 74, 78, 81,
86,91,93,94, 97, 103, 118, 119, 131
Wójcik Ireneusz 145
Wrzesiński Olgierd 93, 112, 124
Wrześniewski Ireneusz 87, 97, 99, 145
Wrzosek Adam 10
Wyrzykowski Ryszard 126
Wysokiński Antoni 52, 93, 133, 162
Wyszyński Mirosław 112, 144, 147

Z

Zaczek Krzysztof 108
Zaleski L. 57
Zalewski Jerzy 94, 110
Zalewski Jan 148
Zapolski Ryszard 140,151
Zaporowski Radosław 144
Zaucha Janusz 52, 59, 60, 61, 63, 70, 72,
74, 77, 78, 106, 136, 160
Zawadzki Mirosław 102
Zdrojewski Roman 26
Zieliński Mirosław 88
Ziembo Zbigniew 76, 77, 91, 100, 105,
108, 124, 145, 150, 160

akowski J. 23
ebrowski Zbigniew 43,49, 56, 57, 60, 72
erowski Stefan 14
mudziński Ludwik 50, 59, 72, 84, 87, 102,
103
ukowski Czesław 50, 73, 87, 90
ukowski Kazimierz 65, 77, 97, 165
uomska Halszka 39
ychowski Kazimierz 39

KIEROWNICTWO MORSKIEGO INSTYTUTU RYBACKIEGO OD 1949 ROKU

Naczelni dyrektorzy		Zastępcy dyrektora do spraw naukowych	
Jan Pieczara	1949-1951	Walerian Ciągiewicz	1949-1956
Jan Gumowski	1951-1953	Władysław Małkowski	1957
Zygmunt Fraczek	1953-1960	Kazimierz Demel	1958-1960
Jerzy Kukucz	1960	Jerzy Kukucz	1960-1962
Józef Wołek	1960-1966	Jan Elwertowski	1963-1967
Teofil Dąbrowski	1966-1969	Andrzej Ropelewski	1967-1984
Hieronim Ryszard Maj	1969-1979	Jan Piechura*	1976-1980
Bohdan Draganik	1979-1984	Daniel Dutkiewicz	1985-1998
Andrzej Ropelewski	1984-1987	Tomasz Linkowski**	1999-2000
Zbigniew Karnicki	1988-1993	Daniel Dutkiewicz	2000 i nadal
Zygmunt Polański	1993-1998		
Daniel Dutkiewicz***	1988 oraz 1998-2000		
Tomasz Linkowski	2000 i nadal		

Zastępcy dyrektora do spraw administracyjno-gospodarczych****

Zbigniew Bruski	1967-1971
Ireneusz Wrześniewski	1972-1973
Jerzy Janson	1973-1990
Borys Kisler	1991-1994
Stanisław Lis	1994-1998
Franciszek Bucki	1997 i nadal

Powyższe zestawienie obejmuje okres od włączenia Morskiego Laboratorium Rybackiego do Morskiego Instytutu Rybackiego. Morskim Laboratorium Rybackim kierowali: Antoni Jakubski w latach 1922-1923, Kazimierz Demel w latach 1923-1932 i Mieczysław Bogucki w latach 1945-1948. Ten ostatni kierował też Stacją Morską w latach 1932-1939.

W latach 1968-1972 istniało jeszcze w MIR stanowisko zastępcy dyrektora do spraw badań rybołówstwa dalekomorskiego, zajmowane przez Stanisława Woźniaka, a Zbigniew Karnicki przed powołaniem go na dyrektora Instytutu był kilkanaście miesięcy zastępcą dyrektora MIR do spraw planowania i wdrożeń.

*J. Piechura był zastępcą dyrektora do spraw pionu nauk biologicznych, istniejącego w latach 1976-1980. A. Ropelewski był wówczas zastępcą dyrektora do spraw pionu nauk technologiczno-ekonomicznych. Od 1980 r. MIR ma jeden pion naukowy.

**T. Linkowski pełnił w wymienionych latach obowiązki zastępcy dyrektora do spraw naukowych, pozostając jednocześnie nie kierownikiem Zakładu Oceanografii.

***D. Dutkiewicz pełnił w wymienionych latach obowiązki naczelnego dyrektora, pozostając jednocześnie zastępcą dyrektora do spraw naukowych, z przerwami od kwietnia 1999 r. do lipca 2000 r.

****W 1967 roku utworzono w MIR stanowisko zastępcy dyrektora do spraw techniczno-ekonomicznych, którego nazwę zmieniano w różnych okresach. Zajmujący to stanowisko kierował w praktyce sprawami administracyjno-gospodarczymi Instytutu, a od 1997 roku także sprawami finansowymi.

WYRÓŻNIENI MEDALEM IMIENIA PROFESORA KAZIMIERZA DEMELA

1991	Międzynarodowa Rada Badań Morza z siedzibą w Kopenhadze Wydział Rybactwa Morskiego i Technologii przy Akademii Rolniczej w Szczecinie
1992	Prof. dr hab. Krystyna Wiktorowa z Instytutu Oceanografii Uniwersytetu Gdańskiego - Prof. dr Eugeniusz Grabda, emerytowany pracownik Wydziału Rybactwa Morskiego i Technologii przy Akademii Rolniczej w Szczecinie
1993	— Prof. dr, dr h. c. Walerian Ciągiewicz, emerytowany pracownik MIR
1994	Dr Bernt Irgemar Dybern z Instytutu Badań Morskich w Lysekil w Szwecji Doc. dr inż. Zbigniew Karnicki z MIR Komitet Badań Morza Polskiej Akademii Nauk
1995	- Prof. dr hab. Krzysztof Korzeniewski z Instytutu Oceanografii Uniwersytetu Gdańskiego - Prof. dr hab. Andrzej Ropelewski, emerytowany pracownik MIR - Prof. dr hab. Romuald Klekowski z Instytutu Ekologii Polskiej Akademii Nauk w Dziekanowie Leśnym
1996	Prof. dr hab. Czesław Druet z Instytutu Oceanologii Polskiej Akademii Nauk w Sopocie Instytut Rybactwa i Różnorodności imienia Stanisława Sakowicza w Olsztynie Prof. dr hab. Stanisław Rakusa-Suszczewski z Instytutu Ekologii Polskiej Akademii Nauk w Dziekanowie Leśnym
1997	- Dr, dr h. c. Kenneth Sherman z Narragansett Laboratory w Stanach Zjednoczonych
1998	- Dr hab., dr h.c. Zbigniew Kabata, emerytowany pracownik Pacific Biological Station w Nanaimo w Kanadzie - Dr h. c. Witold Klawe, emerytowany pracownik Inter-American Tropical Tuna Commission w La Jolla w Stanach Zjednoczonych
1999	Prof. dr hab. Aleksander Winnicki, emerytowany pracownik Wydziału Rybactwa Morskiego i Technologii przy Akademii Rolniczej w Szczecinie Miasto Hel

PRACOWNICY MIR ZATRUDNIENI JAKO EKSPERCI RYBACCY
POZA GRANICAMI POLSKI

Nazwisko i imi	Kraj i okres zatrudnienia	Organizacja zatrudniająca	Zakres działalności
Bucki Franciszek	Kuba 1977-1978 Meksyk 1978-1987	FAO „PolSERVICE”	Technika połowów
Burczycki Janusz	Włochy 1975-1983	FAO centrala	Hydroakustyczne metody szacowania zasobów ryb
Cielniaszek Zdzisław	Falklandy 1996-1998	Władze lokalne	Biologiczna charakterystyka połowów
Draganik Bohdan	Hiszpania 1973-1978 1984-1990	Międzynarodowa Komisja Rybołówstwa Południowo-Wschodniego Atlantyku	Zastępca sekretarza wykonawczego komisji, statystyka rybacka
Elminowicz Andrzej	Maroko dorywczo w latach 1981-1985	FAO	Hydroakustyczne metody szacowania zasobów ryb
Elwertowski Jan	Senegal 1967-1973	FAO	Kierownik programu rozwoju rybołówstwa
Grzebielec Ryszard	Falklandy 1998-2000	Władze lokalne	Biologiczna charakterystyka połowów
Jackowski Edward	Angola 1983-1986 1989-1990	Gdańska Stocznia Remontowa	Szkolnictwo rybackie
Karnicki Zbigniew	Włochy 1979-1986 1993-nadal	FAO centrala	Technologia przetwórstwa ryb, programowanie rozwoju rybołówstwa
Kordyl Edmund	Tanzania i Gambia 1973- 1979	FAO	Technologia przetwórstwa ryb
Kowalewski Bolesław	Kanada 1966-1970	Międzynarodowa Komisja Rybołówstwa Północno-Zachodniego Atlantyku	Sekretariat komisji
Kukucz Jerzy	Nigeria 1962-1966 Indie 1966-1969	FAO FAO	Kierownik programu rozwoju rybołówstwa Kierownik programu rozwoju rybołówstwa
Okoski Stanisław	Kuba 1963-1964 Sri Lanka 1967-1968 Argentyna 1968-1973 Włochy 1973-1975 Meksyk 1975-1978 Belize, Kostaryka, Kuba, Meksyk, Panama, Włochy 1979	„PolSERVICE” FAO	Technika połowów Szkolnictwo rybackie

Okoski Stanisław	Ekwador 1980 Brazylia 1980 Peru 1980 i 1981 Mozambik 1982 Peru 1984 Meksyk 1985	FAO Międzynarodowy Bank Rozwoju FAO	Szkolnictwo rybackie Programowanie rozwoju rybołówstwa Szkolnictwo rybackie Programowanie rozwoju rybołówstwa Szkolnictwo rybackie
Orłowski Andrzej	Jemen 1990-1991	UNESCO FAO	Hydroakustyczne metody szacowania zasobów ryb, organizacja badań
Paciorkowski Andrzej	Malezja 1985-1987	Władze Malezji	Badania zasobów ryb
Pelczarski Wojciech	Malezja 1985-1987 Iran 1988 Oman 1989-1990	Crown Agents (firma brytyjska) Tsakos Company (firma grecka)	Badania rybackie Technika połowów, tech- nologię przetwórstwa ryb
Piechura Jan	Jemen 1983-1986	UNESCO	Organizacja badań morza i jego zasobów
Piekutowski Lech	Kuba 1977-1978	FAO	Hydroakustyczne metody szacowania zasobów ryb
Piotrowski Antoni	Dania 1978-1983	Międzynarodowa Rada Badań Morza	Sekretariat Rady
Russek Zdzisław	Filipiny 1969-1972	FAO	Programowanie rozwoju rybołówstwa
Rutkiewicz Stanisław	Włochy 1963-1967	FAO centrala	Biologia ryb
Stanek Eugeniusz	Kuba 1977-1979	FAO	Programowanie rozwoju rybołówstwa
Walczyński Zbigniew	Malezja 1985-1987	Władze Malezji	Badania zasobów ryb

WYKAZ OSÓB ZATRUDNIONYCH W MORSKIM INSTYTUCIE RYBACKIM
 WG STANU NA DZIE 31 GRUDNIA 2000 ROKU
 (w nawiasach rok rozpoczęcia pracy w MIR)

Dyrekcja

Linkowski Tomasz	drhab.	(1972)	docent, dyrektor Instytutu
Dutkiewicz Daniel	prof. drin .	(1959)	profesor, zast pca dyrektora ds. naukowych
Bucki Franciszek	mgr in .	(1965)	zast pca dyrektora ds. finansowo-organizacyjnych

Pion dyrektora

Bładowski Jan	mgr	(1987)	st. specjalista, kierownik Działu Kadr
Dyki Kazimierz	mgr	(1987)	radca prawny
Potrykus Alina		(1978)	st. referent ds. osobowych
Szeleńiak Ewa		(1969)	st. referent ds. osobowych

Zakład Sortowania i Oznaczania Planktonu - Oddział MIR w Szczecinie

Adamus Małgorzata	mgr in .	(1979)	specjalista
Bartosiewicz Stanisława	mgr in .	(1979)	specjalista
Buczek Grażyna	mgr in .	(1980)	specjalista
Ciupski Mirosław	mgr in .	(1993)	st. specjalista
Daszkowska-Jarczak Maja	mgr in .	(1984)	biolog
Dunikowska Jolanta	mgr in .	(1987)	biolog
Dyląg Barbara	in .	(1987)	biolog
Ejsymont Leonard	dr	(1974)	docent, kierownik oddziału
Glińska Jolanta	mgr in .	(1986)	biolog
Kalandyk Wanda	in .	(1975)	st. specjalista, zast pca kierownika oddziału
Kalicka Maria		(1977)	pracownik obsługi
Kałuska Małgorzata	mgr in .	(1986)	specjalista
Kamińska Magdalena	mgr in .	(1989)	biolog
Kamińska Urszula	mgr in .	(1989)	biolog
Kasprzycka Halina	mgr in .	(1983)	specjalista
Kłopotowska Barbara	mgr in .	(1996)	biolog
Kohnke Katarzyna***	mgr	(1991)	biolog
Koman Bogumiła	mgr in .	(1988)	biolog
Konieczna Małgorzata	mgr in .	(1976)	st. specjalista
Kosińska Małgorzata	mgr	(1984)	biolog
Kosiorowska Barbara	mgr in .	(1975)	specjalista)

*' Sporządzony przez Dział Kadr MIR.

**Pracuje w Gdyni.

Kuzawiska Grażyna	mgr in .	(1987)	biolog
Lipska Renata	mgr in .	(1978)	specjalista
Łażycka Marlena	mgr	(1990)	biolog
Maszało-Dynowska Marlena	mgr in .	(1989)	biolog
Masko Krystyna	mgr in .	(1980)	specjalista
Nowak Halina	mgr in .	(1993)	specjalista
Płocka Maria	mgr in .	(1974)	specjalista
Ruminkiewicz Iwona	mgr in .	(1976)	specjalista
Skólska Hanna	mgr	(1990)	biolog
Stachuła Urszula ¹		(1986)	st. laborant
Sujak Dorota	mgr	(1975)	specjalista
mietana Jolanta		(1987)	st. laborant
Walkiewicz Joanna	mgr in .	(1988)	biolog
Winiarska Małgorzata	mgr in .	(1983)	biolog
Zaborowska Ewa	mgr in .	(1983)	biolog

Muzeum Oceanograficzne i Akwarium Morskie

Chuk Beata		(1998)	st. referent administracyjno-gospodarczy
Czuryńska Marta		(1988)	technik chemik
Dobrosielski Andrzej		(2000)	akwarysta
Górniewicz Dariusz		(1975)	st. akwarysta
Gostkowska Jolanta	mgr	(1988)	st. specjalista, kierownik MO i AM
Kratiuk Grażyna	mgr	(1992)	st. specjalista
Kriesel-Robak Stanisława		(1972)	referent-kasjer
Król Franciszek		(1968)	st. preparator
Kuc Dariusz		(1995)	akwarysta
Raczkowska Mirosława	mgr	(1989)	biolog
Siudziński Kazimierz	dr	(1957)	st. specjalista
Tajl Krystyna		(1990)	technik
Woźny Edmund		(1991)	st. preparator

Pion zastępcy dyrektora ds. naukowych

Orodek Informacji Naukowej i Wydawnictw

Brzeska Zofia	mgr in .	(1970)	st. specjalista ds. informacji naukowej
Fey Iwona	mgr	(1996)	specjalista ds. informacji naukowej
Grabowska-Popow Małgorzata	dr	(1988)	st. specjalista ds. wydawnictw
Jachimowska Lucyna		(1970)	st. redaktor techniczny
Janusz Bożena	mgr in .	(1973)	st. specjalista ds. informacji naukowej wydawnictw, kierownik ośrodka
Stawska Elżbieta	mgr	(1972)	st. redaktor wydawniczy

¹Pracuje w Gdyni.

Sekcja Planowania Badań i Wdrożeń

Makowiecka Elbieta	mgr	(1965)	st. specjalista ds. planowania badań i wdrożeń
Pudlik Elbieta		(1977)	st. specjalista ds. planowania badań i wdrożeń, kierownik sekcji

Zakład Zasobów Rybackich

Bartel Ryszard	prof, dr hab.	(1993)	profesor
Blady Wiesław	dr hab.	(1962)	profesor kontraktowy
Borowski Władysław	dr	(1967)	adiunkt
Butowska Anita	mgr	(1999)	biolog
Dąbrowski Henryk		(1988)	st. technik
Draganik Bohdan	prof, dr hab.	(1965)	profesor
Grabowska Barbara	mgr	(1987)	specjalista
Grygiel Włodzimierz	dr	(1977)	adiunkt
Horbowy Jan	dr hab.	(1977)	profesor kontraktowy, kierownik zakładu
Jackowski Edward	dr	(1972)	adiunkt
Janusz Jerzy	dr	(1970)	adiunkt, z-ca kierownika zakładu
Kosior Maria	doc. dr hab.	(1957)	profesor kontraktowy
Łakomiak Wanda		(1991)	st. referent ds. administracyjno-biurowych
Moderhak Waldemar	dr	(1970)	adiunkt
Modrzejewski Grzegorz		(1996)	st. technik
Netzel Jan	dr	(1956)	st. specjalista
Nowakowski Roman		(1971)	st. technik
Orłowski Andrzej	dr hab.	(1970)	profesor kontraktowy
Pactwa Romuald		(1966)	st. technik
Pelczarski Wojciech	dr	(1975)	adiunkt
Podolska Magdalena	dr	(1997)	adiunkt
Psuty-Lipska Iwona	mgr inż.	(1997)	asystent
Radtke Krzysztof	dr	(1991)	adiunkt
Sosiński Józef	prof, dr hab.	(1964)	profesor
Stanek Eugeniusz	dr	(1962)	docent
Trella Kordian	dr	(1989)	adiunkt
Wandzel Tomasz	mgr inż.	(1998)	asystent
Węś Anna	mgr	(1996)	asystent
Wenne Roman	dr hab.	(1996)	docent
Wyszyński Mirosław	mgr inż.	(1977)	st. specjalista

Zakład Oceanografii Rybackiej i Ekologii Morza

Andrulewicz Eugeniusz	dr	(1970)	adiunkt
Block Sylwia		(1991)	st. technik

Chmielowski Henryk	mgr	(1970)	specjalista
Drgas Aleksander	dr	(1985)	adiunkt
Fey Dariusz	mgr	(1992)	asystent
Grelowski Alfred	mgr in .	(1970)	st. specjalista
Gromisz Sławomira	mgr	(1983)	specjalista
Horbowa Katarzyna	mgr in .	(1994)	specjalista
Jaworski Andrzej	mgr in .	(2000)	specjalista
Komorowski Piotr		(1990)	st. technik
Krajewska-Sołtys Alina	mgr	(1978)	specjalista
Kurowicki Antoni		(1970)	specjalista
Maciejewska Krystyna	dr hab.	(1977)	docent
Margo ski Piotr	dr	(1988)	adiunkt, z-ca kierownika
Napierska Dorota	dr	(2000)	st. specjalista
Ochocki Stanisław	mgr	(1971)	st. specjalista
Pastuszek Marianna	dr	(1970)	adiunkt
Renk Henryk	prof. dr hab.	(1969)	profesor
Warzocha Jan	dr	(1978)	adiunkt, kierownik zakładu
Wielgat Magdalena	mgr	(1996)	asystent
Witek Zbigniew	dr hab.	(1973)	profesor kontraktowy
Wróblewska Hanna		(1990)	st. technik
Zalewski Mariusz	mgr	(1994)	asystent
Zambrzycka Marta	mgr	(2000)	biolog
Zakład Technologii Przetwórstwa			
Adamczyk Maria	mgr	(1990)	specjalista
Barcz Leszek		(1988)	st. technik
Barska Iwona	mgr in .	(1976)	st. specjalista
Bykowski Piotr	prof. dr hab.	(1978)	profesor, kierownik zakładu
Domagała-Wieloszewska Małgorzata	mgr in .	(1986)	specjalista
Dowgiało Andrzej	dr	(1973)	adiunkt
Dunajewska wi tośława		(1992)	st. technik
Frankowski Bartosz	mgr in .	(2000)	technik
Hillar Jolanta	mgr in .	(1991)	asystent
Igras-Zieli ska Krystyna		(1991)	st. referent ds. administracyjno-biurowych
Kołodziej Kazimierz	mgr in .	(1973)	st. specjalista badawczo-technic z-ca kierownika zakładu
Kołodziejcki Wiktor	mgr in .	(1972)	st. specjalista
Konicka-Wocial Ewa	mgr in .	(1990)	st. specjalista
Kosmowski Mariusz	dr	(1977)	adiunkt
Kowaluk Danuta		(1987)	st. laborant
Ł dkowska Maria	mgr	(1990)	st. specjalista

Malesa-Cie wierz Małgorzata	mgr in .	(1993)	asystent
Mielewska-Ochma ska Małgorzata	in .	(1991)	technolog
Pawlikowski Bogusław	mgr in .	(1990)	st. specjalista
Piotrowska Krystyna		(1996)	laborant
Polak-Juszczak Lucyna	dr	(1976)	adiunkt
Popławska Wiesława		(1990)	st. technik
Skorupski Wojciech	mgr in .	(1966)	st. specjalista
Skrzy ski Ireneusz	mgr in .	(1995)	asystent
Sokołowska Aleksandra	mgr in .	(1990)	st. specjalista
Usydus Zygmunt	dr	(1989)	adiunkt
Wojtasz-Paj k Anna	dr	(1985)	adiunkt

Zakład Ekonomiki Rybackiej

Aguirre-Fortunic Gra yna	mgr	(1991)	asystent
Baniewicz Danuta		(1986)	st. referent ds. administracyjno-biurowych
Budny Teresa		(1991)	st. technik
Długosz Roman	in .	(1966)	st. specjalista
Grzenia Jolanta	mgr	(1966)	st. specjalista
Kuzebski Emil	dr	(1994)	adiunkt, kierownik zakładu
Miłosz Józef	mgr in .	(1971)	st. specjalista
Pie kowska Barbara	dr	(1979)	adiunkt
Pola ski Zygmunt	prof, dr hab.	(1953)	profesor
Szostak Stanisław	mgr	(1969)	st. specjalista badawczo-techniczny, z-ca kierownika zakładu

Pion zast pcy dyrektora ds. finansowo-organizacyjnych

Dział Finansowo-Ksi gowy

Andrzejczyk Irena		(1986)	st. ksi gowa ds. kosztów i rozrachunków
Czapiewska El bieta		(1971)	st. ksi gowa ds. kosztów i rozrachunków
Gro y ska Anna		(1987)	st. ksi gowa ds. kosztów i rozrachunków
Kudaszcwicz Bogumiła		(1983)	st. ksi gowa ds. kosztów i rozrachunków
Popaszkiwicz Teresa		(1978)	st. specjalista, kierownik działu
Pyłko Bo ena	mgr	(1994)	st. ksi gowa ds. kosztów i rozrachunków
Wo niak Halina		(1985)	st. referent ds. ksi gowo ci

Sekcja Obliczania Zarobków

Kierzkowska Urszula	(1997)	st. ksi gowa ds. rachuby, płac i ubezpiecze społecznych
Knyba Maria	(1982)	st. referent ds. ubezpiecze społecznych i archiwum zakładowego
Rutkowska Lucyna	(1987)	st. ksi gowa ds. rachuby płac i ubezpiecze społecznych, kierownik sekcji

Dział Administracyjno-Gospodarczy

Bieli ski Krzysztof	(1981)	kierowca - zaopatrzeniowiec
Fojuth Piotr	(1986)	st. referent ds. zaopatrzenia
Górska Wiesława	(1984)	st. referent - sekretarka zarz du
Głazik Mirosława	(1969)	st. referent administracyjno-biurowy
Lamkiewicz Mariola	(1978)	referent - operator centrali telefonicznej
Laskiewicz Jadwiga	(1968)	st. referent - operator sprz tu komputerowego
Lis Stanisław	mgr in . (1979)	st. specjalista, kierownik działu
Lorbiecki Jerzy	(1990)	pracownik obsługi
Nowak Aleksander	(1979)	kierowca - zaopatrzeniowiec
Sieka ski Kazimierz	(1976)	specjalista ds. zaopatrzenia i zamówie publicznych
Strehlau Stanisław	(1974)	st. magazynier
Szpakowska Małgorzata	(1979)	st. operator kserokopiarek i sprz tu introligatorskiego
Sztela Alicja	(1990)	st. referent administracyjno-gospodarczy
Urbanek Zbigniew	(1997)	pracownik obsługi
akowska Irena	(1991)	st. referent - sekretarka zarz du

Dział Techniczny

Borczochowski	in . (1970)	st. specjalista, kierownik działu
Mieczysław		
Boszko Zbigniew	mgr in . (1972)	st. specjalista - elektronik i ds. BHP
Czarnocki Jerzy	(1970)	st. konserwator instalacji i urz dze technicznych
Groenke Helmut	(1970)	st. konserwator wyposa enia, brygadzysta
Kloskowski Jakub	(1999)	konserwator wyposa enia
Kolasa Joanna	(1978)	st. technik ds. planowania i rozlicze
Kurek Wojciech	(1991)	st. konserwator - elektryk zakładowy
Mazurkiewicz Tadeusz	(1980)	st. technik brygadzysta
Miler Stanisław	(1986)	st. konserwator instalacji i urz dze technicznych
Ochendowski Wojciech	(1991)	st. konserwator instalacji i urz dze technicznych

Polejewski Marek		(1997)	konserwator instalacji i urz dze technicznych
Radziuk Roman		(1994)	st. konserwator instalacji i urz dze technicznych
Rauchfleisch Ryszard		(1992)	st. konserwator instalacji i urz dze technicznych
Sikora Tadeusz		(1989)	st. konserwator elektryk zakładowy
Somnicki Krystian	mgr in .	(1971)	st. specjalista chłodnik
StrehlauLech		(1974)	st. konserwator instalacji i urz dze technicznych
Wołoszyk Wojciech	mgr in .	(1963)	st. specjalista ds. organizacji prac technicznych, kierownik sekcji

Sekcja Eksploatacji Statków

Osmólski Roman	mgr in .	(1969)	st. specjalista ds. statkowych, kierownik sekcji
Rembalski Maciej	mgr	(1993)	specjalista ds. rozlicze statkowych i planowania bada

Sekcja Informatyki

Kunicki Andrzej	mgr in .	(1976)	st. specjalista informatyk, kierownik sekcji
Kuptel Michał	mgr	(1993)	st. specjalista - administrator sieci komputerowej
Kurzyk Sławomir	mgr	(1987)	st. specjalista - programista
Skólski Janusz	mgr	(1987)	st. specjalista - administrator naukowej sieci komputerowej

Samodzielne stanowiska

Banaszak Jan	in .	(1965)	st. specjalista ds. nadzoru budowlanego
Borówka Henryka		(1986)	specjalista ds. analiz ekonomicznych
Czaja Ewa		(1982)	st. specjalista ds. współpracy z zagranic
Kaczmarek Michał	mgr in .	(1969)	st. specjalista ds. aparatury naukowo-badawczej
Kusz Roman	mgr	(1992)	st. specjalista ds. ochrony ppo .
Rogowska Aleksandra	mgr	(1987)	st. specjalista ds. organizacji zarz dzania

Stacja Badawcza MIR w winouj ciu

Boberski Emil	mgr in .	(1977)	specjalista
Garbaciak-Wesołowska Anna	dr	(1965)	st. specjalista

'Pracownicy naukow i in ynieryjno-techniczni podlegaj Zakładowi Zasobów Rybacki oraz Zakładowi Oceanografii Rybackiej i Ekologii Morza.

Graszk Anna		(1979)	st. referent, kierownik administracyjno-gospodarczy stacji
Grygiel Irena	in .	(1967)	specjalista
Hernandez Garcia Vincente	dr	(1999)	adiunkt
Sitek Stanisław	mgr in	(1969)	st. specjalista
Szkudlarek-Pawelczyk Agnieszka	mgr	(1993)	asystent
Stankiewicz Kazimierz		(1991)	st. konserwator instalacji i urz dze technicznych
Stankiewicz Michalina		(1991)	dozorca
Terlecka Donata		(1995)	dozorca
Wolnomiejski Norbert	dr hab.	(1974)	docent

-Statek R.V „BALTICA ”

Brzostowski Antoni		(1997)	kucharz
Buczy ski Adam		(1992)	oficer mechanik
Duda Jerzy		(1993)	st. oficer
Gorzula Stanisław		(1998)	bosman
Hinz kazimierz		(1998)	st. marynarz
Izdebski Hieronim		(1994)	kapitan
Le ny Janusz		(1993)	oficer wachtowy
Sadkowski Antoni		(1972)	oficer elektryk
Szreder Piotr		(2000)	steward
Toborowicz Edward		(1993)	st. oficer mechanik

Motorówka STYNKA II

Zgarda Ryszard		(1995)	motorzysta
----------------	--	--------	------------

